Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-187694-p0001-3

XIII, 20. 3,694

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-187694-p0002-9

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-187694-p0003-5

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-187694-p0004-0

III. 693.

ΛΟΥΘΗΡΟΣ,
ἤτοι

ΑΠΛΗ ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥΤΕ ΒΙΟΥ, ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΗΣ ΔΙΔΑΧΗΣ ΤΟΥ ΛΟΥΘΗΡΟΥ:

σὺν τοῖς πλείστοις τῶν αὐτοῦ ἀγώνων, τῶν ὑπὲρ τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας: ἑξαμέτροις ἑλληνικοῖς διὰ δύω βιβλίοιν ἐξηρτισμένη: καὶ λατινιστὶ κατὰ λέξιν, ὡς φασίν, εἰς τὴν πρόχειρον χρῆσιν τῶν εὐσεβῶν τε καὶ φιλελλήνων παίδων μεταφρασθεῖσα:

ὑπὸ

ΛΑΡΕΝΤΙΟΥ ΤΟΥ ΡΟΔΟΜΑΝΟΥ.

LVTHERVS,
ſiue

EXPOSITIO SIMPLEX VITAE, DOCTRINAE CATECHETICAE, ET CERTAMINVM

Lutheri: carmine Græco heroico expoſita, & interpretatione Latina, quam ad verbum vocant, in gratiam piæ iuuentutis reddita, libris duobus.

Autore

M. LAVRENTIO RHODOMANNO: In inclyta Lunæburga Scholæ ad D. Michaëlem Rectore.

M. D. LXXIX.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-187694-p0005-6

x

BIBLIOTHECA
PONICKAVIANA

MAGNIFICIS ET ORNATISS.

VIRIS, PRVDENTIA, VIRTVTE, ERVDITIONE, PIETATE, AC MERITIS IN REMPVB. CLA-

riſſ. Dominis Conſulibus ac Senatoribus inclytæ ciuitatis Lunæburgenſis, Dominis ſuis ac patronis debita obſeruantia colendiſſ.

M. LAVRENTIVS RHODOMANNVS S. P. D.

SI vacat à grauibus paulùm ſubducere curis
Perpetuò vigiles in commoda publica mentes,
Has adhibete meis (modò ni nimis ardua poſcam)
Verſibus, Aonio quos vix è vertice natæ
Imbuit humor aquæ, vatũ quo corda madeſcũt:
Veſtraque nunc noſtris poſtponite ſeria ludis,
O patres patriæ, rerum quîs maximus autor
Mitia Phœbeæ moderamina tradidit vrbis:
Vt ſit conſilijs felix Reſpub. veſtris,
Iuſtitiæ, veræque tuens pietatis honorem,
Ingenuasque colens ſtudijs feruentibus artes:
Omnigeni vnde boni ſe copia fundit in orbem.

Ergo age legiferi venerabilis ordo ſenatus
Huc ades, & nulli quos ſubtrahis æqua petenti,
Quamlibet indignis vultus ne ſubtrahe cœptis.

Commemoratio excellentium Dei beneficiorum, quæ in Germanos collocauit.

Alma Dei bonitas, à qua ceu fonte perenni
Omnis vena boni genus in mortale redundat,
Reſpiciens noſtras clementi numine terras,
Deſuper effudit largiſsima munera tandem,
Quando ruinoſi labuntur tempora mundi
Vltima, præcipitemq́; minantur ſingula caſum.
Et nos antiquo de ſanguine Teutonis ortos,
Sub Boreæq́; plaga terrarum extrema tenentes:
Quos fera barbaries, ruditas quos indiga cultus,
Fecerat abiectos, & turpi labe notabat
Inflatos inter Gallos, Italosq́ue ſuperbos,
Hiſpanosq́; truces, tandem variantibus aſtris
Præ cunctis alijs, quas circuit orbita ſolis
Gentibus, euexit, quamuis nil tale merentes.
Vt quis de nobis vero iactauerit ore:
O fortunatos nimium, bona ſi ſua norint
Germanos rerum dominos, gnarosq́ue ſalutis.

Virtus bellica.

Principio aſpirans cœleſti numen ab arce
Effecit forti Germanos Marte potentes,
Sufficiens manibus vires, animisq́ue vigorem:
Vt poſsint medios victricia ſigna per hoſtes
Ducere, & inſigni cũ laude referre triumphos.
Nec ſolum patriæ fines tutarier armis,
Sed quoq; in amotas longè protendere terras.

Monarchia.

Hinc decus imperij, quo non præſtantius vllũ
Floret in orbe, dedit ſuperi indulgentia patris,
Ereptum Latio. Rex vt Germanus honore

Aſſyrios

Aſſyrios referat, Perſas, Macedũq; monarchas.
Auſoniosq; Duces, terræ quîs paruit orbis.
Cædat & hanc laudem ſolis (licet inuida) nobis
Roma caput mũdi, ſummũ vt Germãia ſceptrũ
Vendicet vna ſibi, & terris det iura ſubactis,
Quà ſinit is regnis metas qui figere nouit.
Adde quod & tutæ lætiſsima cõmoda pacis — *Pax & eius cõmoda.*
Suppeditat fauor ille Dei. Stãt mœnibus vrbes
Nõ modo præcinctæ, foſsisq;, atq; aggere tutæ,
AEdibus ornatæque ſuis, ſed legibus auctæ — *Reſpub. opt. conſtitutæ.*
Iuridicis etiam, ſed moribus, ordine, cultu
Inſignes: Feruent paſsim commercia rerum,
Feruet agri cultus. Gremio ſua munera pleno — *Cõmercia.*
Fundit amica Ceres. Calathis ſua Bachus onu-
Argentiq;, auriq; ſatis depromit ab imis (ſtis. — *Opes.*
Viſceribus manibus cupidis exercita tellus.
Deniq; nil, vitæ quod poſtulat indigus vſus, — *Aëris tẽperatura.*
Cõmoditatis abeſt. Mites quoq; tẽperat auras,
Viuifico quod nos amplectitur aëre, cœlum.
Et quanti dos illa Dei pendenda fauentis, — *Eruditio: Aetas, linguæ facultates.*
Barbariem noſtris penitus quod abegit ab oris,
Doctrinæque aperit fontes: dum ſuſcitat acres
Ingenijs homines, doctæ qui lumine mentis
Indagant artes, indagatasque nitori
Reſtituunt, tripliceq; graui molimine linguam
Barbariæ è cœno merſam traxiſſe laborant,
Quarum tecta latet ſapientia cortice, quantum
Nunc reliquũ ſinit eſſe Deus mortalibus ægris.
Quantũ quæſo decus, noſtris quod cernimus
Artes AEgypti doctas, Sophiãq; vetuſtæ (oris

Hellados argutam, Latij & florentis honorem?
Mœoniden dicas Boreæ ſpirare ſub axe,
Grandiloquiq; iterũ Muſam reſonare Maronis,
Naſonemque elegis Charites intexere cultis,
Et varia ad Citharam Venuſinum ludere vatem.
Ac veteres redijſſe Sophos à flumine Lethes
Ad ſuperos, arteſque ſuas exponere nobis,
Vnde ſibi clarum peperêre ad ſidera nomen.
Viuit Ariſtoteles iterum, Plato veſcitur auris
AEthereis iterum, Demoſthenis aurea manat
Suada, ciens olim per Achaia regna ſtuporem.
Et Ciceronæi facundia detonat oris,
Teutonidas inter: quorum cultiſsima tellus
Protulit hoc etiam, qui temporis acta notando
Hiſtorico memoranda ſtylo, cũ Cęſare certant,
Et (quod pace viri dicam) concedere nolint,
Quamuis grandiſono, Patauinæ gẽtis alumno.
Pæonis ars floret, Iuris prudentia floret,
Sic vt & ad ſummum cõſcenderit vtraq; culmẽ.
Si quæras igitur priſci tot commoda mundi,
Qualibus AEgyptus, totum celebrata per orbẽ,
Suſtulit alta caput, quantis iactare ſolebat
Se ſapiens, nondum conuerſis, Græcia, fatis,
Et quibus Auſoniæ felicis gloria creuit:
Cuncta ſimul congeſta vides per rura per vrbes
Teutonicas: adeò vſq; fauet ſors dextera nobis.
Qui negat ante alios igitur nos eſſe beatos
Cultores terræ, quos circumplectitur alis
Tethys arenigeris, nimium hic liuore maligno
Marceſcit demens, totoque eſt pectore cæcus,

Doctrinæ repurgatio & tyrannidis Pontificiæ euerſio.

Ingratusque Deo. Sed & his maiora ſuperſunt,
Quæ bona ſi trutines, vix cætera dixeris vmbrã.
Scilicet extrema quod nos ætate benigno
Colluſtrans vultu, veræ documenta ſalutis
Ignaris veri, ſtygioque errore ſepultis,
Falſidici ſub fraude Papæ, demiſit ab alto
Maximus ille parens, cui ſunt mortalia curæ.
Romanumq; lupum, Chriſti qui ſæuus ouile,
Errori inuoluens, Stygias raptabat ad vmbras,
Exitio dedit, & rapto ſpoliauit honore.
Idque per Heroẽm, quo non præſtantior alter
Venit in hanc lucem, miriſque inſignior actis,
Ex quo præcones Chriſti, quos miſit in orbem,
Vt captas fidei traherent in retia gentes,
Curſibus exactis portus adiêre ſupernos.

Narratio de doctrinæ inclinatione.

Hi ſparsêre quidem puriſsima ſemina verbi
AEtherei, veræ quæ gignunt munera vitæ,
Atque eadem liquêre alijs ſpargenda deinceps:
Sed ſenſim ex illo ſe tempore cœpit in agro
Exculto Chriſti lolium, radicibus actis,
Inſerere, & ſanas tritici corrumpere meſſes.
Ingrati ſic Chriſto orbis plectente veternum.
Donec eò ventum eſt, vt totam prodiga terram
Errorum ſeges obruerit, ſtygiumque venenum
Hauſerit, ætherei pro dulci gramine verbi,
Grex Chriſti. Sanctiq; inuaſerit agmen ouilis

Romani Papæ primatus & monarchia.

Fœda lues totum. Nam ſe ſuper extulit omnes
Paſtores hominum Myſtes intra atria Romæ
Luxurians, clauesque ſibi contendit olympi
Commiſſas terræque vni, quo cuncta gubernet

 Arbitrio

Arbitrio ſubiecta ſuo, non ſubditus vlli.
Succeſſor Petri Romanæ in culmine ſedis,
Officiũq; gerens Chriſti in moderamine terræ.
Hinc ſibi non ſolum regni deſumſit habenas
Sceptrigeri, regũq; ſuo pede colla (pudendum)
Libera calcauit: ſed & ipſis ſacra profeſsis
Verba iugũ impoſuit, Chriſti intolerabile mẽ-
Et (fœdũ dictu) diuini oracula flatus, (bris.
Quæ per ſanctiloquos vates, Chriſtique mini-
Protulit è cœlo, priuato exponere ſenſu, (ſtros
Sũmus vt interpres, nullus quẽ tangeret error,
Suſtinuit, tantum elato fiducia creuit.

Papa quo modo doctrinam obſcurarit & corruperit.

Propterea non vlla fuit pars integra ſanctæ
Doctrinæ, tetram cui non aſpergere labem
Auſa foret, ſtygijs, hæc Belua, nata ſub antris.
Nouit enim nemo qua ſit ratione colendum
Simplex in trino, trinũque in ſimplice numen.
Ille Dei proprium ſanctis impendere honorem
Iuſsit, & effuſis venerari vt numina votis.
Quid ſit peccatũ, quid lex, quid concio, Chriſti
Euulgans meritum, ſummi quid gratia patris,
Quæque capeſcendæ via ſit non vana ſalutis:
Quidque ſit in melius (ſceleris ſi pœnitet acti,
Et pietatis amor ſtimulat) mutatio vitæ:
Quid pietas cultusque Dei, quæ grata Tonanti
Sint opera, & duo quẽ pręſtent myſteria fructũ:
Vnde ſit afflictis ſolamen dulce petendum:
Quæ ſint Chriſticolæ fundamina certa cateruę,
Quod caput: æternæ ſtatio quæ denique vitæ:
Auditum nemo, nemo ſibi cognitum habebat.

Vſque

Vſque adeò cæcis inuoluit cuncta tenebris,
Errorum genitrix, Romanæ beſtia ſedis.
Sic vt & ipſa, Dei ſapienti è corde profecta,
Horrendo ſcriptura ſitu demerſa iaceret,
Occulerentque ſacras obſcura ſilentia voces.
Poſſet vt Auſonię meretrix Babylonis in orbem
Plena venenatis inuergere pocula ſuccis,
Et placita incauto ſua tutò obtrudere mundo.
Cuius ab imperio labefactus corruit ille
Triplex ordo Dei, vitam qui continet omnem:
Primus, qui verbis animas cœleſtibus ægras
Sanat, & educit tandem ad conſortia diuûm.
Alter habens gladij, certa ratione gerendi,
Arbitrium, è medio quo noxia cuncta recidat,
Et ſanctæ tueatur opus virtutis honeſtum.
Poſtremus, ſocij qui vinctus fœdere lecti
Procreat, educitque nouos telluris alumnos
Et vitæ procurat opes communis, & auget.

Quomodo tres Dei Hierarchias, Eccleſiã, politiam, coniugiũ, tractarit Papa.

Hos ita conuellit rabidi violentia Papæ,
Vt nihil in toto remaneret corpore ſani.
Pontifices, ſacri neglecto munere verbi,
Venabantur opes, vitæ & pereuntis honores,
Sceptraq;, verſutè Ducibus prærepta, tenebant.
Bellicaq; (heu nunquã feliciter) arma gerebãt.
Aſt proceres, ſummi quos ipſa potentia Regis
Extulit in ſolium, tantoque affecit honore,
Legib. vt regerent homines, pœniſq; domarẽt,
Tunc quid erant aliud, fœdo niſi dedita Papæ
Mancipia, & ſerui? quos nutibus ille premebat
Indignis: adeò vt putridis quoque figere plantis

Oſcula (proh quid nõ effræna licentia patrat?)
Et petere à ſeſe iura, atque inſignia regni,
Cogeret inuitos: potiorem Cæſare tanto
Se iactans, quantum cedit ſoror aurea Phœbo,
Ex fratris proprium radijs ſortita nitorem.
Coniugium verò, primum quod ſanxit in horto
Ante, Deus, quiſquã quã conditus ordo fuiſſet,
Sic proſtrauit humi, fœdoq; in puluere merſit,
Scortorum vt licito thalami præferret amori
Amplexus, Veneriſq; nefas, quod merſa penni
Exitio luit, & fumo deplorat in æuum, (rha.
Fœta malis Sodome, & ſcelerũ ſentina Gomor-
Quin etiã aſſeruit (fremitus en Dęmonis audis)
Nemo quod in caſto degens cũ compare lecto
Acceptus viuat ſuperis, cœloq́ue fruatur.
Propterea edixit cunctis qui ſacra colebant,
Vt pia ceu tetram fugerent connubia peſtem.
Hinc igitur vitijs ſubmerſa eſt terra nefandis,
Oĩa plena nothis loca erant, plena oĩa ſcortis,
Et mœchis, & quę refugit ſol mõſtra, Cynœdis.
Sic decus oẽ ſimul cœli ſpoliauit & orbis, (ſtis.
Progenies Satanæ, Chriſti, Papa, maximus ho-
Vlla nec in terris pietas, nec manſit honeſtas.
Deus Lutherum excitat. Iãq; cateruatim ſtygij Phlegethõtis ad amnes
Præcipitant animæ, ſic vt capere amplius illas,
Quamuis lata ſatis, non poſſet regia Ditis.
Placatos ideò terris aduertere vultus
Cœpit Olympiacæ Rector qui præſidet arci:
Præcipuè verò noſtram miſeratus ab alto eſt
Ante alios gentem, latis Germania campis

Quã fouet. Hæc etenim præ cũctis gentibus or-
Fraude fuit deluſa, Papæq; tyrãnide preſſa. (bis
Hanc tandem cupiens in claram attollere lucẽ,
Errorum è tenebris, ſtygiæ & caligine mortis,
Gratia fida Dei, longos miſerata labores:
Excitat Heroem diuini flaminis aura
Eximium, poſtrema parem cui ſæcula, ne dum
Maiorem, agnoſcunt nullũ, laus tanta Lutheri:
Hunc igitur, magnos vt poſſet obire labores, *Dona Lutheri.*
Egregiè inſtruxit ſancti ſpiraminis armis.
Namque ſui fecit myſteria cognita verbi,
Infuditq; fidem, totum quę ſpernere mundum,
Præſidioque Dei totò confidere poſſet,
Innitẽs Chriſti merito, quod prændere oportet
Omnes, qui iuſti fieri ſaluiq; laborant.
Indidit & zelũ, quantũ indidit ante Prophetis,
Electiſque Dei famulis, vt fortiter hoſtes
Tendere in aduerſos, & eos perrumpere poſſet,
Atque ſalutari quæ ſunt contraria vero,
Et ſanctæ pietatis opus remorantur, & obſtant
Virtuti, audaci mentis conuellere nixu.
Eloquijque dedit vires, quo fulmine linguæ
Aduerſos fidei grauiter contunderet hoſtes,
Clangentiq; tuba totũ reſonaret in orbẽ (bũ:
Saluificũ, vincẽs Satanæ horrida murmura, ver-
Tã calamo, q̃ voce potẽs, fandi optimus autor.
Doctrina excultum varia quoq; pectus habe-
Multis præterea virtutibus extulit illum (bat.
Cœlipotens, memoranda alio quæ carmine re-
Vt foret exemplar veræ pietatis, & inſtar (ſtãt.

Synceræ fidei, toti fax præuia mundo.
Quidque opus ambagũ nexu? fuit organon almi
Flaminis electum, diuino robore fultũ,
Ereptam mundo voluit quo reddere lucem.
Euerſio Papæ. Hic igitur talis, tantusque, vt venerat hora,
Qua Deus amiſſam voluit reparare ſalutem,
Excitus nimijs Romanæ fraudibus Aulæ,
Prodijt, & ſancti telum penetrabile verbi
Strinxit in oppoſitos cœptis audacibus hoſtes,
Solus & innumeros, ſed nõ ſine numine Diuũ,
Suſtinuit, diræ minitantes vulnera mortis.
Et tandem verbi gladio cœleſtis acuto
Deiecit ſolio, præciſo gutture, Papam,
Afflixitque ſolo. Nec iam amplius ille reſurget,
Quantumuis conãs fruſtra ſe attollere in auras,
Decuſſaque caput truncum redimire corona.
Sed iacet vt mutilus coluber, quẽ forte viator,
Horrida lethiferæ minitantem vulnera linguæ,
Percuſsit baculo, & caput à ceruice reuellit.
Viuit adhuc truncus, ſeſeque in puluere verſat,
Et vario flectit ſinuoſa volumine terga,
Abſciſſas capiti nitens coniungere partes.
Semianimis ſic ille iacet, viresque priores
Affectat fruſtra, totique eſt fabula mundo,
Diuina cæſus validi virtute Lutheri.
Qui decus aſſeruit Chriſto, quod perditus ille
Abſtulerat, Chriſtique greges in tuta reduxit
Doctrinæ repurgatio. Paſcua, ab hoc mõſtro noſtros dũ liberat agros.
Reddidit & lucem terris, tenebrasque remouit,
Splendidus Eoum reſerans vt Lucifer ortum,

Noctur-

Nocturnasq́; fugans radijs fulgentib. vmbras.
Singula vt accipiant verum detecta colorem.
Sic & luciferi doctrina exorta Lutheri
Detexit falſi tenebras, Verique nitorem.
Vt nunc æternæ genitrix, doctrina, ſalutis,
Natiuæ teneat decus integritatis, & omnes
Synceras habeat partes, renouante Luthero.
Qualis erat, veræ cum dogmata prima ſalutis
Diſcipuli ferrent Chriſti per climata terræ.
Lutherus docuit nulli tunc cognita, quæ ſint *Summa*
Crimina vera, Dei iuſtam iritantia bilem. *doctrinæ*
Scilicet æternæ, quæ ſunt contraria legi, *Lutheri.*
Non quæ Papa ſuis fingit contraria iuſsis.
Hic vera oſtendit quæ ſit conuerſio vitæ:
Deflere ex animo patratæ crimina culpæ,
Spemq́;, fidemq́; ſuã crucifixi in vulnera Chriſti
Figere, & amplecti veniam, quam porrigit vltrò
Cœleſtis genitor, nati largitus amore,
Et ſcelus exoſam pietati impendere vitam.
Hic benè mõſtrauit quo, lex, diſcrimine diſtẽt,
Atque Euangelium: nobis quid gratia præſtet
Alma Dei, quo iuſtitiæ, vitæque beatæ
Accipiamus opes pacto: ſi credimus omnem
Donari nobis culpam, bonitate parentis
AEterni, propter meritum præſtabile Chriſti,
Abſq; omni reſpectu operũ: quæ deinde neceſſe (eſt,
Vt fructus fidei iuſtorum excreſcere vita.
Ille ſacramentis vanos abſterſit abuſus:
Et veræ pietatis iter patefecit, & omnes
Damnauit cultus, quos non vox cœlica ſancit:
Quosq́;

Quoſq́; Deus cultus amet, & quæ vota requirat
Expreſsit clarè, ritusq́ue aboleuit inanes.
Et conſternatis ſolatia cordibus apta
Promſit, ab æthereo, qđ ſanat pectora, verbo.
Et caput indicijs nobis oſtendit apertis,
A quo ſolo, omnes. Eccleſia, ſparſa per oras,
Pendet, in arboreo ſuſpenſum ſtipite Chriſtum,
Non Papam, Chriſti ſibi qui furatur honorem.
Omniaq́ue explicuit dextrè quę tradidit ipſe
Veraci Deus ore, mali ſed inertia Papæ,
Et fraus corrupit, tenebris vel condidit atris.
Quæ nunc prętereo, ne vos mora longa fatiget,
Prolixeq́ue alibi nobis cantata leguntur. (be

Triū Dei Hierarchiarum inſtauratio.

Deniq; cunctipotens triplex moderamē in or-
Quod Deus inſtituit, tribuens ſua munia cuiq;,
Limite diſtincto malę ſed pietatis & omnis
Ordinis ac legum Papa diſturbauerat hoſtis
Reſtituit veteri, quem demſerat ille, decori.
Salua ſit vt ſacris ſua gloria, ſaluaq́ue regnis,
Saluaq́ue coniugio, ſic propugnante Luthero.

Beneficia Dei per Lutherū collata.

Ergo ſalutiferi quod lux nitidiſsima verbi
Viuificis noſtras radijs effulget in oras,
Diſcuſſa errorum nebula, & lethalibus vmbris:
Quod patet æternæ nobis via certa ſalutis:
Quod pietas redijt, multis emortua ſeclis,
Aſſertumq́; decus thalamis, ſceptrisq́;, ſacrisq́;:
Quod iacet Auſonij labefacta potentia Caci:
Munus id ætherea ſummi teſtamur ab arce
Eſſe miniſterio, diuina operante, Lutheri
Donatum, inuidia rumpantur vt ilia Papæ.

Nos

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-187694-p0018-8

Nos aũt, priſci qui Teutonis arua tenemus, *Quid DEO & Luthero debeamus.*
Fas erat ad cœlum promptas attollere mentes,
Aſsidueq́ue Deo meritas perſoluere grates,
Quod nos incultos prius & poſtrema tenentes
Ante alios tantis euexit ad æthera donis,
Cana fatiſcentis mundi cùm voluitur ætas,
Et(qd᷑ p̄cipuum eſt)ſummo inflām̄atus amore,
Tradidit æternæ documenta ſalubria vitæ,
Cœlitus emiſſo,qui nos erroribus actos
Infernis,patrij deduxit ad oſtia cœli,
Voce graui erudiens dociles ſcriptisq́; diſertis.
Cui decet vt grati meritũ præſtemus honorẽ,
Eius inoblito celebrando pectore famam.
Et ſtudijs venerando pijs quæ ſcripta reliquit.
Proſcindant alij diuini nomina vatis. *Calumniæ in Lutherum.*
Vt ſibi qui ſoli tribuat nimis omnia,plauſum
Affectans,& laudis amans,& honoris auarus.
Qui rixas alat,vt videatur cedere nulli.
Qui ſua miretur tantum,ſua venditet,& nil
Comprobet alterius:qui plurima dicat, vt artis
Multijuges oſtentet opes,& mentis acumen.
Efferat ampullas,& ſeſquipedalia verba:
Excedatque modum turgentia multa loquẽdo:
Cenſura qui cuncta ſua moderetur,& ipſe
Subſcribat nulli,rigido pro more Catonis.
Qui velut ardelio varia in molimina rerum
Irruat,& tractet ſibi non commiſſa proteruè:
Plurima profetur tacitæ non conſona menti:
Plurima dicturus,ſi nunc rediuiuus in auris
Degeret æthereis aliter,quàm protulit olim.

Plurima

Plurima fortaſsis, quæ tunc aboleuit, in vſum
Antiquum reuocaret, in hunc ſi ſurgeret orbẽ.
Talia proclament perfricta fronte vel ipſi,
Qui ſe diſcipulos (ſi Dijs placet) eſſe Lutheri
Veridici iactãt, & mẽbra (heu putrida) Chriſti.
Abijciantque libros cœleſti numine plenos:
Pœna obtrectatorum Lutheri. Quos tamen ad pœnam ſupremi vindicis ira
Raptat, & horriſono furiarum verbere cædit:
Magnus in addicto nobis ſit corde Lutherus:
Fidus vt interpres ſcripturæ, & maximus orbis
Elogia Lutheri. Doctor, ad interitũ greſſu properantis anhelo:
Teutoniæ Vates, æternæ nuncius iræ,
Quà Deus ingratũ iam iam peſſundabit orbẽ,
Lætitiæque, pijs quam Chriſtus in axe parauit,
Igne repentino cum machina tota liqueſcet,
Aſſumentque nouam tellusq; polusq; figuram.
Hic, Noa mortiferas terræ qui nunciat vndas,
Lothus, prædicens incendia ſæua Gomorrhæ.
Moſes, educens Phario de carcere Hebræos.
Dira paleſtinis Samſon incommoda portans.
Dauid, Goliathũ ſternens, mala ciuibus arcens.
Thesbites, vaſtans ſacraria fœda Baalis.
Helciades, patriæ Babylonia vincula monſtrãs.
Baptiſtes, Solymæ præcurrens flebile fatum.
Eloquio Paulus, zelo pietatis Elias.
Propterea cuncti pietas quib. aurea cordi eſt,
Quos animæ iuuat amiſſam reparare ſalutem
Non dubitante fide, Chriſti quæ nititur actis,
Sanctiloqui mecum venerentur dulce Lutheri
Nomen, & hoc meritas dicãt ꝓ munere grates
Chriſto,

Chriſto, quod patria iam iã rediturus ab aula,
Dulcia perpetuæ retegat quò ſabbata lucis,
Hunc, velut Eoum ſidus, præmiſit in orbem.
Huius ego Graio deſcripſi carmine vitam
Nuper, vt eximia celeberrimus arte Neander
(Cui refero acceptũ, ſi quos mihi porrigit hau-
Caſtalio de fonte Deus) me viſere cãpos (ſtus
Pierios (ſicut nunquam mihi ſubdere ceſſat
Vrgentes Muſas ſtimulos) & texere iuſsit
Concinnum, pueris nec inutile carmẽ, ad artes
Ingenuas quos raptat amor, Graiasq́; camœnas
Noſſe iubet, terſo prædulciter ore canentes.

Vitæ Lutheri deſcriptæ cauſæ impulſiuæ. NEANDER.

Hũc ego ſpõte ſequor, nõ aſpernãda monẽtẽ.
Sed tamen & ꝓprium ſolers mihi calcar Apollo
Admouet, & quamuis ſicca mihi carmina, vena
Deſtillent, conferre tamen hæc conor ad vſum
Communem, Muſasq́; mea pro parte propago
Argolicas: nec .n. dos hæc mihi tradita ſoli eſt,
Quãtulacũq; Dei, ſed vt hinc accõmoda creſcãt
Lucra alijs, quæ voce iuuem calamoq́; fluente.
Ergo opus aggredior: ſed ne nimis illud in am
Excreſcat, ꝗa materies eſt ampla, volumẽ (plũ
Tantum delibo rerum capita ardua, & arctis
Me ſpacijs teneo, & quantũ queo cõtraho filũ.

Modus.

Infero multa tamen, ſcitu quæ digna videntur,
Præcipuè pueris, quibus hæc res tota dicata eſt.
Non etenim doctis obtrudimus iſta, nec illis
A doctis auerſa gerunt qui pectora Muſis:
Sed docili damus iſta choro. Quẽ noſſe iuuabit
Lutheri curſum, certamina, dicta, labores,

Quibus.

Virtuteſque pias, & quæ documenta reliquit.
Confeßio Auguſtana. Horum exempla rudi fierent vt nota iuuentæ
Inſerui formam fidei, quam Cæſare coram
Germanique choro regni, gens dedita vero
Vindelicæ exhibuit claris in mœnibus vrbis.
Catechiſmi Lutherani conuerſio adiecta. Doctrinæq; elementa ſacræ, cōprænſa libello
Quæ dedit exiguo Doctoris cura Lutheri,
Ad calcem adieci, numeris induta pelaſgis:
Nuper ad Aonios mihi dum concredita fontes
Agmina deduco ſudans, & præuius artem
Monſtro Cecropium quæ nouit fingere carmē.
Nec, reor, abſurdū eſt, ſancti p̄cepta Lutheri,
Argolicis veſtita modis, volitare per orbem,
Dulcibus & numeris diſcentū in pectora labi.
Dedicatio. Hæc me nunc veſtris emittere iuſsit Apollo
Auſpicijs, ſi qua hinc promanēt cōmoda pubi,
O Lunaburgiacæ decora & fulcimina plebis.
Quorum conſilijs adeò hæc Reſpub. floret,
Vt fortunatos inter ſua nomina tollat.
Cauſa impellēs. Namq; pio dudū feruent mihi pectora voto
Inſigni gratam teſtari pignore mentem,
Veſtra quod optatā præbent mihi mœnia ſedē,
Qua mihi tuta quies, qua gnauis ocia Muſis
Suppeditant ſatis apta, meæ qua cōmoda vitæ
Ampla ſatis veniunt, paruo quæ viuere nouit,
Et cōtenta ſua eſt, quā dāt modò numina ſortē.
Hîc ego nunc totum Muſas exerceo luſtrum,
Diſcentes inter pueros, quos mente fideli
Inſtruo, vt ingenuas ſanctis cum moribus artes
Percipiant, recteq; Deum cognoſcere diſcant.

Dum

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-187694-p0022-0

Dũ mihi formandæ pubis, quæ veſtra frequẽtat
Atria chara Deo, blandas commiſit habenas
Antiſtes Lubeca tuus, tuus inclyta Verda,
Et Lunaburga tuus meritò venerabilis Abbas,
Hollææ virtute domus qui ſtemmata vincit,
Dum veræ pietatis opus, dum promouet artes,
Conſultumque etiam veſtræ cupit eſſe iuuentæ.
Ergo quod hîc ſtatio, vulgo contemta, ſed ipſi
Grata Deo, ſed honeſta mihi, ſed cõmoda vitæ,
Contigit in veſtra, viget & feliciter, vrbe,
Diſperam, gratus ſi non his eſſe laborem,
Quorum tuta ſatis floret mea vita ſub alis.
Mẽte igitur placida Graiã cõplectere Muſam, *Petitio.*
Prudentis ſacer ordo chori, nec deſpice vatem
Quamlibet abiectum, ſed non abiecta canentẽ.
Quid dubitem? vobis ſi grata eſt fama Lutheri,
Quæ certè eſt vobis gratiſsima, nõ quoq; gratũ
Carmẽ erit, grata celebrat quod voce Lutherũ?
Quod ſi veſtra meis adſpirat gratia cœptis, *Pollicitatio.*
Si pia fata dabunt vires, ſi longius æuum,
Ocia ſi ſuperant, laudes iuuat ire per omnes
Lutheri, Graijsque dehinc intexere Muſis,
Quæ mihi ſeruantur multo congeſta labore.
Interea præſens, quãuis breue, munus habete.
Et quanquam tantis videatur id eſſe patronis
Indignum: tamen illa iuuet vos gloria, ſiqua eſt,
Quod nunc Lunburgæ per culta Palatia Graiæ
Cum Latijs etiam Muſæ ſua munera fundant.
Qđ reſtat ſuperũm cupida rogo mẽte patẽtẽ, *Votum.*
Vt quæ nunc veſtram fatis felicibus vrbem

Illuſtrãt decora ampla, velit cumulare benigna,
Et ſeruare, manu: ſeros vt ad vſque nepotes
Hæc quoque perueniant. Vigeat prudẽtia, vera
Relligio vigeat, vigeat doctrina Lutheri,
Quæ ſonat in veſtris hodiè puriſsima templis,
Quæq; beant vrbes vigeant cum legibus artes.
Et quæ nunc fundit largo ſua munera cornu,
Obſtruat haud vnquã largum, pia copia, cornu.
Pax vrbem niueis ſemper circumuolet alis,
Salua ſit vt pietas, vt lex, vt copia vitæ.
Bella procul noſtris, & lis maleſuada faceſſant
Finibus, & quæ nunc, ſceleratæ ob crimina vitę,
Atra lues ſubitæ ſpargit contagia mortis,
Deſinat, & ſæuis intentet funera Turcis.
Denique vos omnes ſaluos, & ſorte fruentes
Felici Pylios Dominus tueatur in annos.

LVNAEBVRGI ex Muſæo noſtro, Nonis Sextil. Natalib. m. 32. Anno ab incarnatione Chriſti M. D. LXXVII.

Expri-

Exprimit hæc formam viuentis imago Lutheri:
Mentem nulla poteſt pingere docta manus.
At quanta fueris pietate, labore, fideq́;
Cernitur è ſcriptis, ſancte Luthere, tuis.

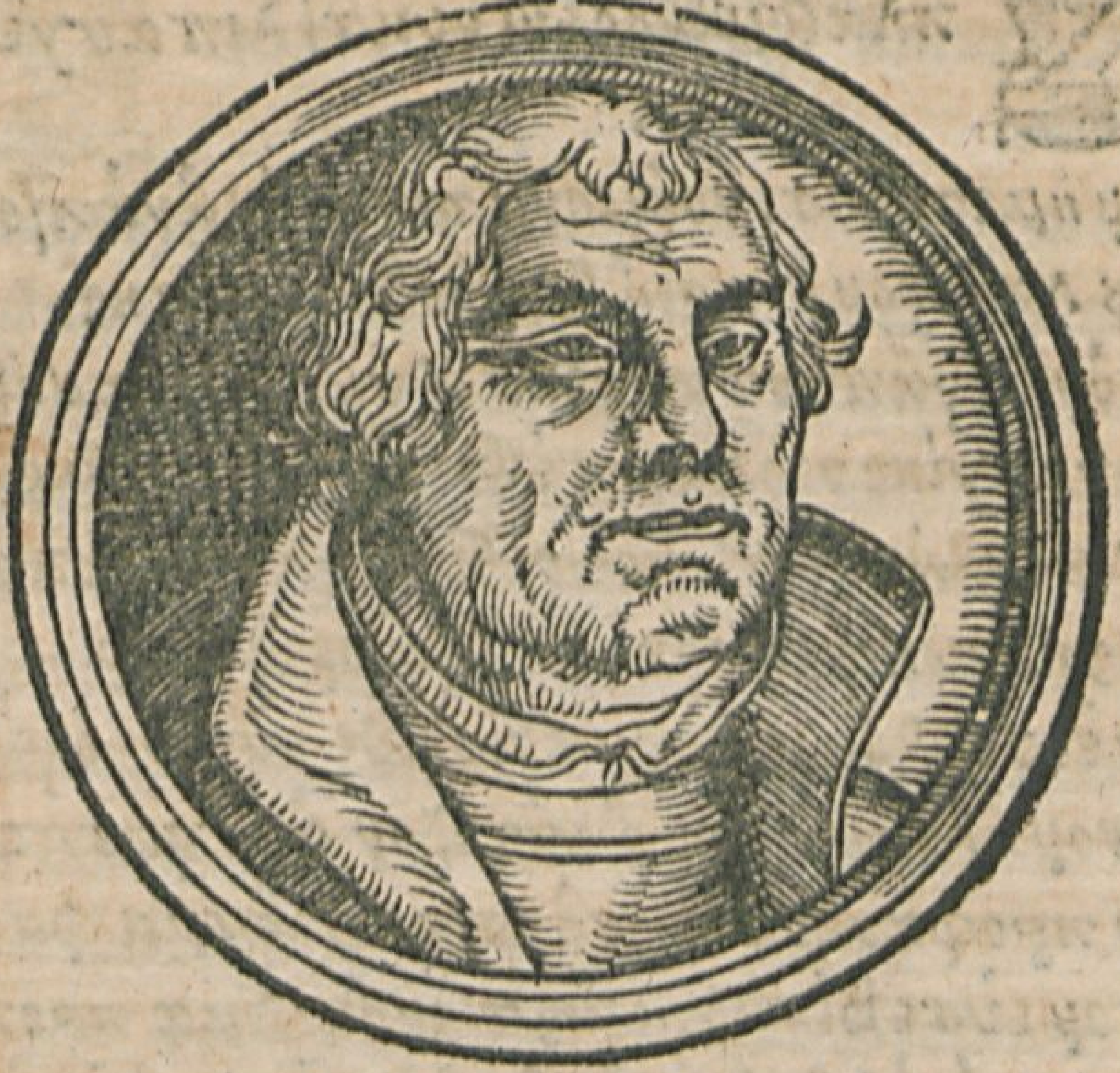

In ſilentio & ſpe erit fortitudo veſtra.

Peſtis eram viuus, moriens ero mors tua, Papa.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-187694-p0025-7

ΒΙΒΛΙΟΝ Α,

ἐν ᾧ βίος ἁγίου ΛΟΥΘΗΡΟΥ.

Exordiũ ab inuocatione, & laude Lutheri, continẽs propoſitionem & impulſiuas.

Χριστὲ φάος μερόπων, βαθὺς οὓς ζόφος ἀμφικαλύπτει
πλαζομένους ἐνὶ νυκτὶ λιπαυγέϊ τοῦδε βίοιο.
ἐν φρεσὶν ἡμετέρῃσι νοήμονα πυρσὸν ἀνάπτοις
ὀρνυμένου Λούθηρον ὁμηρίδος ἄνθεσι μούσης
στέψαι, σὸν θεράποντα, τεῆς θ' ὑμνήτορα δόξης·
ἀρχὸν θευλογίης νεολαμπέος, ἀστέρα γαίης,
δηρὸν ἀλωομένης ὑπ' ἀπειρέος ἀχλύϊ πάμπαν.
ἀτρεκίης κήρυκα βιαρκέος ἔξοχον ἄλλων·
ἄγγελον ἐσσομένων· Γερμανίδος εὖχος ἀρούρης·
τὸν τρίτον Ἠλίαν· τὸν δεύτερον ἀνδράσι Παῦλον
οὐρανόθεν προφανέντα· τὸ πίστιος ὄμμα φαεινῆς·
καὶ τύπον εὐσεβίης· ἀρετῆς τ' ἴνδαλμα προπάσης·
εὐεπίης πηγὴν· διδαχῆς βυθὸν οὔποτ' ἐφικτὸν·
πιστότατον Χριστοῦ σημάντορα καὶ πρόμον ἀρνῶν.

Propoſitio.

Τοῦ μὲν ἐγὼ βίον ἁγνὸν ἐμοῖς μελέεσι ἀείσω,
θαῦμα βροτοῖς τότ' ἐοῦσι, καὶ ἐρχομένοισιν ὀπίσσω
ἄκρα λόγου μεθέπων· ἑτέροις δὲ τὰ μείζον, ἐάσσω,
ἢ καὶ ἐμοὶ κατόπιν· θεὸς εἰ λιγυρὸν οὖρον ὀπάσσῃ,

Cauſa impulſiua προκαταρκτική: Materiæ dignitas.

καὶ βίον ἀρτεμέοντα· τί φέρτερον ἄλλο τελέσσω
ἢ ἐ τόσσου κλέος ἀνδρὸς ἐν ὀψιγόνοισι λιγαίνειν;
οὐ ῥα μετὰ Χριστοῖο θοῶν κήρυγμα μαθητῶν
φέρτερος εὐσεβέων καθ' ὁμήγυριν οὔτις ὄρωρεν,
οὐδέ τις ὑστατίου μέχρι τέρματος ἔσσετ' ἀρείων.
ἄλλοι μὲν λαῶν ἡγήτορας ἠδὲ μαχητὰς
ἰφθίμους ὑμνοῦσιν, ἐμὴ Λούθηρος ἀοιδὴ,

μύλων

LIBER PRIMVS.

in quo vita S. LVTHERI.

CHriſte lux hominum, quos profunda operit caligo,
Dum in tenebricoſa huius vitæ nocte oberrant,
Accendas quæſo in pectore meo lumen intelligentiæ,
Cùm inſtituo Lutherum Homericæ Muſæ floribus
Coronare, miniſtrum tuum, tuæq́; gloriæ prædicatorem,
Refulgeſcentis Theologiæ principem, ſtellam mundi,
Qui longo tempore in ſæui Papæ caligine errauerat,
Beatificæ veritatis præconem excellentiſſimũ inter omnes alios,
Prænuncium rerum futurarum, Germanicæ telluris gloriam,
Tertium Eliam, alterum Paulum hominibus
Cœlitùs exhibitum, illuſtris fidei oculum,
Et exemplar pietatis, omnisq́; virtutis ſpecimen,
Fontem eloquentiæ, mare doctrinæ nunquam exhauriendum,
Fideliſſimum agnorum Chriſti magiſtrum & propugnatorem.
Huius ſanctam ego vitam carminibus meis celebrabo,
Miraculũ hominib. & tũc viuentib. & poſtea (in lucẽ) venientib.
Narrationis aũt faſtigia tantũ ſequar, & maiora relinquã alijs,
Aut etiam mihi deinceps: ſi ſecundum Deus ventum conceſſerit,
Et vitam incolumem, Quid (enim) aliud præſtabilius peragam,
Quam ſi tanti viri laudes inter poſteros moduler?
Quo poſt velocium Chriſti diſcipulorum præconium
Nemo in Eccleſia piorum præſtantior ortus eſt,
Nemoq́; ad extremum vſq; (mundi) finem melior exiſtet.
Alij ſanè populorum duces & bellatores
Magnanimos celebrant: meum verò carmen Lutherus

φύλων ἡγεμονεὺς νοερῶν, Χριστοῦ πτολεμιστής.

προηγουμένη.

Τοῦ δὴ τοῦ πόθος ὀξὺς ἐμαῖς φρεσὶν ἔμβαλεν ὁρμήν,
ὃν τίω Λουθῆρον ἐν οἰχομένοις περ ἐόντα,
οὕνεκά μοι καὶ πᾶσιν ἐμὴν εὐήνορα πάτρην
τευτονίην ἐφέπουσι, πρὸς αἰθέρα δ᾽ εἶξεν ἀταρπὸν
ἄγνωστον πρὶν ἐοῦσαν, ὅτ᾽ ἄγριος ὕβρισε πάππας.

Conclusio Exordij beneuolentiā captans, & inuocationē repetens.

τοὔνεκ᾽ ἐμοὶ σαίνουσα φίλον νόον ἐλπὶς ἐγείρει,
ἐκ πολέων ὥς που τὶς ἐμὴν προσπτύξετ᾽ ἀοιδήν,
ἐκ θυμοῦ Λουθῆρον ἀεικλυτὸν ἀμφαγαπάζων.
ἀλλά μοι εὐμενέοις θεὸς ἤπιε, τοῦτο πρὸ πάντων·
ὡς κούροις χαρίεντα καὶ ἄρμενον ὕμνον ὑφαίνω.

Narrationis initiū à Chronographia. An. 1483.

ἤδη χίλια κύκλα περιπλομένων ἐνιαυτῶν
καὶ πίσυρας μερόπων γενεὰς ἑκατονταετήρων
ἥλιος ἐξετέλεσσεν, ἄναξ τελεσίχρονος ὡρέων,
λαοσσόον Μαρίης μετ᾽ ἀπειράνδροιο λοχείην·
καὶ τρίτον ὀγδωκοστὸν ὁμῶς, ἀνὰ χείματος ἀρχήν,
εὖτε μολεῖν ἐπὶ νύσσαν ἐὴν ἔτος εὐποδιβαθμῷ·

SAVANOROLA.

ᾧ κλεινῷ Λυκάβαντι, θεοῦ δ᾽ ἐτήτυμον ἠχώ,
μάρτυς, ἀεξιφόνοις ὑπὸ δήεσιν ἀντιχρίστου,
σὺν δ᾽ ἰοσοῖς ἑτάροις ἀμαθύνετο Σαυανορωλᾶς·
θεῖος ἀνήρ, ᾧ πνεῦμα θεοπρόπον ἷζανε θυμῷ
καὶ δάεν ἀνθρώποισιν ἐτήτυμα θέσφατα φαίνειν.

Natiuitas Lutheri, per amplificationē poëticam.

δὴ τότ᾽ ἄναξ, ᾧ πάντα μέλει, πανεπισκόπον ὄμμα
ἔτραπεν αἰνὰ παθοῦσαν ἐπὶ χθόνα τευτονιδάων
πατρώαις τε φρένεσσι μακρὴν ᾤκτειρεν ὀϊζύν·
ἥν σφίσι, καὶ τάχα πᾶσιν, ὅσους φέρε νῶτον ἀρούρης,
πάππα κοιρανέοντος ὑπὲρ θέμιν ὕβρις ἀνῆψεν
μαινομένη δηναιὸν ἐπὶ χρόνον. ἀλλὰ τότ᾽ ἄλκαρ
ὄψιμον ἠπιόθυμος ἐμήδετο κοίρανος εὑρεῖν,
δειναρέτην ἥρωα πιεζομένοισιν ἰάλλων

Ouium rationalium ductor, & Chriſti præliator.
Ad hæc calcar animo meo addidit vehemens amor,
Quo Lutherum quamuis defunctum veneror & colo.
Quia mihi & omnibus, qui patriam meam viris claram
Teutoniam incolunt, ad cœlum ſemitam monſtrauit
Antea ignotam, cùm immanis Papa Tyrannidem exerceret.
Blanda igitur ſpes animum mihi erigit,
Fore, vt ex multis fortè quiſpiam meum carmen amplexetur,
Qui ex animo Lutherum perpetuò celebrem amat.
Sed faueas mihi propitie Deus, hoc præcipuum & optimũ eſt,
Vt pueris commodum & delectabile carmen contexam.
Iam mille circumuertentium annorum orbes,
Et quatuor hominum centum annos attingentium ætates,
Sol, temporis autor & horarum præſes, peregerat,
A ſalutifero intactæ Mariæ partu,
Et ſub initium hyemis, octogeſimus inſuper tertius
Annus ad metam ſuam expedito greſſu venire properabat.
Quo celebri anno propter veram Dei confeſſionem,
Sanguinarijs Antichriſti conſilijs aſſertor (Veritatis)
Sauanorola duobus cum ſocijs cremabatur,
Vir diuinus, in cuius animo propheticus Spiritus reſidebat,
Docens eum vera hominibus oracula pandere.
Tunc Dominus, cui rerũ Vniuerſitas curæ eſt, vultũ quo omnia
Ad terrã Teutonidarũ grauiter afflictã aduertit, (cõtemplatur
Et paterno affectu longæ calamitatis miſertus eſt,
Quam ipſis, & omnibus ferè quos terræ dorſum ferebat
Papæ iniuſtè dominantis inſolentia intulerat
Longo tempore graſſans. Sed tunc remedium
Tandem inuenire benignus Deus ſtudebat,
Præſtanti virtute præditum Heroa mittere deſtinans vexatis

δὴν μάλα Γερμανοῖσι, λυγρῶν ὃς νύκτα κεδάσσας
ψευδέων, ἀτρεκίης τε φωσφόρον ἦμαρ ἀνοίξῃ,
οὐλόμενον πάππαο κακόφρονος οἶμα δαμάζων.
τοὔνεκεν εἰς ἐκάλεσε θεὴν ἐπαρήγονα μόχθων
παιδοκόμου τοκετοῖο, φερέσβιον εἰλείθυιαν·
εἰσλεβίης δ' ἔστειλε πρὸς ἀγλαοβότρυος ἕδρην, (Patria Lutheri Islebia.)
ἑρκυνίης τανύφυλλον ὅπῃ κλέτας ὄλβιον οὖδας
ἐκδέχεται, ζαφόροισι τιταινόμενον πεδίοισιν.
ἔνθα δ' ἀνήρ τις ἔναιε, μεταλλίδος ἴδρις ἐρεύνης, (Parentes Lutheri.)
Λουθῆρος, ταλαεργὸν ἔχων καὶ εὔφρονα θυμόν,
εὐσεβίης στεινῇσιν ἐν ἀτραπιτοῖσιν ὁδεύων·
τοῦ δ' ἄλοχος πινυτὴ καὶ ἐπήρατος ἔνδοθι κόλπων
ἔμπνοον ἄχθος ἔνεικεν, ἑοῦ βλάστημα γάμοιο,
ὥρην δ' ἐκπροκαλεῖτο λεχωΐδα παιδοτόκος μείς.
ἔνθα θεὰ δρήστειρα τελεσσιγόνοιο λοχείης,
χείρεσι μαλθάσσουσ' εὐαντέσι γαστέρα νύμφης,
εἰς τέλος, οἷον ἔολπε γενέθλιον ἤγαγεν ὥραν.
ἐκ δ' ἔθορεν βρέφος ἠΰ, φυὴν μακάρεσσιν ὅμοιον,
χάρμα πατρὸς καὶ μητρός, ἑῆς μέγα πατρίδος ἄστρον,
πῆμα κακοῦ πάππαο, καὶ αὐτοῦ δαίμονος ἄτη.
δὴ τότε ποικιλόκαρπος ἀνεσκιρτήσατο γαῖα,
χάρματι παλλομένη, πολυγηθέος ἕνεκα κούρου.
φασί, καὶ ἐκγελάσαι πολυφεγγέος οἶκον ὀλύμπου,
φαιδροτέρας δ' ἀκτῖνας ἀπ' αἰθέρος ἄστρα προπέμ-
νύμφαι δ' ὠρχήσαντο κατ' οὔρεα καὶ πλαταμῶνας. (ψαι
γοργωποὶ δ' ἀΐδαο κύνες, χθόνα δηλαίνοντες,
χεῖμ' ἑὸν ὀσσόμενοι, στυγερὸν βρύχημα τίταινον.
θεῖοι δ' ὁρμηθέντες ἀφ' ὑψόθεν ἀγγελιῶται
λίκνον ἐκυκλώσαντο, νεογνοῦ παιδὸς ἑταῖροι.
τὸν δ', ἑτέρην ὅτε φοῖβος ἐΰζυγος ἤγαγεν ἠῶ,
λαμπο-

Satis diu Germanis, qui diſpelleret tenebras triſtium
Mendaciorum, & luciferum veritatis diem aperiret,
Exitialem maleuoli Papæ ferociam compeſcens.
Ideò vocauit ad ſe Deam, quæ ſubleuat labores
Felicis partus, Lucinam (nimirum) vitæ principem.
Ablegauitq́ ad ſedes Islebiæ dulcibus botris fœcundæ:
Vbi mons Hercyniæ ſyluoſus regionem beatam,
Campis fertiliſsimis latè porrectam, excipit.
Huius incola erat, vir quidam metallorũ inueſtigandorũ gnarus,
Lutherus (nomine) ſeduloq́ ac induſtrio animo præditus,
Adhæc per arctas pietatis ſemitas incedens.
Huius cordata, & venuſta vxor in vtero
Viuam ferebat ſarcinam ex coniugio ſuo floridè progerminantẽ.
Et iam menſis natalitius horam puerperalem euocabat.
Ibi Dea, quæ maturi partus opus adminiſtrat,
Ventrem puellæ benignis manibus demulcens,
Ad optatum finem naſcendi tempus perduxit.
Editus enim eſt infans adeò generoſus, vt Diuinã indolẽ referret,
Patris & matris lætitia, & ingens ſidus patriæ ſuæ,
Peſtis improbi Papæ, & ipſius Diaboli calamitas.
Tunc alma tellus ſubſilijt,
Gaudio concuſſa, lætifici iſtius pueri gratia.
Fama etiam eſt, lucidi domum Olympi arriſiſſe,
Et ſereniores ab æthere radios ſidera emiſiſſe.
Nymphæ inſuper in montibus, & campis tripudia celebrarunt.
Terribiles verò Plutonis canes, qui terram infeſtant,
Prauidentes tempeſtatem ſuam, horrendum dederunt rugitum,
Diuini autem angeli ex alto delapſi
Cunas circumdederunt, amici pueri recens nati ſtipatores.
Quem, vbi ſol iugo inſigni præſtans, alteram adduxerat diem

Baptiſm9 Lutheri: IIII Idus Nouẽbr.

λαμπομένην φαιδροῖς ἀμαρύγμασιν, ὕδατι σεμνῷ
νίψε λάτρις Χριστοῖο θεοσταγὲς ἀμφὶ λοετρόν,
ὄφρ' εἴη Χριστοῖο φίλοις ἐνάριθμος ἀδελφοῖς.

Nomen.

Μαρτῖνον δ' ἐκάλεσσεν, ἀρήϊος οὕνεκ' ἔμελλεν
ἵστασθ' ἐν Χριστοῖο λογοσθενέεσσιν ἀυταῖς,
Μαρτίνου δὲ τότ' ἦε θεόφρονος ἱερὸν ἦμαρ,
ᾧ μνήμην τελέεσκον ἐτήσιον ἄνδρες ἐκείνου.

Educatio & inſtitutio.

τὸν δ' ἄρ' ἀμωμήτοισιν ἐν ἤθεσιν εὔφρονι θυμῷ
ἔτραφον ἀτάλλοντα πατὴρ καὶ πότνια μήτηρ.
ὡς δὲ φυῆς ὑπέφηνε νοήμονος ἔξοχον ὁρμήν,
ἀνδράσι παιδονόμοις μιν ἐπέτραπον, οἷς πόνος ἐστὶ
μουσέων ἐν θυμέλῃσι νέων κοσμεῖν φρένα παίδων
ἤθεσι καὶ μύθοισι, βίῳ τά γε φέγγος ἔδωκαν.

Islebij. Magdeburgi: An. 1497

πρῶτα μὲν ἦτορ ἔφερβεν ἑῶν κατὰ βάθρα πολιτῶν
γράμμασιν ἀρτιμαθέεσσιν. ἔπειτα δὲ παρθενοπύργου
ἐς πόλιν ἷξε, φίλων ὑποθημοσύνῃσι τοκήων,
ποικίλ' ἀνιχνεύων λογίης μυστήρια τέχνης.

Iſenaci: An. 1498.

ἔνθεν ἐπ' Ἰσενάχου Θουριγγίδος ἔδρανον ἦλθεν,
κοῦρι' ὅπως σοφίης εἰδήμονος ἄνθεα δρέψῃ
πολλὰ παθὼν καὶ πολλὰ μαθὼν ταλασίφρονι θυμῷ,
τλήμονα γάρ οἱ ἔδωκε θεὸς νόον ἐκ νεότητος.

Erphordiæ: An. 1501.

αὐτὰρ ἐπεὶ μέγας ἦεν, ἐείκοσι δ' εἶχ' ἐνιαυτοὺς
πᾶσαν δ' ἰδμοσύνῃσιν ὁμηλικίην ἐκέκαστο,
καὶ λαμπραῖς ἀρετῇσιν ἀκηρασίου βιότοιο,
Ἐρφόρδην ἀφίκανεν, ὅπῃ χορὸς ἔπλετο μουσῶν
ἔξοχος, ὡς οὐκ ἄλλος ἀνὰ χθόνα Τευτονιδάων.

Profectus.

ἔνθα μάλ' ἐμμαπέως, κραδίης μελεδήμονος ὁρμῇ,
τέμνεν ἀπειρεσίης σοφίης βυθόν, ἵκετο δ' ὅρμον
εὐπετέως, ζαθέης γὰρ ἐπέπνεεν οὖρος ἀρωγῆς.
αὐτίκα δ' εὐστέπτοιο σοφῶν ἐπεβήσετο τιμῆς,

Luce clara fulgentem, vnda ſacra (Baptiſmo)
Abluit miniſter Chriſti in lauacro diuino,
Vt & ipſe in numero eorum eſſet, qui chari ſunt Chriſti fratres,
Martini autem ei nomen inditum eſt, quia futurum erat,
Vt tanquã Martius heros in verbipotentibus Chriſti prælijs con-
Et erat tunc ſacra Martini pij dies, (ſiſteret.
Qua homines anniuerſariam illius memoriam recolebant.
Eum deinde bono ſtudio in honeſtis moribus
Adoleſcentem educarunt pater, & mater veneranda.
Et cùm ingenij ſagacis præſtans in eo vis eluceret,
Commendarunt eum viris pueritiæ informandæ gnaris, quibus
In pulpitis Muſarum iuuenum mentes ornare (officiũ incumbit
Moribus & doctrinis, quibus vita illuſtratur.
Initio igitur in patria vrbe cor paſcebat
Primis doctrinarum elementis. Dehinc Magdeburgum
Venit, dilectorum parentum de conſilio,
Varia doctæ artis myſteria indagans.
Inde Iſenacum Thuringiæ oppidum acceßit,
Vt teneros ſolertis doctrinæ flores carperet,
Multa ferens, & multa diſcens æqua mente:
A pueritia enim inde vſque patientem ei animũ indiderat Deus.
Porrò cùm adoleuiſſet, & viginti iam annos haberet,
Omnesq́; ſuos æquales eruditione ſuperaret,
Et conſpicuis integræ vitæ virtutibus,
Erphordiam venit, vbi chorus erat Muſarum
Excellens, vt nullus in Teutonum natione alius.
Ibi gnauißimè, ſtudioſo mentis conatu,
Infinitæ ſcientiæ pelagus emetiebatur, & in portum veniebat
Expeditè, adſpirante nimirum diuini auxilij vento.
Mox etiam ad inſignem doctorum euectus fuit honorem,

Nomen

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-187694-p0033-1

Artium magiſter creatur: 1505. Sacra Biblia primū legit.

εὔνομα καὶ κλέος ἄκρον ἐν εὐμαθέεσσιν ἀείρας,
ὡς Σχολέων νόμος ἐστί, μαθήμασι κῦδος ἀνάπτειν.
ἐνθάδε πρῶτ' ἐνέκυρσε θεογράπτοις σελίδεσσιν,
ἃς δὴ πνεῦμα χάραξε φίλων ὑπὸ χερσὶ προφητῶν,
ἀνδρῶν θ' οἳ χριστοῖο βροτοῖς κλέος ἠπύσαντο.
γευσάμενος δ' ἠρᾶτο καὶ εἰς κόρον ἄχρις ἐλίσσειν
ὄμμασιν ὀξυφαέσσι, καὶ ἐν φρεσὶν ᾗσι βαλέσθαι
γράμματος οὐρανίοιο σοφὴν καὶ ἐράσμιον ἠχώ,
τόσσος μιν πόθος εἷλε θεοῦ νοοθελγέος αὐδῆς.

Fit Monachus Auguſtinianus.

αὐτὰρ ἐπεὶ νούσων καπυραῖς ὑπετήκετ' ἐρωαῖς,
δαίμων δ' ἀγχιμόροισιν ἐμάστιε θυμὸν ἀνίαις,
λοίγιά οἱ δολεροῖσι κακορραφίῃσι φυτεύων·
διζέμενος κούφισμα μελήδονος ἄρμενον εὑρεῖν,
καὶ θεὸν ἀτρεμίαις ἐν ἐρημοπόλοισι γεραίρειν
πλειοτέραις μελέτῃσιν, ὃ δὴ νόμος ἔσκε Μοναστῶν
κερσεκόμων, οἳ δεσμὸν ἀπηνήναντο γυναικῶν,
οἷο βίων ὑπὸ τάξιν ὁμέστιον ἤλθεν ἀδελφῶν
οἳ θεσμοὺς μεθέπουσι θεόφρονος Αὐγουστίνου.

Exercitia Lutheri monaſtica: 1506.

ἐνθάδ' ἀμείδητον βίον εἵλκυσεν, αὐτὸν ἀτέμβων
εὐχαῖς τε στοναχαῖς τε καὶ ἀγρύπνοισι μερίμναις,
νηστείαις τε, χαλινὰ βιαίῃ γαστρὶ τιθείσαις·
μίσσης τ' ἀντιθέοισι σεβάσμασιν, ὅσσα τ' ἄρ' ἄλλα
μυστιπόλων ἱεροῖσιν ἐν ἕρκεσιν ἔργα πέλοντο.
μύστην γάρ μιν ἔτευξαν ὁμοσκηνοῦντες ἑταῖροι.

Mœror.

καὶ τόσσον ἀψύκτοις ὑπὸ κήδεσιν ἠδὲ καὶ ἔργοις
τρῦχεν ἀκοιμήτοιο βίου χρόος, ὥστε μεριμνῶν
οὐδὲν ἑλὼν ἀνάπαυμα βίου μέθετ' ἐλπίδα πᾶσαν.
καί κεν ἀλωφήτοισιν ὑποκλασθεὶς μελεδώναις

Conſolatio.

οἰκτρὸν ἀμηχανίῃ βαρυκηδεῖ δέξατ' ὄλεθρον,
εἰ μὴ ἀποφθινύθοντα, καὶ εἰς Ἀΐδαο μέλαθρον

Nomen & decus inter eruditos ſummum adeptus,
Vt ſcholarum fert inſtitutum, diſciplinis addere honorem.
Hic primum obtigerunt ei libri ſacræ ſcripturæ,
Quos Spiritus (ſanctus) exculpſit manibus dilectorũ ſibi Prophe- (tarum,
Et virorũ, qui gloriã Chriſti mortalib. diuulgarũt .i. Apoſtolorũ.
Quib. deguſtatis, optabat vt ſibi liceret ad ſacietatẽ vſq; euoluere
Oculis acutis, & in pectore ſuo recondere
Sapientem illum, & amabilem cœleſtis ſcripturæ ſonum.
Tantus eum amor inceſſerat verbi Dei ſuauiter afficientis corda.
Cùm verò ſæua morborum vehementia abſumeretur,
Et Dæmon peſtiferis animum (eius) curis vexaret,
Exitium ei doloſis inſidijs machinans:
Commodum triſtitiæ ſuæ leuamen inuenire expetens,
Et Deum in ſolitaria tranquillitate colere
Maiori ſtudio, qui tunc ritus erat Monachorum
Raſorum, qui coniugium cum vxoribus auerſabantur
In ordinẽ, & contuberniũ ſe cõtulit fratrũ cœlebẽ vitã agentiũ,
Qui regulam obſeruant Diui Auguſtini.
Ibi auſteram traxit vitam, macerans ſe
Precibus, ſuſpirijs, & peruigilibus curis
Ieiunijsq;, quibus frena ventri importuno inijciuntur,
Et impijs Miſſæ cultibus, & quæcunque alia
Religioſis in clauſtris ſacrificorum ſunt opera.
Sacerdotem enim creauerant illũ fratres, quorũ in collegio erat.
Atque adeò inquietis ſtudijs, & exercitijs
Indefeſſi corporis vires exhauſit, vt cùm nullam
Mœroris quietem conciperet, omnem vitæ ſpem abijceret.
Et iugi ſanè fractus anxietate,
Ex deſperatione triſti miſerabile fatum nactus fuiſſet:
Niſi contabeſcentem, & in horrendam Plutonis

φρικτὸν ὀλισθαίνοντα, παρηγορίῃσιν ἔγειρε
λυσιμόροις τὶς ἀδελφὸς, ἔχων ἐπὶ γήραϊ μῆτιν,
ὃς σέλας εὐσεβίης καθαρῆς πολὺ φέρτερον ἄλλων.
ἦ γὰρ ἀποστολικῆς γλυκερὴν ὅγε πίστιος ὀμφὴν
ἐκφαίνων ἐδίδασκεν, ἀκινήτοισι πιθέσθαι
θαρσαλέως στήθεσσι, κακῶν λύσις ὅττι καὶ αὐτῶν
ἀντιάει χριστοῖο δι' ἀλγινόεντας ἀέθλους.
ἔνθεν ἀτάρβητον μετὰ χάρματι θάρσος ἀέξων
ῥωμαῖον τόδ' ἄεισμα θαμειῇ μέλπεν ἰωῇ:
,, εὐδαίμων κακίη, τοίου κύρσασα λυτρωτέω.
καὶ τόδ' ἐμοὶ φανερὸν τεκμήριον, ὅττι καὶ εἰργμῷ
ἐν κρυερῷ Βαβυλῶνος ὀλεθροτόκοιο γένοντο
πολλοὶ εὐφρονέοντες, ἀμύμονι πίστιος αἴγλῃ,
ἀμφὶ δικαιοσύνης, μούνη τὴν πίστις ἐφέλκει.
ἀζυγέων δ' ὅγε μίμνεν ἐν ἕρκεσιν, εἰσόκε φοῖβος
πρῆξε τρεῖς λυκάβαντας ἐν αἰθέρι φέγγος ἑλίσσων
Lutherus Vitebergā, in nouā Academiam vocatur: An. 1508. Λουθῆρος θεόμαντις· ἔπειτα δὲ πέντε λαχόντα
εἰκόσι τ' ἀγλαὰ μέτρα παλιῤῥοθίων ἐνιαυτῶν
λευκορέην ἐκάλεσσαν ἀνὰ πτόλιν, ἔνθα παρ' ἄλβιν
καινὸν ἔγειρε θόασμα ταγὸς κλυτὸς ἐννέα μούσαις,
ὡς κοινῇ σοφίης πυκινόφρονος εἶδαρ ὀπάσσῃ
αἰζηοῖς, βόσκουσιν ἀεξινόοις φρένα μύθοις.
τοῦ γὰρ ἑκὰς κλέος ἷξεν ἀοίδιμον ἄλλοσε γαίης,
εἵνεκ' ἐπιστήμης πολυειδέος, εἵνεκα ῥήτρης,
εἵνεκεν εὐσεβίης τε καὶ ἀκαμάτοιο μενοινῆς.
L. noua ratione Theologiam docet. 1509. ,, ἐνθάδε θευλογίης καινὴν τάχα λαμπάδ' ἄειρεν,
,, ἐκφράζων χαρίεντα θεοῦ λόγον. ἦ γὰρ ἁπάσης
,, ἀτρεκίης πρέσβεια θεουδέϊ νείματο φωνῇ.
,, καὶ βάσανόν μιν ἔδειξε λόγων καὶ κοινὸν ἔλεγχον
,, δόγμασιν ἐν πάντεσσι μόνην, ὃς πάντα σοφιστέων
γράμ-

Domum (iam) ruentem, conſolatione ipſum erexiſſet
Salutari frater quidam cùm ſenio coniunctum habens conſiliū,
Et ſynceræ pietatis lucem præſtantiorem quàm alij.
Namque hic dulcia Apoſtolicæ fidei verba
Explicans docebat eum immoto credere
Confidenter pectore: quod & ipſi peccatorum ſolutio
Offeratur propter acerbam Chriſti paſsionem.
Hinc intrepida fiducia, & lætitia concepta
Romanum hoc carmen crebra voce repetebat,
O beata culpa, quæ talem meruiſti redemptorem.
Et hoc mihi euidens argumentum eſt, quod etiam carcere
Horrendo exitioſæ Babylonis fuerint
Multi, rectè ſentientes ſynceræ fidei luce
De iuſtitia, quam ſola fides apprehendit.
Manſit autem hic in ſeptis Monachorum, donec ſol
In æthere lucem voluens tres annos exegit,
Pius Lutherus. Poſthæc cùm attigiſſet quinque
Et viginti annorum reciprocantium menſuram,
Vitebergam vocatus eſt, vbi prope Albim (uem Muſis:
Inclytus Dux (Saxoniæ Elector) nouam conſtituerat ſedem no-
Vt publicè ſapientis doctrinæ alimenta præberet
Adoleſcentibus, qui ſolertibus mentem doctrinis paſcebant.
Huius enim celebris fama procul etiam in alias terras venerat,
Ob multiplicem eruditionem, ob eloquentiam,
Ob pietatem, & ſtudium indefeſſum.
Hic ſtatim nouam Theologiæ facem extulit,
Enarrans gratiæ plenum, Dei verbum. Siquidem omnis
Veritatis prærogatiuam voci diuinæ tribuit. (nem normam,
Et demonſtrauit eam eſſe Lydium doctrinarū lapidē, & commu-
Ad quā ſolā oīa dogmata examinādā ſint. Cūcta etiā Sophiſtarū

b, γράμματ' ἐρισφαλέων θείαις ὑποκάββαλε δέλτοις.
τοὔνεκα δὴ μέγα θάμβος ὑπήλυθεν ἦτορ ἑκάστου,
ὧν νόος ἄρτιος ἔσκε, σοφοὶ δὲ προΐδμονι θυμῷ
ἄνδρες ἐτεκμήραντο, τάτ' εἰσέτι μοῖρα κάλυψεν,
ὅττι θεηγορίης νεαρὸν τάχα φέγγος ἔμελλεν
ἀμφανέειν λυθῆρος ἀμαλδύνων κλέος ἄλλων.
ἀλλὰ τὸ πᾶν μετόπισθε θεήλατος αἶσα τέλεσσε.

L. Romā legatus mittitur: 1510:

δὴ τότε δ' ἀγλαόμητις, ἑῶν διὰ πρῆξιν ἀδελφῶν,
πρέσβυς ἐπ' αὐσονίων μετέβη πόλιν, ἧχι θοάζει
πάππας ἀντίχριστος, ἔχων κράτος ἐξ ἀΐδαο,
τῶν ῥ' ὅγε δυσσεβίην τε καὶ ἤθεα λυγρὰ νόησεν
αὐτόπτης μιαροῖσιν ἐν ἔργεσι λυσσάδος αὐλῆς,
μαργοσύνην θ' ὕβριν τε χαλιφροσύνην θ' ἱερήων,
ὡς δ' ἴδεν, ὡς ἔφριξε, θεοῦ δ' ὀλοφύρατο ποίμνην.

L. Fit Doctor Theologiæ: 1512.

ὡς δ' ἐπιδὼν ἄρρητα κακώπιδος ἤθεα ῥώμης
λευκορέην πόλιν ἷξε, θεοῦ μετ' ἐνηέϊ πομπῇ,
νόσιμος ἀσκηθής τε, σοφῶν κληῗδας ἔχοντες
μουσέων, ἰχθυόεντι παρ' ἄλβιδι ποιπνυουσέων,
ἄνδρες, ἐπιστήμῃ τε καὶ αἰδοῖ πρῶτα φέροντες,
κυδαλίμῃ στέψαντο θεόσσυτον ἀνέρα τιμῇ,
καί μιν ἐφημίξαντο διδάσκαλον, ὄφρα διδάσκῃ
ἀμφαδὸν ἀψεύστοιο θεοῦ λόγον, ὅς ῥα μύησε
τοίαις μιν τελετῇσιν ἑῶν εἰς ὄργια μύθων.

Studia & exercitia L. Doctoratum & nouā vocationē cōſecuta: 1513.

αὐτὰρ ὅγ', ἣν θεόθεν λάχε τέθμιον, ἄξια κάμνων
κλήσιος, οὐρανίοισιν ἐνιστρωφᾶτο λόγοισι
νωλεμέως, ἠμὲν νύκτα βαθύσκιον ἠδὲ κατ' ἦμαρ
ὀξυωπῷ κραδίῃ μυστήρια θεῖα μεταλλῶν,
ἄλλοις τ' ἐξενέπων, καὶ ἀμοιβαίοις ὀαρισμοῖς
τρίβων, εὐκελάδοις τ' ἀγοραῖς εἰς δῆμον ἰάλλων
ὄμπνιον ἀτρεκέων λογίων πόρον, ᾧ δέ θ' ἑαυτὸν

γυμνά-

Scripta non parum errantium, diuinis libris ſubiecit.
Ideò ſingulorum corda ingens admiratio inuaſit,
Quibus mens ſana erat: ita vt prudenti animo ſagaces,
Homines augurarentur quæ fatum adhuc occultabat,
Quod non ita multò poſt nouam Theologiæ lucem eſſet
Exhibiturus Lutherus, aliorum obſcurans gloriam,
Verùm hoc totum ſors deinceps diuina perfecit.
Eo tēpore propter fratrū ſuorum negociū conſilio inſignis Lutherus
Legatus adijt vrbem Auſoniam, in qua reſidet
Papa Antichriſtus, ab inferis potentiam conſecutus.
Cuius impietatem, & fœdos mores cognouit ipſe
Præſens in pollutis inſanæ aulæ ſeptis.
Ad hoc libidinem, petulantiam, & ſocordiam ſacrificorum,
Vtq; vidit inhorruit, & Eccleſiam Dei deplorauit.
Cùm verò inſpectis impudicæ Romæ moribus
Vitebergam rediſſet, benigna Dei ope reductus,
Saluus & incolumis: doctarum Antiſtites
Muſarum piſcoſum iuxta Albim operantium,
Viri doctrina & autoritate præcellentes
Honorifico hominem à Deo excitatum gradu ornarunt,
Et Doctoris ipſi titulum tribuerunt, vt doceret
Publicè veri Dei ſermonem, qui initiauit
Illum huiuſmodi ritibus ad verbi ſui myſteria.
Ipſe verò dignū ſe gerens, quam legitimè à Deo nactus fuerat,
Vocatione, in verbo cœleſti verſabatur
Continenter tàm nocte vmbroſa, quàm de die,
Acuto corde myſteria diuina perſcrutans,
Alijſq; exponens, & mutuis colloquijs & diſputationibus
Exercens, diſertis etiam concionibus in populum ſpargens
Fœcundum veritatis diuinæ ſemen, Atq; ita ſeipſum

γυμνάζων ἑτάρους τε διωκεκέεσιν ἀέθλοις,
αἰεὶ μᾶλλον ἄεξε νόου πινυτόφρονος ἀκμήν.
τοίην δ' αὖ κρηπῖδα βαθυστρώτοιο θεμέθλου
Fundamentum Theologiæ Lutheri. ἧς διδαχῆς ὑπέρεισε δόμοις, ἀναφανδὸν ἐνίψας
„ ὡς πίστιν χριστοῖο διδασκέμεν ἐστὶν ἀνάγκη
„ καὶ μαθέειν σελίδεσσιν ἐν ἠγαθέῃσι προφητῶν,
„ καὶ θεράπων Σωτῆρος, ὅλην χθόνα γριπευσάντων,
„ οἷα δ' ὄν, οὐ βροτέοις ἐνὶ γράμμασιν, οἷα πέλονται
„ ἀνδρῶν οὓς ὅλου τράφε παιδευτήρια πάππα,
„ ἄλλων θ' οἱ θνητῆς ἔλιπον μνημήια τέχνης.
Tezelius Indulgentias Papales vēdit: 1516. ὡς δ' ἄρα τοῖον ἔπηξε θεμείλιον ἰσόθεος φώς,
τὴν δ' ὑπεξερέβευς Τεζήλιος ἤλθεν ἀλάστωρ,
κύνταλον ἦθος ἔχων σατανᾶ πατρός, ὅς μιν ἔφυσε·
μοιχιδίοις γὰρ ῥέξε γαμοκλόπον ὕβριν ἐρωαῖς,
ἀζυγέων λυγρὸν οἶστρον ἀναιδείῃσιν ἐλέγχων,
λυσικάκους δ' ἀφέσιας φιλοκερδέος ἤγαγε πάππα,
ὠνητὰς χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου ἱμερόεντος.
Elogia Indulgētiarum Papalium. φόρτον δ' αὖ τοίοισιν ἑὸν κόσμησεν ἐπαίνοις·
„ σταυρὸς ἐμεῦ, ὑπάτοιο φέρων σημήια πάππα,
„ πορφύρεος, χριστοῦ σταυρῷ μένος ἰσοφαρίζει.
„ κηρύσσων ὁσίοιο χαρίσματα τίμια πάππα
„ πλείονας ἐξ ἀΐδαο βροτῶν ψυχὰς ἐσάωσα,
„ ἢ γλυκερὸν χριστοῖο πέτρος κήρυγμα προφαίνων.
„ οὐχ ἑτέρη χάρις ἐστί, δι' ἧς θεὸς ἀνδράσι λυγροῖς
„ ἵλαος ἀντιάει, κακίης τ' ἐπιλήθετ' ἀλιτρῆς,
„ πλὴν ἀφέσεις πάππαο χάριν σώτειραν ἀγούσαι.
„ οὐ χρέος ἀμπλακίαις ἐπ' ἀεικέσι θυμὸν ἀμύσσειν
„ ἄλγεσι καὶ στοναχαῖς, καὶ σώφρονα πρὸς νόον ἐλθεῖν,
„ εἴ τις ἐμὴν ὠνοῖτο χάριν σφρηγῖσι λαβοῦσαν.
„ εὖτε γὰρ ἡμετέρην ἐς λάρνακα χειρὶ βαρείῃ

κέρμα

Et alios adſiduis ſtudijs præparando
Indies magis magiſq; induſtriæ mentis vigorem augebat.
Hanc autem alti fundamenti baſim
Doctrinæ ſuæ ædificio firmiter ſubſtrauit. Apertè enim dixit:
Quòd neceſſe ſit fidem Chriſti docere,
Et diſcere in diuinis monimentis prophetarum
Et miniſtrorū ſeruatoris, qui totū orbem terrarū piſcati fuerant,
(Ex his inquam) ſolùm, non ex ſcriptis humanis, qualia ſunt
Hominum, quos peſtiferi Papæ ſcholæ produxerunt,
Et aliorum, qui mortalis artificij monimenta reliquerunt.
Poſtquam igitur tale fundamentum fixiſſet vir diuinus:
Ecce ex Erebo venit tanquam furia Tezelius, (erat.
Impudentiſsimo ingenio præditus patris ſui Satanæ, à quo ortus
Nefaria enim libidine incitatus adulterium commiſerat
Impudētia ſua ceu argumēto oſtēdens tetrā cœlibū procacitatē:
Is tum relaxatrices auari Papæ indulgentias attulit,
Auro & argento charo venales.
Merces autem ſuas his laudibus ornauit.
Crux mea ſummi Pontificis inſignia ferens
Rubra, Chriſti crucem efficacia æquiparat.
Prædicando ſancti precioſas indulgentias Papæ,
Plures ab inferis hominum animas liberaui,
Quàm Petrus dulce Euangelium Chriſti annuncians.
Non alia eſt gratia, qua Deus impijs hominibus
Reconciliatur, & ſceleratæ culpæ obliuiſcitur
Quàm indulgentiæ Papæ, quibus ſalutifera gratia affertur.
Non neceſſe eſt propter fœda peccata animum conficere
Mœrore, & gemitu, & ad ſanam mentem reuerti.
Si quis beneficiū meū (indulgentiarū) literis cōſignatis incluſum
Quando enim in ærarium noſtrum graui manu (emerit.

„ κέρμα βυθιζόμενον κτύπον ἔνδοθεν ὀξὺν ἰάλλῃ,
„ αὐτίκα πῦρ ἀΐδαο καθάρσιον ἐκπροφυγοῦσα
„ ψυχὴ κυδήεντα πρὸς αἰθέρος οἶκον ἀνέπτη.
„ εἴ τις ἀλεξιμόροιο σαόφρονα μητέρα χριστοῦ
„ παρθενικὴν ᾔσχυνεν, ἐνόσφισε δ' ἄφθορον ἄνθος·
„ ἠὲ καὶ ὁρμαίνει κακὸν ὕστερον ἐργάζεσθαι,
„ πᾶσι βροτοῖς ἄῤῥητον, ὅμως ἀπὸ λῦμα καθῆραι
„ πάμπαν ἐμοὶ σθένος ἐστὶν, ὅτ' ἄρκιον ὦνον ὀπάσσῃ.

L. redarguit impudẽs Tezelij de indulgentijs dogma priuatim.

Ταῦτα μὲν ὡς κελάδησεν ἀναιδήτων ἀπὸ λαιμῶν
σαλπιγκτὴς μυσαροῖο βαρύκτυπος ἀντιχρίστου,
σειρὴν δ' ὡς δολόμητις ὁμιλαδὸν ἔθνεα λαῶν,
χρήμασιν ἐλπομένων βίον οὐρανόφοιτον ἑλέσθαι,
θέλγεν, ἐφελκύζων δολερῆς μειλίγμασι φωνῆς·
δὴ τότε δὴ Λουθῆρος, ἔχων θεοεργέος οἴκου
ζῆλον ἐνὶ πραπίδεσσι, καὶ ὀξέϊ πνεύματος οἴστρῳ
ὀρνύμενος ζαθέοιο, φίλοις παρακέκλετ' ἀδελφοῖς
μὴ πίσιν ψευδέεσσι θεοστυγέεσσιν ἀνάπτειν.
καὶ πολλῆς ἐδίδασκε μεθ' ἡσυχίης τε καὶ αἰδοῦς·
„ ὡς κρεῖσσον πτωχοῖς ἐλεήμονος ἄλκαρ ἀρωγῆς
„ πορσύνειν, χριστοῖο κατ' ἀστυφέλικτον ἐφετμὴν,
„ ἢ κτεάνων πάμπαν σφαλερὴν χάριν ὠνήσασθαι.
„ ὃς στυγέων κακότητα θεόφρονος εἰς ὁδὸν ἔλθῃ
„ εὐσεβίης μετάνοιαν ὅλαις φρεσὶν ἔμπεδον ἀσκέων
„ εἰς ὅσον ἡμέριον βλέπει βίον, οἷον ἑλέσθαι
„ οἶκτον ἐπουρανίοιο καὶ εὐμενίην γενετῆρος·
„ καὶ λύσιν ἀμπλακίης φθισήνορος, ἣν κτεάτισσε
„ μοῦνος ἑῇ θυσίῃ τε καὶ αἵματι χριστὸς ἀθῴῳ·
„ καὶ παρέχει μὶν προῖκα θεουδέα πίσιν ἔχουσι.
ταῦτα μὲν ὡς μετέειπεν ὁμωροφίοισιν ἑταίροις,
φθέγματα δ' ἀῤῥήκτοις βιβλίων στερέωσε θεμέθλοις.

αὐτὰρ

Immerſa pecunia clarum intrinſecus ſonum edit,
Continuo ex purgatorio inferni ignis effugiens
Anima ad glorioſam ætheris arcem ſubuolauit.
Si quis caſtam ſaluifici Chriſti matrem (florem ei ademiſſet.
Virginem contumelia affeciſſet, atq; adeò integrum virginitatis
Aut etiam in futurum deſtinat flagitium perpetrare,
Quod non liceat vlli mortaliũ effari: tamen expiari tantũ ſcelus
Plane poſſum: Si quantum ſuffecerit mihi precium numeret.
Hæc cum impudenti ore declamaret
Grandiſonus ſcelerati Antichriſti buccinator,
Et Sirenis inſtar gregatim turbas hominum,
Qui vitam cœleſtem nummis ſe mercari poſſe ſperabant,
Deciperet, inſidioſæ blandimentis vocis alliciens.
Tunc tandem Lutherus, domus diuinæ
Zelum habens in corde, & acri motu ſpiritus
Sancti excitatus, fratres ſuos familiares hortabatur,
Ne fidem mendacijs impijs adhiberent.
Ac magna cum modeſtia & quiete docebat.
Melius eſſe pauperibus eleemoſynæ præſidio
Succurrere iuxta immotum Chriſti præceptum,
Quàm incertam Papæ gratiam multo precio redimere.
Qui auerſatus peccatum redierit in viam ſanctæ
Pietatis, & perpetuam toto pectore pœnitentiam exerceat,
Quamdiu mortalem vitam agit, hunc ſolum impetrare
Miſericordiam & beneuolentiam patris cœleſtis,
Et peccati exitialis remiſsionem, quam recuperauit
Solus Chriſtus ſacrificio ſuo, & ſanguine innocenti,
Et donat eam gratis vera fide præditis.
Hæc ita diſſerebat inter amicos contubernales,
Et verba ſua firmiſsimis Bibliorum fundamentis ſtabiliebat.

 Cùm

Tezelius Lutherũ hæreſeos damnat: 1517.

αὐτὰρ ὅτ' εἰς μιαρὸν πρωτάγγελος ὄσσα κάπηλον
κουφοτάταις πτερύγεσσι διέσσυτο, φαίδιμον οἶμα
Λουθήρου βοόωσα θεόφρονος ὀξέϊ μύθῳ·
αἶψα βαρυζήλοισιν ἐνὶ φρεσὶ λύσσαν ἀέξων
ἄγριον, οἷα κύων, ὃν ἀμείλιχος οἶστρος ἐλαύνει,
σμερδαλέον βρυχᾶτο κατ' ἀνέρος, εἰς δέ μιν ἀρῆς
ῥιγεδανῆς ἐκόρυσσε μόρον πνείοντα κεραυνὸν,
κακκρίνας, ἅτ' ἐόντα λογοφθόρον αἱρεσιάρχην,
ἀντὶ Πέτρου κληῗδος ἄγων μὲν ἐχάρμον ἀκωκὴν
ἄορος ὀξυμόροιο πυτικλόνον, ὡς ἔθος ἐστὶ
πᾶσιν ἐριζόντεσσιν ὑπὲρ θέμιν ἄφρονι τόλμῃ.
τοίην τοὶ Βαλβῖδα δαΐφρονος εὗρεν ἀγῶνος
νεῖκος τηλεβόοντος, ὅου κλέος ἥψατ' ὀλύμπου,
ᾧ Σωτὴρ μὲν ἔδουπος ἐϋκράτος ἀντιπάλοιο
εἷλε καὶ ἐξενάριξε, βιαίοις τεύχεσι φωνῆς,
θαυμαστῆς δ' ἀμάραντον ἀέθλιον ἤρατο νίκης.

Lutherus publicè cõtra indulgẽtias diſputat.

Λουθῆρος γὰρ ἄτρεπτος ἐὼν χριστοῖο μαχητὴς,
ὡς κλέος ἀνδροβέου χραισμήτορος ἔμπαλι θείη
εἰς φάος, ἐξ ἀμάρης τε καὶ ἀχλύος, ἀξιότιμον,
ψυχαῖς δ' ἀνδρομέῃσιν ἀτέρμονα λοιγὸν ἀμύνοι,
ὃ χριστός μιν ἄνωγε, διδάκτορος οὔνομ' ἀνάπτων,
οὔνομ' ὑπηρεσίης θεοφήτορος ἄχθεϊ γαῖον,
ἐν νηοῦ προθύροισιν ἐπήξατο γραπτὸν ἔλεγχον
συγγνωμῶν, ὀλίγοισιν ἀληθέα θεσμὸν ἔπεσσιν
ἀμφαδὰ σημαίνοντα φερεζώου μετανοίης.
πεῖθε δ' εὖ γραφίδεσσι θεοπνεύστοισιν ἀκουστὰς·
» ὤνιος ὡς πάππαο φιλοχρύσοιο χαλασμὸς
» οὐ δύναται ποινὴν καὶ ἁμαρτάδα πᾶσαν ἀμέρσαι
» ψυχάς τ' ἐκ φλογμοῖο καθαρσινόοιο σαῶσαι.
» ἀλλὰ τόδ' ἀνθρώποισιν ἀλιτροβίοισιν ὀπάζει

Cùm itaque ad impuriſs. cauponem prima fama
Pennis leuiſsimis perueniſſet, nobilem conatum
Lutheri diuini argutis verbis proclamans:
Mox irato in pectore furore concepto
Immani inſtar canis, quem ſæua rabies agit,
Horrendũ cõtra virũ (Dei) infremuit, & in illum execrationis
Tremendæ fulmen, mortem ſpirans, vibrauit,
Cõdemnans (hominẽ,) quaſi eſſet corruptor verbi diuini hære-
Et loco clauis Petri afferens validam cuſpidem (ſiarcha,
Læthiferi Martis ad pugnam, vt mos eſt
Omnibus qui contra ius inſana audacia litem exercent.
Tale animoſi certaminis exordium inuenit
Contentio celeberrima, cuius fama cœlum attigit:
Qua potens in prælio ſeruator (Chriſtus) ſui aduerſarij robur
Deuicit & ſpoliauit violenti ſui verbi armis.
Et immarceſsibile admirandæ victoriæ præmium adeptus eſt.
Lutherus enim intrepidus Chriſti miles,
Vt ſaluatoris (Chriſti) Dei. & hominis gloriam iterum proferret
In lucẽ honorificã ex inquinamentis. & tenebris (Antichriſti,)
Et ab animabus humanis æternam peſtem propulſaret,
Quod Chriſtus eum iuſſerat, cùm Doctoris ei nomen aſsignârat,
Nomen miniſterij diuiniloqui onere gaudens,
In templi veſtibulo affixit ſcriptam refutationem,
Indulgentiarum, paucis verbis veram rationem
Salutaris pœnitentiæ palàm declarantem.
Et rectè confirmat ſcripto diuinitùs inſpirato auditores,
Quid venales auari Papæ indulgentiæ
Non poſsint abolere omnem culpam & pœnam,
Aut animas ex igni purgatorio liberare:
Verùm hoc viuentibus in peccato hominibus largiatur

L. Doctrina de pœnitentia.

„ ἄπλαστος μετάνοια, νέην μεθέπουσα κέλευθον
„ ζωῆς σεμνοβίου, πολυμεμφέος ἐκ κακότητος.
„ εὖτέ τις ἐκ θυμοῖο κακόφρονος ἔργματα λώβης
„ μύρεθ' ὅλου βιότοιο κατὰ πλόον, ἄλγεα τίνων.
„ ἐν δὲ λύσει κακίης πολυγηθεῖ θάρσος ἐρείδει,
„ ἣν μύστης στομάτεσσι θεοφθόγγοισιν ὀπάζει,
„ πιστεύει δ' οἷον διὰ τίμιον αἷμα λυτρωτοῦ
„ πᾶσαν ἀτασθαλίην καὶ σύμφυτον ἠδὲ καὶ ἄλλην,
„ ἣν κάμεν ἀφραδίῃσιν ἀθεσμοβίοισιν ἕκαστος,
„ προῖκα θεοῦ μαλακοῖσιν ὑπ' οἰκτιρμοῖσι λυθῆναι.
„ ἐσθλὴν δ' ἐν στήθεσσιν ἔχει καὶ ἀκαμπέα βουλήν·
„ μηκέθ' ὑπερβασίῃ χραίνειν βίον, ἀλλὰ πολεύων
„ εὐσεβίης κατὰ θεσμὸν ἐναίσιμα πάντα τελέσσαι,
„ σαρκὸς ὑπ' ἀδρανίῃσιν, ὅση δύναμίς γε παρείη,
„ οὐρανίου μέγα κάρτος ἐπιπνείοντος αὐτοῦ.

Annus instauratæ veræ religionis.

ὧδε θεοῦ σάλπιγγα βαρύκτυπον ἦρχε τιταίνειν
ἀγγελικὸς Λουθῆρος, ὅτ' εἰς πέρας ἔτρεχεν ὥραις
χειμεριναῖς ἐνιαυτὸς ἀοίδιμος, ὅν ῥα πάροιθεν
εἶδεν, ἐπεὶ φαίδρυνε θεοπρόπος ὄμματ' αὐτῆς,
Χούσιος ἐμπεδόμαρτυς, ἐν εὐσταχύεσσι Βοημῶν
ἀλλογενῶν πεδίοισιν, ὅτ' ἐν πυρὶ φαίδιμα γυῖα
σμύχετ' ἀλιτρονόοισι κακοῤῥαφίαις ἱερήων,
„ εἵνεκ' ἐτητυμίης, ἣ δύσφορον ἄχθος ἀλιτροῖς.
τοῖα δὲ παντιπόλοις ὑπὸ νύγμασι θέσπισεν ἥρως·

Vaticinium Hussi de Luthero: 1415.

„ Νῦν μὲν χῆν' ὀπτᾶτε πυρὸς μαλερῇσιν ἀϋτμαῖς,
„ εἰ δ' ἑκατὸν λυκάβαντας ἑωσφόρον ἅρμα περήσει
„ ἀκαμάτου φαέθοντος, ἐλεύσεται εὔπτερος ὄρνις,
„ κύκνος χιονόμορφος, ἱεὶς μελίγηρυν ἀοιδὴν
„ ἐκ λαιμοῦ τανααοῖο, βίῃ δ' οὐ καύσεται ὑμῶν.
ὡς δ' οὖν γράμμα νόησε θεοστόργου νέον ἀνδρὸς

λάτρις

Pœnitentia non ficta, nouum iter ingrediens
Piæ vitæ, ab improbitate culpanda.
Cùm quis ex animo malitioſæ opera culpæ
Deflet per totius vitæ curſum, dolores rependens.
Deinde fiduciam collocat in abſolutione culpæ lætiſsimæ
Quam ore Dei loquo ſacerdos communicat.
Creditq́; propter ſanguinem precioſum ſolius redemtoris Chriſti
Omne peccatum tum innatum, tum aliud quodcunq́;,
Quod vnus quilibet ſtulta legis tranſgreſsione admiſit,
Gratis benigna Dei miſericordia remitti.
Adhæc bonum & conſtans in animo habet propoſitum
Non amplius delicto vitam contaminare, ſed verſando
Secundum pietatis legem omnia rectè facere,
Quoad eius fieri poteſt, in hac carnis imbecillitate,
Magnas cœleſti ſpiritu adflante vires.
Ita grandiſonam Dei tubam inflare cœpit
Angelicus Lutherus cùm ad finem curreret horis
Hybernis celebris ille annus, quem ante
Præuiderat, prophetico eius oculos illuſtrante ſpiritu.
Huſſus, conſtans veritatis teſtis, in vbere Bohemorum
Alienigenarum terra, cùm nobilia ipſius membra igni
Abſumerentur, nefarijs ſacerdotum inſidijs,
Propter veritatem, quæ intollerabile onus eſt impijs.
Tale autem fatidico inſtinctu oraculum edidit vir ille heroicus.
Nunc quidem feruido ignis aſtu anſerem aſſatis
Poſtquam verò centum annos terminauerit lucifer currus
Solis indefeſsi, veniet pernix ales,
Candidus cycnus, melliſonum carmen emittens
Ex collo protenſo, is neutiquam viribus veſtris comburetur.
Cùm igitur recens ſancti viri ſcriptum cognouiſſet

Infamis

Tezelius Lutherū & eius ſcripta ad rogū condemnat.

λάτρις ἀμαιμακέτοιο δυσώνυμος ἀντιχρίστου,
δαίμονος οἰστροτόκοιο θοῇ μάστιγι σοβηθείς,
δημοσίοις ἀγορῇσι, δικασπόλος ὡς ἀγέρωχος,
ἀμφιέπων ἰδίοισιν ὑπὸ σκήπτροισι θέμιστας,
πυρκαύστῳ παρέδωκεν ἀναίτιον ἀνέρα πότμῳ,
ψήφοις αὐτοματῇσι φέρων κρίσιν, ἔμβαλε δ' αἰνοῦ
ἡφαίστου πρηστῆρι χαράγματα θέσκελα φωτός.
πάμπαν δ' αὐτομέδοντα γραφῆς ἐκφάντορ' ἔειπε,

Lutherus Papæ & Moguntini iudicio ſe ſubijcit.

τοὔνεκ' ἀληθείης νεαρὸς πρόμος εὔφρονα δέλτον
ἧκεν ἐς ἀρχιερῆα Μογούντιον, ἠδὲ καὶ αὐτὸν
ῥώμης ἡνίοχον, τῷ δ' τ' οὔνομα κεῖτο Λέοντος.
εὐπρεπέως δ' ἱκέτευεν, ὑπὲρ βίον ὕβριν ἐρύξαι
σαλπιγκτῶν, ἀχάλινα καὶ ἄκριτα κηρυσσόντων.
χριστοσεβεῖ μή πού τις ἀνέκπλυτον αἶσχος ἀνάψῃ
πίστει, καὶ ῥωμαῖον ἀτιμίῃσιν ἰάψῃ
κλειδοῦχον, γεραροῖσιν ἐφεδρήσσοντα θοώκοις.
ᾧ κρίσιν ἰθυδίκοις ὑπὸ νεύμασι δῶκε βραβεύειν
πᾶσαν ἐπιτρέψας· τὸ γὰρ εἰσέτι λῆθεν ἄϊδριν,
πάμπαν αὐτοτάτοιο φέρειν κράτος ἀντιχρίστου.

Lutherus à multis inuaditur.

ἀλλ' ὑπάτων νόος ἦεν ἀπόστροφος, οὐδέ τις οἶκοι,
αἴσιμ' ὃς αἰτίζοντι φίλας ἔχρησεν ἀκουάς.
πολλοὶ δ' ὀξυτύπων καλάμων σθένος ἀντί' ἄειραν.
αὐτὰρ ὁ θαρσαλέως πάντων ὑπεδέξατ' ὁμοκλήν·
μίξε δ' ἀγηνορίῃ κράτος ὄβριμον, ἶφι δ' ὅμιλον
δυσμενέων ἀπάμυνε λογοσθενέεσσι βελέμνοις.

Romam citatur.

τὸν δ' ἱερεὺς σκηπτοῦχος, ἐνὶ φρεσὶ κέρδεα νωμῶν,
εἰς λιπαρῆς ἐκάλεσσεν ἀναιδέος ἕρκεα ῥώμης,
ὡς ἔριν ἐκπτύξειε· νόος ἦ οἱ ἄλλα μενοίνα
ὄφρα δίκης προφάσει μόρον ἄκριτον ἀνέρι τεύχοι
„ πῆμα νέον κόψας, πρὶν εἰς πολὺ μῆκος ἀέξειν.

τοῦ

Infamis ille crudelis Antichriſti miniſter (Tezelius)
Subito furioſi Dæmonis flagello incitatus,
In publicis concionibus, quaſi tetricus iudex
Pro ſuæ potentiæ nutu iura adminiſtrans,
Ignea morte tollendum tradidit virum inſontem,
Priuatis ſuffragijs lata ſententia. Ideoq́; iniecit rapidi
Vulcani flammis diuina viri ſcripta,
Et Papam aſſeuerauit eſſe libera poteſtate interpretē ſcripturæ.
Quare nouus veritatis propugnator beneuolas literas
Miſit ad Archiepiſcopum Moguntinum. & ipſum inſuper
Romæ Antiſtitem, cui nomen impoſitum erat Leonis,
Et modeſtè ſupplicauit, vt prohiberent nimiam inſolentiam
Buccinatorum, effræna & temeraria in vulgus effutientium.
Ne quis indelebilem ignominiæ notam inureret Chriſtianæ
Relligioni, & Romanum dedecore afficeret
Præſulem, in veneranda (Petri) cathedra reſidentem.
Cui iudicium tradidit, vt negocium hoc iuſto arbitrio modera-
Totum permittens. Hoc enim adhuc latuit ignarum, (retur,
Papam ipſiſſum Antichriſti regnum obtinere.
Sed Præſulum animus auerſus erat, nec quis domi erat,
Qui iuſta petenti beneuolas commodaſſet aures.
Multi etiam acutorum robur calamorum contra tulerunt.
Ipſe verò animoſè omnium fremitum excepit,
Et fortitudini robur admiſcuit, ſtrenuoq́; turbam
Inimicorum verbipotentibus telis repulit.
Hunc deinde ſacerdos maximus, dolos animo verſans
In opulentæ & impudicæ Romæ mœnia citauit,
Quaſi litem explicaturus eſſet: ſed alia in animo meditabatur,
Scilicet vt cauſæ diſceptādæ prætextu indicta cauſa hominē è me
Nouū malū præcidēs antequā lōgiſsimè excreſceret. (dio tolleret

Verùm

L. Romã declinat.

τοῦ δὲ κατοσσόμενος δολομήχανα δήνεα θυμῷ
Λούθηρος βαθύμητις, ἐνὶ φρεσὶ δ᾽ ἔξοχον εἰδώς,
„ ὡς οὐκ ἔστι λύκοισι καὶ ἄρνεσιν ὅρκια πιστά,
„ πάππα δ᾽ αἰὲν ἄπιστος ἔφυ νόος, ἐν δαπέδοισι
Γερμανῶν κατένευσεν ἐπὶ κρίσιν ἔννομον ἐλθεῖν,
καὶ μόγις ἀτρέπτοιο παρέγναμψε φρένα πάππα.

L. Auguſtam ad Caietanũ euocatur 1518.

εὖτε γὰρ αὐγούστης ἐνὶ τείχεσιν ἀγλαοπύργοις
αὐτομέδων σκηπτοῦχος, ὁ Μάξιμος Αἰμυλιανός,
κυδαλίμων ἀγορὴν ποιήσατο φαίδιμον ἀρχῶν·
δὴ τότε πρέσβιν ἴαλλεν ἐς ὄλβια βάθρα πόληος,
ἀθρόος ἣ γαίης ἀλεμανίδος ἔσκεν ἄωτος,
αὐσόνιος κρατόρεσσι μετ᾽ ἐφημοσύνῃσι βραβευτής.
ὃς τότε μιν μετέπεμψεν, ὁ δ᾽ ἤλυθε καρτερὸς ἥρως
ἀκαμάτοισι πόδεσσι μακρὴν ὁδὸν ἀργαλέην τε.

Legati Pontificij mandata L. propoſita.

τὸν δ᾽ ἄρ ὁ τριχθαδίην στερεῶς ἐπετείλατ᾽ ἐφετμήν,
πρῶτον, ὅπως παλινῳδὸν ἑοῦ τάχα δόγματος εἴπῃ
μαρτυρίην, κρύψειν δὲ τὸ δεύτερον ἐγγυάηται,
καὶ τρίτον, οὐ μετόπισθε διδασκέμεν, ὅσσα περ ἕδρῃ
ῥωμαίου πάππαο βλάβος καὶ ἔλεγχος ἐνείκῃ.

L. conſtantia.

αὐτὰρ ὁ κάρτ᾽ ἀπέειπε, καὶ ἔμπεδον ἔκφατο μῦθον:
„ εἰ μὴ ἀλῷ ζαθέων λογίων γραπτοῖσιν ἐλέγχοις
„ οὔποτ᾽ ἀπαρνήσαιμι διδάγματος ἦχον ἐμοῖο,
„ οὗ κρηπὶς ἱεροῖς ἐπὶ γράμμασιν ἐστήρικται.
δεῖξε δὲ πίστιος ἧς ὀλίγαις τύπον ἐν σελίδεσσιν.

L. à Cardinale ad Papã prouocatur.

ἀλλ᾽ ὅτε οἱ πρὸς πάντα παλίγκοτος ἤντετο πρέσβυς
καὶ βριαραῖς ἐνοπῇσιν ἑῆς ἀπέλαυνεν ὀπωπῆς·
δὴ τότε κυδήεντος ἐπὶ κρίσιν ἀρχιερῆος
σφωϊτέρης μετέβαλλε δίκης τέλος ἀμφήριστον,
λωϊτέρην ἅτ᾽ ἐοῦσαν ἐπὶ πλάστιγγι δικαίῃ.
ἰχθυβότου δὲ λύκοιο σεβάσμιον ἄστυ λελοιπώς,

Λευκο-

Verùm fraudenta eius conſilia mente præuidens
Conſilio præſtans Lutherus, & benè compertum habens animo,
Quod non ſint fida inter lupos, & agnos fœdera,
Et perfida mens Papæ eſſe ſoleat perpetuò: in terris
Germanorum, ad legitimum ſe venturum iudicium promiſit,
Et vix duri ſententiam Papæ inflexit.
Cùm enim in turritis Auguſtæ mœnibus
Supremus Rex, & Imperator (Germanorum) Maximilianus
Nobilem ageret conuentum illuſtrium Principum,
Tunc Legatum miſit in opulentam ciuitatem,
Vbi flos terræ Alemannicæ congregatus erat,
Auſonius præſul, amplis cum mandatis:
Qui tunc Lutherum accerſiuit, qui vt ſtrenuus heros aduenit
Pedibus indefeſſis per viam longam & difficilem.
Huic igitur ille triplex mandatum imperioſè propoſuit,
Primum, vt mox reuocaret dogma ſuum clara
Teſtificatione; Secundum vt fidem det ſilentio ſe illud ſepulturū:
Tertium, ſe deinceps non velle docere, quæ ſedi
Pontificis Romani detrimentum, aut dedecus afferant.
Verùm hic fortiter recuſauit & plenū cōſtātiæ verbū protulit:
Niſi conuictus fuero expreſſis diuinorum oraculorū argumentis,
Nunquam doctrinæ meæ vocem abnegabo.
Cuius fundamentum ſacris ſcripturis firmiter innititur.
Exhibuit etiā fidei ſuæ formulam paucis chartis comprehenſam.
Cùm vero in omnibus infeſtus ipſi Legatus aduerſaretur.
Et rigidis eum minis à conſpectu ſuo amoueret,
Tunc ad magnifici iudicium Pontificis
Controuerſum cauſæ ſuæ exitum reiecit,
Quaſi illud iuſto examine præſtabilius eſſet.
Relicta igitur auguſta piſcoſi lyci vrbe

Conuerſa

λευκορέης πρὸς ἔδεθλα παλίμπορον ἴχνος ἔκαμψεν.
Papa indulgētias publico edicto cōfirmat. ἀλλά οἱ οὐ κρήνην τόπερ φρεσὶ βόσκεν ἐέλδωρ
πάππας ἀγριόθυμος· ὁ γὰρ βαρύμηνιν ἐνιπὴν
ἀντί', ἐχιδναίῃσιν ἀπηνείῃσι χολωθεὶς,
σμερδαλέον βρόντησεν· ἑὸν δ' ἐκόρυσσε βέλεμνον·
ὠνητὰς δ' ἀφέσεις κοιναῖς σφρηγίσσατο δέλτοις.
Lutherus à Pontifice ad Cōciliū prouocatur. τοὔνεκ' ἐπειγόμενος κέντρῳ δασπλῆτος ἀνάγκης
χριστοφόρος Λουθῆρος, ἀπ' ἀρχιερηΐδος ἕδρης,
ἧς κρίσιν οἷα θεοῖο σεβίσσατο, πάνθ' ὑποβάλλων
πάππα φραδμοσύνῃσιν, ἐπ' ἔσχατ' ἐλπῖδα φεῦγε,
παγκοίνου Συνόδου κρίμα θέσμιον· ᾧ ῥα δικάζειν
πρῆξιν ἑὴν ἐφέηκε θεμιστοπόλοισι ταλάντοις.
,, πάππα δ' ὑβρίζοντος ὁμόφρονα σύλλογον ἀνδρῶν
,, οἷς κέαρ εὐσεβές ἐστι, πολὺ προπάροιθεν ἔθηκεν.
Maximiliano mortuo, Miltitius à Papa ad Electorē Saxoniæ mittitur: 1519. ἦμος δ' εἰς μακάρων χορὸν ἤϊε Μάξιμος ἥρως,
ἡγεσίην ἐφέπων ῥωμηΐδα σώφρονι θυμῷ
εὐπολέμοις τε χέρεσσιν, ὃς οὐκ ἀλλότριος ἦεν
Λουθήρου διδαχῆς, ἀλλ' ἄρμενα πολλὰ μενοίνα·
τῆμος Μιλτίκιον θαλαμηπόλον εἰς χθόνα πάππας
Σαξονίην προέηκεν, ἐπ' ὄρχαμον, ὄφρα κομίζοι
δέσμιον ἐς βλοσυρὴν νεομήχανον ἀνέρα ῥώμην.
ἀλλά οἱ ἀκράαντος ἔην καὶ ἐτώσιος οἶμος.
οὐ μὲν γάρ τι τέλεσσε, μόνον δ' ἄρα γίνετο σεμνῷ
Λουθήρῳ φθόγγοισιν ἀμοιβαίῃσιν ὁμιλεῖν.
καὶ πέρας ἦν κείνης ὀαριστύος, ὡς ἑκάτερθεν
ἀμφότεροι γραφίδεσσιν ἐπισκήψαντο σιωπήν.
Tezelij ex cōsternatione interitus. καὶ τότε θυμοδακεῖ πρεσβεὺς ἠνίπαπε μύθῳ,
εἵνεκ' ἀναιδείης, Τεζήλιον ἀκριτόμυθον
αἶψα δὲ οἱ φρικτῇσι νόον μάστιζεν ἀνίαις
μνῆστις ἀτασθαλίης, κρυερὴ δ' ἐπεμαίετ' ἐριννὺς

ἦτορ

Conuerſa ad Leucoreæ ſedes veſtigia flexit.
Verùm non ſatisfaciebat eius voto, quod alebat in pectore
Efferus Papa. Iracundas enim minas,
Viperina ſæuitia iritatus, contra eum
Terribiliter intonuit, telumq́ ſuum ſtrinxit,
Et publico diplomate venales indulgentias confirmauit.
Idcircò duræ neceſſitatis ſtimulo impulſus
Chriſtifer Lutherus, à ſede Pontificiali
Cuius iudiciū nō ſecus ac Dei reueritus erat, dū omnia ſubiecerat
Papæ ſententiæ, ad vltimam ſpem confugit,
Legitimam videlicet generalis concilij cognitionem, cui iudicare
Legitima trutinatione cauſam ſuam permiſit,
Et ita Papæ tyrannicè agenti conſentientem hominum congre-
Quibus cor pium eſt, longè prætulit. (gationem
Cæterùm cùm heros Maximilianus Diuorū choros acceſſiſſet,
Cùm imperium Romanum gubernaſſet ſapienti animo,
Et bellicoſa manu, qui non alienus fuerat
A Lutheri doctrina, ſed multa ipſi commoda deſtinârat:
Tunc Miltitium cubicularium Papa in terram
Saxonicam ablegauit ad Ducem (Electorem,) vt attraheret
Vinctum hominem nouarum rerum fabrum Romam vſq; crude-
Sed irrita, & inanis erat eius profectio. (lem.
Nihil enim effecit aliud, quàm vt data copia cum reuerendo
Luthero mutuo colloquio congrederetur,
Cuius colloquij hic erat exitus, vt vtrinq;
Ambæ partes calamis ſilentium iniungerent.
Tunc etiam hic Legatus ſeueris verbis obiurgauit
Futilem Tezelium, ob impudentiam ſuam.
Statim igitur horrificis mentem eius curis feriebat
Flagitij recordatio, & ſæua Erinnys inuadebat

ἦτορ ἀμηχανέοντος, ὁμῶς δὲ οἱ ἄλγεσι θυμοῦ
νοῦσος ἐπιβρίσασα δέμας κατεβόσκετ᾽ ἀλιτρόν
Exemplũ Dilectionis. τὸν δὲ παραιφασίης γραπτῆς λυσαχθέος ὀμφῆς
Λουθῆρος πειρᾶτο μελίθρος αὖτις ἰαίνειν
κουφίζειν δ᾽ ὀδύνης χαλεπὸν βάρος, εἴκε σαωθῇ
ἀλλὰ κακοῦ μένος ὀξὺ παρηγόρον ἦχον ἐνίκα,
„ ψυχὴ δ᾽ οἰμώζουσα πρὸς ἄϊδα θερμὸν ὄρουεν,
οὐ λύσιν εὑραμένη, ποτὲ περναμένη λύσιν ἄλλοις.
Lutheri cum Eccio certamen. ἔνθαδ᾽ ἐς ἀντιβίων ἐπέων προκαλίζετο χάρμην
ἄτρεστον Λουθῆρον, ἑοῦ περικύδεϊ πάππα
ἀγχαλόων, Ἔκιος, λιγυροῖς ἐνὶ πρῶτα κομίζων
Πάππα ῥητήρεσσι, θεηγόρον οὔνομ᾽ ἔχουσι.
τῷ δὲ τάχ᾽ ἀντίος ὦρτο, λέων ὡς ἀλκὶ πεποιθὼς,
ἡδυεπὴς Λουθῆρος ἐπὶ κλόνον αἰολόμυθον.
Eccij disputationis fundamentum. τοῖσι δ᾽ ἀμετροεπὴς Ἔκιος θώρηξε βελέμνοις
ὃν κράτος, οἷς μενέαινεν ἐναντίον ἄνδρα δαΐζειν·
„ Πάππας μὲν σκόπος ἐστὶ θεμιστοῦχός τε καὶ ἀρχός
„ αὐτομέδων ποίμνης θεοειδέος, ἐκτὸς ἐλέγχων.
„ αἱρετικῶν Λουθῆρος ἐνὶ πρώτοισι τετάχθω,
„ οὕνεκεν αὐσόνιον ποτὶ ποιμένα γαῦρος ἐρίζει,
„ ψεύδεα δ᾽ ἀμφιδίδαξεν ἀκεσσιμόρου μετανοίης.
Fundamentũ Lutheri. τοίαις δ᾽ αὖ Λουθῆρος ἀμύνατο δήϊον αἰχμαῖς·
„ Χριστὸς ἐὼν οἴων μοῦνος κεφαλή τε καὶ ἀρχὴ
„ ἐστὶν ὑπερμεδέουσα διηνεκές, ἐξ ὅτε κόσμος
„ ἵστατ᾽ ἐπὶ κρηπῖδι, πανύστατον ἄχρις ἐπ᾽ ἦμαρ.
„ τόσσον δ᾽ οὐρανίοις ὑπὸ γράμμασιν ἐστὶν ὁ πάππας
„ πάνθ᾽ ὑποδαμναμένοισιν, ὅσον καὶ νέρτατος ἀνδρῶν
„ πάντα δ᾽ ἃ μὴ ζαθέοισιν ὁμορροθέει σελίδεσσι
„ χρὴ στυγέειν φυγέειν τε καὶ ἄνθεμα λυγρὸν ἐνίψαι.
„ ἡμέτερον δὲ δίδαγμα, προφητέων σύνθροον αὐδῇ,

ἠδὲ

Cor deſperantis, & vnà cum animi cruciatibus
Morbus ingraueſcens ſceleratum corpus depaſcebat.
Quem etiam ſcripta ſalutaris conſolationis voce
Suauiloquens Lutherus refocillare conabatur,
Et ſubleuare durum cruciatus onus, ſi fortè ſeruari poſſet:
Sed acuta vis mali conſolationem vincebat,
Animaq́; cum gemitu ad feruidum infernum ruebat,
Indulgentiam nullam inueniens, cùm antea alijs indulgentias (vendidiſſet.
Ibi ad diſputationis pugnam prouocauit
Inpauidum Lutherum, pro gloria Papæ ſui
Infrendens, Eccius, qui primas tenebat inter ſtridulos
Papæ oratores, à Theologia denominatos.
Huic continuò, tanquam leo robori ſuo confiſus, occurrit
Ad diſertum certamen Lutherus ſuauiloquus.
His autem telis futilis Eccius armauit
Vires ſuas, quibus virum aduerſarium profligare conabatur.
Papa eſt inſpector, iudex, & imperator
Summus Eccleſiæ Chriſtianæ, extra redargutionem conſtitutus.
Lutherus inter principes hæreticos cenſendus eſt,
Quia Auſonio ſe paſtori ſuperbè opponit,
Et falſa docuit de ſalutari pœnitentia.
Contra huiuſmodi armis Lutherus hoſtem repulit.
Chriſtus ſolus ouium ſuarum & caput, & dominium
Supremum eſt perpetuò, ex quo mundus
Fundamento ſuo impoſitus fuit, ad nouiſſimum vſq; diem.
Et Papa tam eſt ſub ſcriptura cœleſti
Quæ cuncta ſibi ſubijcit, quàm vel infimus hominum.
Et omnia quæ cum diuinis libris non conſentiunt
Auerſanda, fugienda, & triſte anathema nominanda ſunt.
Et doctrina mea Prophetarum voci conſona,

„ ἠδ' ἔτ' ἀποστολικῆσιν ὁμόφθογγον γραφίδεσσιν,
„ ἄπλαγκτον χρηστόν τε πέλει, καὶ θεῖον ἀληθῶς.
L. victoria. τοίας μὲν γλωχῖνας ἀπ' εὐπλέκτοιο φαρέτρης
αἰνύμενος λογίων, πινυτῆς δ' εὖ κάρτεϊ βάλλων
εἰς κέαρ ἀντιπάλοιο λογοῖς ἱεροῖσιν ἄφρακτον,
εἵλετο σὺν θείῃ νικηφόρον εὖχος ἀρωγῇ.
οὐδ' οἷον λοπροῖσι μετ' αἴσχεσι πρηνέα θῆκεν
ἐν κονίῃ πάππα πρόμαχον χριστοῖο μαχητής,
ἄλκιμος οὐτιδανόν, μάλα κωτίλον αἴσιμα βάζων,
σεμνὸς ἀείμαργον, φιλοκερδέα κέρδος ἀτίζων,
χριστοσεβὴς ἄθεον, ψευδηγόρον αἰὲν ἀληθής·
Iud. 16. ἀλλὰ καὶ ὡς σαμψών, βριαρῇ κεκορυθμένος ἀλκῇ,
στήλην εἰς χθόν' ἔρυσσε πελωρίην, ἧς ἐπὶ πάππας
κλεῖδας ἑὰς ἤρεισε, καὶ ὕπτιον ἐξετάνυσσε.
1. Reg. 17. Γωλιάθην δ' ἐδάμασσεν ὑπέρβιον οἷα Δαβίδης·
καὶ σφετέροις πάλι δῶκεν ἐλεύθερον ἦμαρ ἰδέσθαι
γερμανοῖς, προφυγοῦσι παλαιστίνων σθένος αἰνῶν,
Πάππα καὶ λατρίων Πάππα κακομήχανον ὕβριν.
L. libri: οὐδὲ μόνον θαλερῇ γλώσσης πειστήριος ἠχῇ
1520. θελξινόοις ἀγορῇσι καὶ ἀμφιλόγοισιν ἀέθλοις·
ἀλλὰ καὶ εὐγράπτῳ παλάμης θεοφάντορος ὁλκῇ,
τηλεπόροις σελίδεσσιν, ὀνείατα μυρί' ἐχούσαις,
ἀτρεκίης προμάχιζε, καὶ εἰς χθόνα πᾶσαν ἴαλλεν.
De coena ἀργαλέως δ' ἐχάλεψε βαρύφρονος ἔθνεα πάππα,
Domini. αὐτὸν δ' εἰς πόνον ἧκεν ἀμήχανον, ἀμφὶ τραπέζης
Χριστοφόρου καθαρὴν προϊεὶς καὶ ἐναίσιμον αὐδήν·
ὡς Χριστοῦ κατὰ θεσμὸν ὀρέξαι πᾶσιν ἔοικεν,
οὐ μόνον ἄπλαστον Χριστοῦ δέμας ἔνδοθεν ἄρτου,
ἀλλὰ κατ' οἰνοδόκον καὶ ἐτήτυμον αἷμα κύπελλον,
εἴτε τις ἢ μύσταις ἐναρίθμιος, εἴτ' ἀμυήτοις.

Cumq́; Apoſtolicis ſcriptis congruens
Recta, ſalutarisq́; eſt, & prorſus diuina.
Huiuſmodi cum iacula ex grauida pharetra
Verbi diuini depromeret, & vi cordata bene torqueret
In cor aduerſarij, non munitum ſacra Scriptura:
Diuina ope victoriæ laudem conſecutus eſt.
Nec tantùm triſti cum dedecore proſtrauit
In puluerem Papæ anteſignanum bellator Chriſti,
Fortis imbellem, prolixè garrulum vera & oportuna loquens,
Honeſtus impurum, auarum lucri contemtor,
Pius impium, ſemper verus mendacem:
Sed etiam vt Samſon valido robore inſtructus
Ad terram detraxit columnam ingentem, in qua Papa
Claues ſuas firmauerat, & ſupinum eum proſtrauit.
Et vt Dauid violentum illum Goliathen deuicit.
Ac intuendum rurſus libertatis diem reddidit ſuis
Germanis, ex trucium Paleſtinorum poteſtate ereptis.
Ex Papæ (nimirum) eiusq́; Satellitum ſæua tyrannide.
Nec tantùm viuo eloquentis linguæ ſono,
Flexanimis concionibus & diſputationum certaminibus:
Sed & ſolerti manus diuina explicantis ductu
Latiuagis (ſcilicet) libris infinitis vtilitatibus refertis
Pro veritate propugnabat, eamq́; in totū orbē terrarū propaga-(bat.
Vehementer autem offendit crudelis Papæ gentes,
Seq́; in difficultatem inextricabilem immiſit, demenſa
Dominica, cùm ſynceram, & rectam ſententiam ederet.
Quod iuxta Chriſti inſtitutionem omnibus exhibere deceat,
Non modò verum Chriſti corpus in pane,
Sed etiam verum ſanguinem in vinicapaci poculo,
Siue quis in numero ſacerdotum ſit, ſiue laicus.

Papa miſſis Legatis ad ſuppliciū depoſcit L.

Τοὔνεκα πέμψε Μαρῖνον ἀτάσθαλον ἠδ' ἀλέανδρον
ὡς κύνε θηρητῆρε κενελπίδας εἰς δρόμον ἄγρης,
ἀρχιερεὺς ῥώμης Σαξωνίδος ἃς ἀγὸν αἴης,
εἴκ' ἐάσῃ Λυθῆρον ἐπὶ κρίσιν εὐθὺς ἄγεσθαι,
ὡς γαίης ἀλίτημα καὶ αἰθέρος ἠδὲ θαλάσσης.

Electoris Saxoniæ cōſtantia

τοῖος μὲν νόος ἦε κακορράφεων τότε φωτῶν.
ἀλλ' ἕτερος νόος ἦε θεοῦ, καὶ εὔφρονος ἀρχοῦ,
ᾧ θεὸς ἀτρεκίης λιποφεγγέος ἔνθετο φίλτρον,
θερμόν, ἀναπτομένης ποθέον μάλα πυρσὸν ἰδέσθαι·
τοὔνεκεν οὐκ ἐπένευσε πυριπνεύστοισι μενοιναῖς.

Carolus V. Imp. electus: 1519.

ἀλλ' ὅτε τοῦ δ' ἀλίωσε θεὸς σφίσιν ἐλπίδος ὁρμήν,
εἰς ἄλλην ἐτράποντο βίης κακομηδέος οἶμον,
Σκηπτούχου θύνοντες ἐπὶ θρόνον· ἄρτι γὰρ ἐσσὴν
ἱσπανῶν, πινυτοῦ καὶ κάρτεος ἄκρον ἀέρων,
Κάρολος, ἐν βασιλεῦσιν, ὅσους ἐπιδέρκετο φοῖβος,
Καισαρέης οἴηκα σεβάσμιον ἔλλαχεν ἀρχῆς,
ἀρχῶν φραδμοσύνῃσιν, ὅσων γέρας ἐστίν, ἑλέσθαι
κοιρανίης ταμίην ῥωμηΐδος ἔξοχον ἄλλων.

Legatorū Pontificiorum apud Carolū machinatio: 1520.

τὸν δ' ἄμοτον πείραζον ἀναιδέες ἄφρονι θυμῷ,
ἡλικίης ἔτ' ἔχοντα νέης πρωτόχλοον ἄνθος,
ἡνίκ' ἀιδρείαις ἀταλαὶ φρένες ἠερέθονται·
ἐμμενέως δὲ κέλοντο, βίῃ προθέλυμνον ἀμέρσαι
ἐσσυμένως Λυθῆρον ὁμοῦ θελξήνορι μύθῳ.

Caroli Cæſaris erga L. moderatio.

Γηραλέην δὲ νέῃ μῆτιν φρενὶ Καῖσαρ ἀέξων,
οὐκ ἀδίκοις φέρεν ἦρα, καὶ ἄσπετά περ μογέουσι.
Λυθήρου δ' ἀγανοῖς ὑπὸ γράμμασι θελγόμενος κῆρ,
καὶ χάριν αἰδοίῃσι μετ' εὐφροσύνῃσι φυλάσσων
Φρηδερίκου, γεραροῖσιν ἐν ἐκλεκτῆρσιν ἀρίστου,
ὅς μιν ἑαῖς ψήφοισιν ἐπ' ἔξοχον ἤρατο κῦδος,
ἀνδρὸς ἀμωμήτοιο βίην ἀπὸ πᾶσαν ἔρυκε,

πρεσβευ-

Ideò improbum Marinum & Aleandrum emiſit,
Ceu canes venaticos ad irritæ perſecutionem prædæ
Pontifex Romanus ad Ducem (Electorem) terræ Saxonicæ.
Vt è veſtigio Lutherum ſineret ad iudicium abduci,
Quaſi piaculum terræ, cœli & maris.
Talis quidem inſidioſorum hominum tunc mens erat,
Sed alia mens erat Dei, & ſapientis Principis,
Cui obſcuratæ veritatis amorem indiderat Deus
Ardentem, quo impensè cupiebat reſuſcitatæ facem contueri:
Ideò igniuomis illorum conatibus non ſuffragatus eſt.
Verùm vbi huius ſpei propoſitum Deus ipſis irritum feciſſet:
In aliam doloſæ violentiæ viam ſeſe conuertebant,
Ad Imperatoris ſolium properantes. Nuper enim Rex
Hiſpanorum, ſummam ſapientiæ & fortitudinis laudē gerens,
Carolus, inter Reges quos tum Phœbus luſtrabat,
Auguſtum Cæſarei imperij gubernaculum acceperat,
Principum ſuffragijs, quorum munus eſt eligere
Imperij Romani præſidem, qui ſit inter alios præſtantiſſimus.
Hunc impudentes (illi) enixè tentabant ſtulto animo,
Primo adhuc ineuntis iuuentæ flore præditum,
Vbi inſcitia teneræ mentes eleuantur,
Et conſtanter iubebant, vt vi prorſus è medio tolleret,
Abſq; mora, Lutherum vnà cum præſtigioſa doctrinæ.
Sed ſenile in iuuenili pectore conſilium habens Cæſar,
Non morem geſſit iniquis illis, licet magnopere vrgerent.
Verùm cùm blandis Lutheri literis cor delinitum haberet,
Et grati animi officium, honorifica cum beneuolentia, tueretur
Ergo Fridericum, inter nobiles Electores optimum,
Qui ſuis calculis ad eminentiſſimum honoris faſtigium eduxe-
Omnem vim à viro innocente abſtinuit, (rat illum,

πρέσβευτὰς ἀφέηκεν, ἀνήνυτον ἔργον ἔχοντας.

Legati Papæ libros L. exurũt

τῶν δ' ἄρ ὅτ' ἠερίοις βουλεύματα μίσγετ' ἀήταις,
κλέψαι δ' οὐκ ἐδύναντο θεμιστοπόλων φρένας ἀρχῶν,
οὐδ' ἑλετὸν δώροισι νόον Λουθῆρος ὄρεξεν·
ἠΰτ' ἀμερσινόοιο κατάσχετοι ἅλματι λύσσης
δαίμονος οἰστροβολεῦντος ἐΰγραφα βιβλία φωτὸς
πάντα θεοφθόγγοιο, κακῶν χέρες ὅσσα κίχησαν,
ἡφαίστου μαλεροῖσιν ἐπετρέψαντο καμίνοις,
πόλλ' ἐπιτεκταίνοντες ἀειδέος ἄρκυα πότμου,
ἄγχι σεν ἠδ' ἀπέρυξε θεοῦ νόος, ὅς ῥά οἱ αἰεὶ
δεξιτερὴν χαρίεσσαν ὑπέρσχεθεν, ἔτραπε δ' ἄτην.
καί μιν ἐπουρανίων στρατιῇ πυριτευχέϊ κούρων
ἀμφιπερὶξ κύκλωσεν, ἀαγέϊ τείχεϊ φράξας.

L. ius Canonicum comburit.

Λουθῆρος δ' ἐξαῦτις ἑλὼν φρεσὶ δύσμαχον οἶστρον
θαυμασίου Σαμψῶνος, ὅν ἔνθεος ὦρσεν ἀήτης,
δῶκε βίῃ πρηστῆρος ἀφειδέϊ τεφρωθῆναι
βιβλία παππαίων ἀθεμίστια πάντα θεμίστων.
μὴ δέ τις ἀφραδίην ἐνέπῃ, καὶ θυάδα λύσσαν
ἔργον Λουθήρου θρασυκάρδιον, αὐτὸς ἔνιψε
γράμμασιν ἀμφαδίοισιν ἀήθεος αἴτια τόλμης·
ἔννεπε δ' ὅττι δίκαια καὶ ἄξια ῥέξεν ἑαυτοῦ,
ἥ μιν ἀληθείης μάλ' ἔρως καὶ ζῆλος ὄρινεν.

Conuentus Principum Vuormatiæ, quo L. euocatur: 1521.

ὡς δ' ἔτος εἰς πέρας ἦλθε τὸ τέτρατον, ἦρχε δ' ὁ πέμ
λαοβότων ἐκάλεσσε πανήγυριν ἡγεμονήων (πρῶτον·
Κάρολος, ἡνίοχος ῥωμηΐδος ἤπιος ἀρχῆς,
εἰς πόλιν ὁρματίης, δουλιχοῦ παρὰ χεύματα ῥήνου,
κεῖσε δὲ καὶ Λουθῆρον ἀγακλυτὸν ὦρσεν ἱκέσθαι
ἀσφαλέως, πίστιν τε διδοὺς, κήρυκά τ' ὀπάσσας,
ὅς οἱ νισσομένῳ στορέσῃ πανάπημονα πομπήν.
πολλὰ μὲν οἱ πολλέες τε καὶ ἄρτια μητιόωντες

ὀρνυ-

Et Legatos re infecta dimiſit.
Quorum vbi conſilia aërijs ventis immiſcebantur,
Et nec iuridicorum animos Principum furari poterant,
Nec pectus muneribus obnoxium offerebat Lutherus:
Velut amentis impetu furoris correpti,
Diabolo in rabiem eos agente, eruditos libros viri
Sanctiloqui vniuerſos, quotcunq; ſceleratorū manus conſecutæ
Ardentibus Vulcani fornacibus tradiderunt, (ſunt.
Multa ſimul obſcuræ mortis retia contra illum nectentes:
Quæ prouidentia Dei rupit & auertit, qui eum perpetuò
Beneuola dextra texit, & amouit noxam.
Atq; cœleſtium famulorum exercitu flammanti
Circumquaq; vallauit, muro infracto ſeptum. (impetum.
Lutherus autē contrà, cùm concepiſſet animo inexpugnabilē
Mirandi Samſonis, quem & ſacer Spiritus excitauit,
Rapida ignis vi cremanda dedit
Omnia Pontificiorum legum volumina, iniuſtitiæ plena:
Et ne quis temeritatem & lymphaticam inſaniam diceret
Animoſum Lutheri facinus, ipſe expoſuit
Publicis literis inſolentis huius audaciæ cauſas,
Et confirmauit ſe iuſta & digna ſe ipſo perpetraſſe,
Quo amor veritatis & zelus eum adegerit. (iam incoaretur
Porrò cùm quartus ad finem deuolutus eſſet annus & quintus
Principum, qui veluti paſtores ſunt populi, Conciliū conuocauit
Carolus, clemens Romani imperij moderator,
In ciuitatem VVormaciam, ad longi fluenta Rheni,
Illuc & Lutherum inclytum venire iuſſit
Tutò, fide data publica & præcone adiuncto,
Qui proficiſcenti illi innoxium iter ſterneret.
Multa quidem ei complures, & bonis conſilijs præditi,

Lutheri magnanimitas. ὀρνυμένῳ παρὰ ποσσὶν ἀμήχανα πήματ' ἔδειξαν,
δυσμενέων ὅσα τεῦχε κακοφραδὲς ἦτορ ἀπίστων·
ἀλλά μιν οὐδὲν ἔρυξε κακοῦ δέος, οὐδ' ἀλεωρή,
στεῖχε δ' ἄσειστον ἔχων κραδίην καὶ φαίδιμον ὄμμα
θαρσαλέως, πινυτήν τε καὶ ἄλκιμον ἴαχε φωνήν·
Heroica vox Luth. ,, εἴσομαι ἤ με κάλεσσε θεοῦ νόος, οὐδέ με τρέψει,
,, εἰ καὶ Φορματίης ἐνὶ τείχεσι δαίμονες ὦσι
,, ταρτάριοι τεγέῃσιν ἰσοπληθεῖς κεράμοισιν.
L. coram ſenatu imperij doctrinam ſuam aſſerit. ὣς φάτο, καὶ προπόδιζε, καὶ εἰς πόλιν ἷξε ποθεινήν.
ἐνθάδ' ἐν αἰδοίων ἀγορῇ πολυκυδέϊ φωτῶν
μαρτυρίην σφετέροιο διδάγματος ἀμφαδὸν εἶπεν·
ὡς ὅσιόν τε πέλει καὶ ἐτήτυμον, οὕνεκα θείοις
συμφωνεῖ λογίοισι, καὶ εἰς τέλος ἐσθλὸν ὀρούει,
ἀρνύμενον Χριστοῖο μέγα κλέος, οὐδέ πότ' αὐτὸ
στεῦτο παλιμβολίῃσιν ἀεικέσιν ἀρνήσασθαι
εἰ μὴ μαρτυρίῃσι θεοφθέγκτοισιν ἐλεγχθῇ,
μή ποτέ μιν καὶ Χριστὸς ἀπαρνήσαιτο παρ' αὐτοῦ
ἰθυκρίτῃ γενετῆρι, κακὸν καὶ ἄπιστον ἐόντα.
καὶ γὰρ ἐπεὶ σύνοδοι μάλα πολλάκι, δηθάκι πάπ-
ἤμβροτον ἀφραδίῃσι, καὶ ἀντία λέξαν ἑαυτοῖς· (πα,
πᾶσαν ἀπ' οὐρανίων σελίδων κρίσιν ἐστὶν ἑλέσθαι
δόγματος ἀμφιλόγοιο, καὶ οὐκ ἀπὸ πίστιος ἀνδρῶν.
L. cõſtãs dictum. ὀψὲ δ' ὑπ' ἀντιπάλων βεβιημένος ἄλλα πιφάσκειν
ἀντία τοῖς προτέροισιν, ἀκαμπέα ῥήξατο φωνήν·
,, ἔνθα πάρειμι, καὶ ἔνθα παρίσταμαι, ἄλλα μὲν εἰπεῖν
,, οὐ δύναμαι νοέειν τε, θεός μοι ἐπίῤῥοθος ἔλθοι.
οὐδὲ μὲν οὐδ' οὕτως κάμνεν νόος αἰόλος ἀρχῶν,
ἀλλ' ἰδίῃ κοινῇ τε λόγοις θρασυμήχανον ἄνδρα
θελγέμεναι μενέαινον, ὑποτρέψαι τε μενοινῆς.
αὐτὰρ ὁ μειλιχίῃ προφάσει μάλα καίρια βάζων

ποικίλ'

Iter inſtituenti pericula ante pedes inextricabilia oſtendebant.
Quæ maleuolum perfidorum hoſtium ei cor creabat:
Sed nullus mali timor aut fuga eum retinuit.
Ideò pergebat imperculſum cor & oculos alacres habens
Confidenter, ſapiensq́ & animoſum verbum locutus eſt.
Vadam quo me voluntas Dei vocauit, nec me auertet.
Etiamſi VVormatiæ intra mœnia ſint Diaboli
Tartarei, pares numero tegulis in ædium tectis.
Sic dicebat, & promouebat, & in optatam vrbem peruenit.
Ibi in illuſtri auguſtorum virorum corona
Palàm doctrinæ ſuæ confeſsionem edidit,
Quod ſancta ſit & vera, quia diuinis
Oraculis conſonet, & ad bonum finem pergat
Aſſerens ingentem gloriam Chriſti, nec vnquam illam
Turpi ſe animi mutatione abnegaturum eſſe confirmabat,
Niſi teſtimonijs in verbo Dei expreſsis conuictus fuerit:
Ne quando & ipſum Chriſtus abneget apud ſuum
Patrem iuſtè iudicantem, vt qui improbum & perfidū ſe geſſerit.
Nam cùm ſæpenumerò Concilia, frequenter Papæ
Stulta ſua ratione errârint, & ſibi ipſis contraria dixerint:
Ex cœleſti ſcriptura omne iudicium ſumendum eſſe
De ambiguis dogmatibus, & nequaquam ab hominū autoritate.
Tandē cùm ab aduerſarijs vrgeretur, vt aliā proferret,
Et contrariā priori, ſententiam, in hanc conſtantē erupit vocem:
Hîc aſſum, hîc aſto, alia neq; dicere
Neq; ſentire poſſum, Deus mihi auxiliator veniat.
Veruntamen nec ita varia mens Principum deſiſtebat:
Sed priuatim ac publicè virum confidentem
Demulcere conabantur, & à propoſito auertere.
Ille autem, comi excuſatione valdè commodè reſpondens,

Varia

ποικίλ' ἀμαιμακέτης ἀπεσείετο μήδεα πείρης,
ἀτρεκίης δ' οὐ τυτθὸν ἀμύμονος ἔκλιπε τάξιν.

Cęſar datam L fidem non vult violari.

καὶ τότε δὴ πολλοί, φρένας ὧν οἴστρησεν ἐριννύς,
πειθοῦς ἀργαλέης ἐπ' ἀνάκτορα κέντρα φέροντες
Μούναρχον φράζοντο, θοῶς Λουθῆρον ὀλέσσαι
ἄκριτον, ἠὲ βίῃ μαλεροῦ πυρὸς ἠὲ σιδήρου.
,, οὔποτε γὰρ θέμις ἐστίν, ἀναιδέα χεῦαι ἰωήν,
,, αἱρετικῶν σπονδάς τε καὶ ὅρκια πιστὰ φυλάσσειν.
αὐτὰρ ὁ, Λουθήρῳ περ ἀναλθέα μῆνιν ἀέξων
εἵνεκ' ἀγηνορίης, κρατερῶς εἴρυτο θέμιστας
πίστιος, ἥν περ ἔδωκε, καὶ ἄρμενον ἔννεπε μῦθον·
,, ὡς ἀρχοῦ χρέος ἐστίν, ἔχειν ἀψευδέα φωνήν
,, ἄπλαστόν τε νόημα, τελευτῆσαί θ' ὅσ' ὑπέστη.

L. dimiſſus, proſcribitur.

τοὔνεκεν ἀσφαλέως μιν ὑπὸ τρόπον ἧκε νέεσθαι
ἧς γαίης ἐπὶ τέλσον, ἐΰφρονα πομπὸν ἔχοντα.
αἶψα δ' ὁ, φρικαλέῳ προγράμματι φῶτα δικάζων,
κοινὸν ἕλωρ ποίησεν· ὁμῇ δ' ὑπεθήκατο ποινῇ
πάντας ἀλεξῆσαι καὶ ἐπαρκέσσαι μεμαῶτας.

L. in reditu interceptus iuſſu Electoris in arcem quandā abditur.

ἔνθα βίην τρομέων, καὶ ἀναίτιον ἄνδρα φυλάξων,
σκηπτούχοις Φρηδρεῖχος ἐν ἡγεμόνεσσιν ἄριστος,
Δουθήρου μάλα πιστὸς ἀμηχανέοντος ἀρηγών,
ὁρματίηθεν ἰόντα, φίλῃ καὶ ἐπίφρονι βουλῇ,
πιστοτάτοις θεράπεσσι, μυχῷ βαθυαγκέϊ λόχμης,
δῶκεν ἑλεῖν, οὐ πολλὸν ἀπόπροθεν εἰσενάχοιο·
ἔσσαι δ' εἰς ἄκρην τιν' ἐρημάδα, νόσφιν ὁμίλου
ἐς χρόνον ὡς ἀλέοιτο κακόφρονος ὄμματα λαοῦ,
ἀτρέμεως τε λάθοι, μέχρις ἂν νέφος ὀξὺ παρέλθοι,
βροντήν τ' ἀστεροπήν τε καὶ ἔμπυρον ἰὸν ἀπειλοῦν.
πάθμον δ' αὖ μετόπισθε τὸ χωρίον ηὐδάξαντο.
ἐνθάδ' ὑπ' ἠρεμίῃσιν ἐπὶ χρόνον ἕζετο λάθρῃ

ἐργόμενος

*Varia longæ periclitationis conſilia repellebat,
Nec latum vnguem ſynceræ veritatis ſtationem exceſſit.
Ac tunc multi, quorum mentes furore impleuerat Erinnys,
Sæuæ perſuaſionis calcaria adhibentes Domino
Imperatori, conſulebant, vt Lutherum confeſtim perderet
Indicta cauſa, vel flammæ ardentis, vel ferri vi,
Impudens enim verbum euomebant, Nunquam fas eſt,
Hæretico inducias, & promiſſa fideliter ſeruare.
At ille, quamuis inſanabili aduerſus Lutherum ira eſſet com-
Propter conſtantiam, firmiter tamen tuebatur pacta (motus,
Fidei, quam dederat, & concinnum proferebat ſermonem,
Quod neceſſariũ Principis munus ſit, vt habeat os ſine mendacio,
Et mentem ſine fuco, & impleat ea quæ promiſit.
Ideò ſecurè ipſum redire permiſit
In terræ ſuæ agrum, adiuncto comite & deductore amico.
Continuò aũt horrenda proſcriptione hominem condemnans
Publicam prædam fecit, & eidem ſubiecit pœnæ
Omnes qui defendere & auxilio leuare eum ſtuderent.
Ibi vim metuens, & innoxium virum ſeruaturus,
Fridericus, Sceptrigeros inter duces optimus,
Fideliſſimus Lutheri, cùm aduerſa fortuna conflictantis, opitu-
VVormacia reuertentem, amico & ſapienti conſilio, (lator,
Miniſtris fideliſſimis, in profundo ſyluæ receſſu,
Capiendum dedit, non ita procul ab Iſenacho,
Et collocandum in arcem quandã remotã extra frequentiã ho-
Vt ad tempus declinaret maleuoli vulgi conſpectum, (minum,
Et ſecurè deliteſceret, donec ſubita nubes tranſiſſet,
Tonitru fulgurq́; & candens telum minans
Quem locum deinde Pathmum nuncuparunt.
Ibi quietè ad tempus clàm reſidebat,*

Studia L. in Pathmo: 1522. ἐργόμενος κρυπτοῖσιν ἐν ἕρκεσιν, ἠΰτε τύμβῳ
ἔμπνοος εἰσέτι νεκρὸς ἐών, καὶ χρήσιμα κάμνων.
οὐ γὰρ ἀεργείῃ χαλάσας φρένα, πέσσεν ἀκηδῶς,
γαστρὸς τερπωλαῖς καὶ ἀθύρμασιν ἠδὲ καὶ ὕπνῳ,
αὐγὰς ἠελίου φαιδρὰς καὶ νυκτὸς ὀμίχλην,
νωχελὲς ἄχθος ἐών· ἀλλ' ἀνέρος ἄξια ῥέζειν,
ἔξοχον ὃν μερόπεσσι θεὸς λογοφάντορ' ἔθηκεν.
„ εὔχετο δ' ἀζηχὲς ποίμνης ὕπερ ἠδ' ἕθεν αὐτοῦ,
Scripta. θευλογίης δ' ἤπειγε φίλον καὶ ἀάσπετον ἔργον
ἀκαμάτοις μελέτῃσι, καὶ εἰς φάος ἦκε χαράξας
πολλά, φιλατρεκέεσσιν ὀνήσιμα πώεσι Χριστοῦ.
φράξε δ' ἑοῖς καλάμοισιν ἐπεσβόλα χάσματα μώμου
ἀντιόων βασιλεῦσι κακογλώσσοις τε σοφισταῖς.

Afflictiones. νούσων δ' αὖ παθέεσσι μαχέσσατο τλήμονι θυμῷ,
πειρασμῶν τ' ὀλοοῖσι ταραξινόων βελέεσσι,
ταρταρίων τε λύκων θορύβοις, κατὰ νύκτα φανέντων.

Miſſam abſens abrogat Vitebergæ. ἐνθάδ' ὑπ' ὀξυπόροιο βίῃ καὶ πνεύματι φωνῆς,
ἔκδημός περ ἐών, καὶ σώματι πάγχυ λιασθείς,
μίσσαν ἀπημάλδυνε, μέγιστον κίονα πάππα·
ἧς ἔπι κάρτος ἔρεισεν ἑῆς πολυκερδέος ἀρχῆς.
κυριακοῦ δ' αὖ χρῆσιν ἀκήρατον ἤγαγε δείπνου
εἰς φάος ἀνθρώποισι, θεόμβροτον εἶδαρ ἔχοντος.

Caroloſtadius Eccleſiã Vitebergenſem turbat. καὶ τότε Λουθήρου τὶς ἀκουσιθέοιο μαθητής,
ὃν Καρολοστάδιον καλέει πάνδημος ἠχώ,
αἱρετικῶν γενέτης πάντων, οὓς ἔδρακε φοῖβος
ἀτρεκίης μετὰ φέγγος, ὅπερ Λουθῆρος ἔγειρεν,
λευκορέης ἀνὰ πῶϋ βαρύστονον ὦρσε κυδοιμόν,
ὡς δ' ἀρότης βελίαο κακὸν σπύρον ἐγκατάμιξε
σπέρμασιν ἀχράντοισι θεοῦ κατ' εὔχλοον ἀγρόν.
ἦ γὰρ ὁ δυσκελάδοισι σεβάσμια δείκελα ῥιπαῖς

In occultis ſeptis detentus veluti ſepulchro,
Mortuus adhuc ſpirans, & vtilia operans.
Non enim relaxata ocio mente ſine cura digerebat
Voluptatibus ventris & luſibus atq; ſomno
Claram ſolis lucem & noctis tenebras,
Ac ſi ignauum (terræ) pondus eſſet, ſed tanto viro digna geſsit,
Quem excellentiſsimum verbi ſui explicatorem fecerat Deus:
Et orabat indeſinenter pro grege & pro ſe ipſo,
Vrgebat etiam charum & arduum opus Theologiæ
Curis indefeſſis, & quæ ſcripſerat in lucem emiſit
Multa, quibus Chriſti veritatis ſtudioſis vtilia.
Et ſimul obturauit calamo ſuo conuitioſas Momi fauces,
Confligens cum Regibus & maledicis Sophiſtis.
Luctatus etiam eſt toleranti animo cum morborum cruciatibus,
Et ſæuis formidabilium tentationum telis,
Luporumq; tartareorum de nocte apparentium tumultibus.
Tum vi & ſpiritu vocis expeditæ,
Quanquam abſens & corpore procul remotus eſſet,
Miſſam abrogauit, maximam Papæ columnam:
In qua regni ſui quæſtuoſi potentiam firmauerat,
Et ſyncerũ cœnæ Dominicæ vſum reſtituit (participãda adſunt.
In lucẽ hominib., in qua cœna Chriſti Dei & hoĩs caro & ſanguis
Ac tunc quidam Lutheri diuinitùs docti diſcipulus
Quem popularis fama Caroloſtadium vocat,
Pater omnium hæreticorum, quos ſol aſpexit
Poſt lucem veritatis à Luthero reſuſcitatam,
In Eccleſia Vitenbergenſi grauem tumultum excitauit,
Et vt Satanæ agricola malum ſemen immiſcuit
Puris granis, in florido Dei agro.
Is enim turbulento motu venerabiles ſtatuas

ἐκ νηῶν ἔρριψε, κακὴ δὲ ἑ λύσσα δεδύκει,
οἵη καὶ νῦν τοῦδε νοοβλαβὲς ἔθνος ὀρίνει,
δῆριν ἄγειν σηκοῖσιν, ἀγάλμασιν, εἵμασι μυστέων
καὶ σεμναῖς τελεταῖς, καὶ κόσμια πάντ᾽ ἀθερίζειν,
ἐγρεμόθων πρηστῆρα διχοστασιῶν κραδάωντας.
Καὶ τόδε πρῶτον ὕφηνεν ἀνὴρ κενὸς οἰστράδι λύσσῃ
2 τυφωθείς· μετέπειτα δ᾽ ἀναιδέος ἔκτροπον ἀρχὴν
θῆκεν ἐλευθερίης, ἐς σκάνδαλα μυρί᾽ ἀγούσης·
3 ἀνθρώπους δ᾽ ἐκέλευσεν ἀνίπτοις χερσὶν ἑλέσθαι
ἁγνὸν ἔδεσμα ποτόν τε θεοκράντοιο τραπέζης,
οὐ πρόσθεν φράσαντας ἑὴν βαθυκευθέα λώβην
θεσμοῖς ἀψέκτοισι, νόον τ᾽ ἀδίδακτον ἔχοντας.
4 σκήψατο δ᾽ ἀπρόφατόν τε καὶ ἔνθεον ἐν φρεσὶν ὁρμὴν
πνεύματος ἐνδομύχοισιν ἐπερχομένοιο φορῇσιν.
5 τῇσι δ᾽ ὑπ᾽ αὐτομάτοις πεφορημένον ἀνέρα ῥιπαῖς
οὐχ ἀτέειν διδαχῆς νοοθαλπέος, οὐδέ τι σεμνῶν
γυμνασιῶν, πινυτοῖσι μαθήμασι κυδιοώντων,
οὐ σοφίης, ἀρκεῖν δὲ θεόσσυτον οἶστρον ἀύτου,
κρυπταδίαις αὔρῃσιν ἐπιπνείοντος ἄνωθεν,
καὶ μελέτης ἀπάνευθε λόγων τ᾽ εὐηχέος αὐδῆς·
6 παιδείης τε βράβευμα σοφῆς τιμάς τε καὶ ἕδρας
εὐμαθέων, ἀπάτας καὶ παίγνια μηδενὶ χρηστά
μαινόμενος κίκλησκε, διδακτὸν δ᾽ ἔμμεν᾽ ἕκαστον
θεσπεσίοις πνοιῇσι, λόγων περ νῆιδ᾽ ἐόντα.

L. Vitebergam redit, ſuumq; reditum ad Principẽ excuſat.

τοὔνεκεν ἀρχομένοισιν ἀκέσματα πήμασι θέσθαι
ὁρμαίνων Λουθῆρος, ἑῶν τε πόθοισιν ἑταίρων
ἦρα φέρων, πάθμοιο λιπὼν εὐερκέος αὐλὴν,
Λευκορέης νόστησεν ἐϋκτίμενον πτολίεθρον,
ἀρχῷ σημήνας θυμηδέος αἴτια νόστου
γράμμασι πρηϋλόγοισι, καὶ εὔχετο μείλιχον αὐτοῦ

ἀντιάειν

E templis eiecit, cùm dira eum vaſania ſubijſſet,
Qualis & nunc fanaticam eius poſteritatem agitat,
Vt bellum moueant templis, imaginibus, veſtibus ſacerdotum,
Et pijs ceremonijs, ac quicquid eſt decorum reprobent,
Turbulentarum ſeditionum faces euibrantes.
Atq; hoc primū eſt quod homo vanus deſignauit rabie furioſa
Inflatus, poſtea etiam improbum initium impudentis
Statuit libertatis, ad innumera ſcandala deducentis.
Et iuſsit homines manibus illotis (vt dicitur) ſumere
Sacroſanctum cibum & potum diuinæ menſæ,
Antea non confeſſos peccatum ſuum abditum,
Ritu inculpabili, & animum nondum eruditum habentes.
Adhæc commentus fuit ſubitos & Enthuſiaſticos in pectore ra-
Motibus internis ſpiritu aduentante. (ptus,
Et hoc ſpontaneo impetu hominem agitatum
Neutiquam opus habere doctrina, qua mens incaleſcat, nec ho-
Scholis, quæ diſciplinis ſolertibus ſint inſignes, (neſtis
Nec doctrina: ſed ſufficere diuinum inſtinctum Spiritus,
Occultis ex alto auris afflantis,
Etiam ſine ſtudijs & ſonora verbi prædicatione.
Hinc doctæ inſtitutionis curationem, dignitatesq́; ac gradus
Eruditorum impoſturas & ludicra nemini vtilia
Furens appellabat, & vnumquemq; doceri poſſe
Diuinis afflatibus, etiamſi literarū cognitionem nullam habeat.
Idcircò incipientibus malis remedia adhibere
Feſtinans Lutherus, & deſiderio ſociorum ſuorum
Morem gerens. Pathmi munitæ aula relicta,
Incultam Viteberga ciuitatem redijt,
Cùm Duci (Electori) grati ſui reditus cauſas indicaſſet
Literis blandiloquis, & rogaſſet vt placidum huic ipſius

ἀντιάειν ὁρμῇσι, παρεκνόον ὅττι μέδοντος
κάλλιπεν εὐφρούροιο μυχὸν κλεψιλώρα Πάθμου.
» μίγδα δ' ὁμῶς ἄλλοισι τάδ' ἔγραφεν, ὅττι μενοινᾷ
» οὐδ' ἑνὸς ἀνθρώποιο καὶ ἐκπάγλου περ ἐόντος
» πτώσσειν ἀδρανέεσσιν ὑπὸ πτερύγεσσιν, ἀλύξαι
» ἀντιβίων μεμαὼς κρατερὸν μένος, ἀλλὰ θεοῖο
» οἷον ἀλεξητῆρος ὑπὸ σκέπας ἠρέμα φεύγειν.
» εὖ εἰδὼς ὅτι Χριστὸς, οὗ κλέος ἀνδράσι φαίνει,
» ἀλκεμάχων νήριθμον ἔχει στρατὸν ἀγγελιωτῶν,
» οἵ κεν ὁμῶς κήρυκα θεάγγελον ἠδὲ καὶ ἀρχὸν
» φρουρεῖν ἰθύσωσιν ἔναντ' ἀΐδαο πυλάων.

L. à mul- ταῦτα νόησε καὶ εἶπε, καὶ οὐκ ὄθεθ', ὅττι κεραυνῶν
tis oppu- ἀντιπάλων πρηστῆρσιν ἐβάλλετο πάντοθεν αἴης,
gnatur. κυκλωθεὶς δηΐοισι πολυσταδὸν ἄτρομος ἥρως.

L. Vitę- ἄψορρον δὲ μολὼν σφετέρης ἐπὶ ποιμνίον αὐλῆς
bergam- ἄσμενος, ἔρξεν ἅπαντα, τὰ βώτορα πιστὸν ἔοικε,
reuerſi la- ψυχοσόοις ἐὰ μῆλα διδάγματος ἄνθεσι φέρβων,
bores: μαρνάμενός τε λύκοισι κραταιῇ πνεύματος ἀλκῇ,
1523. οἱ σταθμῶν ἔντοσθε καὶ ἕρκεος ἐκτὸς ἐόντες
ἄρνεσι τεκταίνοντο βίῃ καὶ κέρδεσι λύμην,
δημοσίοις τ' ἀγορῇσι θεοῦ λόγον αἰθερόφαντον
ἀμφαδὰ κηρύσσων, ἱερῶν θ' ἅμα κεύθεα μύθων
ἐκπτύσσων ἑταίροις πινυτῶν καθ' ἕδεθλια μουσῶν,
δεξιτερῆς δ' ἐφέπων καλάμου πόνον ἔμφρονος ὁλκῇ,
ἀτρεκίην προβίβαζε θεόσδοτον ὀξέϊ βαθμῷ.

Bibliorũ ἄλλοις δ' ἐν καμάτοις ἀριδείκετον ἤρατο τιμὴν
verſio ἔργον ὑπὲρ τολύπευσε θεογράπτοις ἐπὶ δέλτοις,
Germa- σπουδαῖς ἀκαμάτοισι, πολυχρονίοις τε μερίμναις,
nica. Βιβλία Γερμανῶν εἰς πάτριον ἦχον ἀμείβων·
θαῦμ' ὅσον οὐ πάρος εἶδε σελασφόρος ὑψόθεν ἠὼς

Τευτο-

Propoſito ſe præberet, quod contra Principis mentem
Arcanum illum benè ſeruatæ Pathmi ſeceſſum deſeruiſſet.
Ac inter alia etiam hæc ſcripſit, quòd velit
Nullius hominis, vtut potentis & formidandi,
Sub alis infirmis deliteſcere, ſubterfugiendi
Cupidus validas aduerſariorum vires, ſed Dei
Defenſoris vnicũ ſub præſidium ſe tutò confugere: (patefaciat,
Certò exploratum habens, quòd Chriſtus, cuius gloriã hominibus
Innumerabilem fortiſsimorum Angelorum exercitum habeat,
Qui ſimul Præconem Dei nuncium & principem
Tueri pergant contra inferni portas.
Hæc ſenſit & dixit, nec magnifaciebat quod fulminum
Aduerſariorum flammis vndiq; terrarum peteretur,
Circumquaq; hoſtibus cinctus, heros imperterritus.
Cùm igitur ad gregem ouilis ſui reuerſus eſſet,
Vltrò, omnia quæ fidelem paſtorem decent, egit,
Salutiferis doctrinæ floribus oues ſuas paſcens,
Et firmo Spiritus ſancti robore cum lupis pugnans,
Qui & extra ſtabulum & intra ſepta verſantes,
Vi & fraude agnis exitium fabricabant.
Publicis etiam concionibus verbum Dei cœlitùs reuelatum
Palàm annuncians, & altos ſacrorum ſeminum ſenſus
Aliјs explicans in doctarum ſedibus Muſarum,
Ad hæc dextræ ſapientis ductu calami opus exercens,
Diuinam celeri greſſu veritatem promouebat.
Inter alios autem eius labores præclarum honorem ſortitur
Opera quam ſacris ſcripturis impendit,
Indefatigabili ſtudio & diuturnis curis
Biblia transferens in patrium Germanicum ſonum:
Miraculum, quantum prius lucida ab alto Eos non vidit

Τευτονιδῶν κατὰ πέζαν ἀρήϊα τέκνα φέρουσαν,
οὐχ οὗπερ τράφε γαῖα βροτῶν γένος ἀλφηστάων,
ἔσπερος ὅσσον ἔνεικε βροτοῖς ἐπὶ τέρματι κόσμου·
Τεύτων ἑβραίοισιν ὁμόθροος ἐστὶ προφήταις
καὶ Χριστοῦ τροχίδεσσιν ἀχαιΐδα φθόγγον ἱεῖσιν.

L. fanaticos ſpiritus fugat.

αὐτὰρ ἐπεὶ Λουθῆρον ἀπήγαγεν οἴκαδε ποίμνης
πλαζομένης μέγα κῦδος, ὃ οἱ πέλε κέντρον ἀέθλων
πάντων οὓς ἀνάφρε, λυγρὸν νέφος αἶψα κεδάσσας,
ἀτρεκίης φωστῆρσι νεοπλανὲς ἔθνος ἔλασσεν.
ὡς δ' ἐρατῇς ἀκτῖσιν ἀειδέος ὄρνεα νυκτὸς
σκῶπας νυκτερίδας τε, φιλόζοφον ὄψιν ἀμέρδων,
ἠελίου τροχὸς ὠκὺς ὑπὸ σκότος εὐθὺ διώκει,
οὐκ ἔτ' ἐῶν πτερύγεσσιν ὑπ' αἰθέρι δινεύεσθαι.
ὡς φλογεροῖς Λουθῆρος ἑῆς ἀμαρύγμασι φωνῆς
ψευδοβόας ἐφόβησε κακῆς ὄρνιθας ὁμίχλης,
αἰθερίην τ' ἐκόμισσεν ἑῇ πολυτειρέϊ ποίμνῃ
εὐνήτας σάλον αἰπὺν ἐρισμαράγοιο κυδοιμοῦ,
ἀνδρὸς ἀποτμηχθέντος, ὃς ἔπλετο κύματος ἀρχή.

Carolo-ſtadius alibi nidificat, & variarũ hæreſeon ſemina ſpargit, 1524.

ὃς δ' ἄλλῃ πείρης θρασυμήχανον ἔτραπεν ὁρμήν,
σφοῖσι δ' ὁμῶς ἑτάροισιν ὑποκλέψας φρένας ἀν-
δρῶν,
ἀφραδέως καινοῖς ἐπὶ δόγμασι μαργαινόντων,
σπέρματα λοίγια πάσσεν ἑῆς ἀπατηλιόρος ἄτης.
ἀπροφάτοισι δόλοισι, θεοῦ τ' ἐκάκωσεν ἀλωήν.
ἔνθεν ποικιλόκαρπος ἀνεβλάστησε γενέθλη
αἱρεσίων τε μόθων τε, κακῶν τ' ἔφριξε θερισμῷ
νηρίθμων ὀλοῶν τε, καὶ οὐκ ἔτι φαίνετ' ἐρωή.

Anabaptiſtæ à Caroloſtadio orti.

πρῶτα γὰρ οὐξανέδυ μιαρῶν ἀναβαπτιστάων
ἑσμός, ἀναιδείης ἐπιειμένος οἶστρον ἁπάσης,
οἳ ῥα θεοζεύκτοιο γάμου πατέουσι θέμιστας,
μάργοις ἴσα κύνεσσιν ἐπ' ἀλλήλοισι θορόντες ἀρ-

In terra Teutonidarum, Mauortiam ſobolem ferente,
Ex quo tellus nutrijt genus hominum induſtriorum,
Quantum Heſperus attulit mortalibus in fine mundi:
Teuton nunc cum Hebræis colloquitur Prophetis,
Et Legatis Chriſti Græcum ſermonem proferentibus.
Cæterùm vbi Lutherum domum reduxerat gregis
Errantis ingens cura, quæ ei calcar fuit ad certamina
Vniuerſa quæ ſuſcepit, mox triſti nube diſcuſſa
Veritatis radijs, turbam illam, quæ nouũ errorẽ mouerat, exegit.
Ac veluti radijs iucundis tenebroſæ noctis aues,
Noctuas & Veſpertiliones, cæcutientem harum viſum offuſcans,
Velox ſolis rota, repentè in tenebras abigit,
Non amplius ſub dio eas pennis verſari ſinens.
Ita flammantis vocis ſuæ iubare Lutherus
Falſicanas improbæ noctis alites fugauit,
Et ſerenam lucem reſtituit afflicto ſuo gregi,
Sopiens grauem tetriſoni tumultus tempeſtatem,
Homine auulſo, qui fluctuationis erat origo.
Is verò aliò audacem periclitationis conatum vertit,
Et cum aſſeclis ſuis decipiens mentes hominum,
Qui temerè noua ob dogmata inſaniunt,
Pernicioſa fallacis ſuæ noxæ ſemina ſparſit,
Dolis improuiſis, Deiq́; agrum corrupit.
Inde fœcunda egerminauit ſoboles
Hæreſium & turbarum, & meſſe inhorruit malorum
Infinitorum & exitialium, nec dum apparet finis.
Primò enim prodijt obſcœnorum Anabaptiſtarum
Examen, omnis impudentiæ furorem amplexum.
Qui coniugij à Deo ſanciti leges conculcant,
Tanquam canes procaces inter ſeſe concurrentes

ἀῤῥήτῳ φιλότητι· πατὴρ ἤσχυνε θύγατρα
υἱὸς μητέρ᾽ ἔχραινεν, ἀδελφὸς μίσγετ᾽ ἀδελφῇ.
μαχλοσύνῃ δ᾽ εἴκει φύσιος νόμος, αἰσχρὸν ἀκοῦσαι.
κτήματα δ᾽ αὖ κοινοῦσι, καὶ οἰκείου κράτος ὄλβου
πάμπαν ἀμαλδύνουσι, καὶ ἡμερίων βίον ἀνδρῶν
σκήπτρων νοσφίζουσιν, ἀποστύσαντες ἄνακτας.
νεύμασι δ᾽ οἷσιν ἕκαστος ἐλαύνεται, οἷα γενέθλη
θηρῶν, οἳ κατ᾽ ὄρεσφι βροτῶν ἀπὸ τῆλε νέμονται,
κυκλώπων θ᾽ οἷος βλοσυρῶν νόμος, ἔνθαδ᾽ ἀκούει
οὐδεὶς οὐδενὸς οὐδέν, ἑαυτοῦ δ᾽ ἀρχὸς ἕκαστος.

Rusticorum ſeditio: 1525. τῆς δ᾽ ἄφαρ ἐκ ῥίζης νεοθηλέος ἄνθορε καρπὸς
λοίγιος, ἀφραδέων συγερὸς κλόνος ἀγροιωτῶν,
ἀντίον ἡγητῆρσιν ἀμήχανα τεύχε᾽ ἀείρων,
οἱ γὰρ ἐπειγόμενοι σφετέρων κελάδοις ἀγορητῶν,
οἷσιν ἔρις καὶ λῆϊς ἀναιδέα θυμὸν ἴαινον,
πολλαῖς χιλιάδεσσιν ἀολλέες ἠγερέθοντο,
Γερμανῶν ἀνὰ βῶλον ἐΰσταχυν, ἄλλοθι δ᾽ ἄλλοι,
ὡς ποτε γηγενέων σπορὸς ἀθρόος ἤλδανε γαίης
φρίσσων αὐτοφύτοισι μετ᾽ ἔντεσιν, ἡνίκ᾽ Ἰήσων
μηδείης ἰότητι πυρίπνοον εἷλκεν ἄροτρον.
ἠὸτ᾽ ἀγηνορίδης, κτίσσων Βοιωτίδα Θήβην,
σπεῖρε δρακοντείων φυσίμβροτον ὄγμον ὀδόντων.
ὡς ἀγρόται καὶ πᾶσαν ἀνασταχύεσκον ἄρουραν.
εἷς δ᾽ ἄρα πᾶσιν ἔην ὁμαδοῦ σκοπὸς, ἡνί᾽ ἀμέρσαι
σκηπτούχων, καὶ πάντα μετὰ σφίσι κοινὰ τίθεσθαι.
τοὔνεκα θωρήσσοντο, καὶ ἔντεα χερσὶ λαβόντες
ἀρχοῖς καὶ μύστῃσιν ἀπείλεον ἔσχατον ἄτην.
αὐτίκα δ᾽ ἐμμεμαῶτες ἀναιδέϊ δαίμονος οἴστρῳ
εὐγενέων ἀλάπαζον ἐναύλια κύδιμα φωτῶν
ἐρημά τ᾽ οἰοβίων μοναχῶν, ἐκ κτῆσιν ἑλόντες,

Infando concubitu. Pater (enim) vicium offert filiæ,
Matrem filius contaminat, frater miſcetur ſorori,
Et laſciuiæ (ipſa) Lex naturæ cedit, turpe auditu.
Quin etiam facultates communes faciunt, & propriarũ rerum
Prorſus euertunt, & mortalium hominum vitam (dominium
Sceptris priuant, reſpuentes Magiſtratus.
Vnuſquiſq; enim ſuo arbitrio ducitur, vt genus
Ferarum, quæ in montibus, procul ab hominibus, paſcuntur.
Et qualis trucium Cyclopum Reipub. ratio eſt, vbi audit
Nemo alterum in vlla re, ſed quilibet ſibijpſe gubernator eſt.
Ex hac itaq; radice eſfloreſcente continuò erupit fructus
Peſtilens, truculenta (nimirum) ſeditio ſtolidorum agreſtium.
Infirma contra Principes ſuos arma ſtringens.
Hi enim incitati clamoribus ſuorum concionatorum,
Quibus lis & præda impudens cor demulcebant,
Conferti multis millibus confluebant,
Per fertiles Germanorum glebas, alibi alij.
Vt denſa olim Gigantum ſeges terra enata fuit,
Spontè natis horreſcens armis, quando Iaſon
Medeæ conſilio igniuomum aratrum tenebat.
Aut cùm Agenorides, conditurus Thebas Bœotias,
Feracem hominum ſulcum vipereis dentibus conſperſit,
Ita ruſtici in omnibus aruis ſpicarum inſtar prodibant,
Vnus autem omnibus erat concurſus finis, vt abolerent habenas
Principum, & omnia inter ſe communia facerent.
Ideò accingebant ſe, & cùm arma manibus corripuiſſent,
Magiſtratibus & ſacrificis extremum diſcrimen intentabant.
Et confeſtim audaci mali Spiritus œſtro agitati,
Magnificas nobilium virorum ædes vaſtabant,
Et ſolitariorum Monachorum clauſtra, eripientes bona,

ἣν ὀλοὴ σφίσιν αἶψα κακὰς εἰς χεῖρας ὄπασσεν
ἁρπακτήν, θανάτοιο πολυκλαύτοιο δότειραν,
καὶ δ' αὐτοῖς κραντῆρσιν, ὁτέοις Ζεὺς κῦδος ἔδωκεν
αἵματος ἡγεσίης τε, λυγρὰς ἐπὶ κῆρας ἴαλλον.

L. contra ruſticos ſeditioſos ſcribit.

ὡς δ' οὖν ἀγροβίοισι παρ' ἀνδράσι πρῶτον ὀρίνθη
μῶλος, ἐγερσιφόνον τ' ἤδη προκαλίζετ' ἐνυώ·
ἀρχομένου Λουθῆρος ἰδὼν θορύβοιο τελευτήν,
ἀγροίκους νείκεσσε, βαρύφρονα λύσσαν ἐλέγχων
γράμμασι παγκοίνοισι, βιαίης δ' εἶρξε μενοινῆς,
„ εἰπών· ὡς βροτὸς οὔτις ἐπήρατον ἔλλαχε πότμον,
„ ὅρκων συνθεσιῶν τε λελασμένος ὅστις ἐρίζει
„ ἀντίον οἷς βασιλεῦσιν, Ὀλύμπιος οὓς πρόμος αὐτὸς
„ εἰς θρόνον ἔσσε σεβαστόν, ὅπως ἀλέγωσι θεμίστων·
„ ἀλλὰ διχοστατέουσιν ὀϊζὺς ἄκρον ἐφῆπται.

L. officij ſui admonet magiſtratus in ſeditioſos.

οἱ δ' οἱ οὐ πεπίθοντο, νόας γὰρ φράξατο δαίμων·
εἰς δ' ἀρχοὺς πολὺ μᾶλλον ἀάσχετον οἶμα κόρυσσον,
πάντα λεηλασίῃσιν ἀεικέσι δῃόωντες.
τοὔνεκ' ἀνὴρ θεόβουλος, ἀγαλθέα πήματα πάτρης
ἐκτρέψων, γραφίδεσσιν ὀνήσιμα πάντα βοώσαις
θαρσαλέως γεραροῖς παρεκέκλετο ποιμέσι λαῶν,
καῦμα τόδ' ὡς βλέψαν ὁμοζυγέεσσιν ἀρωγαῖς,
κοινὸν ἄρην στήσαντες ὁμιλαδόν, ἀντία κοινῶν
ἐχθρῶν εὐνομίης καὶ πατρίδος ἠδὲ γαλήνης,
„ φάρμακα δ' ὡς πικροῖσιν ἐφ' ἕλκεσι πικρὰ βάλοιντο.

Defendit ſuũ ſcriptum.

καὶ τὰ μὲν ὧδ' ἐπέτελλε· καὶ ὥς τινες αὐτὸν ὀπίσσω
κερτομίοις μωμεῦντο καθαπτόμενοι στομάτεσσιν,
οἷά τιν' αἱμοχαρῆ καὶ ἀμείλικον, ἀντίον ηὔδα
ὥς τάδ' ἄμεμπτα νόησε, κέλευσέ τε χρήσιμα πάτρῃ.
Σκήπτρων οὖν ταμίαι πινυταῖς ἀπέοντος ὁμοκλαῖς,
νυσσόμενοί τε πικρῆς θαμινοῖς βελέεσσιν ἀνάγκης,

δυσπο-

Quæcunq; ſors infauſta improbis illorum manibus obiecerat,
In rapinam, quæ funeſtæ necis conciliatrix eſt.
Imò ipſos etiam Dominos, quibus ipſe Deus hanc dignitatē lar-
Sanguinis & principatus, ſæua morte afficiebant. (gitus eſt,
Cùm igitur inter homines ruricolas primùm excitatæ eſſent
Turbæ, & iam iam cruentam bellonam prouocarent,
Lutherus, incepti tumultus finem proſpiciens,
Ruſticos acriter repræhendit, ſæui eos furoris conuincens
Publicis literis, & à violento propoſito reuocauit,
Affirmans, quod nullus mortalis placidam ſortiatur mortem,
Quicunq; iuramenti & pactorum oblitus ſeditionem mouet
Aduerſus Dominos ſuos, quos ipſe Olympius præſes
In Auguſtum ſolium collocauit, vt legum curam agant:
Sed extrema calamitas ſeditioſis incumbat. (occluſerat:
Illi verò ei non paruerunt, Malus enim genius ipſorum mentes
Sed multò magis feroci impetu in Magiſtratus ferebantur,
Omnia prædationibus indignis infeſtantes.
Ideò vir diuinis conſilijs inſtructus, inſanabilē patriæ ſuæ peſtem
Declinaturus, ſtylo ſuo, nihil non fructuoſum proclamante,
Fidenter reuerendos hominum gubernatores exhortabatur,
Vt coniunctis opibus hoc incendium reſtinguerent,
Communi bello ſuſcepto turmatim, contra communes
Hoſtes honeſtæ diſciplinæ & patriæ & quietis,
Et acerbis hulceribus acerba medicamenta imponerent.
Atq; hæc quidem ſic præcepit. Cùm verò quidā ipſum poſtea
Mordacibus linguis inceſſentes culparent,
Vt qui ſanguinarius & crudelis eſſet: reſpondit.
Se hæc rectè conſideraſſe, & in commodum patriæ edixiſſe.
Quare Sceptrorum præſides, cordata abſentis hortatione,
Et frequentibus amaræ neceſſitatis telis icti,

Principes rebelles Rusticos domant.

δυσπολέμοις ἀγρότῃσιν ἐπέχραον ἄλλυδις ἄλλοις,
ἀτρέστοις πραπίδεσσιν, ἐπισταμένῃσι μάχεσθαι
ὁπλοφόροις τε χέρεσσι, βροτῶν δ᾽ ἀπερείσια φῦλα
ἤμασιν ἐν ὀλίγοισι κακῷ προΐωξαν ὀλέθρῳ,
εἰς ἀΐδην σπεύδοντα δαφοινείοισι καρήνοις,
ὀψὲ δὲ πολλὰ καμόντες, ἐρίστονον οἶδμα κυδοιμῶν
κήλεον, ἠρεμίην τε φέρον πολυτειρέϊ πάτρῃ.

L. vxorē ducit monacham.

Τὸν δὲ κατ᾽ ἠελίου κύκλιον πόρον ἄζυγα νύμφην,
εὐγενὲς ἔρνος ἐοῦσαν ἀριζήλων γενετήρων,
ἀγνογάμων Λουθῆρος ὑπὸ ζυγὸν ἤλασε λέκτρων,
μουνοβίων προλιποῦσαν ἀτερπέα κλεῖθρα γυναικῶν.
ὧδε δ᾽ ἀμωμήτοιο γάμου τύπον αὐτὸν ἔδειξε
πᾶσιν, ἐελδομένοισι γαμήλια φίλτρα κεράσσαι,
καὶ προφυγεῖν μονόκοιτα γαμεχθέος ἔρκεα πάππα.

Sacramētarij à Carolostadio orti: 1526.

ἐκ Καρολοστάδου μανιώδεος αἶψα καὶ ἄλλος
αἰνοτόκος γόνος ὦρτο κακῶν μυστηριολώβων·
ὧν τάχα πεπταμένη ψευδηγόρος ὅσσα κατ᾽ αἶαν
κύντατ᾽ ἀληθείῃ νεοφεγγεῖ λύματ᾽ ἀνῆψεν.
οὐδέ ποθ᾽, οὐδ᾽ ἑτέρων μηλοφθόρα φάρμακα ποίαις
μιξάντων λογίοισι, τόσης ἐπεβήσετο λύμης
πῶϋ θεοῦ λογόθρεπτον, ὅσον δήλημα δέδεκτο
τούτων οὐλομένοις ὑπὸ κέρδεσιν ἠπεροπήων.
Ἦ γὰρ ὁ δεικελόπορθος, ἐπεὶ κακὸν ὦρσε κυδοιμὸν
Λευκορέης ἀνὰ βάθρα, φυλάκτορος οὐ παρεόντος,
φύζαν ἑλὼν δύσφημον, ἀειδέος ἔνδοθι χειῆς
ὥς δάκος ἰοφόρον, σφετέρην ἔκλεψεν ὀπωπήν,
λάθρῃ δ᾽ ἀνθρώποισιν ἀβουλοτέροισιν ὁμίλει,
ἐμφυσῶν κακὸν ἰὸν ὀλεθροτόκων ἀπὸ λαιμῶν.

Carolostadij dogma de cœna Domini.

ἔνθα δὲ δόγμα φύτευσε νεόσπορον, ἀμφὶ τραπέζης
θεσπεσίης· Χριστοῦ γὰρ ἀνήνατο σῶμα παρεῖναι

Infelices ruſticos diuerſis in locis inuaſerunt,
Animis intrepidis, & pugnandi gnaris,
Armigerisq́; manibus, & innumerabiles hominum cateruas,
Paucos intra dies, funeſta nece proſtrauerunt,
Ad inferos cruentis capitibus ruentes.
Et tandem multis laboribus exantlatis, horrendam turbarũ tem
Pacarunt, & pacem afflictæ patriæ reſtituerunt. (peſtatem
Hoc circulari ſolis curſu (anno) cœlibem nympham,
Quæ illuſtrium parentum nobile germen erat,
Sub caſti matrimonij iugum duxit Lutherus,
Iniucunda ſolitariarum mulierum clauſtra deſerentem,
Atq́; ita probati coniugij exemplar ſemet declarauit
Omnibus, matrimoniali amore coire volentibus,
Et profugere ex ſolicubis Papæ ſeptis, qui coniugij oſor eſt.
Ex Caroloſtadio rabioſo ſtatim & alia
Soboles fœta malis prodijt malignorum Sacramentiperdarum,
Quorum mendax fama, ſubitò per orbem terrarum volitans,
Fœdiſsimas reſplendeſcenti veritati ſordes aſperſit.
Nec vnquam, cùm alij peſtifera ouibus venena inter herbas
Verbi diuini miſcuerunt, in tantam deuenit calamitatem
Grex Dei, qui verbo paſcitur, quantum damni accepit
Ab exitioſis horum impoſtorum fraudibus.
Namq́; ſtatuarum ille deſtructor, cùm tetrum excitaſſet tu-
In vrbe Leucorea, cuſtode non præſente, (multum
Fuga arrepta ignominioſa, in caterua obſcura,
Vti venenatus ſerpens, conſpectum ſuum abſcondebat,
Et furtim hominibus cum imprudentioribus colloquebatur,
Ex collo perniciali ſæuum vi us inhalans.
Hic nouum dogma plantauit de menſæ
Sacra. Negabat enim adeſſe Chriſti corpus

καὶ λύθρον, ἀμφ' ἄρτου μυστήριον ἠδὲ κυπέλλου,
ἀτρεκέως, Χριστοῖο δ' ἐν ἀπλάστοις ἐπέεσσιν,
οἷς τόδε δεῖπνον ἔταξεν, ὀνήσιμον οἷς θεράπουσι,
λαβραγορεῖν ἐτάλασσε, τὸ ΤΟΥΤΟ γε δεικτικὸν εἶναι,
ᾧ σωτὴρ ἐπέδειξεν ἑὸν δέμας, ἔνθα παρίζον.
τοῦ δ' ὀλοοῦ τόκος ἀνδρὸς ἐπεὶ πολὺ φέγγος ἵκανεν,
ἀμφοτέραις ἕτεροι ταχ' ὑπαντόμενοι παλάμῃσι
θαλπέμεναι δέξαντο, νέον δὲ οἱ αὐτίκα κόσμον
λαμπρότερον προτέροιο περὶ χροῒ θῆκαν ἀβληχρῷ,
οὐχ ἓν χρῶμα φέροντα καὶ ἰσοφυῆ περ ἐόντα.
Zwinglij error. πρῶτα γὰρ ἑλβετίων δημηγόρος ὀμβριμοχείρων
Κίγκλιος ὀρνύμενος, τὸ θεόφραδες ΕΣΤΙ βιάζει
εἰς τροπικήν τινα χρῆσιν, ἀπηλεγέως ἢ διδάσκει,
ἄρτον ἐν εἰλαπίνῃ ζαθέῃ καὶ νήχυτον οἶνον
σημαίνειν, Χριστοῖο, μόνον, δέμας ἠδὲ καὶ αἷμα.
Oecolampadij opinio. Λαμπάδος οἰκιδίης ἢ φερώνυμος, ὡς φραδίῃσι
κεῖνον ὑπερβαλέων, Χριστοῦ κατὰ δαῖτα σεβαστὴν
πλάσσεν ἔμμεν τυπικόν τε δέμας, τυπικόν τε καὶ αἷμα.
σύμβολα δ' αὖ σαρκός τε καὶ αἵματος οὐ παρεόντος
σωματικῶς Χριστοῦ σῖτόν τε καὶ οἶνον ἔνισπε.
τοῖς δ' ὀπίσω συνάεθλος ὑπέρσοφος ἐς πόνον ἦλ-
ἀντίθεον Καλεβῖνος, ἄγων ἀπερείσιον ἑσμὸν (θεν
κηφήνων, γλυκερῆσιν ὀλέθρια πολλὰ μελίσσαις
μηδομένων Χριστοῖο· λέγει δ' ὅγε, σῶμα νοητὸν
ἠγαθέην κατὰ δαῖτα, τὸ δ' ἢ παρὰ χειρὶ θοάσσον
δεξιτερῇ μεγάλαυχον ἐπουρανίοιο τοκῆος
οὐ δύναται μερόπεσσιν ἐπὶ χθονὸς ἔνθα παρεῖναι,
ἀλλὰ μόνον κατ' ἐνεργὲς ἐδώδιμόν ἐστιν ὄνειαρ.
L. contra Sacramētarios pia aſſertio. τοῖσι δ', ὁμοῦ λαιμοῖο πυριγλώχισι κεραυνοῖς,
καὶ χερὸς εὐφράστοιο λογοσθενέεσσι βελέμνοις

ἀντιόων,

Et ſanguinem in Sacramento panis & poculi (vini)
Reuera, & in ſimplicibus Chriſti verbis,
Quibus cœnam hanc inſtituit, fruendam ſuis cultoribus,
Nugari auſus fuit. Pronomen HOC, oſtenſiuam eſſe,
Quo ſeruator corpus ſuum illic aßidens oſtenderit.
Poſtquam igitur improbi huius viri fœtus in lucem editus fu-
Mox ambabus alij occurrentes manibus (iſſet,
Fouendum exceperunt, & continuò nouum ei ornatum,
Priori nitidiorem, circa infirmum corpus appoſuerunt,
Qui licet vnius naturæ eſſet, non tamen vnum colorem ferebat.
Primò enim pugnacium Heluetiorum concionator
Cinglius exortus, verbum Eſt, à Chriſto prolatum, detorquet
In Tropicum quendam vſum: & perfricta fronte docet,
Panem in ſacra cœna, & fluidum vinum,
Tantùm ſignificare Chriſti corpus & ſanguinem.
Poſtea à Lampade domeſtica cognominatus, quaſi acumine
Illum ſuperaturus, in cœna Chriſti reuerenda (ingenij
Typicum corpus & typicum ſanguinem eſſe fingebat.
Et ſigna carnis ac ſanguinis non præſentis
Corporaliter Chriſti, panem & vinum nominabat.
Ita poſtea ſocium ſe adiunxit nimis ſapiens, in contentione
Impia, Caluinus, ducens infinitum examen
Fuçorum, qui multa in exitium iucundis apibus
Chriſti cogitant. Is autem aſſeuerat, ſpirituale corpus
In cœna ſacra (intelligendum eſſe) quod ad manum ſedens
Dexteram cœleſtis parentis, in maieſtate ſua,
Non poßit hominibus hîc in terra adeſſe:
Sed ſecundum vim efficacē ſuam mandatur, & fructuoſum ſit.
Cum his igneis pariter gutturis ſui fulminibus,
Et verbiualentibus diſertæ manus iaculis,

Occurrens

ἀντιόων, Λουθῆρος ἐμάρνατο, κάρτος ἀέξων
ἄπλετον, οἷον ἔοικε φίλῳ Χριστοῖο μαχητῇ.
βίβλοις δ' εὐγράπτοισι, καὶ εὐκελάδοις ἀγορῇσι,
τοῦτο μάλ' ἀσφαλέως πιςώσατο· κήρυγμον εἶναι
φθέγμα σοφοῦ Χριστοῖο, τὸ σωθεσίῃσιν ἀνῆψεν
ὑστατίαις, ἀρίδηλα καὶ οὐκ ἀπατήλια βάζων.
ψευδέα δ' ἀντιπάλων τελέθειν νόον, ὅνπερ ἰωῆς
ἐκτὸς ἀριζήλης σφαλερῇ πλάσσουσι μενοινῇ.

Colloquium L. cũ Zwinglio & Oecolampadio Marpurgi: 1529.

ὀψὲ δ' ὅπως βαρὺ νεῖκος ὁμόφρονες εὐνήσειαν
ἀλλήλοις πινυτοῖσιν ὁμιλήσαντες ἔπεσσι,
Λουθήρου μέγα κῆρ καὶ Κίγκλιος, ἠδὲ πολύφρων
Οἰκιολαμπάδιος, σὺν εὐφραδέεσσιν ἑταίροις
ἤλυθον εἰς ἕνα χῶρον, ὅπῃ Λανοῖο παρ' ὄχθαις
κεκλιμένον Μαρόπυργον, ἐϋσθενέων ἕδος ἐσσῶν,
μούσαις ἐσθλοδέεσσι περίκλυτον εὖχος ὀπάζει.
ἔνθα δ' ἀμοιβαίοισιν ἐπερρήσαντο λόγοισι
πολλὰ μάλ' ἀλλήλων. Χριστοῦ λόγον εἶχε βέλεμνον
ἰσόθεος Λουθῆρος, ὑφ' ἡγεσίῃσι δ' αὐτοῦ
οὐρανίου τόξευε μάλ' εὔστοχον, ὥς κε ποθεινῆς
ἰθὺν ὁμοφροσύνης βάλλοι σκοπόν, οὐδ' ἀφάμαρτεν.

Aduerſariorũ L. pertinacia.

ἀντιπάλους δ' ἐκόρυσσε βροτῶν λόγος. οἱ δὲ βιαίοις
πυκνὰ μάλ' οὐτάμενοί περ ἀληθείης βελέεσσιν,
ἤθεσιν ἐν προτέροισι πεπηγότα βαθμὸν ἔρειδον,
ἀτρεκίῃ δ' οὐ τυτθὸν ὑπείκαθον ἀμφαδίην περ.

L. aduerſarijs inſanabilibus interitũ prædicit, qui mox ſubſequitur: 1531.

τοὔνεκ' ἐπεὶ θυμῷ λιθοκάρδιον ἦτορ ἀέξον,
ἔργον ἄεργον ἔην, ἔριδος δ' οὐκ ἤντετο μῆχος.
τοῖσι δ' ἄφαρ Λουθῆρος ἔχων δεδαημένον ἦτορ
ἐσσομένων θέσπισεν ἀφύκτου πείρατ' ὀλέθρου,
ἤδη λευγαλέῃσιν ἐφιπταμένου πτερύγεσσι.
καὶ τὰ μὲν ὡς τετέλεστο μετὰ χρόνον, ὡς μεμόρητο,

Occurrens Lutherus depugnabat, confirmatus robore
Ingenti, quale decet charum Chriſti militem.
Ac tum benè ſcriptis libris, tum benè pronunciatis concionibus,
Hoc ſolidiſsimè confirmauit, vera eſſe
Verba (τὸ ῥητὸν) ſapientis Chriſti, quæ adiunxit pacto
Suo vltimo, perſpicua & non fallacia dicens.
At ſententiam (διάνοιαν) aduerſariorum falſam eſſe, quam
Præter clariſsima, dubia mente affingunt. (verba

Tandem, quò graue hoc diſsidium vnanimi conſenſu compo-
Doctis ſermonibus inter ſe conferentes, (nerent,
Magnanimus Lutherus, & Cinglius, vnaq; multiſcius
Oecolampadius, cum prudentibus amicis,
In vnum locum conuenerunt, vbi ad ripas Lani
Situm Marpurgum, fortium Heſſorum ſedes,
Celebrem peritis Muſis famam conciliat.

Ibi alterna diſputatione tentarunt
Se mutuo ſacris acriter. Chriſti verbum pro telo habebat
Lutherus diuinus, & ductu Spiritus
Cœleſtis admodum directè iaculabatur, vt optatæ
Concordiæ certum ſcopum attingeret, nec aberrabat.
Aduerſarios autem humana doctrina inſtruebat: qui validis
Veritatis iaculis creberrimè icti quamuis eſſent,
In priſtina (tamen) opinione fixo gradu innitebantur,
Nec in minimo veritati manifeſtæ cedebant.

Propterea, cùm ſaxeum in pectore cor retinerent,
Negocium fruſtra ſuſceptum erat, nec litis remediū occurrebat.
Illis autem repentè Lutherus, cor habens præſcium
Futurorum, ineuitabilis exitij finem prædixit,
Iam iam diris alis aduolantis.

Et hæc ſanè, vt prædeſtinata erant, paulò pòſt euenerunt,

ὣς γὰρ δωδεκάμηνος ἕλιξ τρίτος ἔτρεχε φοίβου,
δὴ τότε μοῖρα, θεοῦ κρυφίην πρήκουσα μήνοιν ἣν,
μαντοσύναις ἐπέθηκε θεοφραδέεσσι τελευτὴν
„ ἀνδρὸς, ὃς οὔτιν' ἄπρηκτον ἀπὸ κραδίης βάλε μῦθον.
ἄμφω γὰρ συνεργοῦ πλαγξήνορε δόγματος ἀρχὼ
οἰκιολαμπάδιον καὶ Κίγκλιον ἔφθασεν ἄτη
πότμου δακρυόεντος· ἵνα φρίξειε καὶ ἄλλος
ἀτρεκίης πρὸς κέντρον ἀναιδέα ταρσὸν ἰάψαι.

Horrendus Carolostadij interitus.

οὐδὲ μὲν ὀξυμόρους Καρολοστάδιος φύγε ποινὰς,
τὸν δὲ γὰρ ἀντιβολῶν κρυερῷ μετὰ φάσματι δαίμων
ἐξαπίνης ἐτάραξε, καὶ ἥρπασεν οὗ χρέος ἦεν.

L. inſidijs petitur à Papa.

ἄχρις δ' οἰκιδίοισι μετ' ἀντιβίοισι παλαίων
ἄκμητος Λουθῆρος, ἑῆς ὑπεράσπισε ποίμνης·
οὐ πάππας λώφησε καὶ ἔθνεα λοίγια πάππα
ἀλλὰ κακορραφίης πάσης ἐπὶ νεῦρα τίτηναν,
ὥς κεν ἐλεγχίστῳ τάχ' ἀπορραίσειαν ὀλέθρῳ
Λουθῆρον θρασύμυθον, ὅπως ἄγος οὐκέτι φερτόν.

Papæ cũ Cæſare conſultatio: 1529.

Κλήμης δ' αὐσονίης ἀκάτου τότε πηδὸν ἐλίσσων,
κέντρα δ' ἀφοινειῆς ἐπάγων τάχα Καίσαρι πειθοῦς.
εὐσεβέων ἤνωγε βίῃ πρόρριζον ὀλέσσαι
ἔθνος ἑοῖς σκήπτροισιν ἐναντίον. αὐτὰρ ὁ πάσης
ἐκτὸς ἀπηνείης, μεθέπων περιῦφρονα βουλὴν,
ἡσυχίοισι λόγοισιν ἐμήδετο νείκεα παύσειν.
τοὔνεκα οἱ συνόδου γεραρῆς ὑπεθήκατο μῆτιν.

Comitia Auguſtana: 1530.

Melãchthon, L. συνεργός.

αὐτὸς δ' εὐγενέων ἀγυρίσσατο σύλλογον ἀρχῶν
αὐγούστης καθ' ἕδεθλα Συηβίδος, ἔνθα καὶ ἄνδρες
ἰδμοσύνῃ προφέροντες ἀολλίζοντο σὺν ἀρχοῖς,
οἷς ἐνὶ πρῶτα κόμιζε λόγοις πινυτῇ τε Μελάγχθων
λάμπων εὐμαθέεσσι μετ' ἀνδράσιν, ὡς ἐν ὀλύμπῳ
ἕσπερος εὐφαέεσσι μετ' ἀστράσι, νυκτὸς ὑπ' ἀρχήν.

Cùm enim tertius Solis orbis (annus) quem XII. menſes abſol-
Tunc ſors, occultã Dei voluntatẽ exequens, (uunt, in curſu eſſet,
Finem impoſuit diuino oraculo
Viri, qui nullum verbum inefficax è corde emiſit.
Ambos enim hominum ſeductores, & abominandi dogmatis au-
Oecolampadium & Cingliũ, occupauit calamitas (tores,
Mortis lachrymoſæ: vt exhorreſcat & aliis
Aduerſus ſtimulum veritatis calcẽ temerariam ſauciare.
At nec Caroloſtadius ſubitæ mortis pœnam effugit.
Hunc enim Diabolus, horrendi ſpectri forma apparens,
Derepente conſternauit, & abripuit quo neceſſum erat.
Interim dum hoſtibus cum domeſticis luctans
Indefeſſus Lutherus gregem ſuum defendit,
Papa non quieuit, & peſtifera Papæ turba,
Sed omnium inſidiarum neruos intenderunt,
Vt ignominioſa mox nece abolerent
Fortiloquum Lutherum, ceu piaculum non amplius tolerandũ.
Clemens itaq; Romanæ tunc nauiculæ gubernaculum ver-
Sine mora admouens Cæſari ſuadæ cruentæ calcaria, (ſans,
Radicitus perdere vi iubebat piorum
Gentem ſuæ poteſtati contrariam. Verùm ille, omnem
Extra crudelitatem, mitia conſilia tractans,
Placida collocutione controuerſias dirimere cogitabat.
Ideò conſilium de Synodo reuerenda ei ſubiecit,
Ipſe verò generoſorum principum comitia inſtituit
In vrbe Auguſtæ Sueuicæ: quo etiam viri
Scientia præſtantes cum principibus frequentes venerunt,
Inter quos primas ferebat eloquentia & prudentia Melanchthõ,
Splendens inter doctos homines, vt in cœlo
Inter lucidas ſtellas veſper, ſub principium noctis.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-187694-p0085-0

τὸν Λουθῆρος ἔπεμψε, καὶ αἴσιμα πάντ' ἐπέτελλε,
Μωσῆς ὡς ἀαρῶνα μελίθροον, ὄφρ' ἀπεόντος
ἀγγείλῃ νόον ἐσθλὸν ἐφαρμοδίοις ἐπέεσσι.

L. Coburgi.

κεῖνον δ' αὖ μεσσηγὺ δόμος Κωπυργίδος ἄκρης
Φραγκῶν ἐν περάτεσσι λελειμμένον ἄμφεχε σιγῇ.
ἐνθάδ' ὁμῶς εὐχῇσι παρηγορίαις τε συνεργῶν
χρήσιμος ἦν ἑτάροισιν ἀεθλεύουσιν ἄπωθεν.
„ καὶ γὰρ καρτερὸς ἦεν ὁμῶς βουλῇσι καὶ εὐχαῖς
„ λισσόμενος δ' ἄλλοισι καὶ ἄρμενα μήδεα πέμπων
„ οὖρος ἔην κατὰ λαῖτμα πρὸς ᾐόνα νῆα διώκων.

Ordines Lutherani Auguſtanæ cõfeſſionis ſuæ formulã exhibent.

αὐτὰρ ἐπεί ῥα Λύκοιο κατ' ἀγχιρόου πτολίεθρον
ἡγεμόνων λαμπρῷ ποτὶ Καίσαρι φαίδιμον ἄνθος
ἠγέρθη, πνεῖον σοφίης καὶ κάρτεος ὀσμήν·
δὴ τότε σημαντῆρες, ὅσοις νόος ἄπλανος ἦεν,
ἀτρεκίης μεθέπων καθαρὴν τρίβον ὀψὲ φανείσης,
Τευτονικοῦ ζαθέῃσιν ὑπὸ φραδῇσι προφήτου,
γραπτὸν ἑῆς διδαχῆς καὶ πίστιος ἀμφαδ' ἰδέσθαι
παυροεπεῖ στήσαντο βίβλῳ τύπον, ἐκ δ' ἔτ' ἔεργον
ἔθνος ἀειπλανέων σκολιὸν μυστηριολωβῶν.
τὴν δὲ σοφαῖς τέκτηνε μετ' ἐννεπίῃσι Μελάγχθων
Λουθήρῳ δ' ὑπέδεξεν ἑῶν κοσμήτορι μόχθων.
τὴν δ' ἄρ' ἐπεὶ πυκινῶς σταθμήσατο θέσκελος ἀνὴρ
πνεύματος ἰθυτενέεσιν ἐπ' ἀψευστοῖο ταλάντοις·

Capita Auguſtanæ cõfeſſionis.

συμβουλῇ παρέδωκαν ὅλῃ Ῥωμηΐδος ἀρχῆς.
πιστεύειν δ' ἄρα ταῦτα μιῇ φθέγξαντο μενοινῇ,
ὅσσα γε μαρτυρίης αὐγουστίδος ἄκρα πέλονται.

De vnitate eſſentiæ & trinitate perſonarũ Dei.

α. ὥς ῥα μίη φύσις ἐστὶν ἀπειρεσίης θεότητος,
λαμπομένη τρισσοῖσιν ἐν ἰσοφυέσσι προσώποις,
οὐδ' ἑνὸς εἰς ἓν ἰοῦσι, διάγνωσιν περ ἔχουσιν
ἄτμητον, γενετὴρ πανυπέρτατος, ὅς τε λόχευσεν

υἱὸν

Hunc Lutherus (ſuo loco) miſit, & cuncta quæ officiũ require-
Non ſecus ac Moſes Aaronem (legauit) vt abſentis (bat, iniunxit,
Bonam mentem accommodis verbis enunciaret.
Illum verò interim arcis Coburgenſis domus,
In finibus Francorum relictum, tacitè amplectabatur.
Vbi tum precibus tum monitis vnà operando,
Vtilis erat ſocijs, procul inde certamen ſuſtinentibus.
Nam pariter conſilijs & precibus pollens erat,
Alijsq́; orando, & commoda conſilia mittendo,
Erat (quaſi) ſecundus ventus, per fluctus nauem ad littus appel-
Cùm igitur in Lyci, in propinquo fluentis, vrbem (lens.
Conſpicuus Ducum flos, circa inſignem Cæſarem,
Coactus fuiſſet, ſapientiæ & fortitudinis odorem ſpirans:
Tunc principes, quibus mens recta erat,
Puram ſemitam amplexa veritatis, tandem reuelatæ
Diuina Teutonici Prophetæ ſapientia,
Scriptam doctrinæ & fidei ſuæ, apertè conſpiciendam,
Breui libro formam exhibuerunt, & excluſerunt
Prauam Sacramentariorum, perpetuò errori obnoxiorum, tur-
Hanc prudenti Eloquentia confecit Melanchthon, (bam.
Et operum ſuorum gubernatori Luthero oſtendit.
Quàm poſtquam vir diuinus probè examinauit,
In recta Spiritus (ſancti) non fallentis, trutina:
Toti Romani imperij ſenatui eam tradiderunt,
Et hæc ſe fide amplecti vna mente proteſtati ſunt,
Quæ & Auguſtanæ confeßionis capita exiſtunt.
1. Quòd vna videlicet eſt natura ſeu eſſentia infinitæ diuinita-
Lucens in tribus eiuſdem eſſentiæ perſonis: (tis,
Quæ ex vno in vnum coëunt, quamuis diſcretionem habeant
Indiuiſam. Pater ſupremus, qui genuit

υἱὸν ὁμοσθενέτην, ὁμοούσιον, εἰκόνα πατρὸς,
ἐξ οὗ ἠγάθεος πεφορημένος ἔρχετ' ἀήτης,
εἷς θεὸς ἐν τρισσοῖς ἀμαρύγμασιν αὐτοθέοισι.
πνεῦματ' ἄσαρκον ἐὼν, καὶ κτίσμασιν οὐδὲν ὅμοιος,
νόσφιν ὅροιο σοφὸς, καὶ καρτερὸς ἄνδιχα μέτρου,
ἄκρον ἐλευθερίης φορέων, ὁσίης τε καὶ οἴκτου
ἠδ' εὐεργεσίης. ἁγνὸς καὶ ἐτήτυμος αἰεὶ,
ἄχρονος, οὐκ ἀρχὴν εἰδὼς οὐ τέρμα λελογχώς.

De filij Dei incarnatione ac beneficijs.

β. ὡς δὲ μέση θεότητος ὑπόστασις, υἱὸς ἀμήτωρ
μουνογενής τε θεοῖο, φυὴν καὶ κάρτος ἐοικὼς
πατρὶ συναϊδίῳ, τριάδος πολυθαμβέϊ βουλῇ
εὐσεβέων ἱερεύς τε καὶ ἔμπεδος ἀρχὸς ἐτάχθη.
ὅς τε χολωσαμένοιο θεοῦ, μερόπων τε πεσόντων
εἰς κακίην καὶ ὄλεθρον ἀναλθέα, μεσσάτος ἔστη,
παῦσε δὲ λοίγιον ἔχθος, ἀρέσσατο δ' οὗ πατρὸς ὀργὴν,
ὕβριν ὑποσχόμενος τίσειν καὶ ὀφέλσιμα ῥέξειν,
γεινόμενος θύος ἁγνὸν ἀλιτροφυῶν ὑπὲρ ἀνδρῶν,
ὡς δ' οὖν τέρμα χρόνοιο φερέσβιον ἤνυσαν ὧραι,
παρθενικῆς ὑπὸ γαστρὶ μινυνθαδίων φύσιν ἀνδρῶν
ἕσσατο, καὶ λάβε σῶμα βροτήϊον ἐκτόθι λώβης,
διχθαδίας δὲ φύσεις περ ἔχων, μόνον ἐστὶ πρόσωπον,
εἷς Χριστὸς τέλεός τε θεὸς τέλεός τε καὶ ἀνὴρ,
οὔτε λύσιν φυσέοιν δεδαὼς οὔτ' ἔμπαλι μίξιν.
αὐτοφανὴς δ' ἐνὶ σαρκὶ θεὸς μερόπεσσιν ὁμίλει,
φαίνων ἀγνώσσουσι πατρὸς ζωαρκέα βουλήν.
σταυροπαγεῖ δ' ὑπόειξε μόρῳ, καὶ κρύπτετο τύμβῳ,
καὶ μόλεν εἰς ἀΐδαο, τριταῖος δ' ἷξε πρὸς αὐγὴν
νόστιμος ἐκ θανάτοιο καὶ ἐξ ἐρέβευς στονόεντος.
καὶ χρέος ἐκπλήσσας βρότεον βιότῳ τε καὶ οἴτῳ,
ἔργοις ἐνθέσμοισι καὶ οἰκτρομόροις παθέεσσι,

πάντος

Filium eiuſdem potentiæ & eſſentiæ, imaginem Patris:
Ex quibus duobus exiens Spiritus ſanctus procedit.
Vnus Deus in trino lumine, quod reipſa eſt Deus.
Spiritus incorporeus exiſtens, & planè à creaturis diuerſus,
Sine termino ſapiens, & abſq; menſura potens.
Summum libertatis gradum tenens, Sanctitatis etiam & miſe-
Atq; bonitatis, perpetuò caſtus & verax, *(ricordiæ*
Extra omne tempus, nec principium agnoſcens, nec finem habēs.
2. *Quòd media diuinitatis perſona filius, matre carens,*
Et vnigenitus Dei, natura & potentia ſimilis ſeu par
Coæterno patri, admirando Trinitatis conſilio,
Aeternus piorum Pontifex & rex conſtitutus eſt,
Qui inter Deum iratum, & homines lapſos
In peccatum & mortem inſanabilem, medium ſe ſtatuit,
Et inimicitias exitiales ſuſtulit, ſuiq́; parentis iram placauit,
Cū ſpopondiſſet, ſe pro tranſgreßione luiturū pœnas, & ſatiſfa-
Sacra factus hoſtia pro hominibus naturaliter corruptis. (cturū,
Vbi igitur ſalutiferam temporis metam complerant horæ,
In virginis vtero caducorum hominum naturam
Induit, & corpus mortale aſſumſit extra peccatum.
Et licet habeat duas naturas, tamen eſt vna perſona,
Vnus Chriſtus, perfectus Deus & perfectus ſimul homo,
Neq; diuulſionem naturarum, neq; confuſionem vllā agnoſcens.
Verusq́; ac conſpicuus in carne Deus inter homines verſatus eſt,
Beatificam Patris voluntatem ignorantibus reuelans.
Crucifixionisq́; mortem ſuſtinuit, ac ſepulcro abditus eſt.
Hinc deſcendit ad inferos, & tertia die rediȷt ad lucem
Ex morte & Erebo triſti reuerſus,
Ac cùm humanum debitum perſoluiſſet tum vita tum morte,
Factu (puta) legitimis & miſerandæ mortis paßione:

 Semel

παντὸς ἅπαξ ἐκάθηρεν ἀπείριτα λύματα κόσμου.
καὶ μόρον ἐξενάριξεν ἀμείλιχον, ἠδὲ δράκοντος
ἰοφόρον συνέθλασσεν ὑποστυγίοιο κάρηνον,
ζωὴν δ' αὖ πιστοῖσι δικαιοσύνην τε κόμισσε
πᾶσιν ἑῶν διὰ προῖκα λόγων τε πνεύματος ἔργον.
καὶ νῦν αὐτοφόρῳ δυνάμει πρὸς ὄλυμπον ἀερθεὶς,
πατρὸς ἑοῦ στρέφεται παρὰ δεξιῇ αὐτομέδοντος,
πάντα δ' ἀπειρεσίοις ὑπὸ νεύμασι κάρτα βραβεύει.
καὶ πιστῶν ὅλον ἔθνος ἐπουρανίοιο καθαρμοῖς
πνεύματος ἁγνίζει, κάρτος καὶ φέγγος ἰάλλων
εὐφροσύνης, ζωήν τε νέμων καὶ πλοῦτον ὀλύμπου,
ἀντία τ' ἀμπλακίης καὶ δαίμονος ἄλκαρ ὀπάζων.

De pecca to, quo natura corrupta & damna ta eſt an- te regene rationē.

γ. ὡς δ' ἔχις, ἐξ ἀΐδαο κελαινοῦ λάθριος ἕρπων,
κοινὸν ἀλιτροσύνης καὶ ἀδευκέος ἰὸν ὀλέθρου
εἰς φύσιν ἀνδρομέης γενεῆς κατέχευεν ἰάψας,
ἐκ πατρὸς ἀρχεγόνου φυτλὴν εἰς πᾶσαν ἰόντα.
εὖτε δολοῤῥαφίῃσι παρήπαφεν ἄνδρα γενέθλης
ἡμερίης ἀροτῆρα, παραιβασίῃσιν ἀτίζειν
μηλοφάγοις βαρύμυθον ἑοῦ κτιστῆρος ἐφετμήν·
τοὔνεχ' ὅσους ἐλόχευσε γυνὴ, σπερμήνατο δ' ἀνὴρ,
ὡς γενεῆς νόμος ἐστὶ φυσίζοος, ἄμμιγα πάντες,
μητρὸς ἑῆς ἀπὸ γαστρὸς, ἕως ἐπὶ τύμβον ἱκέσθαι,
ἀμπλακίαις ἐμίανθεν, ἑλώρια δ' εἰσὶ μόροιο,
ὀρθοδίκοιο θεοῖο κατὰ κρίσιν, ὃς σφι κορύσσει
μῆνιν ἀταρτηρὴν, ὀλοόφρονος εἵνεκα λώβης,
σμερδαλέαις δ' ἀΐδαο διδοῖ ποινῇσιν ἱμάσσειν,
Ταρταρίου μέλπηθρα πυρῆς ἄλληκτον ἐόντας,
εἰ μὴ σφᾶς νέα τέκνα θεοῦ τεύξῃσιν ἀήτης
ἔνθεος, οἷος ὅῳ μετὰ πίστει θωῦτὰ κάμνων,
ἐργασίῃσι λόγοιο καθαρσιγόνου τε λοετροῦ.

δ. ὡς

Semel infinita totius mundi inquinamenta expurgauit.
Et morti crudeli ſpolia detraxit, atq; ſerpentis
Stygij caput virulentum confregit,
Ac vitam iuſtitiamq; credentibus reportauit
Vniuerſis, per verbi & Spiritus ſui miniſterium gratis.
Atq; nunc propria potentia ad cœlum ſublatus,
Ad dexteram omnipotentis ſui Patris verſatur,
Et omnia immenſo nutu efficaciter adminiſtrat.
Totumq; fidelium cœtum luſtratione cœleſtis
Spiritus ſanctificat, vim & lucem emittens
Conſolationis, vitamq; & opes cœli diſtribuens,
Ac contra peccatum & Diabolum defenſionem præſtans.
3. Quòd vipera, ex inferno clam ſerpens,
Commune peccati & acerbæ mortis venenum
In naturam generis humani ſauciatam effudit:
Quod ex primo parente in totam Proſapiam inuaſit,
Cùm doloſis conſilijs decepit virum nationis
Humanæ procreatorem, vt violaret tranſgreſſione
Maliuora ſeuerum conditoris ſui præceptum.
Propterea quotquot fœmina peperit, & vir ſeminauit,
Vt lex eſt geniture qua natura ſeruatur, promiſcuè omnes
A matris inde ſuæ vtero, donec tumulum ingrediantur,
Peccatis contaminati, & mortis ſunt mancipia.
Pro iuſti Dei iudicio, qui armat in eos
Iram ſuam peſtiferam, propter malignam corruptionem,
Et horrendis eos Plutonis pœnis flagellandos tradit,
Vt æternum tartarei ignis ſint ludibria,
Niſi nouos Dei filios effecerit nos flatus
Diuinus, cum fide, quæ ſola ſaluat, mirabilia operans,
Verbi & lauacri, quo natiuitas prima expiatur, efficacia.

De modo liberationis à peccato & morte.

δ. ὡς δ᾽ οὐδέν τι που ἐστὶν ἀφαυρονόιον σθένος ἀν-
οὐκ ἀρετή, βροτολοιγὸν ἁμαρτάδος ἰὸν ἀμέρσαι, (δρῶν,
καὶ θανάτου κρυόεντος ἀάσχετον οἶμα δαμάσσαι,
μειλίξαι τε θεοῖο μεμηνότος ἄτροπον ὀργήν.
τοὔνεκ᾽ εὔσπλαγχνος γενέτης πεπυρωμένος οἴκτῳ
θερμοτάτοις πρηστῆρσι, καὶ ἀφράστοισιν ἐπειχθεὶς
εὐμενίης κέντροισι, φίλον δ᾽ ὡρμήσατο τέκνον.
ὄφρα δικαιοσύνη, σοφίη θ᾽ ὁσίη τε πέληται
καὶ λύσις ἀνθρώποισι, καὶ ἀμπλακιῶν χρέος αἰνῶν
ἐν σταυρῷ τίσειεν, ἀεικέα πότμον ἀνατλάς,
καὶ θάνατον πέφνῃσι, πύλας δ᾽ ἀΐδου κεραΐξῃ,
ἡμᾶς δ᾽ οὐδὲν ἔχοντας ἐπάξιον ἠδ᾽ ἰσότιμον
προῖκα, χαριζόμενος σφετέρῃ φιλότητι καὶ οἴκτῳ,
ποῦνον εὐψύχου διὰ πίστιος, ἣν ἐπ᾽ ἀέθλῳ
αἱμαλέῳ Χριστοῖο καὶ ἱκεσίῃ τιθέμεσθα,
ἄρθμια τέκνα θεοῖο δίκαιά τε σῶά τε τεύχῃ,
ζωῆς τ᾽ ἀθανάτου πρὸς ἀκήρατον ὄλβον ἀνάξῃ,
καρπὸν ἑῆς ἀνόδου, πολυπενθέος ἐκ θανάτοιο.
„ μούνη γάρ, σωτῆρος ἐφ᾽ αἵματι καὶ λιτανείῃ,
„ πίστις, ἀρηραμένη, ποιεῖ σόον ἠδὲ δίκαιον
„ ἀνέρα, καὶ κακότητος ἀπ᾽ αἴσχεα πάντα καθαίρει.

De ministerio verbi & Sacramentorum, quo Christi beneficia exhibentur.

ε. ὡς δὲ θεὸς χάριτος σφετέρης παμπροίκιον ὄλβον,
ἀλφόμενον σταυρῷ τε καὶ αἵματι παιδὸς ἑῆος,
ἀγγέλλει τ᾽ ὀρέγει τε διακτορίῃσι θεόρτου
πνεύματος, ἔν τε λόγοισι θεοπνεύστοισι μαθητῶν
Χριστοῦ μαντιπόλων θ᾽ ὁσίων, καὶ σήμασιν ἁγνοῖς,
Βαπτισμῷ τε, λύσει τε κακῶν, καὶ μυστίδι δαιτῇ.
οἵτινες οὖν κατ᾽ ἄκουσμα λόγων, ἀλλὰ χρῆσιν ἄμεμπτον
σφρηγῖδιν, μάρπτουσιν ἑοῖς μετὰ πάμμασι Χριστόν,
πίστει τ᾽ οἰκείῃ, τὴν θέσκελος ἧψεν αὐτῆς,

οἰκεῖον

4. *Quòd nullæ vſquam ſunt vires hominum, mente infirmo.*
Neq; virtus, ad mortiferum peccati venenum abolendum, (rum.
Et rapidam vim mortis ſuperandum,
Et rigidam Dei furentis iram placandum.
Ideò Pater (æternus) inflammatus miſerationis beneuolentiſſimæ
Ardore feruidiſſimo, & incitatus inenarrabili
Fauoris ſtimulo, charum ſuum filium donauit
Vt eſſet Iuſtitia, Sapientia, Sanctificatio,
Et redemtio hominibus, ac grauiſſimorum peccatorum debitum
In cruce exolueret, indignam mortem perpeſſus.
Et mortem trucidaret, portas inferni deſtrueret
Deniq; nos, qui nihil dignum aut æquiualens habemus,
Gratis ſuæ charitati & miſericordiæ obſecundans,
Per ſynceram fidem ſolùm, quam in lucta (paſſione)
Chriſti ſanguinolenta & interceſſione collocamus,
Reconciliatos Dei filios, iuſtosq; & ſaluos faceret,
Ac ad veram immortalis vitæ beatitudinem eueheret,
Qui eſt fructus reſurrectionis ſuæ ex morte funeſta.
Sola enim, in ſanguine & deprecatione Seruatoris
Firmata, fides ſaluat & iuſtificat.
Hominem, & omnes peccati maculas emundat.

5. *Quòd Deus gratuitas miſericordiæ ſuæ diuitias,*
Cruce & Sanguine proprij ſui filij quæſitas,
Annunciat & offert miniſterio diuini
Spiritus, tum in verbo diuinitus inſpirato diſcipulorum
Chriſti & ſanctorum Prophetarum, tum ſignaculis ſacroſanctis
Baptiſmo, abſolutione peccatorum, & myſtica cœna.
Quicunq; igitur in auditione verbi, & recto vſu
Sacramentorum, Chriſtum cum ſuis theſauris apprehendunt,
Propriaq; fide quam Spiritus ſanctus accendit,

οἰκεῖον τιθέασιν ἑὸν λάχος ἀμφιλαβόντες,
ῥιγεδανὴν ἀλέαντο μόρου κρίσιν, ἠδ' ἀρετάων
ἀλλοτρίων φορέουσιν ἀέθλια, πάγχυ δίκαιοι
πάγχυ σόοι, καὶ πάγχυ θεῷ γεγαῶτες ἀρεστοί,
δώρῳ πατρὸς ὕπερθε, καὶ οὐκ ἰδίων χάριν ἔργων.
ς. ὡς ᾗ θεογνώστῳ μετὰ πίστει καρπὸς ὀπηδεῖ
ἔργων εὐσεβέων, ὅσσα ποικίλα θεσμὸς ἀνώγει.
„ ἀνδρῶν γὰρ χρέος ἐστί, καὶ ἔξοχα πίστιν ἐχόντων,
„ ζώειν ἀχράντοιο θεοῦ κατ' ἀμεμφέα βουλὴν,
„ ὀρθοβίοις τε νόμου πρήσσειν ἐπεοικότ' ἐφετμαῖς,
ἔργων τ' ἀψεγέων θεοτερπέα πλοῦτον ἀγείρειν,
καὶ καθαρὴν ζωῆς συνέσιν ποτὶ τέρμα φυλάσσειν·
τέκτονος ἀρχετύποιο νοήμονα πλάσματ' ἐόντας,
Σωτῆρός τε γόνον καὶ πνεύματος ἁγνοτόκοιο.
αὐτὰρ ὅμως δρηστῆρες ἀχρήϊα ποιπνύοντες
μίμνομεν, εἰσόκε σαρκὸς ἐν ἰλύϊ τῇδ' ἐχόμεσθα,
ἀρχόμενοί περ ἄνακτα φίλοις θυέεσσι γεραίρειν
ἔργων εὐπραγέων, ὧν οὐ λόγος οὐδ' ὀλίγιστος,
οὐκ ὄπις, εἰ καὶ πάντα τάδ' εὖ κάμες, εἰς ἓν ἀγείρῃς,
ἣν θεὸς ἀτρέπτοισι ταλαντεύῃ βίον ἀνδρὸς
εὐδικίης κρισίεσσι μόνη τότε πίστις ἀρήγει,
μοῦνον ἀλεξιμόροισιν ἐπ' ἔργμασι θάρσος ἔχουσα
λαοσόου σωτῆρος, ὃς ἄρκιον εἵνεκεν ἡμέων
λύτρον ἔνεικε τοκῆϊ, θυηπολίην τε τελείην
ῥέξεν, ἐπὶ σταυρῷ τετράζυγον οἶτον ἐπισπών,
ἣ πάσης ἀπέτισεν ἀπὰξ ἀλιτήματα γαίης.
ὡς εὐεργεσίῃσι πεποιθότες ἀρχιερῆος,
ἄρκιος ὃς μόνος ἐστί, καὶ οὐκ ἐπιδεύετ' ἔργων
ἀνδρομέων εἰς πρῆξιν ἑήν, πανάμισθι λάχωμεν,
δῶρον ἐόντα θεοῦ, νημερτέα κλῆρον ὀλύμπου.

De noua obedientia Christianorum.

ζ. ὡς

Eos amplexi, vt proprium peculium ſibi vendicant,
Horribilem mortis condemnationem euadunt & virtutum
Alienarum præmia reportant, planè iuſti,
Planè ſalui, & planè Deo placentes facti,
Summi Patris dono, non propriorum operum gratia.

6. Quòd poſt fidem, rectè Deum cognoſcentem, ſequitur fru-
Piorum operum, quæ varia Lex præcipit. (ctus
Hominum enim, & in primis illorum qui fidem habent, debitum
Vt ſecundum iuſtam Dei ſanctiſsimi voluntatem viuant, (eſt,
Et faciant quæ cum mandatis legis, quib9 vita gubernatur, con-
Deoq́ acceptas bonorum operum diuitias cumulent, (gruant.
Ac puram conſcientiam ad vitæ vſq; exitum cuſtodiant:
Vt qui conditoris Archetypi rationale ſunt figmentum,
Seruatorisq́ ac Spiritus ſancti pari proles:
Sed tamen ſerui inutilia operantes
Manemus, quamdiu in cœno huius carnis hæremus:
Quamuis incipiamus gratis Dominum ſacrificijs colere
Operum bonorum, quorum nec minima ratio habetur
Nec reſpectus, ſi vel omnia quæ benefeceris in vnum cumulum
Si vitam hominis Deus trutinet rigido (coacerues.
Iuſtitiæ ſuæ examine. Tunc vnica fides opitulatur
Vnicam fiduciam habens in operibus, quibus æterna mors pro-
Saluifici redemtoris, qui ſufficiens pro nobis (pulſatur.
Parenti lytron obtulit, & perfectum ſacrificium
Peregit, cùm quadrifidam in cruce necem ſuſtineret,
Quo ſemel totius orbis flagitia luit.
Vt meritis ſummi Pontificis noſtri freti,
Qui ſolus ſufficiens eſt, nec indiget operibus
Humanis ad officium ſuum, gratis accipiamus
Vt donum Dei, certiſsimam hæreditatem regni cœlorum.

7. Quòd

De vera Eccleſia Chriſti.

ζ. ὡς ἢ θεοῦ κλυτὸς υἱὸς, ἑῆς κηρύγματι φωνῆς,
καὶ χάριτος σφρηγῖσιν, ἑοῖ πεποθημένον ἐσμὸν
ἔκκριτον, ἐκ γενεῆς μεροπηΐδος, αἰὲν ἀγείρει
ἐξότε κόσμον ἔτευξε πολύπτυχον, εἰσόκε λύσῃ,
παντοδαπῆς καλέων καθ' ἑδέθλια ποικίλα γαίης,
ὁππότε οἱ φίλον ἐστὶ καὶ ὁππόθεν, ὀξέϊ δ' οἴκτῳ
ἀμφιέπων μιν ἔθηκεν ἑὴν θυμηρέα νύμφην.
ἐν δὲ θεοφραδέεσσι λόγοις, καὶ σήμασι κεδνοῖς,
οἷο λύθρου σταγόνεσσιν ἀλεξικάκοισι διαίνει,
πνοιῇ σφρηγίζων ἰδίῃ νόας, ὄφρα πίθωνται
ἀσφαλέως, ὅτι νῦν κεχαρισμένα τέκνα γένοντο
ἀθανάτοιο τοκῆος, ἐπουρανίων τε μετ' αὐτοῦ
κληροῦχοι κτεάνων, Χριστοῦ ξυνήονες ἀρχῆς,
ἣν σφέας ἐκ θανάτου λιποφεγγέος αὖθις ἐγείρῃ,
ἄφθαρτον ποτὶ κῦδος ἀτεκμάρτου βιότοιο.

De Hypocritis immixtis veræ Eccleſiæ.

η. ὡς ἢ κατ' εὐσεβέων ἅγιον χορὸν εἶδος ἄμεμπτοι
πολλοὶ μὲν ζώουσι, νόθον φρενὸς ἦθος ἔχοντες,
ἀμφαδίης μετέχοντες ἐνὶ Χριστοῦ μελέεσσι
συμμορίης, κοινῆς θ' ἅμα κλήσιος, ἀλλ' ἀπέχοντες
πίστιος ἀψεύστοιο, καὶ ἐσθλοτόκοιο μενοινῆς.
εἰ δ' αὖ χριστοσεβῶν ψευδώνυμον εὖχος ἀείρων
μυστιπόλον τὶς ἔχει γέρας ἐν θεοηχέϊ νηῷ,
κηρύσσων τε λόγον, μυστήριά θ' ἁγνὰ βραβεύων,
αὐτὸς ἀπόβλητός περ ἐὼν, καὶ δοῦλος ἄπιστος,
ἔργον ὅμως πονέει χρηστὸν, μηδ' ἧσσον ἐνεργὲς,
τοῦ γὰρ Χριστὸς ἄναξ προχέει κράτος, οὐχ ὑποεργός.

De infantium Baptiſmo.

θ. ὡς δ' ἔτ' ἀναγκαῖον καὶ χρήσιμόν ἐστιν, ἀφαυρῶν
νηπιάχων βαπτισμὸς ἐΰρροος, εὖτέ τις αὐτὸν
εὐαγέως πελάσειε, κατ' ἀστυφέλικτον ἐφετμὴν
Χριστοῦ ζωοδοτῆρος, ὃς ἀγχιθέοισι λοετροῦ

καινο-

7. Quòd inclytus Dei filius vocis ſuæ præconio
Et gratiæ ſigillis, dilectum ſibi cœtum,
Segregatum ex genere humano, perpetuò colligit,
Ex quo mundum fabricauit multiplicem, & donec hunc iterum
In varijs totius orbis terrarum ſedibus conuocans, (deſtruat:
Quando, & vnde ei libitum eſt, & acri miſericordia
Amplexus, chariſſimam ſuam ſponſam eam facit,
Inq́ꝫ verbo diuino, & venerandis Sacramentis
Cruoris ſui guttis ſalutaribus eum humectat,
Et proprio Spiritu mentes obſignat, vt perſuaſum habeant
Firmiter, quòd nunc ſint accepti in gratiam liberi
Æterni parentis, cœleſtiumq́ꝫ cum ipſo
Hæredes bonorum, regni Chriſti participes,
Poſtquam ex vmbroſa morte denuò ipſos excitauerit,
Ad intemeratam vitæ gloriam ſempiternæ.

8. Quòd in ſancta piorum Eccleſia, ſpecie inculpati
Quidem viuant multi, ſed fucatam animi naturam habentes,
Externæ inter Chriſti membra conſortes
Societatis, & eiuſdem vnà appellationis, ſed remoti
A vera fide & bona mente, ſeu conſcientia.
Quòd ſi falſum Chriſtianorum nomen gerens
Sacerdotale quis munus habeat in templo, vbi vox Dei ſonat,
Prædicando verbum, & Sacroſancta myſteria adminiſtrando,
Quamuis ipſe reiectus ſit, & ſeruus incredulus,
Officium tamen obit ſalutare, nihiloq́ꝫ minus efficax.
Huic enim Chriſtus Dominus affundit vires, non miniſter.

9. Quòd neceſſarius & fructuoſus eſt infirmorum
Infantium Baptiſmus ſacrifluens: cùm quis eum
Ritè applicuerit, iuxta immotum præceptum
Chriſti viuificantis, qui diuina lauacri,

Renouan-

καινογόνου λιβάδεσσι, καὶ ἁγνοῦ πνεύματος ἀλκῇ,
τέκνα βροτῶν τοκετοῖσι παλιμφυέεσσι λοχεύει,
σώματος οἷο μέλη καὶ κτίσματα καινὰ γενέσθαι.

De præſentia corporis ac ſanguinis Chriſti in ſacra cœna, eiusq; fructu.

ι. ὡς δ' αὖ θαυμασίην κατ' ἄνακτος δαῖτα πά-
νημερτὲς Χριστοῖο δέμας καὶ γνήσιον αἷμα, (ρεστι
ἀμφοτέροιν δ' ἄρτου μετὰ κλάσμασιν, ἠδὲ μετ' οἴνου
χεύμασι, σωματικῶς τόδε δέχνυται, ὅς κε πελάσσῃ,
ἀψευδὴς σωτῆρος ἀδίστακτόν τε κατ' ἠχώ.
εἰς ζωὴν μὲν πιστὸς, ἐπὶ κρίμα δ' αἰνὸν ἄπιστος.
ὃς γὰρ μῖσος ἔχων κακίης, καὶ πίστιν ἐπ' αὐδῇ
ἄγναμπτον Χριστοῖο, καὶ ἐσθλῶν ἵμερον ἔργων
ἐν φρεσὶν οὐδολεραῖς, ἅγιον ποτὶ δόρπον ἱκάνει,
σῶμά τε δαινύμενος Χριστοῦ, καὶ λύθρον ἀφύσσων,
κυδαίνων τ' ἐπὶ τοῖσδε θεομνήστῳ μόρον ὀμφῇ·
οὗτος ἐνὶ κραδίῃ τεκμήρια πιστὰ κομίζει,
ὡς ἅμα θεσπεσίοισιν ὀνείασι πάντα λέλογχεν
ἃ Χριστὸς κτεάτισσεν, ἅπαξ ὅτε ῥύσιον αἷμα
ἐκ χροὸς ἠλοδάικτος ἀνηκόντιζε δαφοινοῦ.

De cōfeſſione & abſolutione,

ια. ὡς δ' αὖ σύμφορόν ἐστι, καὶ οὐ νεμεσητὸν, ἀκουῇ
ἐκφαίνειν ἱερῆος ἀθέσμου πρήγματα λώβης.
τοῦτο γὰρ ἀμπλακιῶν μάλ' ἐπίδρομός ἐστι κέλευθος
εἰς λύσιν, ἔνθα βροτοῖσιν ὀλεθροδέ τοισιν ἑτοίμην.
ἀλλ' οὐ μὴν χρέος ἐστὶν, ἁμαρτάδα πᾶσαν ἐνίψαι,
οὐδὲ γὰρ οὐ δυνατόν· κακίης τίς βένθε' ἀφύσσῃ;
ὃς δ' ἀφέσει, τὴν Χριστὸς ἑοῦ θεράποντος ἰωῇ
ἀγγέλλει, πραπίδεσσιν ἐϋσταθέεσσι πέποιθε·
θεῖον ἔχει σφρήγισμα καὶ ἔγγυον ἀξιόπιστον,
ὕβριος ὡς λύσιν εὗρε, καὶ αἰθέρος ἐστὶ πολίτης·
οὐ χάριν ὧν ἀχέων τε, καὶ εἰς βίον ἔννομον ὁρμῆς,
ἀλλὰ θυηπολίης, καὶ ἐνηέος εἵνεκεν αὐδῆς,

ἀνδράσιν

Renouantis natum hominem, vnda, & Spiritus ſancti virtute.
Hominum filios ſecundo partu regenerat,
Vt corpus ſui membra, & noua creaturæ fiant.
10. Quòd in miranda Domini cœna adeſt
Verum Chriſti corpus & genuinus ſanguis,
Et vtrumq; cum panis fruſtis & cum vini
Fluxibus corporaliter hoc accipit, quicunq; acceſſerit,
Iuxta vocem Chriſti indubitatam & non fallentem:
Credens quidem ad ſalutem, ad iudicium verò incredulus.
Qui enim exoſus peccatum, & fiduciam habens in verbis
Chriſti immotam, & bonorum operum ſtudium
Mente non ficta, ad cœnam ſacram accedit,
Chriſti corpus edens, & ſanguinem eius bibens,
Ac mortem ipſius memori ſuper hoc voce celebrans:
Hic certiſsima in pectore argumenta circumgeſtat,
Quod vnà cum ferculis diuinis omnia acceperit,
Quæ Chriſtus acquiſiuit, cùm ſemel ad redemtionẽ noſtri ſan-
Ex corpore cruento, clauis cruci affixus, effunderet. (guinem
11. Quòd vtile & non reprehendendum eſt, ad aures
Sacerdotis confiteri iniquæ facinora culpæ.
Hæc enim via procliuis eſt peccatorum
Ad abſolutionem hominibus morte vinctis ibi paratam.
Sed tamen non neceſſe eſt omnia delicta recenſere,
Nec enim id fieri poteſt. Quis profunda malitiæ exhauriat?
Qui igitur abſolutioni, quam miniſtri ſui voce Chriſtus
Annunciat, firmo pectore fidem habet,
Diuinum is habet ſigillum, & pignus certiſsimum,
Quòd peccatorum remiſsionem inuenerit, & cœli ciuis ſit:
Non propter ſuam contritionem, & rectè viuendi propoſitum,
Sed victimæ, ac mitiſsimæ promiſsionis gratia,

Quam

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-187694-p0099-6

ἀνδράσιν ἣν ἐτέλεσσε θεοῦ πάϊς, ἠδ' ἀνέφηνεν,
ὃς μοῦνος λάχε κάρτος ἀμαλδύνειν κακότητα.

De pœnitentia.

ιβ. ὡς καὶ σμηξιβίου ζάθεον μετὰ ῥεῦμα λοετροῦ
ἀμπλακίην ῥέξασιν ὑπερβατίην, αἰὲν ἀνοίχθη
εἰς ἄφεσιν κακότητος ἐπιχθονίοισι θύρετρον,
ὁσσάκις εἰς θεὸν ἁγνὸν ἀποστρεφθῶσι, κέλευθον
ἰθυπόρον μετιόντες ἀλεξικάκου μετανοίης,
ὕβριν ἑὴν στενάχοντες ἀσιγήτοισιν ἄχεσσι,
καὶ Χριστοῦ προφυγόντες ἀλιτροσόου πρὸς ἀρωγὴν,
εἰς δ' ὀπίσω μεμαῶτες ἐναίσιμον ἦθος ἀέξειν,

De ordine Eccleſiaſtico.

ιγ. ὡς δ' οὔτεῳ θέμις ἐστὶν, ὁ μὴ κεκλημένος ἦλθεν
εὔτακτον κατὰ θεσμὸν, ἐν εὐσεβέεσσιν ὁμίλοις
ἀγγέλλειν μεγάλοιο θεοῦ ψυχοσσόον αὐδὴν,
ὄργιά τ' ἀμφιέπειν θεοκευθέα χερσὶν ἀνίπτοις. (δρῶν,

De ritib. Eccleſiaſticis.

ιδ. ὡς ἢ κατ' εὐσεβέων ἄγυριν παγκόσμιον ἀν-
τοῦτο μὲν ἀνδρομέους τεθμοὺς θέμις ἐστὶ φυλάσσειν,
εἰ σκοπὸν ἠρεμίης καὶ τάξιος ἐσθλὸν ὁρῶσιν,
οὔτε νόας σφίγγουσιν ἀλυκτοπέδῃσιν ἀφύκτοις,
οὔτε δόκησιν ἄγουσι σεβάσματος, οἷα λατρεύειν
ὡς χρὴ παμβασιλῆϊ, καὶ ἐκπλῆσαι κακότητα.
κάρτος γὰρ λυτόν ἐστι νόμων οὓς ἄνδρες ἔθηκαν,
εἴπου χρεὼ ἀπέρχῃ, καὶ σκάνδαλον οὐδὲν ἐρείκῃ.
τοῦτο δ' ἄρ' ἀνδρομέους θεσμοὺς χρέος ἐστὶν ἀτίζειν,
οὐδ' ἄρ' ὑπερβασίης τιν' ἔχειν λόγον, εὖτε κέλωνται
ἀντία θεσπεσίων βροτέοις ἐπιτάγμασι μύθων,
καὶ μέροπας σφηκοῦσι κακόφρονος ἅμμασι πειθοῦς.

De ordine politico.

ιε. ὡς δὲ θεμιστοπόλων σκήπτρων κράτος, ἠδὲ σε-
εὐδικίης οἴηκα βιοσσόον, αὐτὸς ἔταξεν (βαστῆς
ὄρχαμος, ἀρχηγοῖσιν ἐπιχθονίοισι κελεύων,
καὶ κρατερῶς σφετέρῃσι μετ' εὐνομίῃσι φυλάσσει,

ὡς

Quam pro hominibus obtulit filius Dei, eisq́; edidit,
Qui ſolus accepit poteſtatem abolendi peccatum.
12. *Quòd poſt ſacram vndam baptiſmi, qui eſt lauacrum vitæ*
Delictum committentibus noxium, ſemper patet (purificans,
Ianua ad remiſſionem peccatorum, hominibus,
Quotieſcunq; ad ſanctum reuertantur Deum, viam
Rectam pœnitentiæ ſalutaris ingreſſi,
Dum gemitibus confeſſis tranſgreſſionem ſuam deplorant.
Et ad opem Chriſti, qui peccatores ſaluos facit, confugiunt,
Ac in poſterum moribus probatis viuere ſtudent.
13. *Quòd nulli fas eſt, qui non acceſſerit vocatus*
Legitimo ordine ac modo, in pijs cœtibus (Eccleſia)
Salutiferum Dei verbum annunciare,
Et Sacramenta, in quibus Deus ipſe occultatur, illotis manibus
14. *Quòd in ordinata piorũ hominũ congregatione, (tractare.*
Eatenus licet ſeruare ritus humanos,
Si bonum tranquillitatis & ordinis finem ſpectant,
Nec violentis compedibus conſcientias vinciunt,
Nec cultus perſuaſionem afferunt, quaſi colere
Hoc modo neceſſe ſit Deum, & ſatisfacere pro peccato.
Legum enim ab hominibus ſancitarum poteſtas abrogari poteſt,
Si fortè neceſſitas flagitet, & ſcandalum nullum obſtet.
Eatenus autem humanæ conſtitutiones reijciendæ ſunt,
Nec vlla tranſgreſſionis ratio habenda, cùm iubent
Humanis præceptis, quæ verbo Dei ſunt contraria,
Et prauæ opinionis retibus mortales illaqueant.
15. *Quòd legitimorum imperiorum poteſtatem, & venerandæ*
Iuriſdictionis gubernaculum, quo vita conſeruatur, ipſe inſtituit
Deus princeps, terrenis principibus imperitans,
Et firmiter, cum honeſtis ſuis inſtitutis & legibus, cuſtodit,

ὡς ἀγαθόν τι χρῆμα, καὶ ἀνθρώποισιν ὀνητόν.
„ τίς γὰρ ἄνευ σκήπτρων βρότεος βίος ἠδὲ θεμίστων;
„ οἶκος ἄνευ κρηπῖδος, ἄνευ πλόος ἰθυντῆρος,
„ κυκλώπων ὅμαδός τις, ὅλος χάος, ὕβρις, ὄλεθρος.
τοὔνεκεν οὐκ ἀπέοικε θεόφρονος ἀνέρα λαοῦ
ἐσθλὸν ἀνακτορίης πρυμνήσιον ἡνιοχεύειν,
ἄλλοις τ' ἀνθρώποισι, κυλινδομένοισιν ἀνάγκῃ
θεσμοσόον περὶ βῆμα, δικασπολίας ἀναφαίνειν,
θείων καισαρέων τε κατ' ἤθεα σεμνὰ θεμίστων,
ὑβρισταῖς τε, λαχοῦσι δίκης περίφαντον ἔλεγχον,
ποινὴν ὀξυτύποις ὑπὸ χέρεσιν ἀμφιβαλέσθαι,
καὶ πολέμους ἐφέπειν νομίμους, καὶ χεῖρα συνάπτειν
ὁπλοφόρον δηΐοισι μάχης κατ' ἀφειδέος ἀλκήν.
πέρνασθαι κτεάνοισιν ἴσον κτέαρ, ἠὲ πρίασθαι·
ἀρχοῦ δ' αἰδοίοις ὑπὸ νεύμασιν ὅρκον ὀμόσσαι,
ὃν καλέουσιν ἔπακτον, ἐπεί μιν ἄγησιν ἀνάγκη·
καὶ γαμετὴν ἀγαγεῖν, καὶ θέσμια λέκτρα μετελθεῖν,
καὶ τέκνων ἀρόσαι ζωὸν σπόρον ἠδ' ἀτιτάλλειν,
οἴκου κῆδος ἔχειν, καὶ κτήμασιν οἷσιν ἀνάσσειν.
χρὴ δὲ θεμιστούχων εὐπειθέα θυμὸν ὀρέξαι
προφρονέως θεσμοῖσι, κελευσμοσύνας τε φυλάξαι,
ἄχρις ἂν εὐσεβίης καθαρὸς νόμος ἄλλο κελεύσῃ.
„ καὶ γὰρ ὅτ' εἰς θεὸν αὐτὸν ἁμαρτεῖν ἀρχὸς ἀνώγῃ,
„ ἀρχῷ βέλτερόν ἐστιν ὑπερμεδέοντι πιθέσθαι,
„ ἢ θνητῶν πρόσταγμα θεημάχον ἐρύσασθαι.

De poſtremo iudicio.

ις. ὡς δὲ θεοῦ μέγας υἱός, ἐνὶ βροτέοις μελέεσσι
πᾶν κράτος ἀμφιέπων κατὰ γῆν καὶ μακρὸν ὄλυμπον,
φαίδιμος ἐν νεφέλῃσιν ἀφίξεται, ὁππότε φέγγος
λοῖσθον ἐπιγλαύσσῃσιν, ἵνα κρίσιν ἀνδράσι φαίνῃ
πᾶσιν, ὅσους κατὰ γαῖαν ὀλύμποθεν ἔδρακε φοῖβος.

αἶψα

Vt rem bonam, & hominibus fructuoſam.
Quæ enim mortalis vita eſſet ſine ſceptris & legibus?
Domus ſine fundamento, nauigatio ſine gubernatore,
Colluuies quædam Cyclopum, tota, chaos, iniuria, & exitium.
Idcirco non dedecet virum populi Chriſtiani (membrum)
Bonum (illum) magiſtratus clauum regere,
Et alijs hominibus, qui neceſſitate (vrgente) volutantur
Circa legiferum tribunal, ius dicere,
Iuxta honeſtam rationem diuinarum & imperatoriarum legũ.
Et tranſgreſſoribus, cùm apertè à iuſtitia conuicti fuerunt,
Manibus ſeueris pœnam infligere:
Et bella gerere legitima, ac manum conſerere
Armatam cum hoſtibus, vbi viribus intrepidè pugnatur.
Vendere & emere æquali precio æqualem mercem,
Et ſub reuerendo Magiſtratus nutu iuramentum præſtare;
Quod impoſitum vocant, quia neceſſitas illud imponit:
Et vxorem ducere, legitimumq́ꝫ lectum frequentare,
Et viuam liberorum progeniem creare atqꝫ educare:
Domus curam gerere, & ſuis facultatibus dominari.
Neceſſe etiam eſt morigerum animum exhibere Magiſtratuum
Erga leges promtè, (ipſorumq́ꝫ) mandata ſeruare,
Donec lex pietatis ſyncera aliud iuſſerit.
Etenim cùm in ipſum princeps Deum delinquere iubet,
Supremo principi melius eſt obedire,
Quàm hominum mandatum Deo aduerſum ſeruare.
16. Quòd magnificus Dei filius, in corpore (natura) humano
Omnem poteſtatem tenens in terra & ſpacioſo cœlo,
Conſpicuus redibit in nubibus, cùm dies
Poſtremus illuxerit, vt oſtendat iudicium hominibus
Vniuerſis, quotquot de cœlo Phœbus in terra luſtrauit:

αἶψα δ' ἀναστήσει, λιγυρῇ σάλπιγγος ἰωῇ,
εἰς βιοτὴν χθονίοις ὑπὸ κεύθεσιν ὑπνώοντας.
τοῖς δὲ δικαιοσύνης σφετέρης μετέχουσιν ὀπάσσει
κτῆμα βίου χαρίεντος, ὃν οὐ χρόνος οἶδεν ὀλέσσαι.
τοὺς δὲ κακορρέκτας μετὰ δαίμοσιν εἰς ἄφατον πῦρ
πρηνίξει, κακότητος ἵνα πλήσωσιν ἀμοιβήν.
De libero arbitrio. ιζ. ὡς δ' ἄρα πως βροτὸς ἔχεν ἑκούσιον ἐν φρεσὶ βου-
ἀμφαδὸν εἰς ἀρετὴν κάμψαι βιότοιο πορείην, (λὴν,
ἤθεά τ' εὖ θέσθαι, καὶ ἀεικέα πόλλ' ἀλεείνειν,
ὅσσα θ' ὑπ' ἀνδρομέοιο νόου κρίσιν ἔρχεθ' ἑλέσθαι·
ἀλλ' οὐδὲν σθένος ἀνδρί, θεοῦ φίλον αὖτε γενέσθαι,
καὶ στέργειν, ἀγαπητὸν ὅπως πατέρ' ἠδὲ σεβάζειν
αἰδοῖ τέκνος ἑῷ, καὶ πίστιος ἦθος ἀέξειν,
συγγενέων τε πόθων πρηνεῖς ἐπ' ἀτάσθαλ' ἐρωὰς
ἐμμενέως δαμάσαι, κραδίης τ' ἐκ πρόχνυ τινάξαι·
εἰ μὴ ἐπιπνεύσῃ θεοδινέος οὖρος ἀρωγῆς,
λαιφεά τ' ὀγκώσῃ πρηέως, καὶ νῆα διώξῃ
εἰς λιμέν' εὐσεβίης καὶ πίστιος ἠδὲ γαλήνης.
" πάντων γὰρ θείοισιν ἐν ἔργμασι πνεῦμα θεοῖο
" ἀρχηγὸς πρηκτήρ τε πέλει, καὶ ψυχικὸς ἀνὴρ
" οὐχ ἁδέει ζαθέοιο τὰ πνεύματος ἔργα πέλοντα.
De causa peccati. ιη. ὡς δ' εἰ καὶ θεὸς αὐτὸς ἐπιχθονίων φύσιν ἀνδρῶν
ἄχραντον τέκτηνεν, ὁλόρριζόν τε σαώζει,
ἔμπαγε δυσσεβέων σκολιὸν βούλημα πέφυκεν
αἴτιον ἀμπλακίης, καθαρὴν ὁδὸν εὖτε λελοιπὸς
εὐνομίης, πρὸς ἄθεσμα τράπῃ κακομήχανον ὁρμήν,
πειθόμενος ῥυτῆρσιν ἀεξικάκου βελίαο,
ὃς φόνον ἐξ αὐτοῦ καὶ ψεύδεα λυγρὰ φυτεύει.
De fide ac bonis operibus. ιθ. ἔργων δ' ἀμφ' ἀγαθῶν καὶ πίστιος, ἥ τε κορωνὶς
χριστολόγοιο πέλει διδαχῆς, ἔφαν ὧδε πιθέσθαι.

ὡς

Ac ſubitò, clara tubæ voce, reſuſcitabit
In vitam ſubterraneis in latibulis dormientes,
Et conſortibus iuſtitiæ ſuæ donabit
Hæreditatem vitæ iucundiſſimæ, quam tempus neſcit perdere.
Sceleratos verò, cum Diabolis, in ignem infandum
Præcipitabit, vt malitiæ ſuæ pœnas exoluant.

17. *Quòd homo in pectore aliquo modo habet liberum arbitrium,*
Quò externè ad virtutem inflectat ſemitam vitæ,
Moresq́ ſuos benè informet, ac multa inhoneſta vitet,
Quæcunque eligenda ſub humanæ rationis iudicium cadunt:
Sed nulla facultas homini, qua poſſit Deo reconciliari,
Et amare eum, ac timere, vt dilectum Patrem
Reuerentia filiali, & ex corde credere,
Et cognatarum appetitionum impetus, ad mala procliues,
Fortiter ſubigere, & prorſus ex corde excutere,
Niſi ſecundus diuini auxilij ventus aſpirauerit,
Et flatu ſuo vela impleuerit, ac nauem impulerit,
In pietatis fidei ac tranquillitatis portum.
In operibus enim diuinis Spiritus Dei omnium
Autor & effector eſt, ac animalis homo
Non percipit res quæ ſunt Spiritus diuini.

18. *Quòd, etiamſi Deus ipſe terreſtrium hominum naturam*
Sine labe crearit, & totam conſeruet,
Praua tamen impiorum voluntas naturaliter ſit
Cauſa peccati: cùm, relicta pura via
Iuſtitiæ, ad iniuſta improbum appetitum conuertit,
Obſequens freno Diaboli, vnde omne malum producitur,
Qui ex ſe homicidium & tetra mendacia ſerit.

19. *De bonis operibus & fide, quæ ſumma*
Eſt doctrinæ Chriſtianæ, hæc ſe ſtatuere affirmarunt,

ὡς παρὰ βῆμα θεοῖο, βίον κρίνοντος ἀλιτρόν,
γίνετ' ἀμώμητος, καὶ πάνσοφος, ἠδὲ δίκαιος,
καὶ χαρίεις θεότητι, μόνης διὰ πίστιος ἀνήρ,
δραξαμένης Χριστοῖο, καὶ οὐκ ἰδίου χάριν ἔργου,
ἢ προπάροιθεν ἰόντος, ἢ ἑσπομένου μετόπισθεν.
αὐτὰρ ὅμως χαρίεντι δικαιωθέντες ὑπ' οἴκτῳ
χρειωσταὶ μένομεν, κατ' ἀμεμφέα θεσμὸν ὁδεύειν
ἁγνοπόλοιο θεοῦ, καὶ πίστιος ἄξια κάμνειν.
ὁππότε γὰρ θεὸς αὖτις ἀνάξιον ἄνδρα πελάζῃ
οἷς ἀγανοῖς φίλτροισι· λόγων ὑπὸ θέσπιδι φωνῇ
εἰς νόον ἐκχεύει πειθήμονα θεῖον ἀϋτήν,
ὀξὺν ὃς εὐαγέων ἔργων πόθον ἐντὸς ὀρίνει,
καὶ σεμνὴν βιότοιο νέου βαλβῖδα τιταίνει,
εἰς τρόπον ἱεμένοιο θεῷ φίλον, ἀνδράσι χρηστόν.
αὐτὰρ ἐπεὶ μίμνουσι κακῆς σπινθῆρες ἐρωῆς,
λείψανά τ' ἀρχαίης κακίης καὶ ἐν ἤθεσι πιστῶν·
οὐ καθαρὸς πᾶς ἐστὶ παλιγγενέων τρόπος ἀνδρῶν,
ἀλλ' ἀτελής τε μένει, καὶ βόρβορον οὐκ ἀποβάλλει,
ἔστ' ἂν ἀλιτροβαρὲς σαρκὸς πάχος εἰς τάφον ἔρρῃ.
ἦμος δ' οἰχομένων μετ' ἀνάστασιν ἱμερόεσσαν,
πάγκαινον ψυχῆς καὶ σώματος εἶδος ἔχοντες
ἀντίτυπον σωτῆρι, φαάντερον ἀστρίδος αἴγλης,
οὐρανὸν ἀμβαίνωμεν, ἀλωβήτοισιν ὅμοιοι
ἀφθορίην λατρίεσσιν ἐπουρανίου βασιλῆος·
τῆμος ἅπαντα τέλειον ἀκήρατον ἔσσεται ἦθος
ἡμέτερον, λήξει δὲ παλαιῆς αἴσχεα λώβης.
πρὶν δ' ἄρα τοῦδε μολεῖν πέρας ἐλπίδος, αἵματι Χρι
ἡμείων ἐπὶ θάρσος ἅτε κρηπῖδι πέπηγεν (ςοῦ
ἀστεμφεῖ, τὸ γὰρ οἷον ἔχει τιμήν τε καὶ ἰσχὺν
αὐτάρκη πιστοῖς ὁσίην καὶ κῦδος ἀνάπτειν.

Quod coram tribunali Dei, cùm vitam (hominum) impuram (iudicat,
Sanctus ſit, ſaluus & iuſtus,
Ac Deo acceptus, homo, per ſolam fidem,
Qua Chriſtum apprehendit, & non proprij operis gratia,
Siue præcedentis, ſiue in poſterum ſequentis.
Sed tamen gratuita Dei miſericordia iuſtificati
Debitores manemus, vt incedamus ſecundum rectam legem
Sancti Dei, & dignos fide fructus faciamus.
Cùm enim indignum Deus hominem iterum inſinuat
In mitiſsimam ſuam amicitiam: in diuina verbi prædicatione
Diuinum flatum credulæ menti infundit,
Qui ardens piorum operum ſtudium intrinſecus excitat,
Et ſanctum nouæ vitæ exordium ſtatuit,
Promtæ ad mores, Deo gratos, & hominibus ſalutares,
Verùm quia prauæ cupiditatis ſcintillæ remanent,
Et reliquiæ veteris malitiæ, etiam in affectibus credentium:
Renatorum hominum mores non toti ſunt mundi,
Sed imperfecti manent, nec ſordes abijciunt,
Donec carnis maſſa, peccatis onuſta, in ſepulcro peſſum eat.
Vbi verò, poſt lætiſsimam defunctorum reſuſcitationem,
Recenti animæ & corporis forma præditi,
Quæ imaginem ſeruatoris refert, ſidereo nitori ſplendidius,
In cœlum aſcendemus, ſimiles incorruptis
Regis ætherei famulis (angelis) integritate:
Tunc per omnia conſummata & ſyncera erit natura
Noſtra, & antiquæ noxæ vitia finem habebunt.
Sed priuſquam ſpes hæc euentu comprobata fuerit, in ſanguine
Fiducia noſtra fixa eſt, tanquam fundamento (Chriſti
Immoto. Hic enim ſolus & valorem & vim habet
Sufficientē, credentibus ſanctitatē & gloriā (æternā) conciliādi.

 20. Quòd

De vene- κ. ὡς ἢ θεοφθέγκτου κατεναντίον ἐστὶ λόγοιο
ratione ἱκεσίην ἁγίοισιν ἀποφθιμένοισιν ἰάλλειν,
Sanctorū καὶ καλέειν χαλεποῖσιν ἀοσσητῆρας ἐν ἄταις.
„ εἷς γὰρ ἀεὶ μόνον ἐστὶ θεοῦ μεσσηγὺ καὶ ἀνδρῶν
„ ἱλαστὴρ μεσίτης τε πανάρχιος, υἱὸς ἀνάρχου
„ ὑψίστου γενετάο, φύσιν ἐπιειμένος ἀνδρῶν.
τοῦτο δ' ἐπουρανίων ἁγίων γέρας ἐστὶν ἄμεμπτον
μνῆστιν ἀποιχομένων θαλερὴν στήθεσσιν ἀέξειν.
ὡς ἐπὶ σωομένοισι θεοῦ πολὺν οἶκτον ὁρῶντες,
καὶ τύπον ἐσθλοβίων ἀρετῶν, καὶ πίστιος αἴγλην,
πίστιν καρτύνωσιν, ἀμεμφέα τ' ἔργα κάμωσιν
ἄνδρες, ἑὴν κατὰ μοῖραν, ὅσον σθένος ἐστὶν ἑκάστῳ.
Abuſuū Τοῖα περὶ σφετέροιο διδάγματος ἀμφαδὸν εἶπον
confuta- μάρτυρες ἀτρεκίης ψυχαρκέος· ἀμφὶ δ' ἐθισμῶν,
tio. καὶ τελετῶν, αἳ μῦθον ἐλωβήσαντο θεοῖο,
αἶσχός τ' εὐσεβίῃ καθαρόφρονι λυγρὸν ὄπασσαν,
τοῖον ἔλεγχον ἔφησαν, ἐγὼ δ' ὀλίγοισιν ἀείσω.
De vtraq; κα. ὡς οὐκ αἴσιμόν ἐστι, θεοῦ κατὰ δεῖπνον ἀγαστὸν
ſpecie Sa- λαὸν ἐρυκακέειν, μὴ πινέμεν ἔνθεον αἷμα.
cramenti πάντας ἄναξ γὰρ ἄνωγεν ἑὸν πόμα λαρὸν ἀμέλγειν.
εὕρεμα δ' ἐστὶ βροτῶν νέον ἐν μέρος οἶον ὀπάσσαι,
ἄρτον ἄνευ κύλικος, καὶ σύζυγα δαῖτα κεάσσαι.
De ſacer- κβ. ὡς δ' αὖ δυσσεβές ἐστι γάμων ἱερῆας ἐέργειν,
dotū con οὓς θεὸς αὐτὸς ἔταξε, βροτῶν τ' ἔζευξεν ἀνάγκη.
iugio. ἦ γὰρ πνεῦμα κέλευσεν ἐπίσκοπον ἔμμεν ἀκοίτην
κουριδίης ἀλόχοιο μιῆς, θρεπτῆρά τε τέκνων.
ἀρχαῖοι δὲ βοτῆρες ὁμόζυγα λέκτρα μετῆλθον.
κοίτη δ' ἀζυγέων παρὰ μυστέεσσιν ἀλάστοις, (ζειν.
παύροις γὰρ δέδοται φιλομαχλάδα σάρκα δαμά-
περὶ ζωῆς ἀγάμοιο πέδην κακόν ἐστιν ἀνάψαι,

ἔξοχα

20. *Quòd verbo diuino contrarium ſit,*
Preces ad ſanctos mortuos dirigere,
Et (tanquam) opitulatores in grauibus ærumnis inuocare.
Nam vnus tantùm eſt, inter Deum & homines,
Propitiator, & Mediator ſufficiens, æternus Filius
Altiſsimi parentis, naturam humanam indutus.
Hic autem cœlitum ſanctorum cultus non reprehendendus eſt,
Floridam animo defunctorum memoriam conſeruare,
Vt in largam Dei miſericordiam in ſaluatis intuentes,
Et exemplum piarum virtutum, ac fidei lucem,
Fidem confirment, & opera inculpata faciant
Homines, pro ſuo officio, quantum quiſq; poteſt.
Hæc de doctrina ſua confeßi ſunt
Teſtes veritatis, qua animæ hominum ſeruantur. Cæterùm de ri-
Et ceremonijs, quæ verbum Dei deprauauerant, (tibus
Et puræ religioni triſtem deformitatis notam inuſſerant,
Talem refutationem exhibuerunt: quam ego paucis canam.
21. *Quòd non æquum ſit, in miranda Dei cœna*
Laicis prohibere, ne ſanguinem diuinum bibant.
Dominus enim vniuerſos iußit dulce ſuum poculum haurire,
Et nouum hominũ inuentum eſt, vnam tantùm partẽ impertire,
Panem ſine calice, & diuellere cœnã, quam Chriſtus ita copula-
22. *Quòd impium ſit interdicere ſacerdotibus Coniugio, (uit.*
Quod Deus ipſe ſunxit, & hominum neceßitas contrahit.
Nam Spiritus ſanctus præcepit, vt Epiſcopus ſit maritus
Vnius legitimæ vxoris, & liberos educet.
Priſci etiam ſacerdotes lectos coniugales adierunt.
Adhæc cœlibum cubile intolerandis flagitijs luxuriat.
Paucis enim datum eſt vincere carnem libidinoſam.
Ideò malum eſt vitæ ſolitariæ compedem alligare (hominibus,)

 Maximè

ἔξοχα δ᾽ ἀρητῆρσιν, ὅσων βίος ἀνδράσι λαμπάς.
De Miſſæ ſacrificio — κγ. ὡς ἣ θεοστυγές ἐστι, κακῶν ὀλοώτατον ἄλλων,
μυστιπόλος τελετή, μίσσην καλέουσι Λατῖνοι,
Ἕλληνες δὲ σύναξιν, ἐπεὶ πρὸς δαῖτα τραπέζης
θεσπεσίης συνάγει Χριστῷ μεμελημένον ἑσμόν.
οὕνεκα πωλητὴν κτεάνων ἱερῆες ἔθηκαν
ὠνητῆρσι θέημα κενόν, καὶ ψυχρὸν ἄκουσμα,
καὶ θυσίην, ἱερῶν μεμελημένος ἣν λάτρις ἔρδει
ζωοῖς καὶ νεκύεσσιν ὀνήσιμον, ἔργματι γυμνῷ.
μαλθάσσων κοτέοντα θεόν, καθαρῆς τε πορίζων
κτῆμα δικαιοσύνης, ζωῆς τ᾽ εὐδαίμονα μοῖραν,
καὶ λύσιν ἀμπλακίης, ποινῆς θ᾽ ὑπάλυξιν ἅπασιν,
ὧν χάριν ἱερουργεῖ, καὶ πίστιος ἐκτὸς ἔουσι.
τοῦτο μάλ᾽ ὑβρίζει Χριστοῦ γέρας, ἠδὲ λόγοιο
ἀτρεκίην, καὶ σεμνὰ θεουδέος ὄργια δαίτης.
ψυχαῖς δ᾽ ἀνδρομέῃσι βιοφθόρα πήματ᾽ ἐγείρει.
» Χριστοῦ γὰρ μόρος οἶος ἐπάρκιός ἐστι θυηλὴ
» παντὸς ἀναπλήσσασα κακοῦ τίσιν, εἴτε κομίζει
» συμφυὲς ἕλκος ἀνήρ, εἴτ᾽ ἔκνομον ἔργον ὑφαίνει.
πᾶσα δ᾽ ἐπουρανίων λογίων γραφὶς ἔμπεδον ἠχεῖ,
» ἄντεται ὅττι μόνης διὰ πίστιος, οὐ χάρις, ἔργων.
θοίνη δ᾽ ἁγνοπόλος θεομαρπέα πίστιν ἐρείδει
ἀμφὶ θυηπολίης σωσήνορος, οὐ θύος αὐτή,
εἴτις διψαλέης σπουδῇ φρενὸς ἄοσσον ἱκάνῃ,
καὶ μύστεω παρὰ χειρὸς ὀνείατα θέσκελ᾽ ἐρέπτῃ,
De pecca torũ enu meratiõe & ſatis- factione. — ὅς κοινὸν διέπει τι καὶ οὐκ ἰδιόσσολον ἔργον. (ἀριθμῷ
κδ. ὡς δ᾽ οὐκ ἔστ᾽ ἐπαναγκὲς ἀτάσθαλα πρήγματα
πάντα μάλ᾽ ἐξειπεῖν, γεραρῶν εἰς οὔατα μυστῶν.
» οὐδὲ γάρ ἐστιν ἐφικτὸς ἀλιτροτόκων βυθὸς ἀνδρῶν.
ὡς δ᾽ ἱκάν᾽ ἐντύνειν ἐπιτίμια δυσνομιάων,

θωῆς

Maximè autẽ ſacerdotibus quorũ vita (alijs) hominibus lampas
(eſſe debet.)
23. Quòd res abominabilis ſit Deo, aliorũq́; malorũ exitioſiſſimũ,
Sacrifica ceremonia, (quam) Latini Miſſam nuncupant,
Græci Synaxin, quia ad conuiuium menſæ
Dominicæ Chriſto dicatum cœtum cogit.
Propterea quòd precio vendibilẽ ſacerdotes (illã) propoſuerunt,
Inane ſpectaculum, & frigidum auditu ſonum, emtoribus,
Ac velut hoſtiam, quam ſacris deditus offerat miniſter
In commodum viuis & mortuis, nudo opere,
Iratum Deum molliens & impertiens veræ
Iuſtitiæ poſſeßionem, ac beatam vitæ (æternæ) conditionem,
Nec non culpæ remißionem, pœnæq́; euitationem, omnibus
Quorum gratia hoc ſacrum celebrat, etiamſi fide ſint deſtituti.
Hoc nõ mediocriter lædit offic. & meritũ Chriſti, et verbi (diuini)
Veritatem, ac ſacroſanctam Cœnæ Dominicæ ceremoniam.
Et exitialia hominum animabus damna excitat.
Sola enim mors Chriſti ſufficiens eſt victima,
Luens omnis culpæ pœnam, ſiue gerat (mittat.
Homo originale hulcus, ſiue actuale peccatum contra legem cõ-
Adhæc tota verbi cœleſtis ſcriptura perpetuò hoc clarè teſtifica-
Quod gratia per ſolam fidem, non per opera, offeratur. (tur.
Et cœna ſacra confirmat fidem, qua Deus appræhenditur,
De ſacrificio (Chriſti) ſalutari, nec ipſa eſt ſacrificium:
Si quis ſitibundi animi ſtudio acceſſerit,
Et de manu ſacerdotis fercula diuina ſumſerit,
Qui publicum, & non priuatum, munus adminiſtrat.
24. Quòd non ſit neceſſarium impia facta, ceu recenſione quã-
Ad venerabilium miniſtrorũ aures penitus omnia recitare. (dã,
Profunditas enim hominum, peccatis fœtorum, eſt immenſa.
Item quòd imponere ſatisfactiones pro delictis,

θωῆς θ' ἡμερίης ποινὴν ἄλληκτον ἀμείβειν,
ἔστιν ἀμαυρῶσαι Χριστοῦ χαρίεσσαν ἀμοιβὴν,
ἣν ὀλοῶν ἐτέλεσσε βροτῶν ὕπερ ἄρνια τίνων,
καὶ νόας αἰνοβαρέσσιν ἀμηχανίῃσι λυγίζειν.

De traditionibus humanis.

κε. ὡς δ' οὐκ εὐσεβές ἐστι βροτῶν δ' αἱρῇσιν ἐθισμῶν
ἀνέρες οὓς παρέδωκαν, ἐπ' ἄχθεα λυγρὰ βαλέσθαι,
ὥς τι σέβασμα θεοῖο, καὶ ὡς χρέος ἀστυφέλικτον,
χρήσιμον εἰς κακίης τ' ἄφεσιν καὶ ἀγήραον ὄλβον.
τοῦτο γὰρ οἰοσόου χάριτος καὶ πίστιος αὐγῇ
ἀχλὺν ἀεικελίην ἐπικίδναται ἔργμασι φαύλοις,
καὶ νόμον ἀνδρομένης βάλλει μετόπισθεν ἐφετμῆς,
φόρτοις δ' ἀνθρώπων νόας οὐλομένοισι βαρύνει,
καί σφιν ἐλευθερίης θεοθαρσέος εὖχος ἀμέρδει.

De votis monaſticis.

κς. ὡς δ' οὐ θέσμιόν ἐστιν ἐς ἕρκεα μουνοβιωτῶν
κλείειν ἀφραδέοντας, ἔσω τ' ἀέκοντας ἐρύκειν,
εὐχάων προφάσει θεῷ ἃς χρέος ἐστ' ἀποδοῦναι,
οὕνεκεν ἀνδρομένης φραδίης νόμος ἐστὶ βίαιος,
θεσμὸν ἀτιμίῃσι σοφοῦ κτιστῆρος ἰάπτων,
ὃ δὴ νυμφίδιον λέχος ἤγνισε, πᾶσιν ἐπελθεῖν
ὧν φύσις εἰς ἄγαμον βίον οὐ λάχεν ἁρμένον ἦθος.
εὐχόμενος τ' ἰδίοισι λατρεύμασιν ἄξια ῥέζειν
ἀφθάρτου βιότοιο, δικαιοσύνης τε, καὶ αἴγλης,
φέρτερα δ' οὐρανίων τελέειν καὶ μείζον' ἐφετμῶν,
καὶ ζωῆς ἔμμεναι τρόπος ἔξοχος, οὔ τε γένηται
καίπερ ἐὼν θεότακτος, ἀτιμότερος βίος ἄλλων.
ὧδε δὲ λαοσόου χάριτος μάλ' ἄϊσον ἔθηκε
χριστολόγον κήρυγμα, θεοῦ τ' ἐπάτησε θέμιστας,
καὶ βίον ἀῤῥήτοισι μιάσμασιν ἔκλυσεν ἀνδρῶν.
κζ. ὡς δ' οὐχ ἁρμενόν ἐστιν ἐπισκόπον ἡγεμονεύειν,
ᾧ ψυχαί τ' ἐπιτετράφαται καὶ θεῖα μέμηλεν,

ἀρχοῦ

Et pœnam ſempiternam mutare in temporalem compenſationē.
Nihil aliud ſit, quàm obſcurare Chriſti ſatisfactionē gratuitam,
Quam pro perditis hominibus præſtat, ſufficientem obedientiā&
Et difficultatibus grauiſſimis mētes illaqueare. (pœnā perſoluēs.
25. Quòd nec pium ſit, hominum ceruicibus rituum (illorum)
Quos homines tradiderunt, moleſta onera imponere,
Ceu quendam Dei cultum, & vt neceſſitatem immotam,
Quæ ad remiſſionem peccatorum, & ſalutem æternam, ſit vtilis.
Hoc enim Gratiæ (Dei), quæ ſola ſaluat, & fidei luci,
Fœdam caliginem offundit, friuolis (illis) operibus,
Et humanis præceptis, legem (Dei) poſtponit.
Adhæc pernicioſis ſarcinis hominum conſcientias grauat,
Et adimit eis gloriam libertatis, ſolo Deo fretæ.
26. Quòd nec fas ſit, in ſepta Monachorum
Includere imprudentes, & inibi inuitos detinere,
Prætextu votorum, quæ neceſſe ſit Deo perſolui.
Propterea quòd rigida hæc conſtitutio ab humano arbitrio pro-
Sapientis conditoris legem contumelia afficiens, (ficiſcitur,
Qua ſanxit lectum ſponſalem, vt adeant eum omnes,
Quorum natura non ſortita eſt idoneum habitum ad cœlibem
Et iactans, proprijs cultibus ſe mereri (vitam:
Vitam, iuſtitiam & gloriam æternam.
Et ſe meliora & maiora præſtare, quàm cœleſtia mandata flagi-
Ac vitæ genus eſſe excellentiſſimum, qua ſit (tant.
Aliorum vita, quantumuis à Deo ordinata, (longè) indignior
Itaq; valdè obſcurum reddidit gratiæ ſalutiferæ
Præconium, Chriſtū prædicans, & Dei conſtitutionem proculca-
Et infandis hominum vitam piaculis inundauit. (uit,
27. Quòd Epiſcopum non deceat imperare,
Cui animæ commiſſæ, & res diuinæ ſunt curæ,

Et alienum

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-187694-p0113-6

ἀρχοῦ τ' ἀλλότριον μεθέπειν γέρας, ἠδὲ δικάζειν
ὅπλα τ' ἀερτάζειν, λαμπρῷ τ' ἐπικύδεϊ γαίειν,
φαίνειν τ' ἀρχομένοις νεοτευχέας ἀνδράσι θεσμούς.
,, οὐ γὰρ ὁμὸν κράτος ἐστὶν ἄνακτος ἠδὲ νομῆος,
,, σκήπτρων, κληΐδων τε, διάνδιχα δ' ἑστήκασιν.
ἀρχοῦ μὲν γέρας ἐστὶ βίον καὶ κτήματα λαοῦ
εὐνομίῃ τε βίῃ τε ἰθυνέμεν ἠδὲ φυλάσσειν,
σώφροσι μὲν τιμὴν, ποινὴν δ' ἀδίκοισι πελάσσαι
ὁπλοβαρεῖ παλάμῃ. χρειοῦς ὅτε κῆλον ἐπείγῃ.
ποιεῖν τ' ἐσθλονόμων ἐπιτάγματα καινὰ θεμίστων.
νηοπόλῳ δ' ἄλλην ἐπὶ βώτορι τάξεν ἐφετμὴν
οὐράνιος βασιλεύς, σφέτερον κήρυγμα πένεσθαι,
ὀξὺ νόμον βοάειν, Χριστοῦ δ' εὐάγγελον ἠχώ,
ἀμπλακίην κρατέειν στερεοῖς, μαλακοῖσι δ' ἀφεῖναι,
εὐφραδέως τε νέμειν μυστήρια κύδιμα Χριστοῦ,
πάντα λόγῳ πρήσσοντα, καὶ οὐ μετὰ χειρὸς ἀνάγκῃ·
ἀτμένιῃ τε λόγοιο φερέσβιον ὄλβον ὀπάσσαι
ἀενάων κτεάνων, κακίης ἄκος ἀλγινόεσσης
ἔκφυξιν θανάτοιο, δικαιοσύνης τε χάρισμα.
χρὴ δ' ἔργον μεθέποντι θεοῦ δρηστῆρι πιθέσθαι,
ἀγγέλλοντι λόγον, μυστήριά τ' ἀμφιπολεῦντι,
ἔντ' ἰδίοις τάσσοντι χοροῖς εὐσχήμονα κόσμον
ἐκτὸς ἁμαρτοσύνης σκολιόφρονος, ἄνδιχα δεσμῶν
Χριστοῦ ὑπὸ ζυγὸν αὖτις ἐλεύθερον ἔθνος ἀγόντων
εἰ δὲ θεοῦ προφέρῃ τι καταντίον, οὐχ ὑποείκειν·
,, ποιμέσιν οὐ θέμις ἐστὶ φέρειν νόμον ἀντί' ἄνακτος.
τὴν μὲν, ὑπ' ἀγχινόοισιν ἐφημοσύνῃσι Λουθήρου,
μαρτυρίην στήριξαν ἀληθέα φῶτες ἀγαυοὶ
ἀμφὶ παλινζώοιο διδάγματος, ἀμφί τ' ἐθισμῶν
οὐλομένων· τοῖσδ' ἔσσι δ' ἐγὼ σύμμαρτυς ἱκάνω,

καὶ

Et alienum principis officium gerere, & ius dicere,
Armaq́ gestare, & ſplendida maieſtate ſe efferre,
Nouasq́ leges ſubditis hominibus præſcribere.
Non enim eadem Regis & Epiſcopi ſeu Paſtoris eſt poteſtas,
Aut ſceptri ac clauium, ſed longo ſpacio inter ſeſe diſtant.
Magiſtratus munus eſt, vitam & fortunas populi,
Legibus honeſtis & vi, regere & cuſtodire.
Ac benè moratos honore, iniuſtos verò pœna afficere,
Armata manu, cùm neceßitatis telum impellit.
Noua etiam præcepta legum probatarum condere,
At Eccleſiaſtico Paſtori aliud mandatum ſtatuit
Rex cœleſtis, vt præconium ſuum adminiſtret,
Legem ſcilicet & Euangelicam Chriſti vocem argutè proclamet,
Induratis peccatum retineat, & emollitis (contritis) remittat,
Sciteq́ diſpenſet veneranda Sacramenta Chriſti,
Omnia verbo, & non manus violentia, peragens:
Ac miniſterio verbi beatos theſauros impertiat
AEternorum bonorum, remedium videlicet peccati anxificæ,
Effugium mortis (æternæ), & gratuitum donum iuſtitiæ.
Obtemperandum verò eſt miniſtro, Dei officium obeunti,
Hoc eſt annuncianti verbum, & Sacramenta tractanti,
Inq́ propria Eccleſia decentem ordinem ſancienti,
Sine peccato prauæ perſuaſionis, & ſine vinculis,
Quibus libera Chriſti Eccleſia denuò ſub iugum redigatur.
Si verò quid proponat Deo contrarium, non obediendum eſt.
Paſtoribus (enim) non fas eſt contra Dominū Leges promulgare.
Hanc, de ſapienti Lutheri inſtinctu,
Confeßionem veracem, & firmo fundamento innixam, edide-
De reſuſcitata doctrina & de ritibus (runt illuſtres viri,
Pernicioſis, quibus & ego meam confeßionem adiungo,

Quamuis

Cõfeſſio Auguſt. exhibita Imperatori. Pontificij fruſtra ſeſe opponunt Cõfeſſioni „ Augu- „ ſtanæ. Confeſſ. Aug. robur & efficacia.

καί περ ἐὼν ὀλίγιστος, ὅμως δ' ἄρα μάρτυς ἀληθὴς,
καὶ θεὸν εὖ, ἄλλοισι μετ' εὐσεβέεσσι, γεραίρων.
τὴν δ' Ἰταλῇ γραφθεῖσαν ὁμοῦ καὶ Τεύτονι φωνῇ
ἀρχηγῷ πόρσυναν, ὁ δ' οὐκ ἀπεσείσατο βίβλον,
ἀλλ' ἀγανῶς ὑπέδεκτο, βιοσσόα πάντα φέρουσαν.
νυκτερίδες δ', ἀμενηνὰ λιπαυγέος ὄρνεα Πάπ-
χείλεσιν ἀβληχροῖσιν ἀναιδέα τετριγυῖαι, (πα,
σὺν βλοσυροῖς σκώπεσσιν ἐπειρήσαντο χαλέπτειν
ἔμπεδον ἀτρεκίης φανερῆς τύπον, ἀλλὰ τίς ἀλκὴ
ἠελίου ποτὶ φέγγος ὑπότροπον ἔστιν ὁμίχλῃ;
καὶ γὰρ ἄθραυστος ἔμιμνε, καὶ ἐς τέλος ἔσσετ' ἄσειστος,
μαρτυρίης στερεοῖσιν ἐφιδρυνθεῖσα θεμέθλοις,
παντὸς ἀναινομένου κόσμου καὶ Δαίμονος αὐτοῦ.
ἣ τότε κάρτος ἄεξε τόσον, τόσον εἰσέτ' ἀέξει,
ὡς νῦν παμφαίνει καθ' ἁπάσης κλίματα γαίης
μαρμαρυγαῖς λιαρῇσι θεοῦ λόγος ὑστερόφαντος,
αὐγάζων ὀλίγους τοπάρος σπινθῆρσιν ἀμυδροῖς·
ἔξοχα δ' ἀκμάζει Χριστοῦ σπόρος ἔμφρονι θαλλῷ.
ὃς δ' ἄρ' ἑῷ πολύκαρπα θαλύσια πατρὶ τελείων
ἀμᾶται νοερῆς ἀπερείσια λήϊα βώλου,
γαίης ἔνθα καὶ ἔνθα κατ' αὔλακα βωτιάνειραν.
νύμφη δ' ἐσθλοτόκεια θεοῦ νήριθμα λοχεύει
τέκνα, πρὸς οὐρανὸν αἰπὺν ἀπὸ χθονὸς ἀΐσσοντα.
θάλλει δ' οὐρανίοισιν ἀεξομένη κτεάτεσσι
χρυσείη γενεὴ, νεάτην ἀνὰ πυθμένα κόσμου,
ἐρχομένου προφέρουσα βίου τύπον ἠδὲ καὶ ὄλβου.
καὶ νῦν πιστοσσόου Χριστοῦ κλέος, ὄφρα πιέζειν
εἰς σκοτερὸν μενέαινε θεημάχος ἄϊδα πάππας,
τιμὴν ὑψικάρηνον ἐς οὐρανὸν αὖτε τιταίνει,
πίστις δ', ἐν κραδίῃσι ὁμοῦ ζώουσα καὶ ἔργοις,

ἀμφα-

Quamuis vnus de minimis, ſed nihilominus confeſſor verax,
Et piè Deum, cum alijs pijs cultoribus, colens.
Hanc deinde, latina ſimul & Teutonica voce conſcriptam,
Imperatori exhibuerunt: qui & non repudiauit libellum,
In quo nihil non ſalutare inerat: ſed clementer ſuſcepit.
Veſpertiliones autem, enerues Papæ fugientis lucem auiculæ,
Impudenter roſtris infirmis ſtridentes,
Cum fœdis noctuis, tentabant conuellere
Solidam manifeſtæ veritatis formam, ſed quænam vis
Nocti eſt contra reuerſam ſolis lucem.
Nam incolumis manſit, & ad finem vſq; immota erit.
Confeſſio, ſtabili fundamento incumbens.
Toto (licet) mundo, & Diabolo ipſo refragante.
Cuius robur tunc adeò creuit, & iam etiam ita creſcit,
Vt nunc per vniuerſæ terræ plagas fulgeat
Serenis radijs verbum Dei, poſtremò reuelatum:
Quod paucos antea (homines) obſcuris ſcintillis luſtrabat.
Et ſemen Chriſti flore intelligenti apprimè viget & matureſcit:
Qui, patri ſuo fructuoſa thalyſia peragens,
Infinitas rationalis glebæ ſegetes demetit
Vbiq; terrarum, in ſulcis homines alentibus,
Ac fœcunda Dei ſponſa innumerabiles parit
Filios, è terra ad ſublime cœlum nitentes.
Floretq́;, cœleſtibus bonis aucta,
Aurea ætas, in imo (nunc) mundi fundo,
Præ ſe ferens imaginem venturæ vitæ & beatitudinis.
Et nunc Chriſti, ſeruantis in ſe credentes, gloria, quam deprimere
Ad lucis expertes vſq; inferos Papa, Dei hoſtis, conatus fuerat,
Decus ſublime ad cœlum vſq; iterum extollit
Tum fides, in cordibus ſimul & factis viuens,

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-187694-p0117-8

ἀμφαδίην δείκνυσι θεοῦ λογοθώτορος αὐλήν.
πολλοὶ δ᾽ αὖ, Στεφάνοιο μετ᾽ ἴχνια φοινὰ θέοντες,
ἀτρεκίην στήριξαν ἀγακλέα μαρτυρίῳ πότμῳ,
λειβέμεναι προϊέντες ἀναίτιον αἷμα διώκταις.
αὐτοὶ δ᾽ ἀντίβιοι διδαχῆς παλιναυγέος ἐχθροὶ
κρυπτοὶ μάρτυρές εἰσιν, ἀλευάμενοί περ ἐνίψαι
ἀμφαδὸν ἀτρεκίην ἑτερόφρονες, ὅττι θεείη
ἠχὼ μαρτυρίης αὐγουστίδος αἰὲν ἀληθής.

Acta L. à comitijs Auguſtanis.

ὡς δ᾽ ἀγορὴ τετέλεστο πολύκλυτος, ἣν ῥά κε φαίης
κυδίστην συνόδοισιν ἐνὶ πλείστῃσι γενέσθαι,
ἐς πάλιν οἴκαδ᾽ ἵκανε λόγων πρόμος οὐρανοφάντων·
τῇ μὲν νόον ἔδειμε θεοῦ, τῇ δ᾽ εἶχε μαχαίρην,
ἀντιπάλοις καὶ δεῖμα θοὸν καὶ πῆμα φέρουσαν.
οὐ γάρ μιν γραφίδων κάματος σχέθεν, οὐδ᾽ ἀγοράων
οὐδὲ θεορρήτων βίβλων κόρος, οὐδ᾽ ὄκνος εὐχῆς.
οἷς μάλα ποιπνύων, καὶ θήριον οἶμα κορύσσων,
ἔξοχ᾽ ὄνησε θεοῖο φίλην λογοτερπέα ποίμνην,
ἔξοχα δ᾽ αὖτε χάλεψε λύκων μηλοφθόρον ἔθνος,
ῥήξατο μὲν Τυρκῶν ὀλοὸν σθένος ὀμβριμοχάρμων·
καὶ σκολιοῦ σίφλωσε βίην καὶ μήδεα πάππα·
χριστομάχων τ᾽ ἤλεγξε δόλους μυστηριοπόρθων·
ἀντινόμων τ᾽ ἄικα βοῆ καὶ γράμμασι παῦσεν·
εἰς δ᾽ ἀναβαπτιστέων βλοσυρὸν στίφος, εἰς Μαχομήτου
ἔθνος, ἰουδαίων τε λόχον βαρὺς ὦρτο μαχητής.

Turca Germaniam inuadẽs L. precib. fugatur: 1532.

καὶ γὰρ ἐπεὶ Σολυμὰν, Τυρκῶν ἀγὸς οὐλοόθυμος,
δεύτερον ἠνορέης πειρώμενος ἦλθε, Βιέννην
ἐκπραθέειν ἀφάτοισι μεθ᾽ ἱππήεσσι μενοινῶν,
ἄστυ μενεπτόλεμον, γαίης ἀλεμανίδος εἶλαρ·

.1529.

ἣν καὶ πρόσθε τίναξε βίῃ καὶ μήχεσι κρυπτοῖς·
τοῦτον ὁ θαυμασίοισι λιτῆς κρατεραλκέος ὅπλοις,

ἀντιόων

Apertè oſtendit ouile Dei, qui verbo ſuo homines paſcit.
Adhæc multi, cruenta Stephani veſtigia inſequentes,
Glorioſam veritatem mortis teſtimonio confirmarunt,
Sanguinem ſuũ innocentẽ perſecutoribus effundendũ tradentes.
Quin & ipſi aduerſarij, doctrinæ iterum illuſtratæ hoſtes,
Clandeſtini teſtes ſunt, quamuis refugiunt dicere
Manifeſtam veritatem, cùm aliter ſentiant: quòd diuina ſit,
Et in æternum vera, Auguſtanæ confeſſionis doctrina.

Cùm itaq; finitus eſſet conuentus ille celeberrimus, quem me-
Clariſſimum inter pleraq; concilia extitiſſe, (ritò dixeris
Et cœleſtis verbi antiſtes domum reuerſus eſſet:
Vna manu templum Dei ædificauit, altera gladium tenuit,
Et terrorem & cladem hoſtibus inferentem.
Nec enim ſcribendi labor eum defatigauit, nec concionandi,
Nec ſatietas eum cepit diuinorum librorum, nec tædiũ precatio-
Quibus ſtudijs impensè incumbens & robur cordatũ armãs (nis,
Eximiè charum Dei gregem, verbo gauiſum, adiuuit.
Eximijs etiam turbam luporum, ouibus exitialẽ, damnis affecit.
Turcarum enim bellicoſorum vim immanem fregit,
Ac violentiam et conſilia improbi Papæ eliſit, (Chriſto aduerſorũ:
Firmisq; argumentis conuicit impoſturas Sacramentiperdarum
Et tumultum Antinomorum voce & ſcriptis compeſcuit,
In noxium inſuper Anabaptiſtarũ manipulum, inq; Mahometi
Gentem, et Iudæorũ agmen, inuectus eſt vt præliator acerrimus.

Nam vbi Solymannus, ferox Turcarum imperator,
Iterum iacta alea veniſſet, eo conſilio & voto,
Vt Viennam innumeris cum equitibus expugnaret:
Vrbem bellicoſam, terræ Germanicæ propugnaculum,
Quam & antè vi & occultis machinis oppugnauerat:
Lutherus ipſum mirandis validæ precationis armis

ἀντιόωμπερ ἄνευθεν, ἑῆς ἀπαλέξατο πάτρης,
προτροπάδην δ' ἐδίωξε φέρων ἐπὶ Βόσπορον ἄλμην
αἶσχος ὁμοῦ καὶ πένθος, ἐπεὶ μέγα πλῆθος ὄλεσσε
κτεινομένων, βριαροῖσιν ὑπ' ἔγχεσι Τευτονιδάων,
σφήλατο δ' ἐλπωρῆς στυγερόφρονος, ἥ μιν ἐπῶρσεν.

L. pacem Germaniæ impetrat ac cōſeruat.

οὐδ' οἷον μόθον αἰπὺν ἀμειλίκτων τράπε Τυρκῶν·
ἀλλὰ καὶ εὐχωλῇσιν ἑαῖς, ἄλληκτα θεούσαις
εἰς θεὸν εὐμενέοντα, καὶ ἄρμενα πάντα φερούσαις,
ἠρεμίην πόρσυνεν ὅλῃ Γερμανίδι γαίῃ,
καὶ σταθερῶς ἐφύλαξεν ἕως ἐνὶ σώματι μίμνεν.

Pax Norībergæ ſancita: 1532.

Εἰρήνην γὰρ ἔτευχεν ἄναξ ῥωμήϊδος ἀρχῆς,
Νωριόπυργον ὅπῃ κεῖται Φραγκοῖσι πόλισμα,
ἣν κρατερῶς Λουθῆρος ἑῇ στήριξεν ἐπευχῇ.
εὐσεβέων δ' ἀπέρυξε μόθου κλόνον αἱματόεντος,
εἰσόκε οἱ κλωστῆρα βιοσσόον αἶσα κέασσε,
ψυχὴν δ' ἐκ ῥεθέων ἐς ὀλύμπιον οἶκον ἔνασσε.

Anabaptiſtarū hæreſis exorta: 1535.

εἰς δ' ἀναβαπτιστὰς κάλαμον θώρηξε καὶ εὐχην·
ῶν, μετὰ Παννονίης ἐνοπῆς τέλος, ἐσμὸν ὄρινεν
ἐξ ἀΐδου Σατανᾶ προφανεὶς δοῦλος ἀρχεκάκοιο,
ὄφρα διδασκαλίης κατ' ἐλέγχεα δυσκλέα χεύῃ.
ἑσσαμένης νέον εἶδος ἀρειότερον προτέροιο.

Dogma Anabaptiſtarū.

οἱ γὰρ ἐλαυνόμενοι μανιώδεϊ δαίμονος οἴστρῳ
λυσσαλέοις στομάτεσσιν ἀναιδέα βάξιν ἴαλλον,
βάξιν ἰουδαίοισιν ὁμόφρονα καὶ Μανιχαίοις,
ἄλλοις θ' αἱρετικοῖσιν ὁμόθροον, οἳ κατὰ Χριστοῦ
λάξ ἔβαν, ἧς θεότητος ἀτεμβέμεναι μεμαῶτες.
οἷς ἐνὶ Σερβῆτός τε, καὶ ἀντίθεος Μαχομήτης,
καὶ Παῦλος τὸν ἔθρεψε Σαμόσσατα, καὶ χορὸς ἄλλων.
εἰς ἀμάρην γὰρ τὴν δὲ συνέρρεε λύματα πάντων,
οἳ λόγον ἀτρεκίης ὀλοοῖς ψεύδεσσι μίηναν.

πρῶτα

A patria ſua repulit, licet abſens illi reſiſteret,
Et procul ad Boſporum mare referre coëgit
Dedecus pariter & luctum: cùm ingentes copias amiſiſſet,
Illorum, qui validis Teutonidarum haſtis trucidati fuerant,
Et ſpe immiti, quæ ipſum adduxerat, fruſtratus eſſet.
Nec ſolùm arduum crudelium Turcarum bellum auertit:
Verùm etiam precibus ſuis, ſine intermiſſione excurrentibus
Ad propitium Deum, & omnia opportuna referentibus,
Tranquillitatem præſtitit toti Germaniæ,
Et ſtabiliter eam conſeruauit, quamdiu in corpore manſit.
Pacem enim ſanciebat imperij Romani præſes,
Vbi Francis ſita eſt vrbs Noribergica.
Quam (pacem) firmiter Lutherus precibus ſuis ſtabiliuit,
Et à Chriſtianis cruenti belli ſtrepitum prohibuit,
Donec vitalem ei telam parca diſſecuit,
Et animam è membris ad cœleſte domicilium tranſtulit.
Poſtea etiam in Anabaptiſtas calamum, & precationẽ arma-(uit.
Quorum examen, poſt belli Pannonici exitum, excitauit
Ab inferis manifeſtus Satanæ, omnium malorum Principis, do-(lus:
Vt infame improperium affunderet doctrinæ,
Quæ nouam faciem, meliorem priore, induta erat,
Ij enim, inſano mali genij œſtro perciti,
Doctrinam obſcœnam, furioſo ore, ſpargebant,
Doctrinam Iudæis & Manichæis conſentientem,
Alijsq; hæreticis conſonam, qui contra Chriſtum
Calcitrarunt, diuinitate eum ſua ſpoliare conantes.
In quorum numero fuerunt Seruetus, & Machomet impius,
Ac Paulus Samoſatæ alumnus, & turba aliorum.
In hanc enim cloacam omnium inquinamenta confluxerunt,
Qui damnoſis mendacijs ſermonem veritatis conſpurcarunt.

Sūma errorū Anabapt. De Scriptura.

πρῶτα γὰρ ἀνδρομέων ψυχῶν βόσιν, ἔνθεον αὐ-
ἢ φαύλην κρίνουσιν, ἢ ἔμπεδαμ οὐκ ἀλέγουσι. (δήω,
τοῖς δὲ μεθισαμένων τε νοῶν αὐτόσσυτος ὁρμή,
πνοιῆς τ' ἐννεσίῃ φρενοδινέος, ἠδὲ καὶ ὄψεις
θαμβαλέοι, νυχίων τ' ἀπατήλια φάσματ' ὀνείρων,
πιστιός εἰσι κανών, λογίων προφερέστερα πάντων.

De Deo & Christo.

πολλὰ μὲν ἀμφὶ πατρός τε πνεύματος εὐχετόωντες,
τυτθὸς δ' αὖ σφι πέλει Χριστοῦ λόγος, ὅς σφιν ἔδοξεν
οὐχ ἁγίου κρυφίῃσιν ὑπ' ἐργασίῃσιν ἄητεω
σάρκα λαβεῖν βροτέην Μαρίης ἀπὸ νηδύι κούρης.
τοῦ δ' ἄρα μυθολογεῦσι μετ' ἐσχατίης δρόμον ἠοῦς,
καὶ φθιμένων μετ' ἔγερσιν ὑποχθονίων ἀπὸ λέκτρων,
γήινον ἀμφανέειν σκήπτρων κράτος ἀνδράσι πιστοῖς.

De peccato.

οὐ μὲν οὐ σφι μέμηλε, νόμου δ' ἀπλῆτος ἱμάσθλῃ
ἀνθρώπων κακόμηθος ὑπερβασίην τε κολάζειν.
οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἀλέγουσιν ἁμαρτάδος, ἥντινα πάντες
σύμβλαστον φορέουσιν ἀλιτροῦ παῖδες Ἀδάμου.
τέκνα δ' ἀλωβήτοισι μετ' ἤθεσι φασὶ γενέσθαι,
πάντα δ' ἔχειν ἄχραντα, καὶ οὔτινος ἄξια ποινῆς.

De libero arbitrio.

ψεύδοντες δ' ὅτι πάμπαν ἑκούσιός ἐστι μένοινή,
οἵους νῦν ναετῆρας ὀλόφθορος αἶα κομίζει.

De Iuſtificatione.

καί τινες εὐνομίῃ ζωῆς ἔκτοσθι φανείσης
ἔλποντες σῶοί τε πέλειν, καὶ πάγχυ δίκαιοι.

De bonis operibus

οὐδ' ἔργων ἀγαθῶν σπουδὴ σφίσιν, ἀλλὰ τίθεσθαι
κτήματα πάντ' εἰς κοινὸν ὁμοζήλοισιν ἀδελφοῖς,
τοῦτ' ἀρετὴ σφίσιν ἐστὶ τελεσφόρος, ἔξοχον ἔργον,
ὄφρα τε μοῦνον ἔοικε φιλοχρίστοις μερόπεσσιν.
ὡς δ' ἄρ' ἀποβλητὸν σφι λόγων κήρυγμα θεείων·
ὡς καὶ θεῖα λόγων σφρηγίσματα φαυλίζοντες.

De Baptiſmo.

παίδων γὰρ βαπτισμὸν ἀποπτύουσι νεογνῶν,

οὕνεκεν

Primò enim miniſterium verbi diuini, quod animarũ huma-
Aut parui æſtimant, aut prorſus non curant. (narum pabulũ eſt,
Illis verò priuatus animorum, extra ſe raptorum, motus,
Et Spiritus vertiginoſi inſtinctus, & reuelationes
Monſtroſæ, & fallacia nocturnorum ſomniorum ſpectra,
Norma ſunt fidei & omnibus oraculis diuinis præſtabiliora.
Multùm quidem de Patre & Spiritu gloriantur:
Sed exigua eis eſt Chriſti ratio, qui videtur eis,
Non ex occulta Spiritus ſancti operatione
In ventre Mariæ virginis carnem mortalem accepiſſe.
Hunc etiam fabulantur, poſt vltimi diei aduentum,
Et poſt mortuorum ex cubilibus ſubterraneis reſuſcitationem,
Terrenam regni potentiam credentibus exhibiturum eſſe.
Nec omninò ſtudent, rigidæ legis flagello
Prauam hominum naturam & tranſgreſsionem punire.
Peccatum enim prorſus non curant, quod omnes
Praui Adami filij congenitum circumgeſtant.
Infantes autem moribus incorruptis naſci aiunt,
Et omnia habere pura, nec vllius eſſe reos pœna.
Ad hæc nugantur, quòd prorſus liberũ ſit arbitriũ (in hominib9.)
Quales nunc corrupta tellus incolas geſtat.
Et aliqui honeſta externæ vitæ gubernatione
Confidunt ſe ſaluos & omninò iuſtos eſſe.
Nec eſt in eis ſtudium bonorum operum, ſed ponere
Omnes facultates in commune eiuſdem ſectæ fratribus,
Hoc ipſis perfecta virtus eſt, & officium excellens,
Quod ſolum Chriſtianos homines deceat.
Quemadmodum verò abiectum eis eſt ſermonum diuinorũ
Ita & diuina verbi ſignacula aſpernantur. (præconium,
Puerorum enim recens natorum baptiſmum reſpuunt.

οὕνεκεν οὐ διδαχὴν χαδέει σφίσι νήπιον ἦτορ,
οὓς δ' ἔσμηξε λοετρὰ θεόρρυτα νηπιάχοντας
δεύτερον ἀχρήστοις ὑπὸ νάμασι φαιδρύνουσι.
καὶ πάλιν εἰς βάπτισμα νέον πέμπουσιν ἐκείνους,
οἷς ψεκτοὶ θεράποντες ἐπήφυσαν ἔνθεον ὕδωρ.

De cœna Domini.

Ἐπὶ σφίσιν εἰλαπίνης περὶ μυστίδος ἐστὶ δίδαγμα
καὶ νόος, οἷον ἔφησεν ὁ Κίγκλιος ἀντία Χριστοῦ
ὡς μόνον εὐσεβέες θοινήτορές εἰσι τραπέζης
Χριστίδος, ἀψιθέῳ μετὰ πίστεϊ σάρκα φαγόντες
πνευματικήν, νοερόν τε λύθρον πίνοντες ἀπ' αὐτοῦ·
λυγροί, δ' οὐ δειπνεῦσι δέμας Χριστοῖο καὶ αἷμα.

De abſolutione.

Ἐπὶ λύσιν ἀμπλακίης θυμηδέα πάμπαν ἄτισσαν.
ἀφραδέως δ' ἐρέουσιν, ὅτ', ἐν θεοπειθέϊ λαῷ

De Eccleſia.

οὐ κακὸν οὔτιν' ἔοικε λιπεῖν ἐναρίθμιον ἐσθλοῖς·
χρὴ δ' ἀσεβῶν πρόρριζον ὑπ' ἄορι φῦλον ἀμᾶσθαι.

De Magiſtratu.

ὡς δ' οὐ τέθμιόν ἐστι θεοῦ λατρίεσσιν ἀνάσσειν,
ἰθύνειν τ' ἄλλοισι δικαζομένοισι θέμιστας.
ὡς δ' χρὴ βασιλεῦσιν ἀλιτρονόοισι πιθέσθαι,
ἀλλά σφιν κρατεροῖσι μετ' ἔντεσιν ἀντιφέρεσθαι.

De vita Ciuili.

ὅρκων οὐκ ἀλέγουσι, καὶ οὐκ ἐθέλουσι πεπᾶσθαι,
οὐδὲ μετ' ἀλλήλων βιοτήσιον ὦνον ἀμείβειν,
ἀνδράσιν ὡς νόμος ἐστίν, ἐν ἤθεσιν οἷσιν ἑκάστοις.
τοῖς δὲ πέλει νόμος οὗτος ἐν ἤθεσιν οἷσιν ἄριστος·
ἦσσον ὅπως σφιν ἀεικὲς ἔῃ, καὶ μᾶλλον ἕτοιμον,
κλέπτειν ἁρπάζειν τε, καὶ ἄλλων λήϊα κείρειν,
ἤθεϊ κηφήνων, ἀλλότριον ἔργον ἀμώντων.

De Coniugio.

συζυγίην δὲ λύουσι θεοσφίγκτοιο γάμοιο,
καὶ τόσσας γαμέουσιν ὅσας ἐθέλουσι γυναῖκας,
αἰσχραῖς δ' ἶσα κύνεσσι μετ' ἀλλήλοισι πλέκονται,
ἢ δ' ἐνέκυρσεν ἕκαστος ἑοῖς στέρνοισι πελάζει,

Propterea quòd rude illorum cor doctrinæ non eſt capax.
Et qui infantes ſacro lauacro ſunt mundati,
Hos ſecundò vndis inutilibus abluunt,
Ac iterum in nouum Baptiſma immergunt illos,
Quibus miniſtri culpabiles diuinam aquam inſuderunt.
Atq; de myſtica cœna eadem eis eſt doctrina
Et ſententia, quam Cinglius contra Chriſtum prodidit.
Quòd pij tantùm ſint participes huius menſæ
Chriſtianæ, fide Deum contingente carnem comedentes
Spiritualem, & ſanguinem mente ſolum percipiendū ab illa bi-
Impij autem Chriſti corpus & ſanguinem non accipiant. (bētes:
Præterea ſuauiſsimam peccatorum abſolutionem planè reij-
Et inſipienter affirmant: quòd in Chriſtiano populo (ciunt.
Non deceat vllum malum bonis annumeratum relinquere,
Sed impiorum turbam radicitus gladio eſſe demetendam.
Item quòd non liceat cultoribus Dei magiſtratum gerere,
Et recta iura dare alijs in iudicio diſceptantibus.
Quòd etiam impijs magiſtratibus non ſit neceſſe parêre,
Sed validis eis armis reſiſti oporteat.
Iuramenta nihili faciunt: & proprium tenere nolunt.
Nec res ad vitā neceſſarias inter ſeſe commutare (contractus ex-
Vt apud quoslibet homines in ſua republica lege receptū, (ercere.
Hæc autem Lex in republica ſua eſt optima:
Vt videlicet minus turpe ſit illis, & eo procliuius,
Furari, rapere, & reſecare aliorum meſſes,
Pro fucorum ingenio, qui alienum opus metunt.
Dirimunt inſuper Coniugij, à Deo ſanciti, copulam.
Et tot vxores ducunt, quot volunt,
Turpesq; veluti canes inter ſeſe coëunt,
Et quam quiſq; nactus fuerit, hanc pectori ſuo applicat:

αἴσυλα νυκτερινῆς ὅτε κυπρίδος ὄργι' ἄγοντες.
ἄλλα τε πόλλ' ἐπὶ τοῖσδε, σαόφροσι φρικτὰ πυθέ-
φράζειν καὶ τελέειν μιαρῇ τολμῶσιν ἐρωῇ. (σθαι,

Anabap. vbique ſe commouent.

καὶ τόδ' ἐλέγχιστον μερόπων γένος, ἔνθεν ἄλαστον
αἶσχος ὁμοῦ καὶ πῆμα βροτοῖς πάντεσσι φυτεύθη,
ἔξοχα δ' εὐσπλάγχνοιο θεοῦ καθαρόφρονι ποίμνῃ,
πάντων Γερμανῶν ἀν' ἐδέθλια λάβρον ὀρώρει.

Monaſteriū tandē occupāt, VVeſtfaliæ vrbē.

αὐτὰρ ὅτ' ἔνθα καὶ ἔνθα διαπρυσίῃσιν ὁμοκλαῖς
κηρύκων ὑπόειξε, θεοῦ λόγον ἠπυόντων.
ἀρχοὶ δ' αὖ πολέεσσι δίκης ῥόπτροισιν ἐφῆκαν
πότμον ἀτασθαλίης ἀντάξιον, οὐδ' ἀλεωρὴ
λεῖπετ' ἀμηχανέουσιν, ὅπη τεύξωσι καλιὰς
ὕστατα Βησσοφάλων (ὡς Τεύτονες αὐδάζοντες
ἔθνος ἔσω ῥήνοιο καὶ ὀξυπόροιο Βεσούργου
ἀγχίουρον Φρισίοισι) Μονάστριον ἄστυ λαχόντες,
ἄρμενον αἷς φραδῇσιν ἐδέθλιον, αἰνὰ τέλεσσαν.

Anabap. furor.

αἶψα γὰρ ἡγεσίης ταμίας γέρας ἐσθλὸν ἀπηύρων,
ὅσφισι θεσμὸς ὄπασσε, νέην δ' ἀεσίφρονι τόλμῃ
κοιρανίην στήριξαν ἐπὶ σφαλεροῖσι θεμέθλοις,
σκηπτοῦχον στήσαντες, ὅς οὐ δίην μέλλεν ἀνάσσειν,
καὶ σφίσιν ἦν πόθος ὀξὺς ἐνὶ φρεσί, πάντα δαμάζειν
χείρεσιν ὁπλομανέσσι πόλιξ ἀνὰ Τεύτονος αἶαν.
ἐνθάδε μὲν τόσσοισιν ὑπ' αἴσχεσιν ἄστυ μίηναν,
ὅσσα τὶς οὐκ ἐνέποι καὶ χάλκεον ἦτορ ἀέξων,
χειλέων τ' ἀκαμάτων ἀπὸ πάνθροον ἦχον ἰάλλων.
ὡς γὰρ ὁμοῦ πάντες ποταμοί, καὶ πᾶσα θάλασσα,
καὶ πᾶσαι κρῆναι, καὶ φρείατα μακρὰ νάουσιν
εἰς πατέρ' ὠκεανόν, προχοὰς δ' ὅδε δέχνυθ' ἁπάν-
ὡς καὶ παντοίης ῥόος ὕβριος ἠδὲ καὶ ἄτης (των.
συμφέρετ' εἰς πέλαγος τόδ' ἀπείριτον. ἔνθα συνήχθη
μαχλο-

Cùm fœda nocturnæ veneris ſacra celebrant.
Aliaq; præter hæc multa, horrenda auditu honeſtis hominibus,
Dicere & facere ſceleſta libidine audent.
Atq; hoc flagitioſum hominum genus, vnde extrema
Turpitudo & noxa cunctis hominibus propagata eſt,
Maximè autem rectè ſentienti miſericordis Dei Eccleſiæ,
In omnium Germanorum ſedibus impetuoſè ſe commouit.
Verùm cùm paßim claris increpationibus
Concionatorum, qui verbum Dei proclamant, cederet,
Et magiſtratus etiam multos pro iuris rigore afficeret
Digna ſceleribus morte, nec receptus
Periclitantibus relinqueretur, vbi nidificare poſſent:
Ad poſtremùm VVeſphalorum (Sic Teutones vocant
Gentem inter Rhenum & rapidum Viſurgim
Friſijs conterminam) vrbem, Monaſterium, cùm elegiſſent,
Commodum inſtituto ſuo locum, immania patrârunt,
Statim enim Magiſtratibus honeſtum officium abrogarunt,
A lege ipſis traditum, & dementi audacia nouum
Regnum ſuper incerto fundamento conſtituerunt,
Creato rege, qui non diu regnaturus erat.
Libido enim acis inceſſerat eorum mentes, omnia ſubigendi
Armata manu circumquaq; in Teutonis tellure.
Ibi tantis ſceleribus oppidum polluerunt,
Quanta quis enarrare nequit, qui vel æneo corde ſit præditus,
Et omnigenam ex indefeßis labijs loquelam emittat.
Vt enim ſimul omnes fluuij, & omnes maris ſinus,
Et omnes fontes, ac ſtagna ampla, defluunt
In Oceanum, patrem (aquarum,) qui omnium oſtia recipit:
Sic & omnigenæ petulantiæ & noxæ fluxus
In infinitum hoc pelagus conferebatur, ibi coijt
Obſcœnitas

μαχλοσύνη Γομόῤῥης, Σολύμων πάθος, ὄργια ῥώμης.
τόσσον ἐβακχεύσαντο, τόση σφέας εἷλεν ὀϊζύς,
ἀνδρῶν εἶδος ἔχοντας, ἐριννύσι δ' οἶστρον ὁμοίους.

Anabaptiſtę Monaſterij obſeſſi.

τοῖς δ' ἄμοτον λυσσῶσι μόθον καὶ λοιγὸν ἅμ' αὐτῷ
ἤγαγον ἡγητῆρες ὁμώλακα πέζαν ἔχοντες,
ἀγρομένους δὲ φάλαγξι περιστέψαντο κραταιαῖς,
δηρὸν ἐφεζόμενοι, στρεῦγον δ' ἔντοσθεν ἐόντας
ἄρεϊ, καὶ λιμῷ θυμαλγέϊ, καὶ θορύβοισιν.

Supplicium de Anabapt. ſumtum: 1536.

ὡς δ' ἐνιαυτὸν ἄνυσσε, καὶ ἤματα πολλὰ μετ' αὐτὸν,
ἱππεύων σελάοντι δι' αἰθέρος ἅρματι Φοῖβος,
εἷλον ὑπὲρ βίον ἔρκος, ἐτώσια πολλὰ καμόντες,
καὶ μιαρὸν βασιλῆα μετ' ἀρχεκάκοισιν ἑταίροις
ἔκτειναν, φλογερῆσιν ὑποσμυχθέντα πυράγραις·
ἐν δὲ σιδηροπλόκοισι λιπόπνοα σώματ' ἄειραν
φορμοῖς, νηκούστοιο βροτοῖς μνημήϊα τόλμης.

L. ſtudiũ in reprimēdis Anabapt.

ὡς ἀναβαπτιστέων μὲν ἀτάσθαλον ἔκλασσαν ὁρμὴν,
ἄρεϊ, καὶ ποινῇ ταμεσίχροϊ, ποιμένες ἀνδρῶν.
Λουθῆρος δὲ, λόγοιο θεουδέος ὅπλα τινάσσων,
τμηξινόοις γραφίδεσσιν ἐπέχραεν, ὦρσε δ' ἑταίρους
μαινομένων ἐς ἔλεγχον, ἐπεὶ τὸ πρῶτον ὀρίνθεν,
κούφισε δ' ἱκεσίῃσι λιταῖς πολυαχθέα μόχθον.

Conciliũ Mantuæ indictũ: 1536.

δρᾶμα δ' ἐπεὶ τραγικὸν τόδ' ἀοίδιμον εὗρε τελευ-
Παῦλος ἄναξ ἕδρης ῥωμηΐδος, ὃς μετὰ Χριστὸν (τὴν·
δεύτερον εὔχετο κῦδος ἐν ἀνθρώποισι κομίζειν,
Μαντώης ἐκάλεσσεν ἐς ἕρκεα καλὰ πόληος
πρώτους ἀρητῆρας, ἵν' ἀρτυνοίατο μῆτιν
σχίσματος ἀμφ' ὀλοοῖο, νόσων θ' αἷς φθείρετο ποίμνη.

Cõuẽtus proteſtantiũ Smalcaldiæ: 1537.

τῆμος ἀριζήλην ἀγορὴν θέσσαν εἵνεκα βουλῆς
μάρτυρες ἀτρεκίης αὐγουστίδος, ἧχι παλαιῶν
ἔσχατα Τυῤῥιγετῶν Σμαλεχαλδικὸν ἄστυ δοκεύει.

ἦλθον

Obſcœnitas Gomorrhæ, calamitas Hieroſolymorũ, Bacchanalia
Vſq; adeò bacchabantur, tanta eos noxa corripiebat, (Rhomæ.
Qui hominum effigiem habebant, ſed furijs rabie ſimiles erant.
His igitur indeſinenter furentibus bellum, & exitium vnà
Principes, finitimam regionem tenentes, intulerunt. (cum eo,
Et validis copijs congregatos cinxerunt,
Diu obſidentes, & incluſos vexarunt
Marte, & fame acerba, ac tumultibus (inteſtinis.)
Cùm verò annum, & multos poſt eum dies, abſoluiſſet
Phœbus, ſplendente per æthera curru inuectus,
Vrbem munitam ceperunt, cùm multùm fruſtra laboraſſent,
Et impurum regem, cum ſocijs mali autoribus,
Necarunt forcipibus ignitis excruciatum,
Et exanima corpora ſuſtulerunt in ferreis
Corbibus, vt eſſent mortalibus inauditæ audaciæ monumenta.
Ita nefarium Anabaptiſtarum conatum infregerunt (ctebant.
Paſtores hominum (principes) bello & ſupplicio quo corpora ple-
Lutherus autem, verbi diuini arma vibrans, (gauit,
Inuaſit eos calamo mentes tranſadigente, & ſocio etiam inſti-
Ad confutandum rabioſos. Cùm primò ſeſe cõmouiſſent (uauit.
Et ſupplicibus (ad Deũ) precibꝰ oneroſũ laborẽ (principũ) ſuble-
Poſtquam igitur hæc Tragœdia famoſam Cataſtrophen ade-
Paulus Romanæ ſedis dominus, qui a Chriſto (pta fuiſſet:
Secundum in terris honorem ſe gerere iactabat,
In pulcra Mantuanæ vrbis mœnia conuocauit
Primarios ſacerdotes, vt conſultationem inſtituerent
De perniciali Schiſmate, & morbis, quibus Eccleſia corrumpe-
Tunc inſignẽ conuentũ egerunt conſultationis gratia (batur.
Veritatis Auguſtanæ teſtes, vbi veterum
Tyrigetarum extremitates vrbs Smalechaldica tuetur.

Ac frequen-

ἦλθον δ᾽ εἰς ἕνα χῶρον ἀολλέες, οὐ μόνον ἀρχοὶ
πολλοὶ κυδάλιμοί τε, φιλατρεκὲς ἦτορ ἔχοντες,
ἀλλὰ θεογλώσσοις καὶ ἐν ἀνδράσι πρῶτα λαχόντες·
Λουθῆρος δ᾽ ἑταίροισι μετέπρεπεν ἀγρομένοισι,
φωσφόρος ὡς στίλβει ὑπὲρ τηλεφανῶν χορὸν ἄστρων.

Acta Smalcaldiæ.

ἐνθάδε μήδεα πολλὰ μετ᾽ ἀλλήλοισιν ὕφαινον
ἀμφ᾽ ἰταλῆς συνόδοιο καὶ ἔργων, οἷσι φυλάσσειν
ἀφθορίην ἤλποντο λόγου, καὶ πήματ᾽ ἀμύνειν,
ἣν σφέας ἐχθρὸς ὅμιλος ἐπιθύνῃσι χαλέπτειν.
ἐν δ᾽ ἄρα τοῖς Λουθῆρος ἀρίστην ἔντυε βουλὴν,
ἔνθ᾽ ἁγίων ἐπόθησε λόγων χρέος, εἴασε δ᾽ ἄλλους
ἀρχῆς τεκταίνειν βουλεύματα, τοῖσιν ἐῴκει·
„ οὐ πελάαν θέμις ἐστὶ θεηγόρον ἀνέρα βουλαῖς,
„ ᾧ ψυχῶν τε νόμος καὶ βιβλία θεῖα μέλοντι,
„ τὸν τ᾽ ἐπ᾽ ἀρχείῳ μὲν ἔχειν πόδα, τὸν δ᾽ ἐνὶ νηῷ.

Smalcaldici Articuli, à L. ſcripti.

καὶ τότε θευλογίης ἀψευδέος ἄκρα χάραξεν,
εἰς σύνοδον μεμαῶσιν, ἐπώνυμα τοῦ δὲ πόληος,
ὧν τύπον ἀστρεφέεσσι νοήμασιν ἀμφιέποντες,
ἀσφαλέως συνόδοιο διακρινθεῖεν ἀέθλοις,
καὶ τάδ᾽ ὁμοφραδέεσσιν ἐπῃνέσαντο μενοιναῖς·
σὺν δ᾽ αὖ μαρτυρίην ὁμοθυμαδὸν ἐστήριξαν,
ἣν ῥά ποτ᾽ Αὐγούστης ἐνὶ τείχεσι Καίσαρι φῆναν.

L. calculo extremò laborat.

αὐτόθι δὴ Λουθῆρος ἀναλθεῖ τήκετο νούσῳ,
ἣν λίθος, ἐμφράξας στόμα κύστιδος οὐροδόχοιο,
ὦρσεν, ἀλωφήτοισι μετ᾽ ἄλγεσιν ἄλγεα τεύχων,
ἄχρις ἐφ᾽ ἑνδεκάτου φάος ἤματος, ἐνθάδε πότμου
ἤδη γείτον᾽ ἐόντα θεοῦ χάρις ἄνδρα σάωσε,
καὶ πηγὴν ἀνέῳξε, λυγρήν τ᾽ ἀπέλασσεν ἀνίην.
„ ὃν φιλέει θεὸς υἱὸν ἄδην νάρθηκι πιέζει.
καὶ τότ᾽ ὀϊσάμενος βιότου τέλος ἄκρον ἱκέσθαι

Ac frequentes coierunt in vnum locum, non modò principes
Multi & honore conſpicui, quibus cor veritatis ſtudioſum erat.
Sed etiam inter Theologos præcipuæ autoritatis viri,
Ac inter alios (ibi) congregatos Lutherus eminebat,
Vt lucifer in illuſtriſsimorum ſiderum choro radiſat.
Ibi multa inter ſeſe decreta fecerunt,
De Synodo Italica & (aliјs) rebus, quibus ſe conſeruaturos
Verbi diuini ſynceritatem, & nocumenta propulſaturos, ſpera-
Si hoſtica eis turba exitium intentaret. (bant,
Inter eos verò Lutherus optimum conſilium promebat
Vbi neceſsitas ſacroſancti verbi poſtulabat ac ſinebat alios
Quibus conueniebat conſilia inire de imperio.
Virum (enim) Theologum non oportet accedere ad conſilia,
Qui animarum paſcendarum & librorũ diuinorũ curam gerit,
Ac alterum pedem in curia alterum in templo habere.
Et tunc veræ Theologiæ capita conſcripſit
Ad Synodũ tendentibus, quæ denominantur ab hac vrbe (Smal-
Quorum conſtanti animo formam tuentes, (caldici articuli)
Tutò in Synodi certamine decernere poſſent.
Atq; hæc vnanimi conſenſu approbarunt.
Vnà etiam concorditer confirmârunt Confeſsionem,
Quam olim in mœnibus Auguſtæ Cæſari exhibuerant.
Hoc in loco incurabili Lutherus morbo deficiebat,
Quem calculus, ore veſicæ vrinariæ obſtructo,
Commouit, cruciatus indeſinentibus cruciatibus adijciens,
Ad vndecimi vſq; diei ortum: ibi, morti
Iam vicinum, gratia Dei, virum, ſanitati reſtituit,
Et aperto fonte acerbam ægritudinem abegit.
Filium (enim) quem Deus amat ferula caſtigat.
Tunc etiam cùm putaſſet extremum vitæ terminum adeſſe

Mortalis,

Teſtamẽtum L.

ἠμερίου, ζωῆς τε νέην λιποτέρμονος ἀρχήν,
οὐρανίου ταμίῃσι λόγου, σφετέροισιν ὀπηδοῖς,
ἔχθος ἀμαιμάκετον στυγεροῦ διεθήκατο πάππα.

L. ſanitati reſtitutus cum Antinomis confligit: 1539

ὡς δέ μιν οὐρανίου Παιήονος αὖτις ἀρωγὴ
εὐαλθὴς ζώγρησε, μακρὴν τ' ἀπεσείσατο νοῦσον,
οἴκαδέ τ' ἀρτεμέων πάλιν νείσετο, χάρμα κομίζων
πᾶσιν εὐφρονέουσι, κακὰ φρονέουσι δὲ πένθος.
δὴ τότε μὶν στυγερῇσι μελήδοσι καὶ καμάτοισιν
ἀντινόμων κακὸν ἔθνος ἑαῖς διδαχῇσιν ἴαψεν.

Antinomorum dogma.

οὗτοι γὰρ νόμον ἐσθλὸν, ὃν αἰθέρος ἀρχὸς ὄπασσεν,
παρβασιῶν πληκτῆρα καὶ ἰθυντῆρα βίοιο,
ἤλασαν ἐξ ἀγορῆς θεοειδέος, ἠδ' ἀπὸ νηῶν,
ἕδρανα βουλευτῶν, φοβερῶν τ' ἐπὶ βῆμα δικαστῶν,
ἐς κόρακας δ', ἄκλαυστος ὅπη τάφος ἐστὶ κακούργων.
φάσκον δ' ὡς χρέος ἐστὶ βροτοὺς νοσέοντας ἀκάμπτοις
δυσνομίης παθέεσσι, καὶ ἄσχετον ὕβριν ἔχοντας,
εἰς μετάνοιαν ἄγειν, βιοτῆς τ' ἐπὶ σώφρονος οἶμον,
οἶον σταυρομόρου μαλακῷ κηρύγματι Χριστοῦ,
οὐχὶ νόμου στερεῇσι νοοθραυστῆρος ἐνιπαῖς.
τοῖς δὲ πυριπνεύστοισιν ἐπεσμαράγησεν ὁμοκλαῖς
βροντήσας Λουθῆρος, ὁμοῦ καλάμῳ τε καὶ αὐδῇ,
ἐντύνων κράτος ὀξύ· θεὸς δέ οἱ ἦλθεν ἀρωγὸς
γήραϊ καὶ καμάτοις ἀδδηκότι, κούφισε δ' ἄχθος,
καὶ βριαρῶν στυφέλιξε λύκων μηλοφθόρον ὁρμήν,
ἕως προβάτων Λουθῆρος ἔην φορβός τε καὶ οὖρος.

Senecta L. quibus ſtudijs exacta.

ὅσσα δέ οἱ βιότου πόρε λείψανα μέχρι τελευτῆς,
πατρῴαις φραδῇσιν, ἄναξ, τάδε πάντα κυβερνῶν,
πάνθ' ὁσίαις μελέτῃσιν ἐπέτραπεν, ᾗσιν ὄφελλε
λαμπρὸν ἐτητυμίης ἱερῆς σέλας. ἦ γὰρ ἄπαυστον
ἐν λογίοις στρωφᾶτο, βαθύρροα βένθε' ἐρευνῶν

ἀτρεκίης,

Mortalis, & nouum vitæ æternæ exordium,
Diſpenſatoribus verbi cœleſtis, qui erant eius ſectatores,
Implacabile in Papam inuiſum odium teſtamento legauit.
Cùm verò cœleſtis auxilium Pœonis rurſus ipſum
Salutari medicamine viuificaſſet, & diuturnum morbum repu-
Et ſaluus domum rediſſet, gaudium referens (liſſet,
Omnibus beneuolis, maleuolis autem mœrorem.
Tunc ſæuis eum curis & laboribus
Affecit improba Antinomorum turba doctrina ſua.
Hi enim bonam legem, quam cœli Dominator tradidit,
Vt peccata verberet, & vitam regat,
Eiecerunt ex Eccleſia Dei, & ex templis,
Ad ſellas ſenatorum, & tetricorum iudicum tribunal,
Imò ad coruos, vbi indefleta maleficorum ſepultura eſt,
Docebant autem, quòd oporteat homines laborantes obſtinato
Impietatis morbo, & contumaci tranſgreſſioni obnoxios,
Ad pœnitentiam, & ſanæ vitæ iter, reducere
Tantum leni Crucifixi Chriſti prædicatione,
Non dura legis qua mentes vulnerantur territatione.
Contra hos fulguranti increpatione inſonuit
Detonans Lutherus, tum calamo tum voce
Validas vires intendens. Deusq́; ei opitulator acceſſit,
Senio & laboribus (iam) exhauſto, & onus leuauit.
Atq; (ita) pernicioſum Eccleſiæ conatum luporũ violentorũ re-
Lutherus, quàm diu ouium (Chriſti) paſtor & cuſtos fuit. (tudit
Quicquid verò reliquum ei vitæ ad finem vſq; conceſſit
Dominus, qui hæc omnia paterno animo gubernat,
Hoc totum ſanctis ſtudijs impendit, quibus promouit
Clarum ſacroſanctæ veritatis lucem. Etenim inceſſanter
In oraculis (diuinis) profunda indagans myſteria

ἀτρεκίης, γραφίδων τε μελίρρυτον ἔργον ἐπείγων,
πνεύματος ἡγεσίῃσι, καὶ ἄλλοις εἰσέτ' ἀπείροις
δεῖξεν ἀτεκμάρτους σελίδων νόας οὐρανοφάντων,
ἔξοχος ἐν βίβλοισι θεογράπτοισιν ὁδηγός.
φέρβε δ' ἄρ' ἐν νηοῖσιν ὁμοῦ καὶ δώμασι Μουσῶν
πάντας ἐπουρανίης σοφίης νομὸν ἰχνεύοντας,
πολλὰ δ' ἄρ' εἰς φάος ἧκε σοφοῦ μελετήματα θυμοῦ.

Biblia Germanica recognita & correcta à L. 1540.

καὶ τότε καὶ βίβλῳ θεοτευχέϊ χεῖρα πελάσσας
δεύτερον ἀγχίνοον, Γερμανίδος ἔνδυε φωνῆς
πέπλον, στιλπνότερον καὶ φέρτερον, ἤ ὅτε πρῶτον
βιβλία Γερμανῶν ὁμοχειλέα παισὶν ἔθηκε.
καί τινας αὖ γλωσσέων εἰδήμονας, ὧν ἐφαάνθη
πίστις ἅμ' εὐφροσύνῃσιν, ἑοῦ συμμήστορας ἔργου
κρῖνεν, ἀείμνηστον δὲ καὶ ὄλβιον ἤνυσε μόχθον.

Precationis L. feruor & efficacia.

πρήγμασι δ' ἐν πάντεσσι θεουδέος ἔργον ἐπευχῆς
ἀκαμάτοις μελέτησε νοήμασιν, ἥπερ ἐλαφρὸν
θῆκεν ἑὸν μόγον, ἠδὲ τῶν ἄλλων κήδε' ἄρηξεν.

Bellū inteſtinum à L. ſedatū: 1542.

ἦ ῥὰ καὶ ἐνδαπίου πολέμου πρηΰνεν ὀϊζὺν
ὕστερον ὀρνυμένου, κλεινῶν ὅτε ποιμένε λαῶν
ἀρχὸν ἐπ' ἐχθοδοπεῦντα μενέκτυπα τεύχε' ἄειραν.
δὴ τόθ' ἑῆς φαέθοντι παραιφασίης τε καὶ εὐχῆς
ἄρεος ἐμφυλίοιο κακὸν νέφος αἶψα κεδάσσεν,

L. pacis ſtudioſiſ.

ἀνδρομέου τ' ἀπέρυξε λύθρου χύσιν· ἦ γὰρ ὁ πάμπαν
εἰρήνης φίλος ἦε, μόθων καὶ νείκεος ἐχθρός,
στρωφῶν ἀπτολέμου βουλεύματα χρυσὰ γαλήνης,
εἰς τέλος ἐξ ἀρχῆς· τῷδε πατρίδος ὁρμὸς ἐτύχθη.

Geneſis explicatio Cygnea L. cantio, abſoluta: 1545.

ἐν δ' ἄρα θαυμασίοισι πονήμασι· οἷς νόον αὐδῆς
ἥπλωσε ζαθέης, νέατον καὶ φέρτατόν ἐστι,
κύκνου θ' οἷον ἄεισμα, προθεσπίζοντος ὄλεθρον,
γράμμα, τό τ' ἠγαθέοις πρώτην ἐνὶ γράμμασι βίβλον

ἐκφράζει

Veritatis, & mellifluum ſcribendi negocium exercens,
Spiritus (ſancti) ductu etiam, alijs, adhuc imperitis,
Obſcura diuinarum paginarum ſenſa monſtrauit,
Excellens ſacræ ſcripturæ interpres.
Et tum in templis, tum domibus Muſarum (Scholis,) paſcebat
Cunctos, qui paſcua cœleſtia inueſtigabant
Ac plurimas ſapientis animi lucubrationes in lucem protulit.
Atq; tunc etiam cùm libris diuinis admouiſſet manum
Solertem ſecundò, induit (eis) Germanicæ loquelæ:
Veſtem nitidiorem & præſtantiorem, quàm vbi primùm
Biblia Germanorum labijs accommoda fecit,
Et quoſdam linguarum cognitione præſtantes, quorum fides
Ac animi integritas perſpecta erat, ſocios operis ſui
Delegit, & tandem immortalem & beatum (illum) laborē con-
(fecit,
In vniuerſis autem negocijs piæ inuocationis operi
Indefeſſa mente intentus fuit, qua leues
Effecit ſuas ærumnas, & aliorum moleſtijs ſuccurrit.
Qua & inteſtini belli calamitatem lenijt,
Deinceps excitati: cùm duo celebrium gentium præſides
In principem inimicum pugnacia arma ſumſiſſent.
Tunc admonitionis & precationis ſuæ ſole
Noxiam Martis indigenæ nubem ſubitò diſsipauit,
Et ſanguinis humani effuſionem prohibuit. Nam ipſe prorſus
Pacis ſtudioſus erat, turbarum & diſsidiarum oſor,
Salutaria pacificæ tranquillitatis conſilia tractans,
Ab initio ad finem: quo & patriæ portus fuit.
Cæterùm inter admiranda eius opera, quibus mentem vocis
Diuinæ explanauit, poſtremum & optimum eſt,
Et veluti Cycni, mortem ſuam vaticinantis, cantio,
Scriptum, quod primum in ſcripturis ſacris librum

ἐκφράζει γεγαρῆς ἐνοπῇ πολυθαμβέϊ ῥήτρης.
μιῇ τὸ γὰρ ἰριτάτῳ σφετέρης προπάροιθε τελευτῆς
ἔμπεδον εἰς τέλος ἦγε, τὸ χαίρειν δ' εἶπεν ἀκουσαῖς.

L. Islebię in patria beata & tranquil la morte diſcedit: 1546.

εὖτε δ' ἄδην σεμνοῖσι περὶ κροτάφοισιν ἔθειραι
χιόνεαι φαίνοντο· λυγροῦ δ' ἐπὶ χείματος ἀκμὴν
Λουθήρου βίος ἷξε, τρίτος δὲ οἱ ἔδραμεν ἤδη
κύκλος ἐφ' ἑξήκοντα πολυκμήτοις ἐνιαυτοῖς·
ὡς δ' ἄρ' ὁ πάντα τέλεσσε, τὰ ποιμένα θεῖον ἔοικε
καδ δύναμιν τελέειν· ὃν ὀλύμπιος αὐτὸς ἔγειρεν,
ἡγεσίην σφετέρης μεθέπειν πολυθρέμμονος αὐλῆς,
καὶ φάος ἀνθρώποισιν ἀπολλυμένοισι γενέσθαι·
τῆμος ἐς Ἰσλεβίην πατρώϊον ἄστυ βεβηκὼς,
ἡγεμόνων ἁλίαστον ἐπὶ χρέος, οἵ ἑ κάλεσσαν,
ἥσυχον ἐν πάτρῃ καὶ μείλιχον εὕρατο πότμον.
οὗ μάλα δὴν πόθον ἔχε πρὸς οὐρανὸν ἴθμα θοάζων.

Genus mortis Luth.

οὐδὲ ἑ νοῦσος ἄκικυς ἐνὶ στρωμνῇσι δάμασσε
δηρὸν ἀμειλίκτοισιν ἀϊστωθέντ' ὀδύνῃσιν.
ἀλλὰ τότ' ἀδρανίης μικροῖς παθέεσσι βαρυνθεὶς,
ὡς ἴδε νεῦμα θεοῦ, καὶ μόρσιμον ἦμαρ ἱκέσθαι,
προφρονέως ὑπόεικε, καὶ ᾗ ταχὺς ἤντετο μοίρῃ·
μαρτυρίην δ' ἄρ' ἑῆς διδαχῆς καὶ πίστιος εἰπὼν,
καὶ θεὸν εὐχωλῇσι φιλοσόργοισι γεραίρων,
ψυχῆς θεῖον ἄημα πρὸς οὐρανὸν ἧκε νέεσθαι,
σκήνεος ἄνευ στοναχῆς τε καὶ ἄλγεος ἐκπρολιπούσης.
„ οἷος γὰρ βίος ἐστὶ, τέλος τοιόνδε τε πέπρωται
„ εὐσεβέεσσι γλυκὺ τέρμα, πικρὸν δ' ἀσεβέεσσιν ἱκάνει.

Placidus L. obitus ſimili declaratur.

ὡς ἢ κατ' ἀμητοῦ χρόνον ὥριον, ὁππότε πᾶσαι
ἀρτοτόκοις σταχύεσσι περιφρίσσουσιν ἀλωαὶ,
καὶ θέρος ἀγλαόκαρπον ὀνείατα μυρία χεύει
ἀνδράσι λήϊ' ἔχουσι, πόνον δ' αὖ δμωσὶν ἀέξει
αὐχμηρὸν,

Stupendo ſenilis eloquentiæ ſermone enarrat.
Hoc enim tertio ante exitum ſuum menſe
Ad abſolutū finē perduxit, & auditoribus ſuis (tum) valedixit.
Vbi verò circa veneranda eius tempora niueæ admodum
Comæ exoriebantur, & ad triſtis hyemis maturitatem
Deuoluta erat vita Lutheri, iamq́ꝫ ei currebat tertius
Orbis, ſupra ſexaginta laborioſos annos:
Cumq́ꝫ ipſe omnia abſoluiſſet, quæ diuinum paſtorem decet
Pro virili facere, quem ipſe Deus excitauit,
Vt pecoroſi ouilis ſui gubernationi præeſſet,
Et lumen hominibus intereuntibus fieret:
Tunc in natalem vrbem Islebiam reuerſus
Ad negocium (quoddam) arduum Comitum, qui eū vocauerant.
Tranquillum & placidum in patria ſatum inuenit
Cuius iam diu percupidus fuerat, cùm gradum ſuum ad cœlū ac-
Nec tamen morbus eū inualidus ſuperauit, in lecto (celeraret.
Diuturna cruciatuum acerbitate conſumtum:
Sed exigua tunc languoris affectione grauatus,
Vt voluntatem Dei vidit, & fatale tempus iam imminere.
Spontè conceſsit, & feſtino parcam ſuam occurſu excepit.
Cumq́ꝫ doctrinæ & fidei ſuæ confeſsionem edidiſſet.
Ac pijs Deum precibus cohoneſtaſſet,
Diuinum animæ flatum ad cœlum reuertendum miſit,
Sine gemitu & dolore tabernaculo excedentis.
Qualis enim vita eſt (hominis) talis (ei) finis deſtinatus eſt.
Pijs dulcis, impijs verò amarus terminus venit.
Ac veluti maturo meſsis tempore, quando omnes
Agri paniferis ſpicis horrent,
Ac æſtas, frugibus amœna, commoda innumera affundit
Hominibus, qui ſegetes poſsident, miniſtris autē ſqualidū auget

 Laborem.

αὐχμηρὸν, τρύσει δὲ κινὼν μένος ἄψεα φωτός. (μῆς,
δὴ τότε τις πρόπαν ἦμαρ, ἀπ' ὄρθρου μέχρι τε δυσ-
ὄγμον ἐπισπέρχων, ἢ δράγματα ποικίλ' ἀγείρων,
καὶ πέμπων ὑπ' ἄνακτος ἑοῦ συμφερτὰ καλιάς,
ἐργατίνης μάλα πιστὸς, ὅθ' ἕσπερος ὕπνον ὀπάζει
ἀσπάσιος κατέλεκτο, καὶ οὐκ ἐφράσσατο κοῖτον.
ὡς ὑπάτου Λουθῆρος ἀλωέος αὔλακα, λαοῖς
βριθομένην, κείρων τανυηχεῖ πνεύματος ἅρπῃ, (ρων,
ψυχέων τ' ἔμφρονα καρπὸν ἐς αἰθέρος αὔλιν ἀγεί-
ῥίμφα μάλ' ὡς ὕπνῳ δεδμημένος εἴκαθε πότμῳ,
ἐσκληκὼς δολιχῇ ζωῆς πολυτειρέος ἄζῃ
γυῖα μὲν, ἀλλ' ἀμάραντον ἔχων νόον· ὃν τότ' Ὀλύμπῳ
πέμψεν ἀειζώοντα καὶ εἰς χέρας ἔσσε θεοῖο.

Lutheri beatitudo & honor inter cœlites.

ἔνθα μετ' ἀγλαΐῃ Τριάδος σέλας ἀμφαγὰ δέρκει,
οἷον ἀνὴρ γλήνῃσι χαμερπέσιν οὔτις ὄπωπεν.
ἔνθα μετ' εὐφροσύνῃ μυστήρια θέσκελ' ἀκούει,
ὅσσα βροτὸς χάδεν οὔτις ἐπὶ χθονὸς οὔασι λεπτοῖς.
ἔνθα μετ' ἀφθονίῃσιν ἀπείριτον ὄλβον ἀφύσσει,
οἷος ὑπερβάλλει μερόπων νόον ἔξοχα πάντων.
νῦν δ' ἴδεν οἷα δίδαξεν ἐν ἀνδράσιν, οἷα πέπεισαι.
ὑμνεῖ δ' εὐστόργοιο θεοῦ χάριν ἠθάδι μολπῇ.
ἀμφὶ δέ οἱ μακάρων στρέφεται χορὸς, ἀνδρὸς ἀγασθεὶς
εὐεπίην καὶ πίστιν ἀνίκητόν τε φρόνημα.
ὃς δὲ χοροιτυπίην κάθ' ὁμότροπον οὐρανιώνων,
πατράρχων μετὰ τάξιν, ἐϋγλώσσων τε προφητῶν,
καὶ θεραπῶν Χριστοῖο δυώδεκα, καὶ μετὰ Ταρσοῦ
χριστοβόλην ναετῆρα, τὸ δεύτερον εὖχος ἀείρει,
ἄλλοις ἐν βωτῆρσιν ἅθ' ἕσπερος ἔξοχα λάμπων.
χαίρει δ' ἐκ κραδίης καὶ ἀγάλλεται, ἐσμὸν ἀθρήσας
ψυχῶν, ἃς σφετέροιο διδάγματος ἐνθάδε πειθὼ
ἤγαγε.

Laborem, ac vis caniculæ membra hominum exiccat.
Tunc quis toto die, à diluculo vſq; ad occaſum ſolis,
Per ſulcum ſatagens, & varios manipulos colligens,
Ac confertos in Domini ſui horrea mittens,
Operarius planè fidelis, cùm veſpera ſomnum indulget,
Lubens ad quietem ſe componit, nec obſeruat quomodo ſopiatur.
Ita ſupremi, Lutherus, agricolæ ſulcum, hominibus
Onuſtum, vocali Spiritus (ſancti) falce demetens,
Et rationalem animarum frugem, in domicilium ætheris congregans.
Facilimè ceu ſomno victus fato ſuo ceßit,
Longo ærumnoſæ vitæ æſtu exhauſtus
Membra quidem, ſed vegetum adhuc animum habens, quē tunc cœlo
Immortalem tranſmiſit & in manus Dei collocauit.
Ibi cum ſplendore coràm contemplatur lucem (ſancte) Trinitatis.
Qualem nemo hominum oculis terrenis aſpexit.
Ibi cum lætitia myſteria diuina audit,
Quanta nullus mortalium in terra tenui auditu excepit.
Ibi cum abundantia infinitas beatitudinis diuitias haurit,
Quæ penitus omnium hominum mentem excedunt.
Et nunc videt quæ docuit inter homines, quæ credidit,
Ac miſericordis Dei gratiam conſueta decantatione celebrat.
Circumq; ipſum verſatur beatorum chorus, ſtupens viri
Eloquentiam, fidem & inuictum animi ſpiritum.
Ipſe verò in conſorte cœlitum tripudio,
Poſt ordinem Patriarcharum, & diſertorum Prophetarum,
Ac duodecim Chriſti diſcipulorum, & poſt Tarſi
Incolam, Chriſti præconio celebrem (Paulum,) ſecundā gloriam reportat,
Tanquam Heſperus eximiè inter alios doctores lucens.
Gaudetq; ex corde & exultat, dum videt examen
Animarum, quas doctrinæ ipſius ſuadela eò

 Adduxit,

ἤγαγε, νῦν δ' ἔτ' ἄγει, καὶ ἐς ὕστερον ἔμπεδον ἄξει·
εἰσέτι γὰρ ζώει κείνου λόγος, οὐδὲ θανεῖται.
οἱ δ' ἑπαπταίνοντες ἐπουρανίων νόες ἀνδρῶν,
κυδαίνουσι θεοῖο σοφὸν κράτος, ὅς πόρε γαίῃ
τοῖον ἀοσσητῆρα, καὶ ἀτρεκίης ὑποφάντην.

L. mortuus die Conſtantię & Cõcordiæ.

ὣς μὲν Λουθήρου πινυτὸς νόος ὑψόθι θάλλει,
ἐκδύσας δέμας ἁγνὸν, ὁμοφροσύνης τε καὶ ὀρθῆς
εὐσταθίης θνητοῖσιν ὅθ' ἱερὸν ἔτρεχεν ἦμαρ·
ᾆς τότε καὶ φάτις ἐστὶ μετ' ἀΐσσοντι πέτεσθαι.

L. ſepultura.

ἄψεα δ' οἰχομένοιο λιπόπνοα φαίδιμος ἀρχὸς
Λευκορέων ἐκόμισσεν ἀριζήλῃ μετὰ πομπῇ·
ἔνθα μιν οἰμωγῇ καὶ δάκρυσι κυδαίνοντες,
ἄλλοις θ' ὅσσα βροτοῖσιν ἐπικλεινοῖσιν ἔοικε,
τάρχυσαν μεγαλωστί· τὰ δ' ὀστέα σεμνὰ πέπαυται
νηὸν ὑπ' ἀκροπόληος, ἕως ποτιδέγμενα νόστον
εἰς φάος ἐκ κονίης, ἐπί τ' οὐρανὸν ἔκποθεν αἴης,
ὑστάτιον μετὰ φέγγος, ὅπερ θεὸς αἶψα τιταίνων
ψυχὰς αὖ ῥεθέεσσι παλιγγενέεσσι συνάψει
νεκροσόῳ δυνάμει, καὶ ἀείπλοκος ἔσσεται ἁρμός.

Concluſio, cũ voto de ęterna ſalute.

ὦ πάτερ, ὦ πατρὸς υἱὲ, καὶ ἀμφοῖν δεσμὸς ἀῆτα,
εἷς θεὸς ἐν Τριασσοῖσι, καὶ ἐν ἑνὶ Τριάδος ὑπάρχων,
δὸς καὶ ἐμοὶ καὶ πᾶσιν, ὅσους πόθος αἰνοτ' ὀλύμπου,
ἐσχατίῃ θεόχαρτον ἐν ἤματι κῦδος ἀεῖραι
ἀμνοῖς τ' ἐν καθαροῖσι τεῒν παραδέξιον εἶναι,
κριῶν τ' οὐλομένων ἐπαριστερὸν ἐσμὸν ἀλύξαι,
εὖτε φανῇς πάντεσσι δικασπόλος ἔθνεσι κόσμου.
τοῦτο δέ μοι καὶ πᾶσιν ἐπήβολον ἔσσετ' ἐέλδωρ
ἀψευδεῖς οἱ τοῦδε διδάκτορος εἰσὶ μαθηταί,
εὐσεβίην μύθοις τε καὶ ἔργμασιν ἀμφιέποντες.

Adduxit, & nunc etiam adducit, & in poſterum perpetuò addu-
Adhuc enim verbum illius viuet, nec morietur. (cet.
Porrò cœleſtium hominum animæ, quæ eum ſpectant,
Potentiam Dei ſapientem laudibus efferunt, qui orbi terrarum
Medicum, & veritatis reuelatorem, donauit. (tantum
Ita ſanè prudens Lutheri anima ſupernè viget
Sancto corpore exuto, concordia & rectæ
Conſtantiæ dies feſta quando mortalibus currebat:
Quas tunc etiam fama eſt cum abeunte auolaſſe.
Exangues autē defuncti reliquias Illuſtriß. Princeps (Sax. Ele-
Vitebergam tranſtulit, inſigni pompa. (ctor)
Vbi gemitu & lachrymis eum proſequentes,
Alijsq́ʒ, hominibus præclaris quæ conueniunt,
Magnificè ſepelierunt. Ac ſancta eius oſſa quieſcunt
In templo arcis, præſtolantia reditum ſuum
Ex puluere ad lucem, & ex terra in cœlum,
Poſt lucem nouiſſimam, quam propediem Deus producens,
Animos iterum cum membris regeneratis copulabit,
Potentia, qua & mortuos ſeruat, & erit indiſſolubilis compago.
O Pater, ô fili patris, & flatus amborum vinculum.
Vnus Deus in tribus, & in vno trinus ſubſiſtens,
Da cùm mihi tum omnibus, quos amor cœli tenet,
Diuinæ lætitiæ gloriam in extremo die accipere,
Et inter ſynceros agnos ad dexteram tuam eſſe,
Hircorumq́ʒ damnatorum turbam ſiniſtram declinare,
Quando vniuerſis mundi gentibus iudex oriêris.
Hoc autem votum & mihi & alijs ratum erit,
Qui non ficti ſunt Diſcipuli huius Doctoris,
Veram religionem tum verbis, tum factis, colentes.

ΒΙΒΛΙΟΝ Β.

ἐν ᾧ ΚΑΤΗΧΙΣΜΟΣ.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

Πολλὰ μὲν ἦκε φόωσδε, καὶ ὀψιγόνοισιν ἰδέσθαι,
ΛΟΥΘΗΡΟΣ θεόπεμπτος, ἑῆς μνημήϊα φωνῆς,
αἰθερίου πινυτῇσιν ὑπ' ἐννεσίῃσιν ἀήτεω,
οἷα θεοῦ πρὸς γνῶσιν ἄγει, καὶ ἐτήτυμον οἶμον
εὐσεβίης δείκνυσι, καὶ ἀμβροσίου βιότοιο.
χρηστὰ δὲ πάντα πέλει, καὶ ἁπάσης ἄξια τιμῆς.
ἀλλ' οὐ χρηστότερον καὶ φέρτερον ἄλλο χάραξε
κούροις πρωτομαθέεσιν, ἐὼν εἰς ὄργια μύθων
οὓς θεὸς ἄρτι μύησε, καὶ ἄλλῳ πλήθεϊ λαῶν
ἢ βίβλον, ἣ διδαχῆς παιδεύματα πρῶτα κομίζει
οὐρανίης πιστοῖσι, κατηχισμός τε καλεῖται.
τήν μοι νῦν σφετέροισι χαριζόμεναι θεράπεσσιν,
οὓς ῥα μετ' εὐσεβίαις ἑλληνικὰ γράμματα τέρπει,
ἰονίῳ κοσμεῖτε θεουδέες εἵματι μοῦσαι.

Ο ΔΕΚΑΛΟΓΟΣ.

Αἳ δὲ δεκατμήτοιο νόμου τελέθουσιν ἐφετμαί.
α. Λόγος πρῶτος μὲν λόγος ἐστί, σὺ δ' εἰς βάθος ἔμβαλε θυμοῦ,
αὐτὸς ἐγὼ μόνος εἰμὶ θεὸς σέβειν, οἷος ἀνάσσων.
ἄλλοις μήποτ' ἀνάπτε θεοῖς σέβας ἐκτὸς ἐμοῖο.
ἡμέτερον χρέος ἐστίν, ὁ γὰρ νόος ἐστὶν ἐφετμῆς
αἰδεῖσθαι στέργειν τε μόνον θεὸν ἔξοχα πάντων,
ἀστρέπτοις πραπίδεσσι, καὶ οἱ ἐπὶ θάρσος ἀέξειν.
β. δεύτερος αὖ λόγος ἐστίν, ἀεὶ πεφυλαγμένος εἴης
μαψιδίοις ἐπέεσσι, θεοῦ κλυτὸν οὔνομα βάζειν·

ἡμέτερον

LIBER II.
IN QVO CATECHISMVS.

PROOEMIVM.

MVlta ſanè, & poſteris videnda, in lucem emiſit
A Deo legatus Lutherus, doctrinæ ſuæ monimenta,
Sapienti flatus ætherij inſtinctu,
Quæ ad Dei agnitionem perducunt, & veram pietatis
Viam & æternæ vitæ monſtrant.
Suntq́ꝫ vniuerſa vtilia & omni præcio digna.
Sed nec vtilius aliud nec præſtantius ſcripſit
Pueris diſciplinæ primùm adhibitis, quos recens ad myſteriis
Verbi ſui initiauit, reliquo etiam vulgo hominum:
Quam libellum, qui prima rudimenta cœleſtis doctrinæ
Fidelibus affert, & Catechiſmus nuncupatur.
Quem mihi nunc, in gratiam cultorum veſtrorum,
Quos vnà cum vera religione Græcas literas diſcere iuuat,
Piæ Muſæ Ionio habitu ornetis.

DECEM PRAECETPA.

Hæc ſunt legis decemplicis præcepta.
Primum verbum eſt (Tu verè in profundo reponas animo) I. Præceptũ.
Ego ipſe ſolus ſum Deus tuus, ſolus Dominus:
Nunquam præter me alijs cultum Dijs tribuas.
Debitum noſtrum eſt, (hæc enim præcepti ſententia eſt)
Reuereri & amare Deum ſolum, excellenter ſupra omnia.
Animis immotis, inq́ꝫ ipſo fiduciam alere.
Secundum deinde præceptum eſt, perpetuò cautus ſis
Ne celebre Dei nomen vanis enuncies verbis.

B

Debitum

ἡμέτερον χρέος ἐστὶ, τὸ γὰρ νόμος ἐνθάδ᾽ ἀνώγει,
ἅζεσθ᾽ ἀμφαγαπᾶν τε θεὸν μόνον, οὐδὲ κατ᾽ αὐτοῦ
οὔνομ᾽ ἐπαρᾶσθαι, καὶ ἐτώσιον ὅρκον ὀμόσσαι,
ἢ μαγικὴν ἐφέπειν, ψεύδη τ᾽ ἀπάτας τε κορύσσειν·
ἀλλὰ τόδ᾽ ἐν πάσῃσι βίου στονόεντος ἀνάγκαις
κικλήσκειν θέμις ἐστὶ καὶ εὐχωλῇσι γεραίρειν.
καὶ γέρας οἱ χαρίτων ἢ κύδεος ἐσθλὸν ὀπάζειν.
γ. ἥδε νόμου τριτάτη πολυκυδέος ἐστὶν ἐφετμή·
ἁγνίζειν μέμνησο θεοῦ δέος ἦμαρ ἑορτῆς
ἡμέτερον χρέος ἐστί. τὸ γὰρ θεὸς ἰῦδ᾽ ἐπιτάσσει.
ἐν κραδίῃσι θεοῖο φόβον καὶ ἔρωτα φέροντας
ἠχὴν θεσπεσίου κηρύγματος οὐκ ἀθερίζειν
καὶ λόγον οὐρανόφαντον, ἀτὰρ θεοδέγμονι θυμῷ
εὐαγέως μεθέπειν, τοῦ δ᾽ οὔατα σεμνὰ πετάσσαι
προφρονέως, στήθεσι δ᾽ ἐν εὐμαθέεσσι βαλέσθαι.
δ. τέτρατος αὖ λόγος ἐστὶ, τεοὺς κύδαινε τοκῆας,
ὡς βίον εὖ διάγῃς, μακρὸν δ᾽ ἐπὶ γῆρας ἱκάνῃς.
ἡμέτερον χρέος ἐστὶ, τὸ γὰρ παρακέκλετ᾽ ἐφετμή,
δειμαίνειν φιλέειν τε θεὸν κοσμήτορα πάντων
καὶ μὴ ἀτασθαλίῃσι φίλους γενετῆρας ἀτίσσαι
σεμνοῦσθ᾽ ἡγητῆρας, ἄχος τ᾽ ὀδυνηρὸν ἐφάπτειν.
μᾶλλον ὑποδρήσσειν καὶ τίειν, ἠδὲ πιθέσθαι.
καὶ σφίσιν ἐκ θυμοῦ στοργὴν καὶ κῦδος ὀπάζειν.
ε. πέμπτος δ᾽ αὖ λόγος ἐστὶ. φόνῳ μὴ χεῖρα μιαίνῃς.
ἡμέτερον χρέος ἐστὶ, νόμου κατ᾽ ἀμεμφέα βουλὴν,
ταρβεῖν καὶ φιλέειν θεὸν ἔμπεδον, οὐδέ τεν ἀνδρὸς
ὅς τε κεν ἐγγίζῃ, τεύχειν χροῒ πῆμα καὶ ἄλγος·
ἀλλὰ οἱ ἐν πάσῃσι βίου χαλεποῖο θυέλλαις
χειρὶ βοηδρομέειν ἐυ αντεῖ, καί μιν ὀφέλλειν.
ς. ἕκτος δ᾽ ἐστὶ λόγος. μὴ μοιχικὰ λέκτρα διώκῃς.

ἡμέτερον

Debitum noſtrum eſt, hoc enim lex hîc præcipit,
Vereri & diligere Deum ſolum, neq; per eius
Nomen imprecari, & vanum iuramentum iurare,
Ac Magicam exercere, mendaciaq; & fraudes adornare:
Sed hoc in omnibus luctuoſæ vitæ difficultatibus
Inuocare, & votis deuenerari, fas eſt,
Ac pium ei gratiarum & laudis munus offerre.
Hoc autem tertium glorioſæ legis eſt mandatum: 3.
Diuini diem feſti vt ſanctifices memento.
Debitum noſtrum eſt: hoc enim Deus hîc iniungit,
Timorem & amorem Dei in cordibus ferentes
Non aſpernari diuini ſonum præconij,
Et verbum cœlitus patefactum, ſed animo Deicapace
Piè tractare, eiq; caſtas aures aperire
Promtè, & in pectora docilia recondere.
Quartum deinceps verbum eſt: honora parentes tuos, 4.
Vt vitam benè tranſigas, & ſeram ad ſenectutem peruenias.
Debitum noſtrum eſt, hoc enim iubet præceptum,
Timere & diligere Deum omnium gubernatorem,
Et non dehoneſtare improbè charos parentes
Reuerendosq; duces, ac mœrorem eis acerbum adiungere.
Sed magis inſeruire, honorem impartire ac obſequi,
Et ex animo eis amorem & reuerentiam tribuere.
Quintum porrò præceptum eſt: Cæde ne manum contamines. 5.
Debitum noſtrum eſt, iuxta ſanctum legis decretum,
Metuere & diligere Deum perpetuò, neq; cuiuſpiam hominis,
Quicunq; propè fuerit, corpori nocumentum aut dolorem infli-
Sed in omnibus ei moleſtæ vitæ procellis (gere:)
Amica manu ſuccurrere, & eum iuuare.
Sextum autem verbum eſt: Adulterum lectum ne ſecteris. 6.

Debitum

ἡμέτερον χρέος ἐστίν. ἐπεὶ νόμος ὀξὺς ἐπείγει
ἁγνοπόλου μετὰ τάρβος ὁμοῦ καὶ ἔρωτα θεοῖο
σωφροσύνης καθαροῖσιν ἐν ἤθεσιν αἰὲν ὁδεύειν,
καὶ τελέειν βίον ἁγνὸν ὁμῶς ἔπος ἠδὲ καὶ ἔργον,
στοργῇ τ' ἀμφιέπειν καὶ κύδεϊ συμμόρου εὐνῆς.

ζ. ἕβδομος αὖτε λόγος. κλοπίης ἀπὸ χεῖρας ἐρύκῃς
ἡμέτερον χρέος ἐστίν, ὅ θείη βούλετ' ἐφετμή,
σώζειν ἐν πραπίδεσσι θεοῦ σέβας, οὐδέ ποτ' ἄλλου
χρήματα κερδοσύνῃ τε βίῃ τ' ἀπονοσφίσασθαι,
ψευδαλέαις τ' ἀγοραῖς καὶ πρήξεσιν ἄμμιν ἐφέλκειν
ἀλλά οἱ ὀτραλέοις μετὰ κήδεσιν αἰὲν ἀρήγειν,
ὄφρα βίον καὶ κλῆρον ἀέξῃ τ' ἠδὲ φυλάσσῃ.

η. ὀγδοάτη δὲ νόμοιο θεοῦ δέος ἐστὶν ἐφετμή
μήποτε μαρτυρίῃ ψευδηγόρον εἰς τιν' ἐνίψῃς.
ἡμέτερον χρέος ἐστί. τὸ γὰρ νόμος ἐσθλὸς ἀπαιτεῖ,
δαίμον' εὐστόργῳ τε θεὸν φιλότητι σέβοντας.
ψευδέσι μὴ δολεροῖς τὸν πλήσιον ἄνδρα χαλέπτειν,
καὶ προδόμεν, γλώσσῃσί τ' ὀπισθοβόλοισιν ἀμύσσειν,
ἠδὲ κακηγορίῃσι δυσώνυμον αἶσχος ἀνάπτειν.
ἀλλὰ συνηγορίαις ἀπὸ δυσκλέα φῆμιν ἀμέρδειν,
εὖτ' εἰπεῖν, καὶ πάντα τρέπειν εἰς βέλτερον εἶδος.

θ. ἔννατος αὖ λόγος ἐστί, θεογράπτοιο νόμοιο,
μή πόθος ἀλλοτρίων μεγάρων σέο θυμὸν ἐρέχθῃ.
ἡμέτερον χρέος ἐστί, νόμου δ' ἄσπλητος ἀνάγκη,
αἰὲν ἔχειν περὶ κῆρι θεοῦ φόβον, αἰὲν ἔρωτα,
μηδὲ φιλοφροσύνῃ τεκνοτρόφον αὖλιν ἀδελφοῦ
καὶ λάχος ἀγρεύειν πατρώϊον, ἠὲ θεμιστῶν
ἰθυνόμων προφάσει σφετέροις κτεάτεσσι συνάπτειν·
μᾶλλον δ' αὖ σκοπέειν καὶ ἀρηγέμεν, ὄφρα τὰ μίμνῃ
ἔμπεδα καὶ σόα πάντα φίλου μετὰ δώματ' ἄνακτος.

ὕστατος

Debitum noſtrum eſt. Siquidem lex ſeuera ita vrget,
Secundum caſti Dei timorem & amorem
Semper in puris temperantiæ moribus incedere,
Et vitam caſtam tum quod ad verba tum quod ad facta exigere,
Amore etiam & honore lecti ſociam proſequi.
Septimum deinde verbum. A furto manus abſtineas. 7.
Debitum noſtrum eſt, quòd diuinum mandatum requirit,
Dei cultum in animis ſeruare, nec nunquam alterius
Opes vel fraude vel vi abalienare,
Falſisq́ mercibus & negociationibus ad nos pertrahere.
Sed ſedulis cum curis ſemper iuuare,
Vt victum & ſortem augeat & ſeruet.
Octauum verò legis diuinæ præceptum eſt. 8.
Nunquam falſum in aliquem teſtimonium pronuncies.
Debitum noſtrum eſt: hoc enim bona lex flagitat,
Timere ac pio amore Deum colentes
Non lædere hominem proximum mendacijs doloſis
Aut prodere, linguisq́ peſticis ſauciare
Et maledicentia infamiæ notam inurere.
Sed patrocinio noſtro dedecorem eius famam delere,
Benè de ipſo loqui, & omnia in meliorem formam conuertere.
Nonum hinc verbum eſt legis diuinitus ſcriptæ. 9.
Ne alienarum ædium cupido animum tuum incitet.
Debitum noſtrum eſt, rigidæ legis neceſſitate,
Semper timorem, ſemper amorem, Dei in corde habere.
Nec dolo benignam fratris domum
Aut hæreditatem paternam venari, aut iuris
Recti prætextu ſuis facultatibus adiungere.
Sed magis circumſpicere & opem ferre, vt illa maneant
Omnia firma & ſalua in chari domini ædibus.

Poſtremum

ι. ὕστατος αὖ μετὰ πᾶσι νόμου λόγος οὗτος ἐτάχθη,
μή ποτ' ἐπιμείροντι νόῳ ποτὶ σύγγαμον ἄλλου,
δώματ' ὀπιπτεύῃς, καὶ δμωάδα, καὶ βοτὸν αὐτοῦ,
ἄλλα θ' ὅσ' ἐκτὸς ἔχησι, καὶ ἕρκεος ἐντὸς ἐέργῃ.
ἡμέτερον χρέος ἐστί, νόμου κατὰ θέσκελον ὁρμὴν,
δείματι καὶ στοργῇ θεὸν ὑψιμέδοντα γεραίρειν,
μηδ' ἑτέρου νύμφην ὁμοδέμνιον, ἠδ' ὑποεργοὺς,
κτήνεά τ', ἐκσείσαντας ἑὸν ζυγὸν, ἀλλόσε τρέψαι·
ἀλλὰ παραιφάσθαι καὶ ὀτρυνέμεν, ὄφρα μένοντες
δεσποσύνην ὑπὸ τάξιν, ἑὸν χρέος ἀμφιπένωνται.

ΠΡΟΣΘΗΚΗ.

πασσῶν δ' ἐστὶ κορωνὶς ἔπος τόδε θεῖον ἐφετμῶν.
αὐτὸς ἐγὼ μόνος εἰμὶ θεὸς σέο, πάντα βραβεύων,
κάρτος ἔχων καὶ ζῆλον ὑπέρβιον, ὅσπερ ἀμοιβῆς
ἀνθρώπων κακότητα μετέρχομαι ὀξέϊ πλήκτρῳ,
ἄχρις ἐπ' ὀψιγόνων τριτάτην τετράτην τε γενέθλην.
εὖ ἔρδω δ' αὖ πᾶσιν ὁμῶς οἰκτίρμονι θυμῷ,
ἄχρις ἐς ἀπλήτων γενεῶν δρόμον ὀψιτέλεστον,
οἷς ἐμὰ φίλτρα μέμηλε καὶ ἁγνῶν πρῆξις ἐφετμῶν
τοῦ δὲ λόγου νόος ἐστί. θεὸς φοβερῇσιν ἐνιπαῖς
πᾶσιν ὑπερβαίνουσι νόμον, τίσιν ἐνθάδ' ἀπειλεῖ.
τοὔνεκα δὴ χρέος ἐστὶ κεραυνοβόλου μένος ὀργῆς
αἰὲν ὑποτρομέειν, καὶ ἀθέσμια πάντ' ἀλέασθαι.
καὶ πάλιν εὐμενίην τε καὶ ἔμπεδον ὄλβον ὑπέστη
πᾶσιν ὅσοι τηρεῦσι κελεύσματα ταῦτα νόμοιο.
τὸν δὲ θεὸν ἀμφαγαπᾶν, καὶ ἐπ' αὐτῷ πίστιν ἐρεῖσαι
ἡμέας χρὴ, νομικοῖς τε λόγοις ἐθελοντὶ πιθέσθαι.

ΣΥΜΒΟΛΟΝ ΤΟ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΝ.

α. μέρος.

Σύμβολον αὐτ' ἐρέω πινυτῶν Χριστοῖο μαθητῶν

Poſtremum tandem omniū hoc verbū in ordine collocatū eſt.
Ne quando animo concupiſcente ad alterius vxorem,
Et domum, & ancillam, ac iumentum ipſius reſpicias.
Aliaq́ꝫ foris quæ habet, & intra ſepta continet.
Debitum noſtrum eſt, ſecundum diuinam legis impulſionem,
Timore & intima dilectione Deum altiregentem venerari,
Nec alterius nuptam lecti conſortem, & ſeruos
Iumentaq́ꝫ, iugo ſuo excuſſo, auertere alio:
Sed adhortari & cogere, vt manentes
Eo loco, quo herus conſtituit debitum ſuum officium exequantur.

APPENDIX.

Omnium autem præceptorum diuinum hoc verbū ſumma eſt.
Ego ipſe ſolus ſum Deus tuus, omnia gubernans,
Robore & zelo fortiſſimo præditus, qui vltionis
Verbere acuto improbitatem hominum inceſſo.
In tertiam vſqꝫ & quartam poſterorum generationem.
Et benefacio contrà omnibus pariter animo miſericorde,
Vſqꝫ ad ſerum innumerabilium ætatum curſum,
Quibus amor mei & ſanctorum mandatorū effectio curæ ſunt.
Huius verbi ſententia eſt. Deus terribilibus minis
Hic pœnam comminatur omnibus legem tranſgredientibus.
Ideò neceſſe eſt, vt fulminantis vim iræ
Perpetuò extimeſcamus, & omnia cum lege pugnantia vitemus.
Et contrà beneuolentiā ſuam & perpetuam felicitatē promittit
Cunctis, qui hæc legis præcepta obſeruant.
Quare Deum amare & in illum fidem firmiter collocare
Nos oportet, & verbis legis ſpontè obtemperare.

SYMBOLVM APOSTOLICVM.

I. Articulus.

Symbolum etiam cordatorum Chriſti diſcipulorum enarrabo.

πρῶτον μὲν μέρος ἐστὶ περὶ κτίσμου θεοεργοῦ.
εἰς θεὸν εὔστοργον γενέτην καὶ τέκτονα πάντων,
γαίης καρποτόκοιο καὶ ἀστερόεντος ὀλύμπου,
πίστιν ἐμὴν πραπίδεσσιν ἀκινήτοισιν ἰάλλω.
τοῦ δ' ἐπέων νόος ἐστὶν, ἐγὼ φρεσὶ κάρτα πέπεισμαι
ὅττι με παμβασιλεὺς μετὰ κτίσμασι πᾶσιν ἔτευξε
σῶμά θ' ὁμῶς ψυχήν τε καὶ ἄψεα πάντα σὺν αὐτοῖς,
καὶ νόον ἡγητῆρα καὶ αἰσθήσεις ὑποεργούς
θαυμασίως πόρσυνε, καὶ εἰσέτι σῶα φυλάσσει.
γυίων δ' ἀμπεχόνας, κρυμοῦ καὶ καύματος ἄλκαρ,
βρώμην τ' ἠδὲ ποτῆτα φυσίζοον, ἠδὲ καὶ αὐλὴν
σύζυγά θ' υἱῆας τ' ἐρατῶν βλαστήματα λέκτρων
καρποφόρον τε πέδον, καὶ κτήνεα σύμμορα μόχθων,
παντοίων τ' ἀγαθῶν κτέαρ ὄλβιον, ἄμμιγα πάντων,
ὧν ζωὴ καὶ σῶμα κατ' ἤματα πάντα χατίζει,
αὐταρκῶς χείρεσσιν ἀεὶ πληθέεσσιν ὀπάζει·
καὶ με περισκεπόων βλαβεροῦ ἠδὲ πήματος ὁρμὴν
πήχεσιν εὐφρούροις ἀπολοίγιον αἶσαν ἀμύνει.
καὶ τάδε μοι σύμπαντα χαρίζεται, ἤθεος ὁρμῇ
παγχρήστου πατρικῆς τ' ἐλεητύος, οὐδ' ἄρ' ἐμῇσιν
ἦρα φέρων ἀρετῇσι, καὶ ἔργμασιν ἄξια τίνων.
τοὔνεκ' ἐμὸν χρέος ἐστὶ, τόσων δωτῆρι γ' ἐάων
ὑμνῆσαι χάριν αἰὲν ἐπαινοτόκοις στομάτεσσι,
καὶ οἱ ὑπηρεσίην τελέειν εὐπειθέϊ θυμῷ
πιστότατος λόγος οὗτος ἐμοὶ καὶ κρήγυός ἐστι.

B. μέρος.

Δεύτερον αὖ μέρος ἐστὶν ἀλεξιμόρων περὶ λύτρων
πίστιν ἐμὴν σταθερῶς ἐπ' Ἰησοῦν Χριστὸν ἐρείδω,
μουνογενῆ φίλον υἱὸν ἀειζώοιο τοκῆος,
κοίρανον ἡμέτερον σωσίμβροτον, ὅν ῥα λοχείαις

θαυμα-

Prima pars eſt de diuina creatione.
In Deum beneuolum patrem & fabricatorem omnium
Terræ frugiferæ et ſtellati cœli
Fidem meam animo immobili ſigo.
Horum verborum ſenſus eſt, ego in pectore firmiter perſuaſum
Quòd me omniregens Deus fecerit cũ vniuerſis creaturis, (habeo
Et corpus pariter animamq́; & omnia cum illis membra
Et mentem ducem ac ſenſus miniſtros
Miris modis ſuppeditârit, & adhuc ſalua iſta conſeruet.
Amictum etiam membrorum, quo frigus & æſtus propulſantur,
Cibumq́; & potum quibus natura ſuſtentatur, atq; etiam ædes
Et coniugem, liberosq́; amabilis coniugij fructus,
Nec non ſolùm frugiferum & iumenta laborum conſortia,
Omnis deniq; generis bonorum beatum peculium, vnà cum o-
Quibus vita & corpus in ſingulos dies indiget (mnibus
Semper plenis manibus ſufficienter largitur.
Et me contra noxiæ calamitatis impetum ab omni parte tegens
Vigilibus brachijs fatum peſtiferum abarcet.
Et hæc omnia mihi gratis præſtat, impulſu affectionis
Benigniſsimæ, paternæq́; miſericordiæ, nec meis
Virtutibus indulgens & operibus digna perſoluens.
Ideò meum debitum eſt, tot largitori beneficiorum
Semper laudifico ore gratias decantare
Et obſequenti animo miniſterium præſtare.
Sermo hic mihi certiſsimus & verus eſt.

II. Articulus.

Altera dehinc pars eſt de ſalutari liberatione.
Fidem meam firmiter in Ieſum Chriſtum pono
Dilectum & vnigenitum æterni patris filium,
Dominum noſtrum ſalutiferum: quem partu

θαυμασίοις Μαρίη θεοπάρθενος, ἀνδρὸς ἄπειρος,
πνεύματος ἐξ ἁγίοιο κυΐσκετο καὶ τέκεν εἰς φῶς.
αὐτὸς δ᾽ αὖ δικάσαντος ἀλιτρονόοιο Πιλάτου
Πόντιον ὃν καλέεσκον ἐπώνυμον, οἰκτρὰ πεπόνθει·
σταυρῷ δ᾽ ἡλώθη, καὶ φοίνιον αἶσαν ἀνέτλη,
καὶ βίον ἐκπνεύσας ὑπέδω τάφον, εἰς δ᾽ ἀΐδαο
ἷξε δόμον, τρίτατον δ᾽ ἠοῦς μετὰ φέγγος ἐγέρθη
οἰχομένων κευθμῆνα λιπών, ἀνέβη δὲ πρὸς αὐλὴν
πατρὸς ὑπερσθένεταο, καὶ οἱ παρὰ δεξιὸς ἵζει·
κεῖθεν ἀνερχόμενος κρινέει ζωοὺς τε νεκροὺς τε.

Τῶν δ᾽ ἐπέων νόος ἐστίν· ἐγὼ φρεσὶ πείθομ᾽ ἀκάμ- (πτοις
ἰησοῦς ὅτι Χριστὸς ἐὼν θεὸς ἐκ γενετῆρος
γνήσιος ἀϊδίου, πάσης προγενέστερος ἀρχῆς
παρθενικῆς δ᾽ ἐτεὸς γεγαὼς βροτὸς ἐκ γενετείρης.
αὐτὸς ἄναξ ἐμός ἐστιν, ὅς ὀλλύμενόν με λύτρωσεν,
ἐκ δὲ πεδῶν κακίης, θανάτου τ᾽ ἐρρύσατο δεσμῶν,
καὶ σατανᾶο βίης ψυχάρπαγος, οὐκ ἀποτίνων
χρυσὸν κυδήεντα καὶ ἄργυρον, ἀλλ᾽ ἐρίτιμον
λύθρον ἑόν, καὶ πεῖσιν ἀναίτιον, ἠδ᾽ ἑὸν οἶτον,
ὃν πάθεν εἵνεκ᾽ ἐμεῦ, ἵνα οἱ κτέαρ ἔμπεδον εἴην,
αὐτοῦ τ᾽ ἀμβροσίοις ὑπὸ νεύμασιν ἐν βασιλείῃ
οὐρανίῃ μεθέπω βίον ἔνθεον, ἠδὲ λατρεύσω
νωλεμὲς οὐ λείποντι δικαιοσύνης μετὰ κόσμῳ,
παμφανίων, καθαροῖσί τ᾽ ἐν ἤθεσιν αἰὲν ὁδεύων,
ὄλβον τ᾽ οὐ μινύθοντα πεπαμμένος, οἷά περ αὐτὸς
κύδιμον ἐκ θανάτοιο μελάγχρος αὐχέν᾽ ἀείρας
αἰὲν ἐν ἀγλαΐαις ζώει, καὶ πάντα νομεύει.
ἀξιόπιστον ἐμοὶ τόδ᾽ ἔπος καὶ πάμπαν ἀληθές.

γ. μέρος.

τὸ τρίτον αὖ μέρος ἐστὶ θεουδέος ἀμφ᾽ ἁγιασμοῦ.

πίστιν

Mirando Maria Dei virgo, expers viri,
E Spiritu ſancto concepit & in lucem edidit.
Ipſe etiam iniuſto iudicante Pilato,
Quem prænomine Pontium vocabant, dira paſſus
Inq́; crucem clauis fixus eſt, & fatum cruentum ſuſtinuit.
Et vita exhalata tumulum ſubijt, inq́; inferni
Venit domum, & tertiam aurore poſt lucem excitatus eſt
Latibulis defunctorum relictis, & aſcendit ad aulam
Patris omnipotentis, & ad dexteram eius ſedet
Inde reuertens viuos & mortuos iudicabit.
Horum verborum intellectus eſt: ego conſtanti pectore credo
Quòd Ieſus Chriſtus, ex patre Deus
Verus æterno, omni antiquior principio,
Et verus homo ex matre virgine natus.
Ipſe meus ſit dominus, qui perditum me redemit
Et è peccati compedibus mortisq́; vinculis liberauit,
Ac Satanæ rapacis violentia, non rependens
Aurum & argentum honoratum: ſed precioſum
Suum cruorem & paſſionem immeritam, atq́; mortem ſuam,
Quam paſſus eſt pro me, vt perpetuum ſuum peculium eſſem
Et ſub nutibus ipſius diuinis in regno
Cœleſti vitam diuinam agerem, & inſeruirem
Perpetuò, ornatu iuſtitiæ non deficienti
Splendens, & ſanctis in moribus ſemper ambulans
Et beatitudine non decreſcente fruens: quemadmodum ipſe,
Glorioſam ex nigra morte ceruicem poſtquam extulit
Semper in ſplendore viuit & omnia regit.
Hoc verbum dignum mihi fide et prorſus verum eſt.

III. Articulus.

Tertium porrò membrum eſt de Sanctificatione diuina.

πίστιν ἔχων εἰς πνεῦμα θεόστολον, οἶδα βεβαίως
ἔκκριτον εὐσεβέων τιν' ἐμὴν καὶ σεμνὸν ὅμιλον
λαοβότον κατὰ γαῖαν, ὁμόκληρόν τε προπάντων
συμμορίην ἁγίων, καὶ ὁμοῦ λύσιν ἀμπλακιάων,
ἀνδρομέης δ' αὖ σαρκὸς ἀνάστασιν ἠδὲ μετ' ἄτας
τοῦδε βίου ζωῆς εὐδαίμονος ἄφθιτον ἦμαρ.
τῶν δὲ λόγων νόος ἐστίν. ἐγὼ τόδε πείθομ' ἀληθῶς,
ὡς οὐ μοὶ σθένος ἐστὶ, λόγου κατὰ σύμφυτον ὁρμὴν
φραδμοσύνην τ' ἰδίου, ποτὶ κοίρανον ἀμὸν ἱκέσθαι
Χριστὸν ἀερσινόοισιν ὁδοῖς, πιστός τε γενέσθαι,
ἀλλ' εὐαγγελίου μ' ἀγανοῖς θέλκτροισι βοῆσαν
εἵλκυσε πνεῦμα θεοῖο, καὶ οἷς λαμπρύνατο δώροις,
ἥγνισέ τ' ἠδὲ φύλαξεν ἐν ἤθεσι πίστιος ὀρθῆς.
ὡς καλέει πλατύνωτον ἀολλίζει τε κατ' αἶαν,
φαιδρύνει τ' αὐγῆσι καὶ ἁγνοπόλοισι καθαρμοῖς,
ἀπλανέος δ' ἀλύτοις ἐνὶ πίστιος ἅμμασι Χριστῷ
πάνθ' ὁμόθεν συνέχει θεοπειθέος ἔθνεα ποίμνης
ᾗ ἔνι μοὶ, καὶ πᾶσιν ἀληθέα πίστιν ἔχουσιν,
ἧς χάριτος μέτροισιν ἀειπλήρεσσιν ἰάλλει
ἀμπλακιῶν ἄφεσιν, καθ' ἑκάστην συνεχὲς ὥραν.
ὑστατίης δ' ὅτε φέγγος ἐλεύσεται ἠριγενείης,
ἐκ θανάτου ζοφόεντος ἀναστήσει μὲ, σὺν ἄλλοις
σῶμα φίλον προλιποῦσιν ἁπάντων δ' ἄμμιγα πι-
ζωῆς ἀενάοιο θεόῤῥυτον ὄλβον ὀπάσσει· (στῶν
πιστὸ; ἐμοὶ λόγος οὗτος ἐνὶ φρεσὶν ἠρήρεισται.

ΕΥΧΗ ΚΥΡΙΑΚΗ.

Εὐχῆς δ' ἠγαθέης ὅδε σοὶ τύπος, ὅν ῥα δίδαξε
κοίρανος αὐτὸς ἑοῖσι νοήμασιν οὐρανόπεμπτος.

πρόλογος.

ὦ πάτερ ἡμείων, ὃς ὀλύμπια δώματα ναίεις,

πάντα

Fidem nixam habens in Spiritu diuino, certò noui
Electum & ſanctum piorum quendam cœtum eſſe
Alma in terra, participemq́ omnium
Communionem ſanctorum, & ſimul peccatorum ſolutionem
Mortalis inſuper carnis reſurrectionem, & poſt noxas
Huius vitæ, æternum vitæ beatæ diem.
Horum verborum ſenſus eſt, ego verè hoc credo,
Quòd non mihi ſit facultas cognato impetu rationis
Propriæ & intelligentiæ ad dominum meum perueniendi.
Elatæ mentis via Chriſtum, & credendi,
Sed blandis me Euangelij illecebris vocans
Spiritus Dei attraxit, & ſuis donis illuminauit,
Sanctificauit, & in recta fidei affectione conſeruauit.
Vt per latam terram vocat & congregat,
Luceq́ ſua, & ſanctis purgamentis illuſtrat & mundat,
Ac in firmis rectæ fidei nexibus Chriſto
Omnes diuini gregis vnanimiter gentes continet.
In quo mihi, & omnibus vera fide præditis,
Menſura gratiæ ſuæ, ſemper plena, largitur
Remiſſionem peccatorum, vnaqualibet continenter hora.
Et cùm vltimæ auroræ lux veniet,
Ex morte obſcura me reſuſcitabit, cum alijs
Qui charum corpus reliquerunt: & vnà cum omnibus fidelibus
Deifluam æternæ vitæ beatitudinem donabit.
Hoc certum mihi verbum in pectore fixum eſt.

ORATIO DOMINICA.

Diuinæ pono orationis hæc tibi forma, quam docuit
Ipſe Dominus de cœlo miſſus ſenſibus ſuis.

Exordium.

O Pater noſter, qui cœleſtes ædes inhabitas,

πάντα νοῶν καὶ πάντ' ἐφορῶν καὶ πάντ' ἐπακούων.
ἐμφαίνει μὲν τοῦτο τὸ φροίμιον, ὅττι μενοινᾷ
θέλγειν τε δ' ἐνοπῇσιν ἄναξ φρένας, ὥς κε πίθωνται,
γνήσιον ὑψιμέδοντα θεὸν πατέρ' ἄμμι πέλεσθαι,
ἀψευδῆ τε θεοῦ γόνον ἡμέας, ὄφρα ἐ μεσοί
θάρσεος εὐψύχου μάλα πρόφρονες ἀντιάσωμεν,
οἷα φιλόστοργον κεχαρισμένα τέκνα γονῆα.

α. αἴτησις.

πρῶτος μὲν λόγος ἐστὶ καλεοσιβέοιο προσευχῆς
οὔνομα σεῦ ἅγιον τελέθοι καὶ παντόθι σεπτόν·
κυδρὸν ὁμῶς ὅσιόν τε διαμπερές ἐστι θεοῖο
οὔνομ' ἀρίζηλον καθ' ἑὴν φύσιν, ἔμπα γε δ' ἡμεῖς
σεμνοῖς τοῖς δ' ἐπέεσσι λιταζόμεθ', ὄφρα παρ' ἡμῖν
εὐαγέως πολέοιτο, λάχοι τ' ἐπιεικέα τιμήν.
εὐχὴ δ' ἥδε πέρας τόθ' ἑὸν κίχεν, οἷον ἐώλπει,
εἰ λόγος οὐρανόφαντος ἀκήρατον ἦχον ἰάλλει,
ἡμεῖς δ', οἷα φίλοισι θεοῦ τεκέεσσιν ἔοικεν,
ἀπλανέως πρὸς τοῦτον ὁδηγητῆρα κελεύθους
ἰθύνειν μελετῶμεν ἀρισφαλέος βιότοιο,
εἰς ὃ πάτερ σθένος ἄμμιν ὀλύμπιε θεῖον ὀπάζοις.
ὃς δὲ διδασκαλίης τε καὶ ἤθεος οἶμον ὁδεύει
ἀντίον οὐρανίου κηρύγματος, οὗτος ἀτίζει
θεσπέσιον κλέος, ἀλλὰ πάτερ τόδε τηλόσ' ἐρύκοις.

β. αἴτησις.

δεύτερος αὖ λόγος ἐστὶν ἀνωπετέος λιτανείης.
κοιρανίης δὲ τεῆς βασιληΐδος ὄλβος ἵκοιτο.
αὐτομάτοις ῥοθίοισι θεοῦ κλυτὸν οἶδε πελάζειν
σκῆπτρον ἀνακτορίης, βροτεώντ' ἀπάνευθε λιτάων·
αὐτὰρ ὅμως λιτόμεσθα, καὶ ἡμέων ἐγγύθι βαίνειν.
τῆμος δ' ἄρ τόδ' ἔγεντο τελεσφόρον, ἦμος ἀὐτὴν

ἔνθεον

Omnia intelligens, & omnia intuens, & omnia audiens.
Hoc exordium oſtendit, quòd cupiat
Deus his vocibus mentes demulcere, vt credant,
Deum altipotentem nobis verum eſſe patrem
Nosq́; verum Dei prolem: vt eum pleni
Animoſa fiducia valdè promti deprecemur,
Qualiter beneuolum dilecti filij parentem.

I. Petitio.

Primum autem verbum Deiuocantis orationis hoc eſt,
Nomen tuum vbiq; ſanctum ſit & venerabile.
Celebre ſimul & ſanctum perpetuò eſt Dei
Illuſtre nomen ſua natura: Sed tamen nos
Pijs his verbis precamur, vt apud nos
Sanctè verſetur, & dignum honorem ſortiatur,
Hæc autem petitio tunc finem ſuum quem ſperabat attingit,
Quando verbum cœlitus reuelatum ſyncerum ſonum emittit,
Et nos vt dilectos Dei filios decet,
Sine errore ad hunc viæ ducem iter
Lubricæ vitæ dirigere ſtudemus,
Ad quod cœleſtis pater diuinas nobis vires tribuas.
Qui verò doctrinæ & morum tenet viam
Contrariam cœleſti præconio, hic dehoneſtat
Nomen diuinum. Verùm hoc procul à nobis prohibeas pater.

II. Petitio.

Secundum hinc verbum ſurſum volantis orationis eſt,
Et dominationis tuæ regiæ beatitudo adueniat.
Spontaneis motibus proximare nouit inclytum Dei
Gubernationis ſceptrum, etiam ſine precibus humanis.
Veruntamen petimus, vt etiam prope nos veniat.
Tunc autem hoc perfectum datur, quando ſtatum

ἔνθεον οὐράνιος ταμίης πραπίδεσσιν ἐνῆκεν,
ὡς αὐτοῦ ζαθέῃσιν ὑπ' ἐννεσίῃσιν ἀρωγῆς
μύθῳ πιστεύωμεν, ἀμωμήτως τε βιῶμεν,
τουτθὸν ἐπὶ χρόνον ἔνθα, καὶ ἔμπεδον αἰὲν ὀπίσσω.

γ. αἴτησις.

ὀζείης δὲ πέλει τρίτατος λόγος οὗτος ἐπευχῆς·
σὴ κραίνοιτο θέλησις ἐπὶ χθονός, ὡς ἐν ὀλύμπῳ.
εὔγνωμόν τ' ἀγαθόν τε θεοῦ βούλημα τελεῖται,
εἰ καὶ μηδὲν ὅλως αἰτίζομεν· ἀλλὰ καὶ οὕτω
λισσόμεθ', ὡς θέμις ἐστὶ, παρ' ἡμῖν ὄφρα γένοιτο.
τηνίκα δ' εὐσεβέως τὸ περαίνεται, εὖτε κολούει
πάντα κακοφραδέων θεὸς αἴσυλα μήδεα βουλέων,
αἳ ζαθέης ἁγιασμὸν ἐρυκανόωσι γενέσθαι
κληδόνος, ἡγεσίην τε θεοῦ μερόπεσσιν ἐπελθεῖν·
οἵη ἔφυ σατανᾶ, κόσμου, καὶ σαρκὸς ἐρωή·
ἀλλ' ἥ μιν ἀῤῥήκτον ἄγῃ σθένος, ὄφρα μένωμεν
νωλεμὲς ἐμπεφυῶτες ἑῷ ζωαρκέϊ μύθῳ,
πίστει τ' ἀγχιθέῳ, βιοτῆς πέρας ἄχρις ἱκάνειν.
τοῦτο θεοῦ σεμνόν τε καὶ ἤπιόν ἐστι θέλημα.

δ. αἴτησις.

Κυριακῆς δ' αἴτημα τὸ τέτρατόν ἐστι προσευχῆς.
ἄρτον ἐφήμεριον πόρε σήμερον, ἄρκιον ἡμῖν.
πᾶσι μὲν ἐκ προχέει βιότου μενοεικέος αἶσαν
οὐτιδανοῖς μερόπεσσιν ἄναξ, καὶ νόσφι λιτάων·
ἀλλά μιν αἰτούμεσθα, νοήμονα πυρσὸν ἀνάπτειν
ἐν φρεσὶν ἡμετέρῃσι, βιαρκέος ὡς δόσιν ἄρτου
γνώομεν, εὐφήμοισι δ' ὁμοῦ χαρίτεσσι λάβωμεν.
ἄρτος δ' αὖ λέγεται βιοτήσιος ἄμμιγα πάντα
ὧν μογερῶν χρήζουσι βροτῶν δέμας, οἷα πέλονται
βρῶσις ὁμοῦ πομάτεσσι, καὶ εἵματα, καὶ σόος οἶκος

κτήμασι

Diuinum mentibus immittit cœleſtis diſpenſator.
Vt diuino inſtinctu auxilij ipſius
Verbo credamus & piè viuamus
Pauxillum hîc ad tempus, & perpetuum deinceps.

III. Petitio.

Tertium autem in ſerie precationis verbum hoc eſt.
Perficiatur voluntas tua in terra vt in cœlo.
Propitia & bona Dei voluntas ſit,
Etiamſi omninò nihil petamus, ſed & ſic
Rogamus, vt fas eſt, apud nos vt fiat.
Tunc autem hoc piè efficitur, cùm infringit
Deus omnia impia malarum voluntatum conſilia,
Quæ prohibent fieri ſanctificationem diuini
Nominis, regnumq́; Dei ad homines venire.
Qualis eſt Diaboli, mundi & carnis libido.
Sed infragile nobis robur affert, vt maneamus
Perpetuò inhærentes verbo ipſius ſalutari,
Et fidei diuinæ, donec ad vitæ terminum peruenitur
Hæc eſt ſancta & benigna Dei voluntas.

IIII. Petitio.

Cæterùm quarta orationis petitio eſt:
Panem quotidianum & ſufficientem nobis ſubminiſtra.
Effundit quidem almi victus partem cunctis C hodie
Deus vanis hominibus, & ſine precibus.
Sed oramus ipſum, vt facem intelligentiæ accendere velit
In mentibus noſtris quo ſufficientis donum panis
Cognoſcamus, & cum pia gratiarum actione accipiamus.
Panis autem vitalis nominantur promiſcuè omnia
Quibus ærumnoſorum corpus hominum indiget, vt ſunt,
Cibus & potus, & veſtimenta, ac domus ſalua

Cum

κτήμασι σὺν πάντεσσι, καὶ ἀγχιμέλαθρος ἀλωή,
ἀγρός τ' εὐσταχύων, καὶ θρέμματα, σύν τ' ἐρατεινοῖς
χρήμασιν αὐτάρκης πλούτου ῥόος, ἠδὲ σαόφρων
ξυνέτις οἰκουρός τε, καὶ εὐβλάστων σπόρος υἱῶν,
οἰκῆες τ' ἀγαθοί, πιστοὶ καὶ ἐχέφρονες ἀρχοί,
σκήπτρων θ' ἡγεσίη λαοσσόος, εὔπνοος ἠήρ,
εἰρήνη κούρων ἀγαθὴ τροφός, ἠδ' ὑγιείη
γυιοβότος, ζωῆς τ' ἀρετὴ σέλας, ἠδὲ καὶ αἰδώς,
καὶ τιμῆς γέρας ἡδύ, καὶ ἐσθλῶν ἀριθμὸς ἑταίρων,
πιστοί τ' ἀγχίθυροι, καὶ χρήσιμα μητιόωντες,
ἄλλα τε τοῖσιν ὁμοῖα, βιοσσόος ἄρτος ἀκούει.

ε. αἴτησις.

Πέμπτη δ' ἱκεσίη θεοτερπέος ἐστὶν ἐπευχῆς,
λῦσον ὑπερβασιῶν ὑμῖν χρέος, ὥσπερ ὀφειλὰς
αὐτοὶ χρειωστῆσιν ἀφίεμεν ἡμετέροισι.
τῇ δ' εὐχῇ λιτόμεσθα φίλον πατέρ' ἔνδον ὀλύμπου,
μὴ σκοπέειν κακίης ἀδινὸν βάρος, οὐδὲ δι' αὐτὴν
ἀρνεῖσθαι μινυρῆς ἱκετήριον ἦχον ἐπευχῆς.
οὐ γὰρ δή τινός ἐσμεν ἐπάξιοι, ὧν δεόμεσθα·
μᾶλλον δ' ὁρμαίνῃ σφίσι προίκιον ὄλβον ἀνοίγειν
ἧς ἐλεημοσύνης πρηΰφρονος· ἦ γὰρ ἑκάστῃ
πολλὰ μάλ' ἀφραδέως ἀλιταινόμεθ', ὅσσα δ' ἔοικεν
ἔργμασιν ἡμετέροις πολυδάκρυές εἰσι κολασμοί.
τοὔνεκεν εὐμενέειν τε, καὶ ἄρμενα πάντα τελέσσαι
βουλόμεθ' αὖ πάντεσσιν, ἑτοιμοτάτῃσι μενοιναῖς,
οἵ ῥ' ἡμᾶς ἀλίτοντο καὶ ἤκαχον ὕβριος ἔργοις.

ς. αἴτησις.

Ἕκτη δ' αὖτε βοὴ λυσαχθέος ἐστὶ προσευχῆς
μηδ' ἡμᾶς ὀλοοῖς ὑποκάββαλε πειρασμοῖσιν·
οὐδένα πειράζει θεὸς ἤπιος. ἐνθάδ' ἄρ' αὐτὸν
εὐχόμεθ',

Cum omnibus facultatibus & coniuncta ædibus area,
Agerq́ꝫ fertilis & pecudes, cumq́ꝫ amabili
Pecunia ſufficiens diuitiarum copia, & caſta
Sedulaq́ꝫ vxor, & felicium ſatus liberorum,
Serui probi, fideles & cordati magiſtratus
Sceptrorum ſalutaris principatus, commodus aër,
Pax benigna liberorum nutrix, & ſanitas
Alma, vitæq́ꝫ lux virtus & reuerentia
Ac dulce honoris præmium, & bonorum amicorum coniunctio,
Fidelesq́ꝫ vicini & benè nobis cupientes,
Atqꝫ alia his ſimilia panis almi appellatione continentur.

V. Petitio.

Quinta deinceps Deo acceptæ orationis petitio eſt.
Tranſgreßionum nobis debitum condones, vt æs alienum
Nos ipſi debitoribus noſtris remittimus.
Hac prece rogamus amicum in cœlis parentem
Ne immenſam peccati molem ſpectet, neqꝫ propter illud
Supplicem querulæ orationis ſonum abnuat:
Non enim vlla re digni ſumus quam petimus.
Sed vt potius velit aperire nobis gratuitum theſaurum
Manſuetæ ſuæ miſericordiæ. Nam ſingulis diebus
Multifariam ſtolidè peccamus, & quæ conueniunt
Operibus noſtris, lacrymoſa ſunt ſupplicia.
Ideò ignoſcere, & commoda quælibet præſtare,
Animis promtißimis contrà volumus cunctis,
Qui iniuriæ factis nos offenderunt & contriſtarunt.

VI. Petitio.

Sexta porrò vox liberatricis precationis eſt:
Nec exitioſis nos ſubijcias tentationibus.
Neminem mitis Deus tentat: verùm hîc eum

Rogamus

εὐχόμεθ᾽, ὡς ἡμᾶς, κρατερὴν περὶ χεῖρα τανύσσας,
φρουρῇ τ᾽, ὀρθοβάτοισί τ᾽ ἐπ᾽ ἀτραπιτοῖσι φυλάσσῃ,
μηδ᾽ αἵμων κακόβουλος ὁμοῦ κακοεργέϊ κόσμῳ
σαρκί τ᾽ ἀλιτρονόῳ, σφετέραις ἀπάτῃσιν ἐλαύνῃ
εἴς τιν᾽ ἀπιστίης ζόφον οὖλον, ἠδ᾽ ἀπονοίης
εἰς λύγρον ὀξυμόροιο, καὶ αἰνῶν αἴσχεα λωβέων·
ἢν δ᾽ ἄρα πειρασμῶν τοίοις κύρσωμεν ἀέθλοις,
νίκης ὄψιμον εὖχος ἀριστεύουσιν ἑλέσθαι
πορσύνοι, κρατεροῖσιν ἑῆς τεύχεσιν ἀρωγῆς.

ζ. αἴτησις.

ἑβδόματον δ᾽ ἱκέτευμα βαθύφρονός ἐστιν ἐπευχῆς·
ἐκ δὲ κακοῦ γενετὴρ σέο νήπια τέκνα σάωσον.
τῇ δ᾽ ἄρα συλλήβδην ἱκετεύομεν, ὥς σφέας ἄτης
ἐκ πάσης ῥύοιτο πατὴρ κλειδοῦχος ὀλύμπου,
ἢ δέμας, ἢ ψυχὴν δηλαίνεται, ἤ τε χαλέπτει
κτήματα, καὶ τιμῇ συγερώνυμον αἶσχος ἀνάπτει.
μοῖρα δ᾽ ὅτ᾽ ἐσχατίην θανατηφόρος ἤγαγεν ὥραν,
ὄλβιον οἰχομένοισι πόροι τέλος, εὔφρονι πομπῇ
εἰς ἑὸν οἶκον ἄγων, στοναχῶν ἔκτοσθε βερέθρου.
Αμὴν. τῇ δ᾽ ἄρ᾽ ἐμοὶ παρακέκλεται ὕστατον αὐδῇ
Χριστός, ἀναμφήριστον ἐνὶ φρεσὶ τοῦτο πιθέσθαι,
ἀρέων τῶν δ᾽ ἐνοπὴν εἰς οὔατα κεδνὰ περῆσαι
οὐρανίου γενέταο, καὶ οἱ κεχαρισμένον εἶναι.
αὐτὸς ἐπεὶ δὲ τάξεν ἀριφραδὲς ὧδε λίτεσθαι,
καὶ πισταῖς κατένευσε λιταῖς πεποθημένα ῥέζειν.
Αμὴν, ἐμπεδόμυθος, ἀμὴν, λόγος ἐστὶν ἐπευχῆς,
σημαίνων, ναί, ναί, τόδε μοι τετελεσμένον ἔσται.

ΤΑ ΑΓΙΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ.

Ταῦτα δέ σοὶ Χριστοῦ μυστήρια δοιὰ πέλονται,
Βαπτισμός, καὶ δεῖπνον δ᾽ λοχρίστοιο τραπέζης.

Rogamus vt nos valida circum extenſa manu
Cuſtodiat, & in rectis vijs conſeruet,
Ne maleuolus Dæmon cum malefico mundo
Carneq; ſcelerata, ſuis impoſturis nos abigat
In pernitioſam aliquam incredulitatis caliginẽ & deſperationis
Mortifera in laqueum, ac tetrorum flagitiorum turpitudines.
Si verò in huiuſmodi tentationum certamina inciderimus
Tandem fortiter rem gerentibus victoriæ gloriam reportare
Validis auxilij ſui armis donet.

VII. Petitio.

Septima deniq; petitio orationis ex profundo corde profectæ
Sed à malo pater filios tuos infantes eripe. (*eſt,*
Hîc ſummatim ſupplicamus, vt nos calamitate
Ex omni pater olympi clauiger liberet,
Qua corpus, qua anima offenditur, & quæ lædit
Opes, & infamem honori labem aſpergit.
Cumq; extremam lethifera ſors horam adduxit,
Beatum diſcedentibus finem concedat, benigna deductione
In domum ſuam è ſuſpiriorum barathro tranſportans.
Amen. Hac poſtremùm me voce adhortatur
Chriſtus, vt indubitatum hoc in pectore credam,
Harum precum clamorem penetraſſe in venerandas aures
Patris cœleſtis, eiq; acceptum eſſe.
Quandoquidem ipſe diſertè iuſsit ita orare,
Et precibus ex fide profectis optata ſe facturum promiſit.
Amen, Amen. Conſtans & ratum precationis verbum eſt,
Significans, certè, certè, hoc mihi perfectum erit.

SACRAMENTA.

Cæterùm hæc gemina Chriſti Sacramenta tibi ſunt,
Baptiſmus, & menſa totum Chriſtum exhibentis cœna.

α. τὸ ἱερὸν βάπτισμα.

ἀρχέβιον τὲ λοετρὸν, ὅπερ βάπτισμα καλεῖται,
οὐ μόνον ἐστὶν ὕδωρ ποταμήϊον, ἀλλὰ ῥέεθρον
ἔνθεον, ὃ Χριστοῦ πινυτῇ συνάρηρεν ἐφετμῇ,
μύθου δ' ἀῤῥήκτοισιν ὑπὸ κλῄϊσιν ἐέργεται.
ταῦτα γὰρ, ἐσσύμενος πατρώϊον οἶκον ἱκέσθαι
νόστιμος, οἷς φώνησεν ἄναξ καὶ ἔταξε μαθηταῖς,
βάλλων ἀσυφέλικτον ἑοῦ κρηπῖδα λοετροῦ.
σωθεσίης κήρυκες ἐμῆς, ἐρίηρες ἑταῖροι,
στείχετ' ἐπιτροχόωντες ἁπάσης ἤθεα γαίης,
κόσμου δ' ἔθνεα πάντα σοφοῖς παιδεύσατε μύθοις
οὔνομα δ' εἰς γενέταο καὶ υἱέος ἠδὲ καὶ ἁγνοῦ
πνεύματος, ἀγχιθέοισιν ἐπικλύζεσθαι ῥεέθροις.
καὶ τὸ θεοπνεύστου βαπτίσματος ἐστὶν ὄνειαρ.
συγγνώμην κακίης ἐργάζεται ἔνθεον ὕδωρ,
καὶ λύσιν ἐκ θανάτοιο πεδῶν καὶ δαίμονος εἱργμῶν,
ζωῆς τ' ἀγλαότιμον ἀτέρμονος ὄλβον ὀπάζει
πᾶσιν ὑποσχεσίῃσι λόγων ἐπὶ πίστιν ἔχουσι
κοίρανος ἃς ἐπέθηκε θεοβλυέεσσι καθαρμοῖς
ὅς κεν ἐμοὶ πεπίθοιτο, καὶ οὐρανίοισι λοετροῖς
σῶμα φίλον σμήχοιτο, θεοῦ σόος ἔσσεθ' ἑταῖρος.
ὃν δ' ἄρ' ἀπειθείης σκληραύχενος οἶστρος ἐλαύνοι
νόσφιν ἐμεῦ, στονόεντος ὑπὸ χρίσιν ἵξετ' ὀλέθρου.
οὐδὲ μὲν ἐκτελέειν δύναται τόσα νήχυτον ὕδωρ
θαύματ', ἐπὶ βροτέοισιν ἀφυσσάμενον ῥεθέεσσιν
ἀλλὰ θεοῦ λόγος, ὑγροπόροις λιβάδεσσι κερασθεὶς,
πίστις τ' ἀμφὶ ῥοῇσι θεοῦ πολυθάρσυνος αὐδῇ.
καὶ γὰρ ἄνευ μύθοιο θεουδέος, αὐτὸ μὲν ὕδωρ
ἁπλόον ἀνδράσι χεῦμα, καὶ οὐ βάπτισμα τέτυκται
ἀλλὰ θεοῦ κρατεροῖο μεμιγμένον ἔμφρονι μύθῳ

ψυχο-

I. Sacramentum Baptiſma.

Lauacrum autem regenerans, quod Baptiſma vocatur,
Non modò eſt fluuialis aqua, ſed fluentum
Diuinum, quod ſapienti Chriſti mandato cohæret,
Et firmiſsimis verbi clauſtris tenetur.
Hæc enim properans ad patrias ædes tranſire
Redux ſuis dixit & inſtituit diſcipulis,
Immotum ſui lauacri fundamentum ponens:
Pacti mei præcones & ſocij chariſsimi,
Vadite celeri curſu in totius regiones terræ,
Et omnes mundi nationes Sapientibus erudite verbis,
Ac in nomine Patris & Filij & ſancti
Spiritus, diuinis aquis immergite.
Et hæc eſt baptiſmi à Deo inſpirati vtilitas.
Condonationem peccati diuina aqua operatur
Et liberationem è mortis compedibus & Diaboli carcere,
Ac honorificam æternæ vitæ beatitudinem donat
Omnibus qui in promiſsionibus verborum fiduciam habent
Quas Dei fluuis purgamentis Dominus adiunxit
Quicunq; mihi crediderit, & cæleſti lauacro
Charum corpus mundatus fuerit, ſaluus Dei amicus erit:
At quem obſtinatæ incredulitatis furor abducit
A me, luctuoſi interitus iudicio ſubijcietur.
Nec tamen liquida vnda efficere poteſt tanta
Miracula, humanis ſuperinfuſa membris:
Sed verbum Dei humido temperatum liquori,
Et fides Dei verbo circa aquas innitens.
Namq; ſine verbo diuino, ipſa aqua
Simplex humor & non Baptiſma eſt hominibus,
At ſapienti potentis Dei verbo commixta

 Saluta-

ψυχοσόον βάπτισμα πέλει, τοῦτ᾽ ἐστὶ ῥέεθρον
ζωῆς, λυσικάκου χάριτος πλέον, ἠδὲ λοετρὸν
καινοτόκου γενεῆς, ἢ πνεύματος ἔργον ἐτύχθη
ὡς Τίτῳ τάδε Παῦλος ἑῇ πιστώσατο δέλτῳ·
κοίρανος ἄμμε σαώσεν ἑῆς ἐλεητύος οἴστρῳ
κινηθεὶς, διὰ χεῦμα παλιγγενέος τοκετοῖο,
καινισμοῦ θ᾽, ὃν πνεῦμα θεοκράντοισι λοετροῖς
ἄμβροτον ἐκτελέει, τοῦ πλούσια χεῦεν ἐφ᾽ ἡμᾶς
μέτρα πατὴρ ὁ φέριστος, ἀλεξιμόρου διὰ Χριστοῦ·
ὄφρα δικαιοσύνης ἀμαρύγματα θεῖα λαχόντες
αὐτοῦ μειλιχίῃσι, χαριζόμενοι κατ᾽ οἶκτον,
ἐλπίδι κλῆρον ἀρώμεθ᾽ ἀειθαλέος βιότοιο·
ἀτρεκίης λόγος οὗτος ἀτειρέος ἐμπεδόπινος.
τοῖα δὲ βαπτισμὸς νοεροῖς ὑπὸ βένθεσι φαίνει.
ὡς χρὴ πρεσβυτέρου κακομήχανον ἦθος ἀδάμου,
κλυζόμενον πᾶν ἦμαρ ἀελλοτόκου μετανοίης (σθαι,
κύμασι δακρυμανέεσιν, ὑπόβρυχα πάμπαν ὀλέ-
σὺν πάσῃς κακίῃσι καὶ αἰσχροπόθοισιν ἐρωαῖς·
καὶ πάλιν αἰθερίου καθ᾽ ἑκάστην ἄρματος αἴγλην
οὐλομένων ἐκδύντα βυθῶν ποτὶ φέγγος ἱκέσθαι.
φῶτα νεοσμήκτοιο κεκασμένον εἴδεϊ μορφῆς,
οὗ ῥα δικαιοσύνης θ᾽ ὁσίης τ᾽ εὖ κάλλεϊ λάμπων
ἀμβρόσιον προπάροιθε θεοῦ βίον ἀμφιπολεύῃ.
εὖ δ᾽ ἅμα καὶ τόδε Παῦλος ἑαῖς σελίδεσιν ἔδειξεν
ἡμεῖς ταρχυθῆμεν ὁμοῦ τεθνηότι Χριστῷ
εἰς τιν᾽ ἀμερσικάκου θανάτου ζόφον, ὄφρα καὶ αὐτοὶ,
ὡς ὅγ᾽ ἀπαὶ νεκύων ὑπὸ κύδεϊ πατρὸς ἐγέρθη
ζωῆς καινοπρεπέεσιν ἐπεμβαίνωμεν ἀταρποῖς,
ἐκ τύμβων κακότητος ἀνιστάμενοι ζοφοέσσης.

Salutare Baptiſma eſt, hoc eſt, fluentum
Vitæ, plenum gratiæ peccata remittentis, & lauacrum
Nouæ generationis, quæ eſt opus Spiritus ſancti.
Vt hæc Paulus, Tito literis ſuis confirmauit.
Dominus nos ſaluauit miſerationis ſuæ ardore
Motus, per aquam regenerantis partus
Et renouationis, quam diuino lauacro Spiritus
AEternus efficit, cuius ſuper nos effudit opulentas
Menſuras, optimus ille pater per Chriſtum mortis medicum.
Vt diuinum iuſtitiæ ſplendorem nacti
Ipſius benignitate ſecundum miſericordiam donantis
Spe hæreditatem accipiamus vitæ æternæ.
Hic veritatis inuictæ veriß. ſermo eſt.
Hæc autem Spirituali gurgite Baptiſmus ſignificat.
Quod oporteat improbam veteris Adami naturam
Submerſum quotidie procellifera pœnitentiæ
Fluctibus lacrymoſis, ſub aquis prorſus interire,
Cum omnibus peccatis & prauis concupiſcentijs:
Et rurſus qualibet ætherei currus luce
Ex perniciali emerſum profundo in lucem prodire
Hominem nouæ aſpectu formæ ornatum
Qui iuſtitiæ & ſanctitatis decore inſignitur nitens
AEternam coram Deo vitam agat.
Quod & ipſum benè paginis ſuis Paulus oſtendit.
Nos cum Chriſto mortuo ſepulti ſumus
In quandam mortis peccatum abolentis caliginem, vt & ipſi:
Quemadmodum ille patris gloria à mortuis reſuſcitatus eſt,
Nouas ingrediamur vitæ ſemitas,
Ex obſcuri peccati ſepulcris reſurgentes.

ΤΟ ΤΟΥ ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΔΕΙΠΝΟΥ μυστήριον.

Συνθεσίης δὲ νέης μυστήριον, ὄφρα καλεῖται
δαῖς ἱερὴ σωτῆρος, ἐτήτυμόν ἐστιν ἄνακτος
σῶμα θεανθρώποιο, καὶ αὐτοῦ γνήσιον αἷμα·
οἷον, ἀμυθήτοισι νόμοις, ὑπὸ πλάσμασιν ἄρτου
οἴνου τ' ἐν πομάτεσσιν, ὁ κοίρανος αὐτὸς ἔταξε
καὶ φρεσὶ καὶ γενύεσσιν ὅλον βροτέῃσι πάσασθαι
ἡμῖν, οἳ Χριστοῖο φίλον γένος εὐχόμεθ' εἶναι·
ὡς γὰρ Χριστοφόρου κληηδόνος ὑμνητῆρες,
ἀρτιεπὴς Ματθαῖος ὁμοῦ θεοφραδεῖ Μάρκῳ
Λουκᾶς τ' ἐσθλοδαὴς καὶ Ταρσίδος ἀστὸς ἀρούρης
συμφώνοις γραφίδεσσι σοφὴν διάταξιν ἔφηναν.
υἱὸς πανσθενέταο θεοῦ σοφός, ὄρχαμος ἡμῶν
σαρκοφόρος, κατὰ νύκτα πολύστονον, ᾗ μὲν ἀλιτρὸς
ἀντιπάλοις παρέδωκε θεοσυγέεσσιν ἑταῖρος
ἀχράντοις παλάμῃσι, μελίχροον ἄρτον ἔμαρψε,
καὶ χάριν ἀμβροσίοις ἀνὰ χείλεσι πατρὶ τιτήνας,
δώδεκα σῖτον ὄρεξεν ὀπάοσι, τοιάδε βάζων.
δεξάμενοι στομάτεσσιν ἐρέπτετε θέσκελον εἶδαρ·
τοῦτ' ἐμόν ἐστι τὸ σῶμα τὸ σαρκινόν, οἷον ὀπάζω,
ὑμείων μέγα λύτρον, ἀφηκέος ἐς φόνον αἴσης·
πρήσσετ' ἐμῆς τόδε μνῆσιν ἀεὶ φιλότητος ἔχοντες.
ὡσαύτως μετὰ δεῖπνον ἀοίδιμον, εἷλε κύπελλον
νέκταρος εὐόδμοιο βεβυσμένον, ὕψιδ' ἰάλλων
ἀγλαὸν εὐσεβέων χαρίτων κλέος, αὐτὸ μαθηταῖς.
δῶκεν ἀγειρομένοισι, καὶ ἄκλοπον ἔννεπε μῦθον
αἰνύμενοι, βροτέοισιν ἀφύσσετε χείλεσι πάντες,
τοῦτ' ἐμόν ἐστι τὸ αἷμα τὸ φοίνιον, εἵνεκεν ὑμῶν
ἐκχύμενον, δεσμῶν ἵν' ἁμαρτάδος ἔκλυσις εἴη·

τοῦτο

COENAE DOMINICAE Sacramentum.

Porrò noui fœderis Sacramentum, quod nuncupatur
Sacra ſeruatoris cœna, eſt verum Domini
Dei & hominis corpus, & ipſius verus ſanguis.
Qualiter, inenarrabili ratione, ſub panis fragmentis,
Viniq́ in poculis, ipſe Dominus ordinauit,
Et mentibus & maxillis totum percipiendum
Nobis, qui amicam Chriſti gentem nos eſſe profitemur.
Sic enim famæ Chriſtiferæ præcones
Matthæus diſertus cum Marco pio,
Lucasq́ doctus & Tarſicæ telluris Ciuis,
Calamis conſentientibus inſtitutionem ſapientem expoſuerunt.
Sapiens omnipotentis Dei filius, dominus noſter
Incarnatus, in nocte lamentabili, qua eum nefarius
Impijs hoſtibus tradidit ſocius,
Flauum ſanctis manibus panem accepit,
Et cùm gratias diuinis labijs patri egiſſet,
Duodecim aſſeclis cibum porrexit, talia dicens:
Acceptum oribus cibum diuinum comedite
Hoc meum corpus eſt illud carneum quale trado
Indigni ad cædem fati, grande pro vobis redemtionis precium.
Hoc facite perpetuò amoris mei memoriam tenentes.
Similiter poſt celebratam cœnam ſumſit poculum
Plenum odori nectaris, & in altum mittens
Splendidam piarum gratiarum laudem diſcipulis illud
Congregatis dedit, & fuci expers verbum profatus eſt:
Accipientes cuncti mortalibus haurite labris,
Hic eſt ſanguis meus ille cruentus, qui pro vobis
Effunditur, vt vobis à peccati vinculis abſolutio contingat.

τοῦτο δ' ἀεὶ τελέοντες ἐμεῦ ἀνεγείρετε μνήμην.
θαυμασίης δ' ἄρα δαιτὸς ἔπη τάδε δείκνυτ' ὄνειαρ·
σὰρξ, λίβας, ἥν ῥ' ὑμῶν δίδοται χάριν ἠδὲ προχεῖται,
ὄφρα παραιβασίης στυγερὸν χρέος ὔμμι λύηται.
τοῖς γὰρ ὁμῶς ἐπέεσσι, θεόμβροτον εἶδαρ ἐχοῦσιν
ἐν θαλίῃ, χρειῶν ἡμῖν ἔκφυξις ἀλιτρῶν,
ζωὴ δ' οὐρανόθεν καὶ ἀκήρατος ὄλβος ἱκάνει·
καὶ γὰρ ὅπου κακίης λύσις, ἔνθα βίος τε καὶ ὄλβος
ἄφθορος, οὐρανίοισιν ἀγαλλόμενος κτεάτεσσιν.
οὐδ' ἄρα σωματικὸν πόσιος καὶ βρώσιος ἔργον
γναθμοῖς ἀνδρομέοισιν ὕπαι, τάδε θωῦτα κάμνει.
ἀλλὰ τάδ' ἐκτελέει κεχαραγμένος ἐνθάδε μῦθος·
σῶμ' ὑπὲρ ὑμείων δίδοται, καὶ λείβεται αἷμα
ἀτρεκὲς, εἰς ἄφεσιν ψυχοσσόον ἀμπλακιάων.
ὃς λόγος, οἷα κορωνὶς ἐὼν ἐνὶ μυστίδι δαίτῃ,
εἰς ἓν ἄγει πόσιος καὶ ἐδητύος ἐσθλὸν ὄνειαρ.
ὡς δ' οὖν ταῖς δ' ἐνοπῇσιν ἀμύμονα πίστιν ἀνάπτει,
ἔλλαχεν ὡς ἰάχησε, κακῶν λύσιν, οἷσι μιάνθη.
ἀλλά τις ἄψεκτός τε καὶ ἄξιος εἰλαπιναστὴς
Χριστοφόρον κατὰ δαῖτα πέλει, καὶ ὀνήσιμ' ἐρέπτει,
γαστέρι νηφαλίοισιν ὑπ' ἤθεσι μέτρα τίθεσθαι,
καὶ δέμας εὐπρεπέεσσιν ἐφαρμόζειν μελέτῃσι,
παιδείης ἀγαθὸν καὶ κόσμιον ἔργον ἐτύχθη
ἔξω φαινομένης· ὅδ' ἐπάξιός ἐστι πελάσσαι,
καὶ νόον εὐσταλέως ἀρτύνεται, ὅστις ἱκανὴν
πίστιν ἄγων τοῖσδεσσιν ἐρειδομένην ἐπέεσσιν,
ὑμείων ὕπερ ἐκδέδοται δέμας, ἐκκέχυθ' αἷμα,
εἰς ἄφεσιν χαρίεσσαν ἀλιτρομόρου κακότητος.
ὃς δ' ἄρ' ἀπιστίης φορέων ζυγὸν, ἢ φρένα δοιῆς
ἀστάθεος ῥιπῇσι δεδονημένος, ἄφρονι θυμῷ

οὐδ' ἐχε-

Hoc facientes perpetuò mei memoriam reſuſcitate.
Mirandæ autem cœnæ vtilitatem oſtendunt hæc verba
Caro, & ſanguis, quæ pro vobis traduntur & effunduntur,
Vt dirum tranſgreßionis debitum vobis dimittatur.
Nam his cum verbis in conuiuio, quod Chriſtum Deum & homi-
Exhibet, impiorum nobis debitorum euitatio, (nem cibum
Vitaq́; & ſyncera beatitudo cœlitus venit.
Vbi enim peccati abſolutio, ibi & vita & beatitas
Incorrupta, bonis cœleſtibus gaudens.
Nec verò corporale comeſtionis & potionis opus
Intra mandibulas humanas tam miraculoſas res efficit:
Sed hæc verbum hîc expreſſum operatur:
Pro vobis datur & effunditur corpus & ſanguis
Verus, in ſalutarem peccatorum remißionem:
Quod verbum tanquam caput in myſtica cœna
Summatim' complectitur benignã manducationis & bibitionis
Qui rectam igitur his verbis fidem applicat (vtilitatẽ.
Nactus eſt, vt ſonant, peccatorum quibus pollutus eſt remißionẽ.
Cæterùm quis inculpatus & dignus conuiua
Eſt in cœna Chriſtifera, & cum fructu epulatur?
Ventri ſobrijs inſtitutis modum ponere
Et decentibus corpus ſtudijs accommodare,
Bonum & modeſtum diſciplinæ opus eſt,
Foris ſe oſtendentis. At hic dignus eſt qui accedat,
Et mentem decorè habet præparatam. qui eò venit
Fidem afferens hic verbis innitentem,
Pro vobis traditur corpus & effunditur ſanguis,
In gratuitam exitioſi peccati remißionem.
Qui verò iugum incredulitatis baiulans, aut cor dubitationis
Inſtabilis motu agitatus, væſana mente

οὐ δ' ἔχετε τόδε φθέγμα βιοσσόον, οὔποτε δ' εἴπου
ἄξιος ἠγαθέοιο καὶ ἁρμενός ἐστιν ὄνασθαι.
ἢ γὰρ ἔπος Χριστοῖο τὸ μείλιχον (εἵνεκεν ὑμῶν)
δίζεθ' ὅλως καθαρῇ φρένα πιστεῖ λαμπετόωσον.

ΑΙ ΕΥΛΟΓΙΑΙ.

Νῦν δὲ τῶν εὐλογιῶν ἐνέπω τύπον, οἷά τε κοῦρους
ἐκφράζειν θέμις ἐστὶν ὑφηγεσίῃσιν ἀνάκτων,
πρῶτον, ὅτ' ἐξ ὕπνου λαθικηδέος ὀρθώσειαν
σφὸν δέμας, ἠώοιο πρὸς ἀστέρος ἐργοκόμον φῶς·
δεύτερον, εἰ φίλα γυῖα πόνοις ὑποκεκμηῶτες
ἑσπέριον μετὰ φέγγος ἐπευτύνοιντο πρὸς εὐνήν·
καὶ τρίτον, εἰ ποθέωσιν ἑλεῖν θυμηδέα φορβήν,
γαστέρα δ' ἐμπλήσαντες ἀποστείχωσι τραπέζης.

Εὐλογία ἡ πρωϊνή.

ὄρθρον ὑπ' ἐγρέπονον, νυχίης τάχα δέμνια λείπων
παυσωλῆς, σταυροῦ νοερὸν χερὶ σῆμα τυπώσας
Χριστοφόρου, καὶ τοιάδ' ἀπὸ κραδίης ἀγορεύσεις·
σοί, ῥα θεῷ γενετῆρι καὶ υἱεῖ πνεύματί θ' ἁγνῷ
ἔγρομαι ἐξ ὕπνου, καὶ ἐπίχομαι ὅσσα κελεύσθην.
αὐχμώσας δ' ἄρ' ἔπειτα πολύγναμπτον σκέλος αἰῇ,
ἠὲ καὶ ὀρθοπόδεσσιν ἀνιστάμενος γονάτεσσι
σύμβολον ἐξερέεις πίνυτον σωτῆρος ὀπηδῶν,
ἔνθροα δ' ἑξείης λιτανεύματα Χριστίδος εὐχῆς,
ἢν δ' ἐθέλῃς καὶ τόνδ' ἱκετήριον ἔννεπε ῥυθμόν.
σοὶ πάτερ, ὑψιθόωκον, ὃς ἔλλαχες αἰθέρος ἕδρην.
σοὶ χάριν οἶδα φρένεσσιν ὁμῶς καὶ χείλεσι βάζω,
σεῦ διὰ μουνογενῆ καὶ ἐπήρατον υἱέα Χριστόν,
ὅττι παριχομένης κατ' ἀειδέα νυκτὸς ὀμίχλην
ἐκ πάσης με σάωσας ἀμηχανίης τε καὶ ἄτης.
ἱκεσίῃ δὲ τεῇ θεοπειθεῖ λίσσομ' ἀρωγήν,

Non accipit hoc ſalutiferum verbum, nunquam Cœnæ
Diuina dignus & idoneus eſt ad fruendum.
Nanq́ blandum hoc Chriſti verbum, pro vobis,
Requirit omninò pectus pura fide illuſtratum.

BENEDICTIONES.

Nunc etiam benedictionum formam exponam: quæ nimirum
Præſidum ſuorum auſpicio recitare decet. (pueros
Primùm quando è ſecuro ſomno erexerunt
Corpus ſuum, ſub operoſum Eoæ ſtellæ iubar.
Deinde cum laboribus chara membra defatigati
Poſt ſidus veſpertinum ſe ad cubitum præparant.
Ac tertiò, ſi gratum velint cibum capere,
Et repleto ventre à menſa diſcedunt.

Benedictio matutina.

Sub diluculum laborioſum nocturnę mox ſtratū relinquens
Quietis, manu formabis ſignum mente conceptum crucis
Chriſtigeræ, & hæc ex corde pronum cuibis.
Auſpicio Dei patris & filij & Spiritus ſancti
Expergiſcor è ſomno, & ea quæ iuſſus ſum aggredior.
Flexile deinde ad terram genu incuruans,
Aut etiam erectis pedibus inſiſtens
Cordatorum Chriſti diſcipulorum Symbolum recitabis,
Et diſertas poſthæc preces Chriſtianæ orationis.
Siq́ velis etiam hanc precationis formam adde.
Tibi pater, qui altithronam cœli ſedem tenes,
Tibi gratiam ſimul mente habeo & ore ago,
Per vnigenitum & dilectum filium tuum Chriſtum,
Quòd per obſcuras noctis præter lapſæ tenebras
Ex omni me difficultate & noxa ſeruaſti,
Fida tuum prece auxilium inuoco,

ὄφρα καὶ ἐρχομένοιο κατ᾽ ἤματος εὔσκοπον αἴγλην
χειρὶ περιχόμενός με φιλόφρονι, πᾶσαν ἀλάλκοις
ἄτης καὶ κακίης ὀλοὴν καὶ ἀτάσθαλον ὁρμήν,
ἔργμασιν ὡς μετὰ πᾶσι βίος θυμάρμενος εἴη.
καὶ γὰρ ἐμὲ ψυχήν τε νοήμονα καὶ δέμας ὀρθόν,
ὅσσα τ᾽ ἔχω σύμπαντα, τεὴν εἰς χεῖρα τίθημι.
σὸς λάτρις ἁγναπόλος, σθεναρῇ κεκορυθμένος ἀλ-
ἀγχι παρεστήκοι, καὶ λοίγιον ἐχθρὸν ἐρύκοι· (κῇ,
μή κατ᾽ ἐμῆς κεφαλῆς τι δηλήσεται ἐσσύμενός περ.
καὶ τότε γηθοσύνοις ἐπιμαίεο χείρεσι μόχθων,
ἐλπίζων μακάρεσσι τεὸν σπούδασμα μέλεσθαι.

Εὐλογία ἡ ἑσπερινή.

ἦμος δ᾽ αἰγλήεντα μεθ᾽ ἕσπερον ἤλυθε κοίτου
ὥρη λυσιπόνοιο, καμὼν δ᾽ ἐπὶ λέκτρον ὁδεύεις·
τῆμος ἄφαρ σταυροῖο τύπον κατὰ σῶμα χαράξεις
(μνῆμα θεοῦ παθέων, τοῖς οὐλοὰ πάντα δάμασσε)
καὶ στόμα τοῖς δ᾽ ἐπέεσσι βαθυφραδέεσσιν ἀνοίξεις.
οὔνομά μοι πατρός τε καὶ υἱέος ἠδ᾽ ἁγίοιο
πνεύματος, ὡς ἀρχὴν μελετῶν, καὶ τέρμα βραβεύοι
καὶ δισσὸν μετέπειτα πρὸς οὖδει γοῦνας ἐρείδων,
ἠὲ καὶ ὀρθωθεὶς, λέγε σύμβολον, ἠδὲ προσευχήν,
κοίρανος ἥν σε δίδαξε, καὶ εἰ φίλον, ὧδ᾽ ἐπιφώνει
ὦ πάτερ ὑψιμέλαθρε, τεὴν χάριν ἔνδοθι θυμοῦ
γινώσκω, λιγυρῇ τε καὶ ἔκτοθι γήρυϊ μέλπω,
λαοσσόον διὰ τέκνον, ὅσοι χαριέστατον ἐστίν.
ὅττι με τοῦτο κατ᾽ ἦμαρ, ὃ δάσκιος ἤλασεν ἀχλύς
πατρῴης μάλ᾽ ἔθαλπες ὑπὸ πτερύγεσσιν ἀρωγῆς
ἄρτιον, ἀσκηθῆ, βλαβερῶν ἔκτοσθεν ἁπάντων
νῦν δ᾽ αὖ προσπίτνω καὶ ἐπεύχομαι, ὦ χαριδῶτα,

ὕβριος

Vt etiam per clarum venientis diei lucem
Beneuola me manu circumplexus, omnem auertas
Pernitioſum & impium calamitatis & culpæ impetum.
Vt cum omnibus vita tibi ſactis ſit grata.
Etenim me, animamq́ intellectu præditam & corpus erectum,
Et omnia quæ habeo tuam in manum pono,
Caſtus miniſter tuus, valido robore inſtructus,
Prope adſiſtat, & peſtiferum hoſtem arceat,
Ne quantumuis cupiens quippiam in caput meum poſſit.
Et tunc hilaris incumbas manibus operi,
Sperans Superis curæ eſſe ſtudium tuum.

Benedictio veſpertina.

Cùm autem ſerenum poſt Heſperum venit ſomni
Quieti hora, & defeſſus ad lectum te confers:
Tunc ſubitò crucis ſignum in corpore notabis,
(Vt videlicet monimentum ſit paſſionū Dei, quibus omnia mala
Et his verbis ex profundo corde profectis os pandes. (vicit.
Nomen mihi patris & filij & ſancti
Spiritus, vt auſpicium ſtudiorum ita & exitum gubernet.
Et geminum deinde poplitem ad terram defigens,
Aut etiam erectus, recita Symbolum & orationem,
Quam Dominus Chriſtus te docuit, & ſi placet etiā hæc accine.
Mi pater cœleſtis, tibi gratiam in animo
Habeo, & liquida etiam palam voce declaro:
Per ſalutiferum filium, qui tibi eſt longè gratiſſimus:
Quòd me hac die, quam denſæ tenebræ pepulerunt,
Sub alis paterni præſidij accuratè fouiſti
Integrum, incolumem, extra omnia nocumenta.
Nunc denuò ad genua tua accido & oro ô clemens Pater,

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-187694-p0175-0

ὕβριος ἀξιόποινον ἐμοὶ χρέος ὄφρα μεθείης
πάσης ἣν παρέβην νόμον ἔνθεον, ὥς δέ με τῆσδε
φρουραῖς εὐμενέεσσιν ἀπήμονα νυκτὶ φυλάσσῃς·
κήδεσι γάρ με τεοῖσιν ὅλον μετὰ σώματι λυγρῷ
ψυχῇ τ' οἰκτροπαθεῖ, καὶ κτήμασι πᾶσιν ἔδωκα:
τοὔνεκά μοι πέμποις κρατὺν ἄγγελον, ὅς ῥά παρ'
νήδυμον ὑπνώοντος ἀκοιμήτοισιν ὀπωπαῖς (εὐνῇ
ἐγρήσσῃ, βελίης μὴ δήϊος ἐγγὺς ἀφορμὴν
εὕρῃ, ἐμοὶ δ' ἤλημα κακορραφίῃσιν ὑφαίνειν.
ταῦτ' εἰπὼν, τάχα κῶμα γαληνῷ δ' ἔχυσο θυμῷ,
μέρμερα πάντ' ἀνέμοισιν ἀνοστήτοισιν ἰάλλων.

Εὐλογία τῆς τραπέζης.

ὁππότε δ' αὖ δείπνου μενοεικέος ἔρχεται ὥρα,
παῖδές τ' οἰκίδιοί τε διάκτορες ἀμφὶ τραπέζῃ
χερσὶν ὁμοπλεκέεσσι, καὶ αἰδοίοισι προσώποις,
ἱλαδὸν ἑστηῶτες, ἔπη τάδε μυθήσονται.
ὀφθαλμοὶ πάντων εὐέλπιδες, ὅσσα κατ' αἶαν
πνείειθ' ἑρπύζει τε, κατ' ἠέρα τ' ἀμφιποτᾶται,
ὑγροτόκοις τε βυθοῖς ὑπονήχεται, ὄρχαμε πάντων,
εἰς σ' ὁμόθεν λεύσσουσι, τεῆς λίπτοντες ἀρωγῆς.
παρβάλλεις δὲ σὺ πᾶσιν ἑὴν ζωαρκέα φορβὴν,
καιρὸν ὅτ' ἐκφορέωσι θεήλατον εὔποδες ὧραι.
ἡνίκα δ' ὀλβοχόον πετάσῃς χέρα, πάντα κορεῖται
καὶ μετ' εὐφροσύνης, ὅσ' ὑπ' αἰθέρα που βίον εἵλκει.
καὶ τότε κυριακῇ μετ' ἐπευχῇ, τοῖα λεγόντων.
ὦ θεὸς οὐρανόθωκε, πάτερ καὶ κοίρανε πάντων,
ἡμῖν ὀλβοτόκφαν ἐπ' αἰθέρος ἀμφιτάνυσσον
εὐλογίην καὶ τοῖς δὲ χαρίσμασιν, οἷ' ἀπὸ χειρὸς
σεῦ μάλα χρηΐζοντες ἀφυσσόμεθ' ἐσθλοδοτείρης,
ἡμέτερον δ' ἄνακτα, σὸν εὔχαριν υἱέα Χριστόν.

αὐτάρ

Vt pœnis dignum improbitatis debitum mihi remittas
Vniuerſæ, qua diuinã legem trãſgreſſus ſum: Ac vt etiam me hac
Nocte illæſum benignis excubijs cuſtodias:
Nam tuæ curæ me totum cum debili corpore
Et miſera anima & omnibus facultatibus trado,
Idcircò fortem mihi Angelum mittas, qui iuxta lectum
Suauiter dormientis inſomnibus oculis
Vigilet: ne hoſtis Diabolus prope occaſionem
Inueniat, inſidijs nocumentum mihi ſtruendi.
Hæc effatus, mox quieto ſoporem animo complectere,
Omnes ſolicitudines ventis non redeuntibus permittens.

Benedictio menſæ.

Cæterùm quando almæ cœnæ tempus adeſt,
Liberi & famuli domeſtici circa menſam
Complicatis manibus & verecundis vultibus
Gregatim ſtantes, hæc verba pronunciabunt.
Oculi bona ſpe fulti omnium, quæcunq; in terra
Spirant & repunt, & per aëra circumuolant,
Inq; vdiparis aquis natant, princeps omnium creaturarum,
Ad te ſimul reſpiciunt, tuæ opis cupidi.
Tu verò cunctis alimoniam ſufficientem apponis,
Cùm horæ velocipedes diuinam opportunitatem afferunt.
Et quando manum largifluam aperis, omnia ſaturantur
Etiam cum lætitia, quæ vſpiam ſub æthere vitam trahunt.
Atq; tunc cum oratione Dominica, hæc profentur.
Mi Deus cœli ſedens, omnium pater & dominus
Beatificam à cœlo nobis circumfunde
Benedictionem, & hiſce donis, qualia ex manu
Tua benigna, valdè indigentes haurimus.
Per Chriſtum, dominum noſtrum, tuumq; filium dilectum.

ἡ Εὐχαριστία.

αὐτὰρ ὅτ᾽ ἐκ πόσιος καὶ ἐδητύος ἵμερον ἕντο,
ἱστάμενοι περὶ κύκλον ἐΰξέστοιο τραπέζης,
χερσὶν ὁμοζυγέεσσι καὶ εὐκόσμοισιν ὀπωπαῖς,
τοιάδ᾽ ὁμῶς υἱοί τε καὶ ἀτμένες ἐξενεπόντων.
μέλπετε παντοβοτῆρι θεῷ κλέος ἔμφρονι μούσῃ
μέλπετ᾽ ἀριφραδέων χαρίτων κλέος, οὕνεκα χεῖρας
ἠπιόδωρον ὁμοῦ καὶ μείλιχον ἦτορ ἀέξει·
νωλεμέως τ᾽ αὐτοῖο μένει στερξίμβροτος οἶκτος.
συμπάσῃ μὲν ὁ σαρκὶ βιοσσόον εἶδαρ ὀπάζει
θρέμμασί τ᾽ ἀγρονόμοισιν ἑὴν βόσιν, ἠδὲ καὶ αὐτοῖς
ἀστόργων κοράκων βρώμην ἀπλῆσι νεοσσοῖς,
ἤπιον ὡς κτίστην μινυρῇ κράζουσιν ἰωῇ.
οὐδέ μιν ἀγχεμάχων τέρπει σθένος ὄμβριμον ἵππων
οὐδὲ πότ᾽ ἐκπάγλων κνημαῖς ἐπαγάλλεται ἀνδρῶν,
ἀλλὰ θεοστόργου κραδίης φόβος, ἠδὲ καὶ ἐλπίς,
ἣ σφετέροισι πέποιθεν ἐπ᾽ οἰκτιρμοῖσιν, ἀρέσκει.
καὶ τότ᾽ ἀλεξικάκοισιν ὁμῶς αἰτήμασι Χριστοῦ·
φθέγγεσθαι θεόσεπτον ἔπος τόδε καιρὸς ἀνώγει.
ὦ ἄνα, ὦ πάτερ ἐσθλὲ βροτῶν, ὦ παντρόφε ποιμήν,
σοὶ χάριν ὑμνοτόκοισιν ὁμοῦ φρεσὶ καὶ στομάτεσσι
τίνομεν, ἰησοῦν διὰ σὸν παῖν, ὄρχαμον ἡμῶν,
ἀντ᾽ εὐεργεσίης πολυειδέος, ἣ βίον αἰὲν,
πολλοῦ δευόμενον στηρίγματος, ἄμμιν ὀφέλλεις.
ὦ ζωὴν καὶ σκῆπτρον ἔχων, μέχρις ἄφθιτος αἰὼν
ἀκαμάτοις ἑλίκεσσιν ἀτέρμονα νύσσαν ἀμείβει.

ΤΕΛΟΣ.

Τῷ Θεῷ δόξα.

Gratiarum actio.

Cùm verò cibi & potus deſiderium exemerunt,
Circa politæ menſæ orbem ſtantes
Manibus coniunctis, & modeſtis vultibus
Hæc pariter filij & miniſtri recitent.
Canite Deo cunctipaſcenti, laudem cordata Muſa,
Canite diſertarum Gratiarum laudem: quia manum
Simul munificam & cor beneuolum habet.
Eiusq; propenſa erga homines miſericordia perpetuò durat.
Qui cibum vitalem omni carni ſuppeditat,
Et pecudibus agreſtibus ſuum pabulum: imò etiam ipſis
Implumibus coruorum immitium pullis,
Querula voce ad benignum creatorem crocitantibus.
Nec verò ipſum ſtrenua bellicoſorum equorum vis voluptate (afficit,
Nec nunquam ſtupendorum hominum tibijs gaudet.
Sed pij cordis metus & ſpes
Quæ in miſeratione eius confidit, placet ei.
Et tunc cum ſalutari Chriſti precatione
Etiam hanc piam oratiunculam efferre tempus iubet.
O Rex & bone mortalium parens paſtorq; omnia ſuſtentans,
Tibi grates hymnifico ſimul pectore ac ore
Soluimus, per Ieſum filium tuum, dominum noſtrum,
Pro multiplici beneficentia, qua perpetuò vitam,
Multis indigentem ſuſtentaculis, nobis iuuas.
O qui vitam & imperium habes, quo vſq; immortale æuum
Infinitum curſum motu indefeſſo peragit.

FINIS.

VRSELLIS,
Per Nicolaum Henricum,
M. D. LXXIX.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-187694-p0181-3

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-187694-p0182-9

Vg 5297

X 2206781

W.E.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-187694-p0183-4

III. 693

ΛΟΥΘΗΡΟΣ,

ἤτοι

ΑΠΛΗ ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΤΕ ΒΙΟΥ, ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΗΣ ΔΙΔΑΧΗΣ ΤΟΥ ΛΟΥΘΗΡΟΥ:

σὺν τοῖς πλείσοις τῶν αὐτοῦ ἀγώνων, τῶν ὑπὲρ τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας: ἑξαμέτροις ἑλληνικοῖς διὰ δύω βιβλίοιν ἀπηρτισμένη: καὶ λατινισὶ κατὰ λέξιν, ὡς φασίν, εἰς τὴν πρόχειρον χρῆσιν τῶν εὐσεβῶν τε καὶ φιλελλήνων παίδων μεταφρασθεῖσα:

ὑπὸ

ΛΑΡΕΝΤΙΟΥ ΤΟΥ ΡΟΔΟΜΑΝΟΥ.

LVTHERVS,

ſiue

EXPOSITIO SIMPLEX VITAE, DOCTRINAE CATECHETICAE, ET CERTAMINVM

Lutheri: carmine Græco heroico expoſita, & interpretatione Latina, quam ad verbum vocant, in gratiam piæ iuuentutis reddita, libris duobus.

Autore

M. LAVRENTIO RHODOMANNO: In inclyta Lunaburga Scholæ ad D. Michaëlem Rectore.

M. D. LXXIX.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-187694-p0185-6